

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

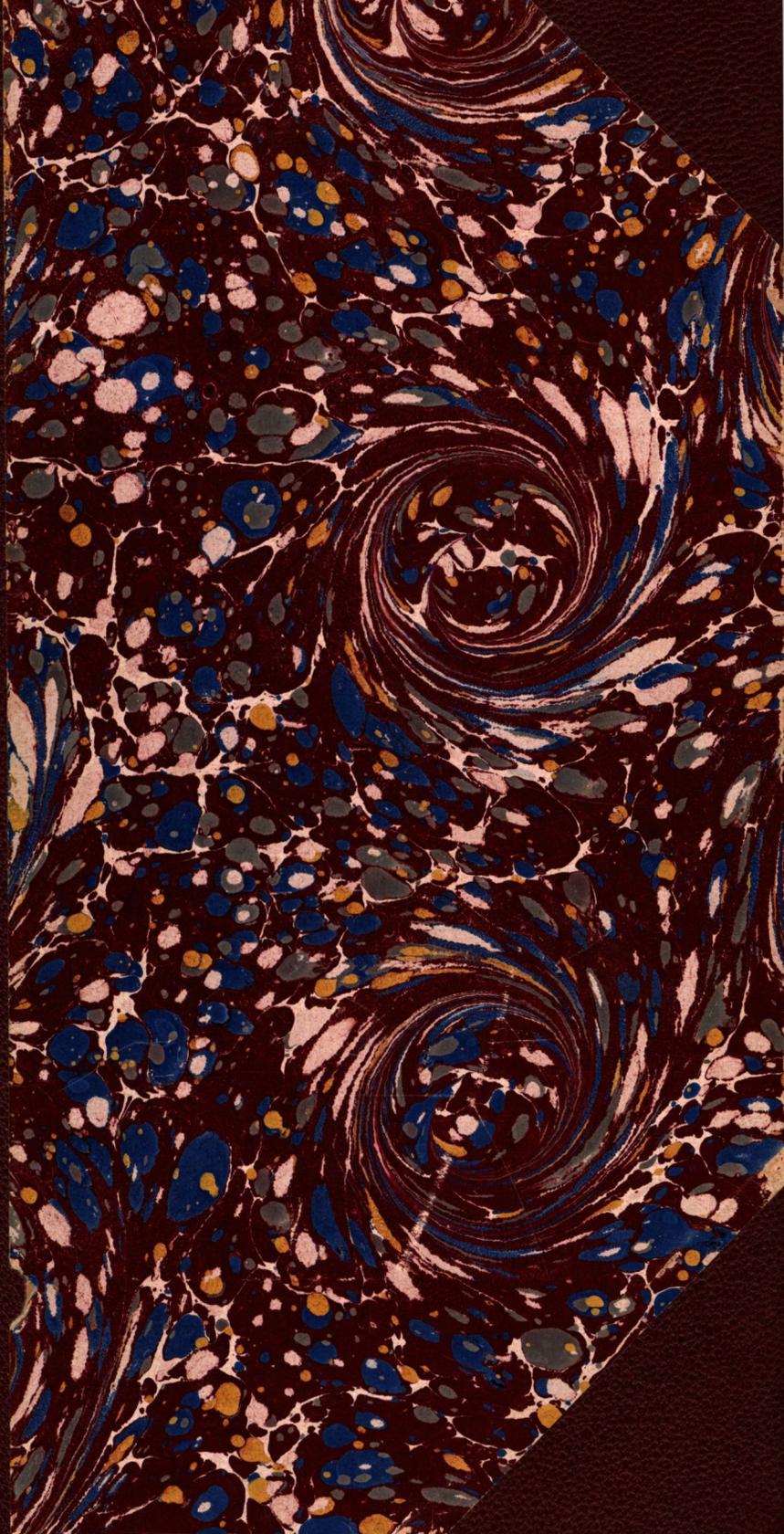
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

58DE AARGANG
(10. RÆKKE 4. BIND)

1937

UDGIVET AF
SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI
OG PERSONALHISTORIE

I KOMMISSION:
LEVIN & MUNKSGAARD . EJNAR MUNKSGAARD
KØBENHAVN 1937

Redigeret af Samfundets Skriftudvalg
ved
H. HJORTH-NIELSEN

INDHOLD.

Kgl. Ordenshistoriograf Dr, phil. Louis Bobé	1
Fortegnelse over litterære Arbejder af Louis Bobé. Udarbejdet af cand. mag. <i>Øjvind Andreasen</i>	5
En Redegørelse fra Biskop Martensen. Af Arkivar i Rigsarkivet, Dr. theol. <i>Bjørn Kornerup</i>	75
Martin Rudolph von Ungers Ahner. Ved Genealog <i>Albert Fabritius</i>	82
Genealogi og Historie. Af Genealog <i>Albert Fabritius</i>	101
Danske Gravminder i Bengalen. Af Kontorchef <i>Lorentz Bie</i>	124
En Landstrygerske. Var hun en Bjelke eller en Rumohr? Af Post- mester <i>C. Klitgaard</i>	131
Taxadør Cornelius Schumacher den ældre. Af Overretssagfører <i>Erik Rode</i>	142
Et Brev fra Thale Ulfstand. Ved Lektor <i>Hans H. Fussing</i>	146
Anmeldelser	151
Slutbemærkninger til: T. A. Topsøe-Jensen og Emil Marquard: Officerer i den dansk-norske Søetat 1660—1814 og den dan- ske Søetat 1814—1932	165
Spørgsmaal og Svar.	
Spørgsmaal: 1. Brügger-Tuchsen. 2. Hiort. 3. Hingsberg	166
Svar: Høegh	167
Til Samfundets Medlemmer	167
Regnskab for Aaret 1936	168
Antoine Bournonville, hans hustrur och avkomlingar. Av Apo- teker <i>Paul Bournonville</i>	169
Leonora Christinas Selvbiografi. Et Haandskrift i Statsbiblio- teket i Aarhus. Af <i>Sigvard Preben Skov</i>	186
Et Handelshus i Viborg i det syttende Aarhundrede. Hasse og Majoner. Af Oberstløjtnant <i>Chr. Bokkenheuser</i>	193
Holbergs Fader. Af Direktør <i>Th. Hauch-Fausbøll</i>	213
Greve Rudolf Strasoldo. Af Docent ved Universitetet, Dr. phil. <i>Christian Elling</i>	218
Optegnelser om Slægten Haugaard fra Aaby. Af Postmester <i>C. Klitgaard</i>	220
Kammerherre, Oberst Carl von Späth's Selvbiografi. Ved Kaptajn <i>Hector Boeck</i>	228
Om Kielerprofessoren Martin Ehlers. Med to Breve fra Martin Ehlers til Johan v. Bülow. Af Dr. phil. <i>Olaf Carlsen</i>	249
En Familie Hirsch fra Glückstadt i Holsten (Probstei Münsters- dorf). Af Overretssagfører <i>Per von Hirsch</i>	260
Breve fra Frederik Barfod til Statsminister Conrad Greve Rant- zau. Ved Genealog <i>Albert Fabritius</i>	263

Fortegnelse over den danske Stamtavle-Litteratur i Aarene 1935 og 1936	269
Anmeldelser	270
Smaa Meddelelser.	
Slægten Sarauws Oprindelse	278
Familien von Göring	279
Spørgsmaal.	
1. Barfoed. 2. Mørch	281
Samfundets Anliggender	281
Fortegnelse over Medlemmerne af Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie (1. November 1937)	284
Register	290

KGL. ORDENSHISTORIOGRAF DR. PHIL.
LOUIS BOBÉ

D. 21. April 1937 fylder kgl. Ordenshistoriograf, Dr. phil. Louis Bobé 70 Aar, og omtrent samtidig er der forløbet et halvt Aarhundrede, siden han i »Personalhistorisk Tidsskrift« offentliggjorde sit første Arbejde og dermed indledede sin rige og paa forskellige Felter saa betydningsfulde litterære Virksomhed, der for al Tid vil sikre ham en fremtrædende Plads blandt danske Forskere, ikke mindst indenfor Genealogien og Personhistorien. Hans Kolleger i Bestyrelsen for »Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie«, hvori han har haft Sæde i 35 Aar, deraf i 20 Aar som Formand, har været af den Opfattelse, at det smukkeste Mindesmærke, der kan sættes over den Indsats, som Dr. Bobé indtil nu har ydet i Forskningens Tjeneste, vilde være at bringe en samlet Oversigt over hans litterære Virksomhed i de forløbne 50 Aar. At en saadan Bibliografi ser Lyset netop i »Personalhistorisk Tidsskrift«, vil sikkert findes naturligt, idet det ikke blot var her, at hans tidligste Arbejde fremkom, men ogsaa fordi netop dette Tidsskrift gennem saa mange Aar har nydt godt af hans flittige Pen, og ydermere fordi Dr. Bobé, hvor vidt favnende hans Forskning end har været, dog i saa langt et Tidsrum har været og stedse er Førstemanden indenfor dansk Genealogi og Personalhistorie. I disse Betragtninger har medundertegnede i og udenfor »Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie« givet hans Kolleger indenfor Bestyrelsen Medhold.

Februar 1937.

I Bestyrelsen for »Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie.«

A. Drachmann Bentzon,
Landsdommer.

H. Berner Schilden Holsten,
Lehnsbaron.

O. H. Clementsen,
Kontorchef i Nationalbanken.

Th. Hauch-Fausbøll,
Direktør for Dansk genealogisk
Institut.

H. Hjorth-Nielsen,
Hovedarkivar i Generaldirektoratet
for Post- og Telegrafvæsenet.

C. Klitgaard,
Postmester.
Bjørn Kornerup,
Dr. theol., Arkivar ved Rigsarkivet.

G. Krag,
Kammerherre.
S. Nygård,
Arkivar I i Rigsarkivet.

Ovenstaaende tiltrædes.

Svend Aakjær,
Landsarkivar.
Greve C. Ahlefeldt-Laurvig,
Overretssagfører, Direktør.
G. C. Amdrup,
Viceadmiral.
C. O. Bøggild Andersen,
Dr. phil.
7. Oskar Andersen,
Prof., Dr. theol., M. F.
Vilh. Andersen,
Dr. phil., fh. Professor.
Erik Arup,
Professor Rostgardianus.
L. Bie,
Kontorchef.
Olaf Carlsen,
Dr. phil.
Tor Carpelan,
Fil. doktor, riddarhusgenealog.
Carl S. Christiansen,
Arkivar ved Rigsarkivet.
Julius Clausen,
Bibliotekar, Forfatter.
Frantz Dahl,
Professor ved Københavns Universitet,
Dr. juris.
Svend Dahl,
Overbibliotekar ved Universitets-
biblioteket.
Daugaard-Jensen,
Direktør for Grønlands Styrelse.
Carl Dumreicher,
Bibliotekar.
Osmo Durchmann,
Kamrerar.

H. Ehrencron-Müller,
Bibliotekar v. d. kgl. Bibliotek.
Gustaf Elgenstierna,
Registrator.
Poul Engelstoft,
Cand. mag., Redaktør.
B. Erichsen,
Bibliotekar ved Universitetsbiblioteket.
Knud Fabricius,
Professor ved Universitetet,
Regensprovst.
Albert Fabritius,
Genealog.
Aage Friis,
fhv. Professor ved Universitetet.
Hans H. Fussing,
Lektor.
Henny Glarbo,
Arkivar.
P. B. Grandjean,
Frode Gribvad,
Landsarkivar, Aabenraa.
L. L. Hammerich,
Professor ved Københavns
Universitet.
Arthur G. Hassø,
Arkivar v. Rigsarkivet.
Ejler Haugsted,
Bibliotekar.
Formand for Historisk Samfund for
Aarhus Stift.
Victor Hermansen,
mag. art.
Stefan Hetsch,
Overretssagfører.

Bengt Hildebrand,
Fil. lic., sekreterare i Personhistoriska
Samfundet.

Holger Hjelholt,
Arkivar I i Rigsarkivet, Dr. phil.

G. Holm,
Kommandør.

Ad. S. Jensen,
Professor, Dr. phil.

Chr. Axel Jensen,
Museumsinspektør.

Frantz v. Jessen,
Redaktør, Forfatter.

Ellen Jørgensen,
Dr. phil., Bibliotekar ved kgl.
Bibliotek.

J. O. Bro Jørgensen,
Arkivar i Rigsarkivet.

Harald Jørgensen,
Arkivar ved Rigsarkivet.

Hans Knudsen,
Landsarkivar.

H. Knuth,
Kammerherre,
Ordenskapitlets Sekretær og Chef for
Ordenskapitlets Sekretariat.

Greve Wilhelm Knuth,
Egeløkke.

Alfr. Krarup,
Bibliotekar.

E. Kroman,
Arkivar v. Rigsarkivet.

Adam Lewenhaupt,
Greve, Överstekammarjunkare.

Axel Linvald,
Rigsarkivar.

Vilh. Lorenzen,
Lektor, Dr. phil.

S. Løvenskiold,
Ingenieur.

M. Mackeprang,
Direktør for Nationalmuseet.

Victor Madsen,
Bibliotekar ved det kgl. Bibliotek.

E. Marquard,
Arkivar i Rigsarkivet.

Vilhelm Marstrand,
Ingeniør.

Hugo Matthiessen,
mag. art.

Ejnar Mikkelsen,
Inspektør for Østgrønland.

L. Moltesen,
Dr. phil. & theol.

Ejnar Munksgaard,
Forlagsboghandler, Dr. phil.

Munthe-Morgenstjerne,
Kammerjunker, afsk. Expeditions-
sekretær.

Robert Neiiendam,
Teaterhistoriker, Leder af Teaterhist.
Museum.

Lauritz Nielsen,
Bibliotekar, Dr. phil.

V. Nordmann,
Statsgeolog, Dr. phil.

Paul Nørlund,
Museumsinspektør, Dr. phil.

Jørgen Olrik,
Inspektør ved Nationalmuseet.

Albert Olsen,
Professor v. Københavns Universitet,
Dr. phil.

H. Ostermann,
Sognepræst.

R. Paulli,
Bibliotekar ved Det kgl. Bibliotek.

Carl S. Petersen,
Dr. phil., Overbibliotekar.

Carl Roos,
Dr. phil., Professor ved Københavns
Universitet.

Paul V. Rubow,
Professor, Dr. phil.

Johanne Skougaard,
Arkivar.

Arne Sundbo,
Overretssagfører.

Førgen Swane,
Amtsforsvalter, Tønder.

William Thalbitzer,
Professor ved Universitetet.

Th. Thaulow,
Oberstløjtnant.

Thomas Thomsen,
Inspektør ved Nationalmuseet.

V. Thorlacius-Ussing,
Direktør i Ny Carlsbergfondet.

Th. Topsøe-Jensen,
Kontreadmiral.

Kai C. Uldall,
Museumsinspektør.

T. Vogel-Jørgensen,
Redaktør.

FORTEGNELSE OVER LITTERÆRE ARBEJDER AF LOUIS BOBÉ

Udarbejdet af *Øjvind Andreassen.*

Indledende Bemærkninger.

Nærværende Bibliografi tilsigter at give en, saa vidt muligt, fuldstændig Fortegnelse over Louis Bobé's særskilt udgivne og i Tidsskrifter og Aviser offentliggjorte Arbejder og Artikler for Tidrummet 1888—Jan. 1937. Forarbejder til en Bibliografi, udarbejdede af Fru Erna Bobé, har tjent som et værdifuldt Udgangspunkt.

Udgiveren har i Samraad med Samfundets Bestyrelse skønnet det rimeligt, i Betragtning af Arten af Louis Bobé's Forfatterskab, at udvide den egentlige Bibliografis Rammer til ogsaa at omfatte en Registratur over det personhistoriske Forfatterskab, forsaavidt Talen er om Slægtsoversigter, Stamtavler og Breve, for derved tillige at give den for Personhistorien Interesserede et Middel i Hænde til bedre at overskue denne Side af Forfatterskabet. Udgangspunktet har her været de »Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds« (RP), som i deres Helhed saavel hvad Teksten som Anmærkningerne angaar er blevet registrerede efter ovennævnte Synspunkt. De enkelte Slægter og Brevafsendere er derefter indføjede paa deres respektive Plads i Bibliografien. Paa samme Maade er der gaaet frem med »Die deutsche St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen« (SPG), hvor Afsnittet »Geschlechterbuch der Gemeinde« (Anf. Værk S. 411—64) er gennemregistreret, og det samme er Tilfældet med »L'Immigration des Français en Danemark« (IFD) for de indvandrede franske Familiers Vedkommende, og Familienavnene er derefter i alfabetisk Rækkefølge indføjet i Afsnittet »Speciel nordisk Personhistorie«. I dette Afsnit er desuden indarbejdet de i Bricka (BL) og Dahl & Engelstoft: Dansk biografisk Haandleksikon (DBHL) optagne Biografier samt de i Danmarks Adels Aarbog (DAA) for Aarene 1919—36 meddelte Stamtavler. I denne Gruppe, Bibliografiens Hovedafsnit, har Princippet for Opstillingen indenfor den enkelte Slægt været først at anføre Slægtsoversigten, eventuelt Stamtavlen, og derefter de enkelte Medlemmer af Slægten i alfabetisk Rækkefølge; indenfor det enkelte

Medlem af Slægten først at anføre Vedkommendes Autobiographica (Breve, Dagbøger, o. l.) og derefter Afhandlinger om Vedkommende.

De i skarp Parentes indklamrede Titler hidrører fra Udgifveren, som overhovedet paa denne Maade betegner sine forklarende Indskud og Tilføjelser. Dog er de ved de registrerede Breve anførte Aarstal, som udledte af Brevene selv, anførte i rund Parentes.

Løbenumre er vedføjet af praktiske Grunde af Hensyn til Henvisningerne.

Liste over anvendte Forkortelser.

Anm. = Anmeldelse.

BL = C. F. Bricka: Dansk biografisk Leksikon.

DAA = Danmarks Adels Aarbog.

Da. Stud. = Danske Studier.

DBHL = Svend Dahl og Poul Engelstoft: Dansk biografisk Haand-
leksikon.

D. Mag. = Danske Magazin.

FAoM = Fra Archiv og Museum.

GSA = Grønlandske Selskabs Aarsskrift.

Hist. T. = Historisk Tidsskrift.

HMKbh = Historiske Meddelelser om København.

IFD = L'Immigration des Français en Danemark, leurs concours
intellectuel et matériel. (Le Danemark dans ses rapports avec
la France, 1935, S. 19—98).

Pers. T. = Personalhistorisk Tidsskrift.

RP = Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds I—X,
1895—1931.

SAH = Slægten Ahlefeldts Historie I—VI, 1897—1912.

SPG = Die deutsche St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen, 1925.

St. Særtryk.

Udsn. = Udsnit.

Trykkestedet er, hvor intet er anført, København.

ALMINDELIG NORDISK PERSONHISTORIE.

1. Om Slægts- og Personforskning. Foredrag ved Dansk historisk Fællesforenings Aarsmøde i Aarhus 10. Juni 1932. (Fortid og Nutid IX, 1931—32, S. 211—217). — St.
2. Arkivkundskab og Genealogi som Lærefag ved Universitetet. (Oversat fra Familiengeschichtliche Blätter, Nov.—Dez. 1928). (Pers. T. 9. R. II, 1930, S. 81).
3. [Tale ved Personalhistorisk Samfunds 40 Aars Jubilæum 7. Sept. 1919]. (Pers. T. 7. R. IV, 1920, S. 298—299).
4. Om Genealogi og Personalhistorie. — Tilbageblik paa Samfundets Virksomhed. [Foredrag ved Personalhistorisk Samfunds 50 Aars Jubilæum d. 20. Sept. 1929]. (Referat Pers T. 9. R. II, 1930, S. 268).
5. Dansk-norsk personalhistorisk samfund. ([Norsk] Aftenposten 1919, 21. Juni, Aften).
6. Anm. af: C. Behrend: Katalog over det kongelige Biblioteks Haandskrifter vedrørende dansk Personalhistorie, 1925. (Hist. T. 9. R. IV, 1925—26, S. 370—371).
7. Anm. af samme Bog. (Pers. T. 8. R. V, 1926, S. 70).
8. Anm. af: Dansk biografisk Haandleksikon, 1. Hefte 1919 (A-Berling). (Pers. T. 7. R. III, 1919, S. 268—270).
9. Et nyt dansk biografisk Lexikon. (Nationaltid. 1931, 11. Febr. Aften).
10. Anm. af: Norsk biografisk Leksikon, 1. Hefte 1921. (Pers. T. 8. R. I, 1922, S. 99—100).
11. Anm. af: Erich Wasmannsdorff: Verzeichnis deutscher Familienverbände u. Familienforscher, Familienstiftungen u. familienkundlicher Vereinigungen, 2. Aufl., Görlitz 1932. (Pers. T. 9. R. VI, 1934, S. 132).
12. Anm. af: B. Erichsen og Alfr. Krarup: Dansk personalhistorisk Bibliografi, 1917. (Pers. T. 7. R. II, 1917, S. 237—239).
13. »Stambüchlein Elisabeht von Schwartzoffers in Stettin«. »Anno 1611—1634«. (Der Deutsche Herold XXI, 1890, S. 77—78).

14. Die Templersche Sammlung adeliger und bürgerlicher Stammbücher aus dem 17. u. 18. Jahrhundert in der königl. Bibliothek zu Kopenhagen. (Der Deutsche Herold XXIV, 1893, S. 5—6). — St.
15. Das Haseldorfer Familienarchiv und seine Briefsammlungen. Ein Beitrag zur Geschichte der Feldzüge des grossen Kurfürsten. (Forschungen zur Brandenburgischen und Preussischen Geschichte VII, 1894, S. 186—192). — St.
Das Doberaner Anthyrlid nach der Haseldorfer Handschrift hsg. von Hermann Møller, Göttingen 1895 (Abhandl. der kgl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen XL, 1894). — Beretningen om Fundet af Haandskriftet og dets Historie S. 15—20.
16. [Om Opkaldelsesreglerne i nordiske Slægter i den ældste historiske Tid]. (Pers. T. 9. R. II, 1930, S. 186). — St.
17. Højere Læreanstalter og Privatinstuteter i anden Halvdel af det 18. Aarhundrede. (RP VIII, Tillæg I (S. 57—64)).
18. [Danske Elever paa Opdragelsesanstalten Schnepfenthal ved Gotha]. (Pers. T. 6. R. III, 1912, S. 279—280).
19. Om Universitetsmatrikler. [Knyttet til en Anm. af: Das Album der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel 1665—1865 ed. Franz Gundlach, 1915]. (Pers. T. 7. R. II, 1917, S. 231—237).
20. Konventualinderne [i Roskilde adelige Jomfrukloster] 1699—1899. — Se Nr. 1018, S. 1—50.
21. Deutsche Grabschriften in dänischen Kirchen. (Der deutsche Herold XXVI, 1895, S. 73—74). — St.
[Kiste- og Ligstensinskriftioner fra Bremerholms Kirke og Kirkegaard] s. Nr. 990, S. 290 ff.; jvf. RP VIII. T. 39—40. [St. Petri Kirkes Gravmæler] se Nr. 991, S. 201—232.
22. Indskrifter paa Kisteplader fra helsingørske Kirker. (Pers. T. 8. R. IV, 1925, S. 266).
23. Gravskrifter fra Slesvig Bys Kirkegaarde. Samlede 1892. (Pers. T. 9. R. V, 1933, S. 251—254).
24. Udtog af Vor Frue Skoles Regnskaber. Indtægt for Discipulenes Sang ved Begravelser fra Hovedstadens Kirker 1584—86. 1594—1612. (Pers. T. 7. R. II, 1917, S. 295—307).
25. Fra Mosel og Rhin. [Forbindelsen mellem Vinbyen Bacharach og København: Abraham Lehn; Nicolai Edinger; Adam Dan. Asbach; Wigand Michelbecker; Peter Motzfeldt; Jakob Fuiren]. (Nationaltid. 1931, 10. Juni, Aften).
26. Bidrag til dansk Personalhistorie under Christian V og Frederik IV. Uddrag af [Københavns] St. Petri Kirkes Begravelsesregnskaber for Aarene 1667—1725. (Pers. T. 2. R. III, 1888, S. 271—293, 2. R. IV, 1889, S. 1—38). — St.

- [Om indvandrede Købmandsfamilier fra den store Handelsperiode: Brown; Wever; Zinn; Wasserfall; Colsmann; Reichard]. (RP VI 592—597; jvf. VIII. T. 39—41).
 [Om Jøder indvandrede til Danmark i anden Halvdel af det 18. Aarhundrede]. (RP VI 597).
27. Dødsfald i Danmark 1890. (Pers. T. 2. R. VI, 1891, Tillæg S. 26—43). — St.
 28. Adelsgenealogisk Forskning i Danmark gennem Tiderne. (DAA L, 1933, S. 1—89. III.). — St. (Nr. 29, XIII 2, 1—89).
 29. Stamtavler over danske Adelslægter. Særtryk af Danmarks Adels Aarbog. X, 1923 (412 S.). (Med Bidrag af A. Thiset). — XI, 1928 (176 S. + 176 S.). — XII, 1934 (300 S. + 187 S. + 147 S.). — XIII, 1934 (188 S. + 89 S. + 264 S.).
 30. Om de danske Lens Tilblivelse. (Danske Len, 1916, S. III—XVI). — St.
 31. [Bemærkninger til et Gensvar af Th. Hauch-Fausbøll i Anledning af hans Haandbog over den ikke-naturaliserede Adel]. (Pers. T. 7. R. II, 1917, S. 351—353).
 32. DIE RITTERSCHAFT IN SCHLESWIG UND HOLSTEIN von der ältesten Zeit bis zum Ausgange des römischen Reiches 1806. Geschichtliche Darstellung in Umrissen, Glückstadt und Hamburg 1918 (104 S., 4 Tvl.). — Tysk Oversættelse ved Fru Erna Bobé af Indledningen til Slægten Ahlefeldts Historie I, 1912.
 33. Adelsliv i Holsten. [SAH I LXXII—LXXXVIII]. (Fra Renaissance til Empire, 1916, S. 31—54).
 34. Fremmedadel i Danmark. (Pers. T. 7. R. II, 1917, S. 92—96).
 35. Fremmed Adel i Danmark i anden Halvdel af det attende Aarhundrede. (RP VIII. T. 71—146).
 36. Genealogien deutscher Adelsfamilien in Dänemark. I. v. Harstall. II. v. Ingenhoven (Ingenhaef). III. v. Reichow. IV. Reichsgrafen zu Stolberg-Stolberg. V. v. Calneyn. — VI. v. Eppingen. VII. v. Gramm. (Der deutsche Herold XXI, 1890, S. 21—22, 99—100, 100—101, 122, 123. — XXII, 1891, S. 113, 113—114). — Enkelte St.
 37. Deutsche Edelleute als Gäste König Friederich II. und Christians IV. von Dänemark auf Schloss Frydensborg. »Notabilia am königl. Hauss Freidensburg«. (Der deutsche Herold XXVII, 1896, S. 56—58). — St.
 38. Deutsche Adelige in Dänemark [zusammengestellt nach den »Ausländischen Registranten« im kgl. dän. Reichsarchiv]. (Der deutsche Herold XXVI, 1895, S. 74).

39. [Udlændinge i dansk Tjeneste (Tysk og Dansk 1730—1801)]. (RP VI 585—592).
40. Embedsetat for de kongelige Ordeners Kapitul 1671—1928. (Pers. T. 9. R. II, 1930, S. 68—78). — St.
41. Anm. af: Otto Fr. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten fra Reformationen til 1864 I—III, 1932. (Pers. T. 9. R. VI, 1934, S. 132—133).
42. Anm. af: T. A. Topsøe-Jensen og Emil Marquard: Officerer i den dansk-norske Søetat 1660—1814 og den danske Søetat 1814—1932 I—II, 1935. (Pers. T. 10. R. III, 1936, S. 66—67).
43. Bidrag til dansk Theaterhistorie. — A. Gamborg — R. Montaigu — E. Capion. — Med Stamtavler over Familierne Pilloy og le Coffre. (Pers. T. 6. R. III, 1912, S. 71—86. Ill., 7. R. III, 1919, S. 58—62 (Personhistoriske Bidrag til dansk Teaterhistorie i det 17. og 18. Aarhundrede), 8. R. IV, 1925, S. 273—275).
Personhistoriske Bidrag til dansk Teaterhistorie i det 17. og 18. Aarhundrede se Nr. 43.
44. Foregivne Fyrster og Prinser i nyere Tid. (Berl. Tid. 1899, 5. Aug., Aftenudg.).

SPECIEL NORDISK PERSONHISTORIE.

Fyrstelige Personer.

- Frederik IV* se Nr. 1147, 1158—59, 1162.
Prins Carl se Nr. 1162.
45. Kong *Christian VI's* egenhændige Breve til Overkrigssekretær Michael Numsen. (D. Mag. 6. R. II, 1916, S. 330—365).
 46. Kong *Christian VII.s* egenhændige Forvisningsordre for Dronning Caroline Mathilde [i Arkivet paa Breitenburg]. (Hist. T. 7. R. II, 1899-1900, S. 213—216).
 47. Livlæge W. Guldbrand's Indberetning til Kronprins Frederik om Kong *Christian VII.s* Sygdomsanfald ved Nytaar 1807. (Pers. T. 8. R. II, 1923, S. 102—105).
 48. *Christian VII.* (DBHL I, 1920, S. 313—314. Ill.). Jvf. Nr. 144—45.
 49. Portrætter af Dronning *Caroline Mathilde* og Struensee. (Kunst V, 1903. Med 8 Billeder).
 50. Dronning *Caroline Mathilde* i Celle. (Berl. Tid. 1899, 17. Dec. og 1900, 29. Nov. Aften).
 51. Celle. En Rejseerindring. (Berl. Tid. 1902, 15. Febr., Aftenudg.).

52. Dronning Caroline Mathilde i Celle. (Julebogen VI, 1907, S. 131—154. Portr.). — Optrykt i *Fra Renaissance til Empire*, 1916, S. 96—117. Ill.
53. Et engelsk Værk om Caroline Mathilde. [Anm. af: W. H. Wilkins: *A Queen of Tears. Caroline Matilda...* I—II, London, New York & Bombay 1904]. (Berl. Tid. 1904, 13. Febr.).
54. Caroline Mathilde. (DBHL I, 1920, S. 287—288. Ill.). Jvf. Nr. 554.
55. Brev (1781) fra *Arveprins Frederik* til Grev Cai Reventlow. (RP VIII 335—36).
56. Breve (1799—1813) fra *Frederik VI* til Grev C. D. F. Reventlow. (RP VI 1—6).
57. Breve (1802—13) fra samme til Grev Ernst Schimmelmann. (RP V 286—295).
58. Brev (1804) fra Prins Christian Frederik [*Christian VIII*] til Grev C. D. F. Reventlow. (RP VI 29).
59. Breve fra Kong Christian VIII til Greve F. D. Reventlow. (Pers. T. 9. R. VI, 1934, S. 1—69).
60. Breve [1809—30] fra Kong Christian den Ottende til Amtmand, Lensgreve Sigismund Ludvig Schulin. (Pers. T. 9. R. IV, 1932, S. 81—96). — Udsn.
61. Breve til Provst Valentin Peter Seidelin fra Kong Christian VIII og Prinsesse Charlotte (1805—1838). (Pers. T. 9. R. III, 1931, S. 200—207).
62. Admiral C. C. Zahrtmanns Optegnelser om Kong Christian VIII. (Pers. T. 8. R. IV, 1925, S. 193—198). *Charlotte*, Prinsesse, født Hertuginde af Meklenborg-Schwerin se Nr. 61.
63. Om *Prins Hans* af Glücksborg. (Julebogen X, 1911, S. 144—158. Portr.). — St.
64. Die Herzoge von Schleswig-Holstein-Gottorf. Begründung und Wachstum des Staates; Schloss Gottorf als Sitz der Künste und Wissenschaften (1544—1636). (Erich von Kielmansegg: Familien-Chronik der Herren, Freiherren und Grafen von Kielmansegg 2. Aufl., Wien 1910, Beilage No. III, 1. (S. 653—661. Tvl. og Kort)). *Frederik III* († 1659), Hertug af Holsten-Gottorf se Nr. 83.
65. Breve (c. 1801—11) fra *Hertug Frederik Christian af Augustenborg* til Grev C. D. F. Reventlow. (RP VI 15—28).
66. Brev (1814) fra samme. (RP VII 348—49). Brev (1792) fra Landgreve *Carl af Hessen* til Joh. Kaspar Lavater se Nr. 1124, S. 126—136.

67. Breve (1788—99) fra Landgreve Carl af Hessen til Grev C. D. F. Reventlow. (RP VI 7—14).
68. Nogle Udtalelser af Landgreve Carl af Hessen om General Køller-Banner. (D. Mag. 5. R. IV, 1898—1901, S. 99 f.).
69. Kong *Gustaf III's* Banemænd i Danmark. I. Adolf Ludvig Ribbing. II. Claës Fred. Horn og Carl Fred. Gyllembourg Ehrensvärd. (Vor Fortid I, 1917, S. 1—16, 25—36. Ill.). Jvf. Nr. 544—46, 668, 762, 766, 869—71.

Adelige og Borgerlige.

70. *Abildgaard*. (DAA XLVI, 1929, S. 3—13). — St. (Nr. 29, XII 1, 3—13).
Abo se Pelt.
71. *Abrahamson* (D'Abranson). (DAA XXXVI, 1919, S. 455—457). — St. (Nr. 29, X 1—3).
Abrahamson, Joseph Nicolai Benjamin se Nr. 335.
72. *d'Agar*. (IFD 87). — Jvf. Nr. 1145, S. 64—65.
73. Reisen til Kiøge eller Maanederne August og September. Af Fred. Chr. *Agre*. (Gemt og Glemt I, 1915, S. 1—198. Portr.).
74. SLÆGTEN AHLEFELDT'S HISTORIE. Udarbejdet paa Foranledning af Lehnsgreve C. J. F. Ahlefeldt-Laurvig I—VI, 1897—1912.
I, 1912: Adel og Adelsliv i Hertugdømmerne (S. XI—CIII); jvf. Nr. 32—33. — Slægten A. Oprindelse, Navn og Vaaben, Forgreninger, Embedsstillinger og Besiddelser (S. 1—22, 3 Tvl.). — Benedict A. 1319—41 og hans Efterslægt (S. 23—80). — Bilag og Henv. (S. 1—52). — Tilføjelser og Rettelser til III.—VI. Bind (S. 53—84). — Tillæg I—V: I (Gadendorp — Ascheberg), II (v. d. Herberge), III (Hummersbüttel), IV (Sehested), V (Siggem) (S. 85—109). — *Register til I.—VI. Bind* (S. 111—136). — Tilføjelser til I—II Bind (S. 137—139). — Benedict A. (II)'s Efterslægt (S. 140).
II, 1912: Efterslægt efter: Volf A. († o. 1424) (S. 5—48). — Joh. A. († o. 1464) (S. 49—103). — Henrik A. (— 1541 —) (S. 105—131). — Godske A. († o. 1475) (S. 133—179). — Markvard A. († 1500) (S. 181—212). — Bilag og Henv. (S. 1—142). — Tillæg I—III (Stake, Rantzau, Sehested) (S. 143—166).
III, 1903: Godske A., Biskop over Slesvig Stift, † 1541 (S. 5—21). — Efterslægt efter: Generalkrigskommissær Cai A., † 1670 (S. 23—58). — Oberst Henr. A. 1592—1674 (S. 59—88). — Godske A., † 1564 (S. 89—120). —

- Benedict A. — 1500 — (S. 121—152). — Bilag og Henv. (S. 1—55). — Tillæg (Slægten Rathlau) (S. 56—71), 4 Tvl.
- IV, 1901: Efterslægt efter: Claus A., † 1531 (S. 5—61). — Hans A., † 1500 (63—111). — Bilag og Henv. (S. 1—70). — Tillæg (S. 71—76), 2 Tvl.
- V, 1899: Efterslægt efter: Geheimeraad Ditlev A. 1617—86 (S. 5—97). — Frederik A. 1551—1605 (S. 99—161). — Bilag og Henv. (S. 1—51). — Tillæg (S. 52—55), 5 Tvl.
- VI, 1897: Storkansler Frederik Greve A. 1623—86 og hans Efterslægt (S. 5—131). — Bilag og Henv. (S. 1—80), 1 Tvl.
75. von Ahlefeldt (DAA XLVI, 1929, S. 15—208). — St. (Nr. 29, XII 1, 15—208).
76. [Om Familien Ahlefeldt]. (Pers. T. 3. R. II, 1893, S. 67—69).
77. Ahlefeldterne. (Mindeskraft i Anledning af 250-Aarsdagen for Stormen paa København 10.—11. Februar 1659. Udg. af L. F. La Cour, 1909, S. 80—87. Ill.). — St.
78. Om den i Leonora Christina Ulfeldts Jammersminde nævnte Kaptejn Bendix Ahlefeldt (Pers. T. 4. R. II, 1899, S. 38—41).
79. Carl Ahlefeldt (1670—1722). (DBHL I, 1920, S. 16. Ill.).
80. AF GEHEIMERAAD DITLEV AHLEFELDT'S MEMOIRER, Dagbogsoptegnelser og Brevbøger. Udg. paa Foranledning af Lehnsgreve C. J. F. Ahlefeldt Laurvig efter Originalerne i Haseldorfs Arkiv, 1895 (XI + 219 S. Ill. Reg.).
81. GEHEIMRAT DETLEV v. AHLEFELDT'S MEMOIRER aus den Jahren 1617—1659. Nach der Originalhandschrift im Haseldorfer Archiv herausgegeben, 1896 (XIX + 181 S. + 1 Tvl. Reg.).
82. DITLEV AHLEFELDT'S ERINDRINGER 1617—1660, 1922 (XLIV + 260 S. Ill. Reg.). — Da Overs. sammen med Palle Rosenkrantz.
83. Breve fra Ditlev Ahlefeldt, Hertug Christian Albrecht af Gottorps Ledsager, til Hertug Frederik III fra den svenske Lejr for København under Belejringen 1658. (D. Mag. 6. R. IV, 1928, S. 212—215).
84. Ditlev Ahlefeldt (1617—1686). (DBHL I, 1920, S. 17. Ill.).
85. Storkansler Frederik Ahlefeldts 64 Aner. (SAH I, 8).
86. Frederik Ahlefeldt (1623—1686). (DBHL I, 1920, S. 18. Ill.).

87. Anm. af: Elise Ahlefeldt Laurvig. En Levnedsskildring ved Lensgreve F. Ahlefeldt Laurvig. (Ill. Tid. 9. Marts 1924, S. 433. Portr.).
88. *Alsen* — *Falsen*. (Pers. T. 8. R. IV, 1925, S. 261—262).
89. Georg Carl *Amdrup*. (DBHL I, 1920, S. 27—28. Ill.).
90. H. C. ANDERSEN OG STORHERTUG ALEXANDER AF SACHSEN-WEIMAR-EISENACH, 1905 (39 S. Ill.); jvf. Nr. 1094—95.
91. Et Brev (¹⁸/₈ 1838) fra H. C. Andersen til Carit Etlar. (Gads da. Mag. Jan. 1926, S. 54).
92. Utrykte Breve (1832—60) fra H. C. Andersen I—II [til Jomfru Henriette Hanck og Fru Helene Balling]. (Tilskueren April 1930, S. 265—282). — St.
93. To Breve (1847—48) fra H. C. Andersen til F. Reventlow. (Gads da. Mag. 1925, S. 560—562).
94. Etatsraad Poul *Andræ*. (Ill. Tid. 26. Aug. 1923, S. 975. Portr.).
95. d'*Angibaud*. (IFD 87). — Jvf. Nr. 1147, S. 207—08. d'*Angiviller*, Charles Claude de Flahaut de la Billarderie (1730—1809), Greve se Nr. 1148—53.
96. d'*Antichou*. (IFD 87).
97. Brev (1807) fra Hans Nikolai *Arctander* til Sybille Reventlow. (RP VI 471—75).
98. Familien *Ascheberg*. (SAH I, Tillæg I 93).
99. Familien v. *Aspern* i Danmark 1685—1813. (Pers. T. 2. R. IV, 1889. Til S. 28).
100. Sammen med F. C. Sommer: Slægten *Astrup* fra Astrupgaard i Nordslesvig gennem fem hundrede Aar. Personalhistoriske Meddelelser, 1905 (119 + 95 S. 2 Tvl. Registre).
101. [Om Medlemmer af Slægten v. *Bachof* til Lundsgaard og Södensee]. (Pers. T. 7. R. III, 1919, S. 223).
- Jens *Baggesen* (1764—1826), Digter:
Breve (1792—94) til Joh. Kaspar Lavater se Nr. 1124, S. 124—26, 144—47, 150—52.
102. Brev (1810) til Grevinde Amalie Münster, f. Ompteda. (RP VI 487—490).
103. Breve (1796—97) til Benedicte v. Qualen. (RP VI 367—424, 427—446).
104. Brev (1797) til Benedicte og Christiane v. Qualen og Anna Holck. (RP VI 442—446).
105. Brev (1790) til Grevinde Louise Stolberg, f. Reventlow. (RP VI 217—224).
106. Brev (1806) til Finanskollegiet. (RP VI 484—487).
107. LABYRINTEN, 1909 (358 S.) (Mindesmærker af Dan-

- marks National-Litteratur. Udg. af Vilh. Andersen II). — Til Baggenses Labyrinten (Indledning, Anmærkninger, Register), S. 309—358.
108. Federproben in deutscher Sprache. Fräulein Charlotte Wieland zugeeignet. (RP VI 447—470).
109. Jens Baggenses Slægt og Forældre. (Pers. T. 6. R. II, 1911, S. 27—36).
110. To Breve fra Biskop Nikolai Edinger *Balle* til Kronprins Frederik fra 1807. (Pers. T. 8. R. V, 1926, S. 52—57).
111. Frederik Münters Dagbogsoptegnelser om Biskop N. Ed. Balles Begravelse. (RP VI 505—07).
Balling, Helene Margrethe Hedevig, f. Næboe (1799—1893) se Nr. 92.
112. [Om Slægtskabsforholdet mellem Familierne *Bang*, *Mynster*, *Steffens* og *Grundtvig*]. (RP VII 470—473).
113. *Bartholin* — von Bartlin. (DAA XLIX, 1932, S. 115—141). — St. (Nr. 29, XIII 1, 115—141). (Bartholin sammen med Oberst A. Willemoes).
114. Efterkommere af Heinr. Chrph. Rigsgreve *Baudissin* (1709—86). (RP V, Bilag).
115. Brev (1787) fra Grev Henr. Fred. Baudissin til Grevinde Charlotte Schimmelmann. (RP VIII 267—269).
116. Breve (1794—1801) fra samme til Grev Ernst Schimmelmann. (RP VIII 269—282).
117. Breve (1813) fra samme til Grevinde Louise Stolberg, f. Reventlow. (RP VII 300—301, 302—303).
118. von Mauchenheim genannt *Bechtolsheim*. (DAA XXXVI, 1919, S. 458—460). — St. (Nr. 29, X 4—6).
119. *Becker* I. (SPG 413—414).
120. *Becker* II. (SPG 414).
121. *Beckmann*. (SPG 414—415).
122. *Beenfeldt*. (DAA XXXVI, 1919, S. 461—464). — St. (Nr. 29, X 7—10). (Sammen med C. E. A. Schøller).
Benthagen, Anna Katrine se Nr. 829.
123. *Berckentin*. (DAA XXXVI, 1919, S. 465—467). — St. (Nr. 29, X 11—13).
124. von *Berger*. (DAA XXXVI, 1919, S. 468—471). — St. (Nr. 29, X 14—17).
125. Efterkommere af Joh. Heinr. Edler Herr v. Berger (1657—1732). (RP IV, Bilag (III)).
126. [»Der Fall Berger«]. [Joh. Chilian Just v. Berger 1723—91]. (RP IX 371—372). — Jvf. E. Schmiegelow: Documentum humanum til Belysning af Mastoidaloperationens Historie. (Medd. i Dansk otolaryngologisk Selskab d. 2. Okt.

- 1912). (Ugeskrift for Læger 13. Marts 1913, S. 443—445). — St.
127. *Bering* (DAA LII, 1935, S. 3—7).
128. von *Berns* og van de *Wiele* (DAA LII, 1935, S. 9—12).
129. von *Bernstorff*. (DAA LI, 1934, S. 13—61). — St. (Nr. 29, XIII 3, 13—61).
130. Efterkommere af Joach. Engelcke Rigsfriherre Bernstorff 1678—1737. (RP II, Bilag).
Breve (1792—93) fra Grev A. P. Bernstorff til Joh. Kaspar Lavater se Nr. 1124, S. 136—144, 149—150.
131. Breve (1782—95) fra samme til Grev C. D. F. Reventlow. (RP VI 30—41).
132. Andreas Peter Bernstorff 1797—1897. (Berl. Tid. 1897, 21. Juni, Aften).
133. A. P. Bernstorffs Slægt og Paarørende i dansk Statstjeneste 1784—1797. (RP V, Bilag).
Breve (1791—99) fra Augusta Bernstorff til Lavater se Nr. 1124, S. 115—117, 122—124, 152—153.
Bernstorff, Augusta Louise (Gustgen), f. Stolberg (1753—1835), se Nr. 1104.
134. Brev (1797) fra Christian Günther Bernstorff til Amalie Münster, f. Ompteda. (RP VI 491—93).
135. Brev (1818) fra samme til C. D. F. Reventlow. (RP VI 42).
136. Anm. af: Elise von dem Bussche-Kessell: Gräfin Elise von Bernstorff, geborene Gräfin von Dernath. Ein Bild aus der Zeit von 1789 bis 1835, Berl. 1896. (Hist. T. 6. R. VI, 1895—97, S. 489—97).
137. Brev (1780) fra Henriette Fred. Bernstorff, f. Stolberg. (RP III 202—204).
138. *Berregaard*. (DAA XXXVI, 1919, S. 472—478). — St. (Nr. 29, X 18—24).
v. *Beskow*, Bernhard (1796—1868) se Nr. 1111.
139. von *Beulwitz*. (RP I 277—78).
140. von *Bibow* (RP IX 393—394).
141. Joseph *Bidoulac*. [c. 1774—1839, fransk Sproglærer]. (Pers. T. 9. R. IV, 1932, S. 194—195).
142. INTERIØRER FRA KONG FREDERIK DEN FEMTES HOF. Charlotte Dorothea *Biehls* Breve og Selvbiografi, 1909 (XV + 288 S. Ill. Reg.).
143. CHARLOTTE DOROTHEA BIEHL. MIT UBETYDELIGE LEVNETSLØB. Udg. efter Originalmanuskriptet, 1909 (114 S. Portr.). — Særudg. af C. D. Biehls Selvbiografi (se Nr. 142).
144. CHARLOTTE DOROTHEA BIEHL'S BREVE OM

- KONG CHRISTIAN VII. Udg. efter Originalerne, 1901 (VIII + 192 S. Ill. Reg.).
145. INTERIØRER FRA KONG CHRISTIAN DEN SYVENDES HOF. Efter Charlotte Dorothea Biehls Breve, 1919 (XV + 192 S. Ill. Reg.).
146. Charlotte Dorothea Biehl. (Fra Renaissance til Empire, 1916, S. 79—95. Ill.).
147. Charlotte Dorothea Biehl. (DBHL I, 1920, S. 138. Ill.).
148. *Biermann* von Ehrenschild. (DAA XXXVI, 1919, S. 479—481). — St. (Nr. 29, X 25—27). — se Nr. 257.
149. Jens Arnold Diderich Jensen *Bildsøe*. (DBHL I, 1920, S. 140. Ill.).
150. [Om Familien *Binzer*]. (Pers. T. 8. R. I, 1922, S. 106—107).
151. *Blome*. (DAA LII, 1935, S. 13—44).
Bluhme, Hans Emil (1833—1926), Kommandør se Nr. 1067.
152. *Blumenberg*. (SPG 416).
153. von *Blücher*. (RP IX 395—397).

Louis Bobé. Autobiographica:

154. Selvbiografi som Dr. phil. (Festskrift udg. af Kbh.'s Universitet i Anledning af Universitetets Aarsfest. Nov. 1910, S. 53—54).
155. Slægt og Minder fra Thüringerskoven. (Gads da. Mag. 1925, S. 563—578. Ill.).
156. Um St. Petri vor fünfzig Jahren. (Kopenhagener Zeitung 26. Febr., 15. Marts, 5. April og 3. Maj 1929).
157. Kammerherren. Et Skyggespil. (Tilskueren Maj 1930, S. 351—361). — St.
158. Legationsraaden. En Erindring. (Tilskueren Juni 1933, S. 455—464). — St.
159. Hos Dr. Louis Bobé. Ved Holger Jerrild. (Gads da. Mag. 1934, S. 142—152. Portr.). — St.
- Rejseminder:
160. Adam. En mærkelig Skæbne. (Berl. Tid. 1936, 5. Jan. Søndags Tillæg, S. 7—8).
161. En Vandring i den holstenske Elbmarsk. [Glückstadt]. (Berl. Tid. 1898, 9. Juni, Aften).
162. Abd-ul-Hamid og Stambul. (Berl. Tid. 1909, 1. Maj, Aften). Jvf. Nr. 51 (Celle) 1058 (Grønland) 1108 (Weimar).
163. *Bockenhoffer*. (SPG 416—417).
164. Ernst *Bodenhoff*. (DBHL I, 1920, S. 179. Ill.).
Bodenhoff, Gertrud, f. Rosted se Nr. 1061.

165. Breve (1773—75) fra H. C. *Boie* til Chrn. og F. L. Stolberg. (RP VIII 3—38).
166. von *Bolten*. (DAA XXXVI, 1919, S. 482—483). — St. (Nr. 29, X 28—29); jvf. RP V 254—256.
167. Fra den store Handelsperiode. Livs- og Tidsbillede. I. Baron Henrik Bolten. (HMKbh VI, 1917—18, S. 321—340. III.).
168. IDA BRUN GREVINDE BOMBELLES, Kbhvn. 1932. (138 S. III.).
169. Addelaide (Ida) Carolina Johanna Bombelles, f. Brun. (DBHL I, 1920, S. 187. III.).
170. v. *Bonar*. (RP VII 448).
dal *Borgo di Primo*, Olinto se Dal Borgo.
171. de *Bosc de la Calmette*. (DAA XXXVI, 1919, S. 484—485). — St. (Nr. 29, X 30—31); jvf. IFD 88.
172. [Slægten] de Bosc de la Calmette. (Liselund. Udg. af Foreningen af 3. December 1892, 1918, S. 0—16. III.).
173. Slægten *Bothmar* (Bothmer). (RP II 218—19, VII 460—62).
174. [Stamtavle over Familien *Botsack*]. (Pers. T. 2. R. III, 1888, S. 279).
175. *Botsack-Bremer*. (SPG 417—418).
176. *Bourke*. (DAA XXXVI, 1919, S. 487—490). — St. (Nr. 29, X 32—35).
177. Edmund Bourke. (RP VIII 399—401).
178. Edmond Bourke. (DBHL I, 1920, S. 201. III.); jvf. Nr. 1051.
179. von *Boye*. (DAA XXXVI, 1919, S. 491—492). — St. (Nr. 29, X 36—37).
180. *Boysen*. (SPG 418).
181. *Braem*. (SPG 418—419).
182. Mindebogen 1932. Breve [1903—26] fra Georg Brandes [til Fr. Hegel, Peter Nansen, Axel Garde og Carl Græbe]. Ud-givet som Manuskript, 1932 (36 S. III.).
Om Georg Brandes se Nr. 182, S. 5—11.
183. von *Brandt*. (DAA XXXVI, 1919, S. 493—496). — St. (Nr. 29, X 38—41); jvf. SPG 420.
184. [Stamtavle over Familien v. Brandt]. (Pers. T. 2. R. IV, 1889, S. 23).
185. Efterkommere af Overrentemester Peder v. Brandt (1644—1701). (RP VI, Bilag).
186. Enevold Brandt. (DBHL I, 1920, S. 214. III.).
187. [Hedewig Maria Margaretha von *Bredahl's* (1754—1811) Slægt]. (RP IX S. 345).

188. *Briand de Crèvecoeur*. (DAA XXXVI, 1919, S. 497—499). — St. (Nr. 29, X 42—44); jvf. RP IX 397—400.
189. von den *Brincken*. (RP VII 503—05).
190. *Brockdorff*. (DAA LIII, 1936, S. 3—80). — Udsn.
191. *Brun* (SPG 420).
192. UNGDOMS-ERINDRINGER (Wahrheit aus Morgen-träumen) af Friederike Brun, f. Münter, 1917 (XIII + 179 S. Ill. Reg.). (Dansk Overs. af Friederike Brun: Wahr-heit aus Morgenträumen, Aarau 1824).
193. Aus Friederike Bruns Tagebuch. (Deutsche Rundschau Mai 1905, S. 231—245). — St.
Brev (1793) fra Friederike Brun til Joh. Kaspar Lavater se Nr. 1124, S. 147—149.
194. Breve (1800, 1818) fra samme til Grev C. D. F. Revent-low. (RP VI 43—45, 45—46).
195. FREDERIKKE BRUN FØDT MÜNTER OG HENDES KREDS HJEMME OG UDE, Kbhvn. 1910. (XXVIII + 358 S. Ill. Reg.). (Disputats for den filosofiske Doktor-grad).
196. Kjøbenhavnsk Selskabsliv for hundrede Aar siden. Frede-rikke Brun og hendes Hus I—II. (Berl. Tid. 1897, 15. Dec. Aftentillæg og 19. Dec. Tillæg).
197. Friederike Brun, f. Münter. (DBHL I, 1920, S. 240. Ill.).
Ida Brun Grevinde Bombelles se Nr. 168—69.
Bruun, Malte Conrad (1775—1826) se Nr. 581.
198. *Jørgen Brønlund*. (DBHL I, 1920, S. 256—257. Ill.).
199. *Brønsdorff* (DAA XXXVI, 1919, S. 500—501). — St. (Nr. 29, X 45—46).
200. *Burmeister*. (SPG 421).
201. von *Boefeke*. (DAA XXXVI, 1919, S. 502—503). — St. (Nr. 29, X 47—48).
202. *Callenberg*. (DAA XXXVI, 1919, S. 504—505). — St. (Nr. 29, X 49—50).
203. von *Calneyn*. (RP IX 400—401); jvf. Nr. 36, V.
Capion, Etienne (— 1700—1725 —), Skuespildirektør se Nr. 43; jvf. IFD 38.
204. v. *Carlowitz* (RP VII 505).
205. *Carlsen* (Lange). (DAA XLV, 1928, S. 3—6). — St. (Nr. 29, XI 2, 103—106).
206. [Om Embedsmandsslægten *Carstens* (Adolph Gotthard C.)]. (RP VI 544—546).
Breve (1772) fra A. G. Carstens til H. P. Sturz se Nr. 824, S. 464.
207. *Caspergaard*. (DAA XXXVI, 1919, S. 506—507). — St. (Nr. 29, X 51—52).

208. Slægten *Castell* i Danmark. (Berl. Tid. 1937, 20. Jan. Aften. Ill.).
209. *Castonier*. (DAA XXXVI, 1919, S. 508—517). — St. (Nr. 29, X 53—62).
210. de *Cheusses*. (IFD 88); jvf. RP IX 402—403 og Nr. 1147, S. 208—209.
211. Brev (1799) fra C. J. R. *Christiani* til Hertug Fred. Chrn. af Augustenborg. (RP VIII 197).
212. *Clare*. (SPG 421—422).
213. *Clausewitz*. (SPG 422).
214. *Clément*. (IFD 89).
le *Coffre* se Le Coffre.
215. *Colas*. (IFD 89—90).
216. Efterkommere af *Colbiørn* Jacobsøn (c. 1713—61). (RP V 308).
217. Bidrag til Slægten Colbiørnsens Genealogi i Danmark. (Pers. T. 9. R. III, 1931, S. 183—188).
218. Breve (1784—85) fra Christian Colbiørnsen til Grev C. D. F. Reventlow. (RP VI 47—55).
219. To Breve (1785, 1806) fra Christian Colbiørnsen [til Grevinde Sophie Schulin, f. v. Warnstedt og Højesteretsjustitiarius Fred. Jul. Kaas]. (Pers. T. 8. R. V, 1926, S. 58—61).
220. Brev (1793) fra Jak. Edv. Colbiørnsen til Grev C. D. F. Reventlow. (RP VI 56).
221. *Colomb*. (IFD 90).
222. Jacob *Coningh*. (FAoM 2. R. I, 1925, S. 214—215).
223. *Cramer*. (SPG 423).
224. Breve (1773—74) fra C. F. Cramer til Greverne Chrn. og F. L. Stolberg. (RP VIII 121—22, 38—40).
225. von *Cramohn*. (RP VII 506—07).
226. Schwesinger von *Cronhelm*. (RP IX 403—405).
227. John *Cunningham*. (DBHL I, 1920, S. 355).
228. *Cöllner*. (SPG 423).
229. Valdemar *Daa*. (DBHL I, 1920, S. 355—356).
Dalager, Lars (1715—72) se Nr. 1049.
230. *Dal Borgo* di Primo. (RP IX. S. 405—406); jfr. VIII 413—14.
231. von *Daldorf*. (DAA XLVIII, 1931, S. 117—121). — St. (Nr. 29, XII 3, 117—121).
232. von (vam) *Damme*. (DAA XXXVII, 1920, S. 455—458). — St. (Nr. 29, X 89—92).
233. van *Damme*. (SPG 424).
234. David *Danell*. (DBHL I, 1920, S. 371); jvf. Nr. 1043.

235. [Greverne] *Danneskiold-Samsøe*. (DAA XLVI, 1929, S. 209—239). — St. (Nr. 29, XII 1, 209—239).
236. Slægtshistoriske Bidrag IV. Kunstnerfamilien *Darbes*. (Pers. T. 8. R. I, 1922, S. 88—90).
237. Jens *Daugaard-Jensen*. (DBHL I, 1920, S. 375. Ill.).
238. *Dechezaulx*. (IFD 88—89); jvf. Nr. 1147, S. 205—06.
239. [Familien von *Delden*]. (Pers. T. 10. R. II, 1935, S. 1—2).
240. *De Moor*. (IFD 90).
241. Efterkommere af Gerhard Rigs greve van der Nath [von *Dernath*] (1622—89). (RP V, Bilag).
242. Brev (1820) fra Grevinde Charlotte v. *Dernath*, f. Bernstorff til Grevinde Sybille Reventlow. (RP IX 379—80).
243. Magnus v. *Dernath*. (DBHL I, 1920, S. 380—381).
244. von *Destinon*. (RP VIII. T. 75—76).
245. von *Dewitz*. (RP VIII. T. 77—80).
246. von *Drechsel*. (RP VIII. T. 81—82).
247. *Dreesen*. (SPG 424).
248. *Dresing*. (SPG 424—425).
249. Ophelia *Drewsen*. Bakkehusets Datter. (Pers. T. 7. R. V, 1921, S. 125—149. Ill.). — St.
250. *Drøge*. (SPG 425).
251. *Dumbar*. (DAA XXXVII, 1920, S. 459—460). — St. (Nr. 29, X 93—94).
252. *Duncan*. (RP VIII. T. 82—84).
253. *Duval de la Pottrie*. (RP VII 507—09).
254. Baron [Johan] Ferdinand *Eckstein* (o. 1752—1827). (Pers. T. 9 R. V, 1933, S. 267—269).
255. *Edinger*. (SPG 425—426).
256. Slægten *Egede*. (Pers. T. 6. R. IV, 1913, S. 268—273). — St.; jvf. RP VI 514—515.
Egede, Hans se Nr. 1047, 1054, 1068—69.
257. [Stamtavle over Familien v. *Ehrenschild*]. (Pers. T. 2. R. III, 1888, S. 276); jvf. SPG 415—416. — se Nr. 148.
258. v. *Eickstedt*. (RP VII 509—11).
259. [Militærslægten] von *Eldern*. (Pers. T. 8. R. IV, 1925, S. 262—263).
260. [Om Familien v. *Elern*]. (Pers. T. 3. R. III, 1894, S. 79—80).
261. *Ely*. (DAA XXXVII, 1920, S. 461—462). — St. (Nr. 29, X 95—96).
v. *Eppingen* se Nr. 36, VI.
262. *Ermandinger*. (SPG 426—427).
263. *Esmarch*. (SPG 428—429).
264. von *Esmarck*. (DAA XXXVII, 1920, S. 463—465). — St. (Nr. 29, X 97—99).

Etlar, Carit se Nr. 91.

265. JOHANNES EWALDS LEVNET OG MENINGER. Selvbiografiske Brudstykker og Breve, 1911 (352 S., 1 Sttv. Ill. Registre).
266. Bidrag til Johannes Ewalds Levned. (Tilskueren Marts 1901, S. 227—247. Ill.). — St.
267. Johannes Ewald. (RP V 244—246, 308; VI 537—539, 578—580).
268. Bidrag til Johannes Ewalds Livshistorie. I. Skolegang. (Pers. T. 4. R. VI, 1903, S. 80—88). II. Eftermæle. (Pers. T. 4. R. VI, 1903, S. 91—103). III. Opholdet paa Frederiks Hospital 1770. (Pers. T. 5. R. II, 1905, S. 284—286). IV. Opholdet i Søbækhus 1776. (Pers. T. 5. R. II, 1905, S. 286—289). V. Johannes Ewalds Navneliste. (Pers. T. 5. R. II, 1905, S. 289—293). VI. Anledningen til »Fiskerne«. (Pers. T. 5. R. II, 1905, S. 293—297). — St.
Bidrag til Johannes Ewalds Livshistorie. I. Ewalds mødrene Slægt. II. Skolegang. III. Familien Huulegaard. IV. Rungsted — Søbækhus se Nr. 265, S. 231—294.
Til »Levnet og Meninger« se Nr. 265, S. 295—301.
269. Til »Johannes Ewalds Levned og Meninger«. (Da. Stud. 1918, S. 73—80). — St.
270. Ewalds »Fiskerne«. (Berl. Tid. 1928, 30. Aug. Aften).
271. Tilføjelse [ø: Modbemærkninger til Pastor Aage Dahls Bidrag til Johannes Ewalds Slægtshistorie]. (Pers. T. 9. R. V, 1933, S. 246—247).
Jvf. 943 og 1179.
272. Efterkommere af Købmand Herman *Fabritius* (1666—1729). (RP VI, Bilag).
273. *Fabritius-Tengnagel*. (DAA XXXVII, 1920, S. 466—473). — St. (Nr. 29, X 100—108).
274. *Falkenskiold*. (DAA XLVI, 1929, S. 241—248). — St. (Nr. 29, XII 1, 241—248).
Falsen, Enevold de (1755—1808) se Alsen.
275. En vidtberejst Nordmand. Thomas *Fastings* Oplevelser i Levanten 1756—61. (Pers. T. 8. R. V, 1926, S. 9—12).
276. de *Favin*. (RP IX 406—407).
277. de *Feignet*. (RP IX 407—408).
278. *Fisker*. (DAA XXXVIII, 1921, S. 465—469). — St. (Nr. 29, X 161—165).
279. *Fogh*. (DAA XXXVIII, 1921, S. 470—471). — St. (Nr. 29, X 166—167).

280. Brev (1825) fra Nikolai *Fogtmann* til Grev C. D. F. Reventlow. (RP VI 58—60).
281. *Folsack*. (DAA XXXVII, 1920, S. 474—477). — St. (Nr. 29, X 109—112).
282. *Formont*. (IFD 91).
283. *Fortling*. (SPG 429).
284. *Franck von Franckenau*. (RP VIII, T. 84—86).
285. Georg Franck von Franckenau [1644—1704]. Ein Sohn Naumburgs in fremdem Lande. (Naumburger Sonntagsblatt 1889, Nr. 38).
286. Efterkommere af Hofraad Johan Joakim *Friccius* (— 1692 —). (RP VI, Bilag).
287. *Friedenreich* (DAA XXXVIII, 1921, S. 472—473). — St. (Nr. 29, X 168—169).
288. *Fuiren* (DAA XXXVIII, 1921, S. 474—475). — St. (Nr. 29, X 170—171).
289. de *Fædder* (DAA XXXVIII, 1921, S. 476—478). — St. (Nr. 29, X 172—174).
290. *Gadendorp*. (DAA XXXVIII, 1921, S. 479—484). — St. (Nr. 29, X 175—180); jvf. SAH I, Tillæg I 87—93. *Gamborg*, Anders (— 1703 —), Skuespiller se Nr. 43.
291. von *Gamm*. (RP VII 511—13).
292. Thomas Vilh. *Garde*. (DBHL I, 1920, S. 559—560. Ill.).
293. Slægtshistoriske Bidrag. I. Slægten von *Gerstenberg*. (Pers. T. 7. R. IV, 1920, S. 274—278). — St.
294. Brev (1769) fra H. W. v. Gerstenberg og F. G. Resewitz til J. W. L. Gleim. (RP VIII. T. 9—10).
295. Breve (1775—76) fra H. W. v. Gerstenberg til Chrn. og F. L. Stolberg. (RP VIII 40—45).
296. [Om H. W. v. Gerstenberg]. (RP V 282—83).
297. Heinr. Wilh. v. Gerstenberg. (DBHL I, 1920, S. 570—571. Ill.).
298. *Girard*. (IFD 91).
Giøe, Susanne (1634—83) se Nr. 1181.
299. von *Golowin*. (RP IX 408—409).
300. von *Gottberg*. (RP VIII. T. 86—88).
301. Breve fra Hans *Gram* til Grevinde Anna Sophie Schack 1737—45. (D. Mag. 6. R. I, 1913, S. 368—382).
302. von *Gambow*. (RP VII 513—16).
v. *Gramm* se Nr. 36, VII.
303. Sttvl. over Familien *Gramm* (Gram) i Danmark. (RP III 358—59).
304. Greve *Griffenfeld*. (DAA XXXIX, 1922, S. 467—469). — St. (Nr. 29, X 264—266).

305. Fra Griffenfelds Dage. Et historisk Tidsbillede. (Museum 1890, S. 114—127).
306. Brev (3/3 1551) fra Borgmester Carsten *Grip* til Christian III. (D. Mag. 5. R. VI, 1909, S. 309—311).
307. Om Carsten Grip. (D. Mag. 6. R. I, 1913, S. 383). — jvf. 5. R. VI, 1909, S. 304 ff.
308. von *Grodtschilling*. (DAA XXXVIII, 1921, S. 485—487). — St. (Nr. 29, X 181—183).
309. von *Gruttschreiber*. (RP VIII T. 88).
310. *Grüner*. (DAA XXXIX, 1922, S. 470—471). — St. (Nr. 29, X 267—268).
Guldbrand, Joh. Wilh. (1744—1809), Livlæge se Nr. 47.
311. *Gyldenkrone* (Marselis). (DAA LII, 1935, S. 45—73). — Udsn.
312. [Om de *Gyldenløvers* Kister i St. Petri Kirkes Gravkapel]. (FAoM II, 1903—05, S. 200, 218—219; 2. R. I, 1925, S. 32—33).
313. Et Bidrag til Ulrik Frederik Gyldenløves Ungdomshistorie [Brev til Kong Fred. III, 12/9 1658]. (D. Mag. 6. R. III, 1923, S. 188).
314. von *Gyldenskiold*. (DAA XXXIX, 1922, S. 472—473). — St. (Nr. 29, X 269—270).
315. *Gyldensparre*. (DAA XXXIX, 1922, S. 474—475). — St. (Nr. 29, X 271—272).
316. Greve af *Gyldensten*. (DAA XXXIX, 1922, S. 476—478). — St. (Nr. 29, X 273—275).
317. *Gyldenstjerne* i Danmark. (DAA XLIII, 1926, S. 3—37). — St. (Nr. 29, XI 1, 113—147).
Brev (1805) fra C. F. *Gyllembourg* til Frederik VI se Nr. 318, S. 398—400.
318. Carl Frederik *Gyllembourg* og Thomasine Heiberg. (Vor Fortid I, 1917, S. 397—408).
Jvf. Nr. 69.
319. von *Gähler*. (DAA XXXIX, 1922, S. 479—484). — St. (Nr. 29, X 276—281).
Haan, Lourens Feykes se Nr. 1045—46.
320. vom *Hagen*. (DAA XXXIX, 1922, S. 485—487). — St. (Nr. 29, X 282—284); jvf. SPG 429—430.
321. *Hagen*. (SPG 430—31).
322. Franz v. *Hagen* (1672—1749), Oversekretær i tyske Kancelli. (BL VI, 1892, S. 467—468).
323. James *Hall*. (DBHL I, 1920, S. 641); jvf. Nr. 1042.
324. Regnar *Hammer*. (DBHL I, 1920, S. 645—646. III).
325. Efterkommere af Hans Adam Friherre v. *Hammerstein* (1579—1653). (RP VII, Bilag).

- Hanck, Marie Kirstine Henriette (1807—46), Forfatterinde se Nr. 92.
326. Anton Günther *Hanneken* († 1738), Amtmand. (BL VI, 1892, S. 558).
327. Oluf *Hansen* († 1710), Deputeret i Søetaten. (BL VII, 1893, S. 34—35).
328. *Harsdorff* (Harsdörffer). (SPG 431).
v. *Harstall* se Nr. 36, I.
Hartmann, Moritz († 1695), Guvernør se Nr. 1157 og 1170.
329. von *Hatten*. (DAA XXXIX, 1922, S. 488—489). — St. (Nr. 29, X 285—286).
330. *Hauber*. (SPG 431).
331. Johannes *Hecklauer* (1596—1652), Musiker og Arkitekt. (BL VII, 1893, S. 185—186).
332. Sammen med F. C. Sommer: Slægten *Heering*. Personalhistoriske Optegnelser, 1900 (56 S. 2 Tvl. Ill.).
Breve (1721—30) fra Burchard Heering til Geheimeraad Ditlev Reventlow se Nr. 332, S. 33—46.
Breve (1730) fra samme til Justitsraad Voigt se Nr. 332, S. 40—41, 42—43, 44.
Ansøgninger (1763—75) fra Konsumtionsforvalter Otto Carl Heering (1732—95) til Kongen. (Familiebogen. Optegnelser om min Slægt af Peter N. Heering, 1912, Bilag II (S. 19—24)).
Trykt Ligprædiken over Thomas Heering [1631—1702], Præst i Gross-Jannewitz. (Familiebogen. Optegnelser . . . af Peter N. Heering, 1912, Bilag I (16 S.)).
333. Alexander Tilemann v. *Heespen* (1677—1738), Konferensraad. (BL VII, 1893, S. 207—208).
334. Brev (1802) fra Christiane *Heger* til Kamma Rahbek. (Gemt og Glemte II, 1916, Tillæg S. 227—230).
335. Breve (1819—20) fra Peter Andreas *Heiberg* til Kammerherre, Oberst Joseph Nicolai Benjamin Abrahamson. (Pers. T. 6. R. I, 1910, S. 204—213).
336. Brev (Weimar 2/7 1802) fra samme til K. L. Rahbek. (Goethe-Jahrbuch XXIV, 1903, S. 76—79). — St.
337. P. A. Heibergs Bortrejse fra Danmark. Et Hundreedaarsminde. (Berl. Tid. 1900, 11. Dec. Aften).
Heiberg, Thomasine, f. Buntzen (1773—1856) se Nr. 318.
338. Efterkommere af Konferensraad Joh. Friedr. *Heinrich* (1730—1808). (RP IV 276—277).
339. *Heintz*. (DAA XLVII, 1930, S. 3—4). — St. (Nr. 29, XII 2, 3—4).

340. Johan Samuel *Heistermann* v. Zielberg (1621—70), gotorpsk Embedsmand. (BL VII, 1893, S. 285).
341. *Helt*. (DAA XXXIX, 1922, S. 490—491). — St. (Nr. 29, X 287—288).
342. *Helverskov*. (DAA XXXIX, 1922, S. 492—493). — St. (Nr. 29, X 289—290).
343. August *Hennings*, Dagbog under hans Ophold i København 1802. (D. Mag. 7. R. I, 1934, S. 1—214). — St., 1934 (230 S. Reg.).
344. Anm. af: Joachim Hild: August Hennings, ein schleswig-holsteinischer Publizist um die Wende des 18. Jahrhunderts, Erlangen 1932. (Hist. T. 10. R. II, 1932—34, S. 385—90. — St.
345. Paul Hennings. 27. August 1875—19. Juli 1927. [Nekr.]. (Pers. T. 8. R. VI, 1927, S. 173—174. Portr.).
346. Familien *Hensler*. (RP VII 396—397).
347. von der *Herberge*. (DAA XXXIX, 1922, S. 494—496). — St. (Nr. 29, X 291—293); jvf. SAH I, Tillæg II.
348. Conrad *Hesse* (o. 1622—1705), Kancellisekretær. (BL VII, 1893, S. 429—430).
349. von *Hielmcrone*. (DAA LII, 1935, S. 75—78).
350. *Hiemskiold*. (DAA LII, 1935, S. 79—81).
351. *Hignar*. (IFD 91).
352. [Gravsten over Overberghauptmand Jørgen *Hiort*]. (Pers. T. 7. R. V, 1921, S. 258).
353. Familien *Hirschfeld* fra Nüchel ved Eutin. (RP VII 468—69).
354. Familien *Hirschfeld* fra Thüringen. (RP VII 469).
355. de *Hofman*. (DAA XXXIX, 1922, S. 497—500). — St. (Nr. 29, X 294—297).
356. [Brev] fra Amtmand de Hofman til Statssekretær Ove Høegh-Guldberg om Koldinghus' Slots Tilstand (1778). (D. Mag. 6. R. III, 1923, S. 100).
357. [Breve] fra samme til Grev A. G. Moltke om hans Arbejde paa Danske Atlas og Foundationer (1768, 1778). (D. Mag. 6. R. III, 1923, S. 98—99).
358. *Holck*. (DAA XLII, 1925, S. 425—456). — St. (Nr. 29, XI 1, 37—68).
359. Efterkommere af Chrn. Chrph. Greve Holck (1698—1774). (RP IV, Bilag (II)).
360. Efterkommere af Fred. Chrn. Baron Holck († 1708). (RP V, Bilag).
361. [Maren Holck (1668—1704)]. (Pers. T. 8. R. III, 1924, S. 125).

362. Gustav Frederik *Holm* (f. 1849), Opdagelsesrejsende. (DBHL II, 1923, S. 121. Portr.).
363. *Holmer*. (RP IX 409—411).
364. *Holmskiold*. (DAA XXXIX, 1922, S. 501—502). — St. (Nr. 29, X 298).
365. Brev (1810) fra Grevinde Wilhelmine *Holstein*, f. Reventlow til Louise Stolberg. (RP IX 259).
366. Lensgreve F. C. C. C. *Holstein-Holsteinborg*. 3. August 1856—16. Juli 1924. [Nekr.]. (Ill. Tid. 27. Juli og 3. Aug. 1924, S. 693. Portr.).
367. von *Holsten*. (DAA XLI, S. 451—458). — St. (Nr. 29, XI 1, 1—8).
368. *Hoppe*. (SPG 431—432).
Horn, Klas Fredrik (1763—1823) se Nr. 69.
369. Hofminiaturemaler *Hornemanns* Stambog. (Juleroser 1921. III.).
370. *Hummersbüttel*. (DAA XXXIX, 1922, S. 503—506). — St. (Nr. 29, X 299—302); jvf. SAH I, Tillæg III.
Sttv. over Familien *Huulegaard* se Nr. 265, Bilag og S. 335—338.
371. Efterkommere af Holmens Provst Matthias *Hwiid* 1703—59. (RP V 278—79).
372. Brev (6/5 1788) fra Caja *Hwiid* til Grevinde Sophie Hedvig Schulin, f. v. Warnstedt. (RP VI 581).
373. Familien *Hübner*. (RP VII 456—57).
374. *Häsecker*. (SPG 432).
375. *Høegh-Guldberg*. (DAA XLVIII, 1931, S. 123—136). — St. (Nr. 29, XII 3, 123—136). (Sammen med Oberst A. Willemoes).
376. Breve (1783—95) fra Ove *Høegh-Guldberg* til Grev C. D. F. Reventlow. (RP VI 61—67).
Ibsen, Aage (1847—1915), Forfatter se Nr. 1070.
v. *Ingenhoven* (*Ingenhaef*) se Nr. 36, II.; jvf. RP VII 516—518.
377. Friherre *Iselin*. (DAA XXXIX, 1922, S. 507—508). — St. (Nr. 29, X 303—304).
378. Pastor Albert *Jantzen*. 23. Maj 1840—7. Jan. 1917. [Nekr.]. (Pers. T. 7. R. II, 1917, S. 314—315. Portr.).
379. *Jean*. (IFD 91—92).
Jerichau, J. A. (1816—83), Billedhugger se Nr. 1101.
380. *Jespersen*. (DAA XL, 1923, S. 473—475). — St. (Nr. 29, X 305—307).
381. Thomas Balthasar v. *Jessen* (1648—1731), Diplomat. (BL VIII, 1894, S. 484—488).
Jochimssen, Mathis, Naturforsker se Nr. 1071.

382. *Juel*. (DAA XLIV, 1927, S. 3—66). — St. (Nr. 29, XI 2, 3—70). (Sammen med Oberst F. Juel).
Efterkommere af Niels Juel (1629—97) se Nr. 1018, Bilag II.
383. Til Maleren Jens *Juels* Biografi. (Pers. T. 9. R. I, 1929, S. 236—237).
384. Anm. af: Madame *Juuls* [Anna Catharina Juul, f. Praëm] Stambok. Utg. av Det norske selskab, Oslo 1931. (Pers. T. 9. R. IV, 1932, S. 189—190).
385. *Junge*. (DAA XL, 1923, S. 476—477). — St. (Nr. 29, X 308—309).
Kaas, Fred. Jul. (1758—1827), Højesteretsjustitiarius se Nr. 219.
Kaas, Johanne, Lave Urnes se Nr. 858.
Kafen se *Kafen* von *Schmieden*.
386. Michael Nicolai Christopher *Kall Rasmussen* og hans efterladte Samlinger. (Pers. T. 9. R. V, 1933, S. 77—79).
387. *Kalthof*. (SPG 433).
Karstensen, K., Præst i Dybbøl se Nr. 974.
388. *Keith*. (RP VIII. T. 89).
389. *Kellinghusen*. (SPG 433—435).
390. von *Keyserling*. (RP VII 518).
391. Friherre *Kielman von Kielmansegg*. (DAA XL, 1923, S. 478—481). — St. (Nr. 29, X 310—313).
392. Slægterne *Kielman* v. *Kielmansegg* fra Holsten og Nedreøsterrig i dansk Tjeneste, med et Tillæg om Familien Preen. (Pers. T. 4. R. II, 1899, S. 24—38). — St.
393. Frederik Christian *Kielman* v. *Kielmansegg* (1639—1714), Statsmand. (BL IX, 1895, S. 137—138).
394. Hans Henrik *Kielman* v. *Kielmansegg* (1636—86), Gehejmeraad. (BL IX, 1895, S. 138—139).
395. Erich von *Kielmansegg*: Familien-Chronik der Herren, Freiherren und Grafen von *Kielmansegg* 2. Aufl., Wien 1910 (834 S.). — Delvis Forf. til Biografierne af de danske (slesvigske og holstenske) Medlemmer af Slægten, især Kansler *Joh. Ad. Kielman* von *Kielmansegg*, dennes Søn Hans Heinrich og hans Efterkommere S. 264 ff. og 364 ff. Ill.
Kielman v. *Kielmansegg*, Johan Adolf se Nr. 856.
396. Bidrag til Thomas *Kingos* Biografi. (Pers. T. 6. R. V, 1914, S. 71—72).
Breve (1848—51) fra Carl Ludv. *Kirstein* til hans Hustru se Nr. 1028.
Kirstein, Ernst Phil. s. Nr. 1002, S. 126—134. — Optrykket S. 15—38.

397. *Kiærskiold*. (DAA XL, 1923, S. 482—483). — St. (Nr. 29, X 314—315).
398. *Kiærulff*. (DAA XL, 1923, S. 484—485). — St. (Nr. 29, X 316—317).
399. Christian Adam v. *Kleist* (1705—78), Amtmand. (BL IX, 1895, S. 219—220).
400. Ewald von *Kleist* in dänischen Diensten. (Vierteljahrschrift f. Literaturgesch. III, 1890, S. 295—297).
401. Bønskrifter fra Terkel *Klevenfeldt*. (D. Mag. 6. R. II, 1916, S. 70—78).
402. *Klinge*. (SPG 435).
403. von *Klingenberg*. (DAA XL, 1923, S. 486—488). — St. (Nr. 29, X 318—320).
404. *Klopstock*. (SPG 435—436); jvf. Nr. 1121.
405. *Knuth*. (DAA XXXVI, 1919, S. 518—543). — St. (Nr. 29, X 63—88).
406. Adam Christopher *Knuth* (1687—1736), Godsejer. (BL IX, 1895, S. 293).
407. Eggert Christoffer *Knuth* (1722—76), Deputeret. (BL IX, 1895, S. 298—299).
408. von *Kobbe*. (RP IX 412—414).
409. Tagebuchaufzeichnungen des dänischen Archäologen Johann Heinrich Carl *Koës*, 8.—23. Dez. 1806, Weimar. (Goethe-Jahrbuch XXVII, 1906, S. 118—124). — St.
410. Friederich Emanuel v. *Koetschau* (1666—1736), Gehejmeraad. (BL IX, 1895, S. 644).
411. Marie *Konow*, født Oehlenschläger. 1818 — 3. September — 1908. (Dannebrog 3. Sept. 1908. Portr.).
412. *Krabbe* af Damsgaard. (DAA XLV, 1928, S. 39—67). — St. (Nr. 29, XI 2, 139—167).
413. *Krabbe* af Herpinggaard. (DAA XLV, 1928, S. 37—38). — St. (Nr. 29, XI 2, 137—138).
414. *Krabbe* af Østergaard. (DAA XLV, 1928, S. 7—34). — St. (Nr. 29, XI 2, 107—134).
415. [Om Magister Hans *Kraft*]. (Pers. T. 7. R. II, 1917, S. 361).
416. *Krakowitz*. (SPG 437).
417. *Kreyer*. (SPG 437—438).
418. Brev (1814) fra Fred. Ferd. v. *Krogh* til C. D. F. Reventlow. (RP VI 68—72).
419. Fru von *Krüdener* i Danmark. (Pers. T. 8. R. I, 1922, S. 113—127. Portr.); jvf. 7. R. IV, 1920, S. 300.
420. von *Köller*. (RP VIII. T. 89—91).
Köller-Banner, Georg Ludv. (1728—1811), se Nr. 68.
421. *Könemann*. (SPG 436—437).

422. Johann Ludwig Pincier v. *Königstein* (1660—1730), Statsmand. (BL IX, 1895, S. 636—637).
423. von *Koeppen*. (RP VIII. T. 91—92).
424. von *Körbitz*. (DAA XL, 1923, S. 489—492). — St. (Nr. 29, X 321—324).
425. *Lafont* I—II. (IFD 92).
426. Om Familien *Lakjers* franske Oprindelse. (Pers. T. 8. R. IV, 1925, S. 258—259).
427. von Lambsdorff. (RP IX 414—415).
428. de *Lamy du Pont*. (RP VII 523—24).
429. *Landorph*. (DAA XLI, 1924, S. 459). — St. (Nr. 29, XI 1, 9).
430. Erindringer om [Komponisten] Eduard *Lassen*. (Berl. Tid. 3. Febr. 1904).
431. Johannes *Lassenius*. 1636—1692. (Pers. T. 3. R. V, 1896, S. 1—17). — St.
432. Johan *Lassenius* (1636—92), Teolog. (BL X, 1896, S. 121—123).
433. *Laub*. (SPG 438—439).
434. *Le Cercler de la Monnerie*. (IFD 92—93).
Le Coffre. (IFD 93); jvf. Nr. 43.
435. *Le Févre de Caumartin*. (RP IX 415—416).
436. *Lehn* — Baron *Lehn*. (DAA XLI, 1924, S. 460—462). — St. (Nr. 29, XI 1, 10—12); jvf. SPG 439.
437. Abraham Lehns Selvbiografi 1643—73. Efter Originalen i Arkivet paa Orebygaard. (Pers. T. 7. R. III, 1919, S. 84—87).
438. *Lemforth*. (DAA XLI, 1924, S. 463—464). — St. (Nr. 29, XI 1, 13—14).
439. von *Lengerken*. (SPG 439—440).
440. *Le Normand de Bretteville*. (RP VIII. T. 73—75).
441. [Stamtavle over Familien *Lente*]. (Pers. T. 2. R. III, 1888, S. 275).
442. von *Lente*. (SPG 440).
443. Christian v. *Lente* (1649—1725), Diplomat. (BL X, 1896, S. 204—208).
444. Johan Hugo v. *Lente* (1640—1716), Diplomat. (BL X, 1896, S. 208—209).
Theodor *Lente* se Nr. 589.
445. Anm. af Grevinde *Leonora Christinas* Jammers Minde ved Otto Andrup, 1926 og Udgaven af samme Værk ved Frieda og Johs. Brøndum-Nielsen, 1926. (Hist. T. 9. R. V, 1926—27, S. 311—21). — St.
446. von *Lepel*. (RP IX 416—418).

447. *Lerche*. (DAA LI, 1934, S. 63—93). — St. (Nr. 29, XIII 3, 63—93). (Sammen med Oberst A. Willemoes).
448. Kontreadmiral Christian Lerches Selvbiografi. (Pers. T. 5. R. IV, 1907, S. 258—267).
449. Familien von *Lersner* i Danmark. (Pers. T. 4. R. V, 1902, S. 232—236); jvf. SPG 441.
450. *Leth*. (DAA XXXVII, 1920, S. 508—511). — St. (Nr. 29, X 143—146).
451. August von *Leublfing*. Gustav Adolfs Page. (Historisk Tidsskrift XXII, 1902, S. 246—248).
452. von *Leuenburg*. (RP VIII. T. 92—93).
453. *Leuenfeld*. (DAA XLI, 1924, S. 465—466). — St. (Nr. 29, XI 1, 15—16).
454. *Leyonstierne*. (DAA XLI, 1924, S. 467—468). — St. (Nr. 29, XI 1, 17—18).
455. von *Lichtenstein*. (DAA XLI, 1924, S. 469—470). — St. (Nr. 29, XI 1, 19—20); jvf. RP VII 379—380).
456. Johan Gottlieb *Linck* (1693—1761), Kommissariatsdeputeret. (BL X, 1896, S. 299).
457. *Lindemann*. (SPG 441—443).
458. *Lindencrone*. (DAA XLI, 1924, S. 471—472). — St. (Nr. 29, XI 1, 21—22).
459. Den sidste af Adelslægten *Lindenov*. (Pers. T. 7. R. III, 1919, S. 158).
460. Eggert Christopher v. *Linstow* (1695—1774), Gehejmerraad. (BL X, 1896, S. 335).
461. *Lodehat*. (DAA LII, 1935, S. 83—86).
462. von *Lossow*. (DAA XLI, 1924, S. 473—474). — St. (Nr. 29, XI 1, 23—24).
Lund, Christian (— 1653 —) se Nr. 1043.
463. *Luxdorff*. (DAA XLI, 1924, S. 475—478). — St. (Nr. 29, XI 1, 25—28).
464. [Slægten *Lüders*]. (Pers. T. 8. R. V, 1926, S. 74—75; jvf. S. 80).
465. von der *Lühe*. (DAA XLI, 1924, S. 479—482). — St. (Nr. 29, XI 1, 29—32).
466. Fremmede Adelslægter i Danmark. III. von der *Lühe*. (Pers. T. T. 3. R. II, 1893, S. 12—33). — St.
467. Adolph Andreas v. d. *Lühe* (1695—1750), Amtmand. (BL X, 1896, S. 500).
468. Hartnack Otto v. d. *Lühe* (o. 1692—1749), Amtmand. (BL X, 1896, S. 502).
469. Joachim Christoph v. d. *Lühe* (1696—1756), Amtmand. (BL X, 1896, S. 502).

470. Volrad August v. d. Lühe (1705—78), Overpræsident. (BL X, 1896, S. 502—503).
471. *Lys.* (IFD 93).
Lytzen, Sofie og Elise, Søstre († 1916) se Nr. 1072.
472. von *Lützw.* (DAA XLV, 1928, S. 69—101). — St. (Nr. 29, XI 2, 169—201).
473. von *Löwencron.* (DAA XLI, 1924, S. 483—484). — St. (Nr. 29, XI 1, 33—34).
474. von *Löwenhielm.* (DAA XLI, 1924, S. 485—486). — St. (Nr. 29, XI 1, 35—36).
475. Hofjægermester Adam Eggert Christoffer *Løvenskiold.* [Nekr.]. (Pers. T. 6. R. VI, 1915, S. 308—309. Portr.).
476. Breve (1788—95) fra Baronesse M. C. H. Løvenskiold, f. Numsen til Grevinde Fred. Sophie Charl. Reventlow, f. v. Beulwitz. (RP VI 73—79).
477. Brève (1770—88) fra samme til Grevinde Louise Stolberg, f. Reventlow. (RP VI 225—257).
478. Georg Heinrich v. *Löwenstern* (1786—1856), Diplomater. (BL X, 1896, S. 613).
479. von der *Maase.* (RP VII 518—21).
Macdonald, James (— 1808 —) se Nr. 985.
480. Slægtshistoriske Bidrag. II. Om Borgmester paa Christianshavn Jakob *Madsen* og hans Slægt. (Pers. T. 7. R. IV, 1920, S. 278—282). — St.
481. Brev (1825) fra Ove Malling til Grev C. D. F. Reventlow. (RP VI 80—82).
482. Autobiographie af Ove *Malling*, Geheimstatsminister, og hans Karakteristik af samtidige. (Gemt og Glemte III, 1916, S. 155—182. Ill. Reg.).
483. Brev (17/4 1784) fra Stadsfysikus Chrn. Elovius *Mangor* til Grev Fred. Chrn. Schack til Giesegaard. (RP IV 289—90).
484. de la *Mare.* (RP VII 522—23).
485. Casper *Markdanner.* (Pers. T. 10. R. II, 1935, S. 39—47). — Udsn.
486. Om kongelig Arkitekt Christoph *Marselis.* (FAoM 2. R. I, 1925, S. 318).
487. Christian Albrecht v. *Massou* (o. 1690—1752), Amtmand. (BL XI, 1897, S. 183).
Meinig, Heinr. Carl (1736—1812), lübeckisk Resident i Kbh., se Nr. 1083.
488. von *Mentzdorff.* (RP IX 418—419).
489. [Om den danske Slægt *Mercker*]. Pers. T. 9. R. II, 1930, S. 81); jvf. SPG 443—444.
490. van *Meulengracht.* (SPG 444).

491. *Meyercrone*. (DAA XLVII, 1930, S. 5—6). — St. (Nr. 29, XII 2, 5—6).
492. Anm. af Udgaven af: Olaus Henrich *Mollers* Stambog i »Festschrift des Kunstgewerbemuseums in Flensburg«, Aug. 1928. (Pers. T. 9. R. II, 1930, S. 185).
493. *Moltke*. (DAA XXXVIII, 1921, S. 488—549). — St. (Nr. 29, X 184—245).
Adam Gottlob Moltke se Nr. 972, S. 257 ff.
Adam Wilhelm Moltke se Nr. 972, S. 257 ff.
494. Caspar Gottlob Moltke (1668—1728), Amtmand. (BL XI, 1897, S. 405).
Joachim Godske Moltke se Nr. 972, S. 257 ff.
de *Montaigu*, René Magnon (f. 1661), Skuespildir. se Nr. 43.
495. *Musnier*. (IFD 94).
Mühlheim, Margrete se Nr. 858.
496. Brev (1803) fra Joh. Gottwerth *Müller* i Itzehoe til Frederik VI. (RP IV 320—321).
497. *Tilemann Müller* (1770—1829), Forfatter. (BL XI, 1897, S. 614).
498. Oberst Ludvig Rudolf *Müller v. Aarwangen*, Statsfange paa Christiansø. (Pers. T. 4. R. III, 1900, S. 1—15). — St.
499. Wilhelm Moritz v. Buseck, kaldet v. *Münch* (1665—1741), Amtmand. (BL XII, 1898, S. 2).
500. Brev (udat.) fra Grevinde Amalie *Münster*, f. Ompteda til Grev Chr. Günther Bernstorff. (RP VI 490—91).
501. Brev (udat.) fra samme til Grevinde Louise Stolberg. (RP VII 303—306).
502. Amalia Isabella Johanne Charlotte *Münster* (1767—1814), Grevinde. (BL XII, 1898, S. 3—4).
503. *Münter*. (SPG 445).
504. Breve (1786) fra Balthasar *Münter* til Frederik *Münter*. (RP VII 476—77, 481).
505. Frederik *Münters* Dagbogoptegnelser om Regeringsforandringer 1784. (RP III 368—69).
506. Jordskælv i Messina og Kalabrien 1783. En dansk Rejsendes Beretning. (Berl. Tid. 1909, 16. Jan. Aften).
507. Biskop Frederik *Münters* Selvbiografi. (Pers. T. 4. R. III, 1900, S. 157—174). — St.
508. Breve (1825—27) fra Frederik *Münter* til Grev C. D. F. Reventlow. (RP VI 83—89). Jvf. Nr. 111, 798, 948, 1089.
509. Familien *Møhl*. (Pers. T. 9. R. IV, 1932, S. 78—79).
Møller, Lars se Nr. 1073.
510. von *Moesting*. (RP IX, 419—422).

511. Alexander Frederik v. Møsting (1680—1737), Officer. (BL XII, 1898, S. 115—116).
512. [Om Familien *Nansen*]. (Pers. T. 2. R. VI, 1891, S. 87).
513. Borgmester Hans Nansens Efterslægt. (Pers. T. 3. R. I, 1892, S. 9—17). — St.
514. Fridtjof Nansen. (Ill. Tid. 17. Dec. 1922, S. 283. Portr.). van der *Nath* se von *Dernath*.
515. Johan *Neve* († 1718), Kollegiedeputeret. (BL XII, 1898, S. 188—189).
516. *Nissen* — Nissen-Benzon. (DAA XLIV, 1927, S. 73—74). Brev (8/2 1521) fra Søren *Norby* til Christiern II se Nr. 1039, S. 309.
517. Familien *Numsen*. (RP IX 442—446).
518. Breve (1800) fra Chrn. Fred. Numsen til Grevinde Charlotte Schimmelmann. (RP VIII 361—68). Numsen, Michael (1686—1757) Overkrigssekretær se Nr. 45.
519. *Nörck*. (SPG 445—446).
520. *Nørckenkrone*, (DAA XLIV, 1927, S. 75—77).
521. [Stamtavle over Familien *Ocksen*]. (Pers. T. 2. R. IV, 1889, S. 33); jvf. SPG 446—447. *Oldeland*, Hans (1628—92), Diplomat se Nr. 764. *Olsen*, Anders, Grønlænder se Nr. 1074.
522. von *Oppen-Schilden*. (DAA XLIII, 1926, S. 38—39). — St. (Nr. 29, XI 1, 148—149).
523. Adolph Wilhelm Rudolf v. Oppen-Schilden (1824—96), Godsejer. (BL XII, 1898, S. 441).
524. von der *Osten*. (RP VIII 524—32).
525. Jacob Frants v. d. Osten (1664—1739), Amtmand. (BL XII, 1898, S. 460).
526. Peter Christoph v. d. Osten (1659—1730), Hofembedsmand. (BL XII, 1898, S. 462).
527. [Købmandsslægten *Otte* fra Eckernförde]. (RP IX 338—340). *Paars*, Claus Enevold (— 1728 —), Guvernør se Nr. 1055.
528. Fremmede Adelslægter i Danmark. I. von *Pappenheim*. (Pers. T. 2. R. V, 1890, S. 251—273). — St.
529. *Papus de Lauerdaugie*. (IFD 94).
530. *Paulli*. (SPG 447—449).
531. von *Paulsen*. (DAA XLIII, 1926, S. 40—41). — St. (Nr. 29, XI 1, 150—151).
532. *Pechlin* Edler von Löwenbach. (RP IX 423—426). Brev (21/9 1521) fra Klaus *Pedersen* til Christiern II se Nr. 1039, S. 308—309.

533. Familierne *Pelt* og Abo. (Pers. T. 9. R. I, 1929, S. 234—236).
534. Familien *Pelt*. (Pers. T. 10. R. III, 1936, S. 76—77).
535. von *Pentz*. (DAA XLII, 1925, S. 470—475). — St. (Nr. 29, XI 1, 82—87); jvf. RP VIII. T. 113—122).
536. Albrecht og Sebastian *Petersen* (1706—61, 1708—55), Klosterstiftere (BL XIII, 1899, S. 15—16).
537. Gottfried *Petersen* (1733—1812), Vicekansler. (BL XIII, 1899, S. 31).
Jakob Rigsbaron *Petersens* Slægt se Nr. 1141.
538. Rigsbaron Jacob de Petersen. Fra Skrædderdreng til Friherre. En Livsroman fra Enevældens første Tid. (Nationaltid. 1931, 6. Maj, Aften).
539. [Gravsten over Jonas Ramus *Petersen*, Overpræsident i Christiania]. (Pers. T. 7. R. V, 1921, S. 258).
540. Biographie af Christian Carl *Pflueg*, Major. (Gemt og Glemte III, 1916, S. 7—153. Ill. Reg.).
541. von der *Pfordten*. (RP VII 533—34).
542. von *Pfuel* (RP VIII. T. 122—123).
543. Claude *Philibert* 1709—84. En Foregangsmand paa Boghaandværkets og Bogudbredelsens Omraade. (Nordisk tidsskrift för bok- och biblioteksväsen VII, 1920, S. 14—18). — St.
544. *Philip*, Hertug af Slesvig-Holsten-Glücksborg (1584—1663). (BL XIII, 1899, S. 92).
545. *Philip Ernst*, Hertug af Slesvig-Holsten-Glücksborg (1673—1729). (BL XIII, 1899, S. 93).
546. *Philip Ludvig*, Hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg (1620—89). (BL XIII, 1899, S. 93—94).
547. de *Pilloy*. (DAA XLVIII, 1931, S. 137—139). — St. (Nr. 29, XII 3, 137—139); jvf. IFD 94—95.
de *Pilloy*, Frederik Daniel (1702—55), Skuespiller se Nr. 43.
548. de *Place*. (SPG 449).
Platen, Hans Heinr. Aug. (1787—1842), Postmester se Nr. 1115.
549. Vilhelm Frederik v. *Platen* († 1732), Bygmester. (BL XIII, 1899, S. 139).
550. Familien *Pless* (Plesse, Plessen) fra Holsten. (SAH I, 1912, S. 60—64, Sttv.).
551. von *Plessen*. (DAA LI, 1934, S. 95—201). — St. (Nr. 29, XIII 3, 95—201); jvf. RP VIII. T. 123—129.
552. Bernt Hartvig v. *Plessen* (1709—67), Kansler. (BL XIII, 1899, S. 144).

553. Christian Sigfred v. Plessen (1646—1723), Statsmand. (BL XIII, 1899, S. 151—158).
554. Overhofmesterinde Louise v. Plessens Beretning om sit Forhold til Dronning Caroline Mathilde i Aarene 1766—68. (D. Mag. 5. R. V, 1904, S. 84—90).
555. von *Ployart*. (RP VII 535—36).
556. Moritz Friherre *Podebusk* (1633—1700), Godsejer. (BL XIII, 1899, S. 193).
557. *Podewils*. (DAA XLIII, 1925, S. 476—477). — St. (Nr. 29, XI 1, 88—89).
558. von *Poel*. (RP VIII. T. 130).
559. *Poggenberg*. (SPG 449).
560. *Pogwisch*. (DAA XLVIII, 1931, S. 1—67). — St. (Nr. 29, XII 3, 1—67).
561. *Ponsaing*. (SPG 450).
562. von *Post*. (RP VIII. T. 131—133).
Brev (1807) fra C. *Pram* til Kabinetssekr. P. C. Jessen se Nr. 318, S. 400—08.
Familien v. *Preen* se Nr. 392.
563. *Preisler*. (SPG 450).
564. Skuespillerinden Marie Cathrine Preislers Gravmæle. (Ill. Tid. 4. Marts 1923, S. 497. Ill.).
565. von *Proeck*. (RP VIII. T. 133—134).
566. *Puychernaut de la Ramière*. (IFD 95).
567. Slægten *Qualen*. (Pers. T. 7. R. I, 1916, S. 81—102). — Udsn.
568. *Qualen*. (DAA XLII, 1925, S. 478—494). — St. (Nr. 29, XI 1, 90—107).
569. Brev (1797) fra Benedicte v. *Qualen* til Jens Baggesen. (RP VI 424—427).
570. Frederik Chrn. v. *Qualen* (1724—92), Geheimeraad. (BL XIII, 1899, S. 317).
571. Efterkommere af Fred. Chrn. v. *Qualen* (1724—92). (RP VI, Bilag).
572. Henning v. *Qualen* (1703—85), Geheimeraad. (BL XIII, 1899, S. 317).
573. Josias v. *Qualen* (1742—1819), Geheimeraad. (BL XIII, 1899, S. 318—319).
574. *Raben*. (DAA XLIII, 1926, S. 42—43). — St. (Nr. 29, XI 1, 152).
575. Frederik Raben (1693—1773), Gehejmeraad. (BL XIII, 1899, S. 339—340).
576. Johan Otto Raben (1646—1719), Gehejmeraad. (BL XIII, 1899, S. 340—341).

577. Samuel *Rachel* (1628—91), gottorpsk Diplomat. (BL XIII, 1899, S. 346—347).
Rahbek, Kamma se Nr. 249 og 334.
578. Knud Lyne Rahbek og hans nærmeste Slægt. (Pers. T. 10. R. III, 1936, S. 230—232). — Udsn.
579. Breve (1797—99) fra Knud Lyne Rahbek til Kamma Heger. (Gemt og Glemte II, 1916, S. 9—19).
580. K. L. Rahbeks Ansøgning til Finanskollegiet om et Laan af 16,000 Rdlr. til Indretningen af en Undervisnings- og Opdragelsesanstalt paa Bakkehuset. (Pers. T. 8. R. IV, 1925, S. 259—261).
581. Fra Sorø Akademis Bibliothek (K. L. Rahbek, M. C. Bruun). (Pers. T. 9. R. I, 1929, S. 234).
Rahbek, Knud Lyne se Nr. 249.
582. Nicolas de *Rambouillet de la Sablière* (1656—o. 1720), Etatsraad. (BL XIII, 1899, S. 373); jvf. Nr. 1145, S. 59—64.
583. *Ramel*. (DAA XLII, 1925, S. 495—499). — St. (Nr. 29, XI 1, 108—112).
584. von *Rammin*. (RP VII 537).
585. *Rantzau*. (DAA XLVII, 1930, S. 7—176). — St. (Nr. 29, XII 2, 7—176).
586. Andreas Conrad Peter Rigs greve Rantzau (1773—1845), Statsminister. (BL XIII, 1899, S. 398—399).
587. Cai Rantzau (1726—92), Gehejmemaal. (BL XIII, 1899, S. 405—406).
588. Carl Adolph Greve Rantzau (1742—1814), Amtmand. (BL XIII, 1899, S. 406).
589. Breve til Statholder, Rigs greve Christian Rantzau til Breitenburg fra Corfitz Ulfeldt og Theodor Lente. (D. Mag. 5. R. IV, 1898—1901, S. 157—189). — St.
590. Christian Ditlev Greve Rantzau (1670—1721), Vicestatholder. (BL XIII, 1899, S. 415—416).
591. Christian Ditlev Carl Rigs greve Rantzau (1772—1812), Overpræsident. (BL XIII, 1899, S. 416).
592. Ditlev Greve Rantzau (1644—97), Statholder. (BL XIII, 1899, S. 426—427).
593. Efterkommere af Ditlev Carl Rigs greve Rantzau (1726—1803). (RP IV 274—275).
594. Frederik Rantzau (1658—1723), Gehejmemaal. (BL XIII, 1899, S. 429—430).
595. Hans Rigs greve Rantzau (1693—1769), Overpræsident. (BL XIII, 1899, S. 436—437).
596. Genealogiske Optegnelser tildels vedrørende Generallieute-

- nant Johan Rantzau og hans Slægt. (Pers. T. 4. R. II, 1899, S. 243—247).
597. Wilhelm Adolph Greve Rantzau (1688—1734). (BL XIII, 1899, S. 479—480).
598. Statsminister Conrad Greve Rantzau-Breitenburgs ERINDRINGER FRA KONG FREDERIK DEN SJETTES TID, 1900 (V—XIX + 3—198 S. III.).
599. Slægten *Rathlau*. (SAH III, Tillæg S. 56—71. 4 Tvl.). — St.
600. Geheimekonferensraad Lensbaron Tage *Reedtz-Thott*. (Ill. Tid. 9. Dec. 1923, S. 206. Portr.).
601. von *Rehbinder*. (RP VIII. T. 134—135).
v. *Reichau*, Georg Ernst se Nr. 605.
602. von *Reiche*. (RP VII 537—38).
603. Christian Ernst Rigsfriherre v. *Reichenbach* († 1699), gottoppsk Gehejmerraad. (BL XIII, 1899, S. 589).
604. v. *Reichow* se Nr. 36, III.
605. Georg Ernst v. Reichau [Reichow] (1658—1735), Stiftamtmand. (BL XIII, 1899, S. 588—589).
606. Fremmede Adellslægter i Danmark. II. von *Reitzenstein*. (Pers. T. 2. R. VI, 1891, S. 12—23; jvf. S. 87). — St.
607. Johan Christoph v. Reitzenstein (1698—1767), Gehejmerraad. (BL XIII, 1899, S. 620).
608. Wolf Veit Christoph v. Reitzenstein (1710—81), Gehejmerraad. (BL XIII, 1899, S. 620—621).
609. von *Restorff*. (RP VIII. T. 135—137).
610. *Reuss*. (RP IX 427—429).
611. Greve Henrik VI af *Reuss* (1707—83), Amtmand. (BL XIV, 1900, S. 19—20).
612. EFTERLADTE PAPIRER FRA DEN REVENTLOW-SKE FAMILIEKREDS i Tidsrummet 1770—1827. Meddelelser af Arkiverne paa Pederstrup og Brahe-Trolleborg udg. paa Foranledning af Hofjægermester, Lehnsgreve C. E. Reventlow I—X, 1895—1931.
- I, 1895: Geheimstatsminister Chrn. Ditlev Fred. Reventlows Breve og Optegnelser i Udvalg (LIII + 291 S. III.).
- II, 1896: Grev Johan Ludvig Reventlows Breve i Udvalg (XLIII + 245 S. III.).
- III, 1896: Grevinde Louise Stolbergs Breve i Udvalg samt Breve fra Greverne Chrn. og Fred. Leop. Stolberg (LI + 425 S. III.).
- IV, 1900: Geheimstatsminister Grev Heinr. Ernst Schimmelmans og Hustrus Charlotte Schimmelmans Breve i Udvalg (345 S. 5 Sttv. III.).
- V, 1902: Grevinde Charlotte Schimmelmans Breve til

- Grevinde Louise Stolberg 1808—15 og til Grevinde Frederikke Sophie Reventlow i Udvalg (CVIII + 308 S. Ill.).
- VI, 1903: Breve til Geheimestatsminister Greve C. D. F. Reventlow og Hustru, Grevinde Louise Stolberg og Benedicte von Qualen fra Forskjellige (606 S. Ill.).
- VII, 1906: Udvalgte Breve og Optegnelser af Grev Ernst Schimmelmänn, Komtesse Katharine Stolberg, Henning von Witzleben og Hustru, Grev Charles Flahault d' Angiviller og Grevinde Louise Stolberg (LI + 564 S. Ill.).
- VIII, 1917: Breve fra og til Greverne Chr. og Fritz Stolberg, Greve Ernst og Grevinde Charlotte Schimmelmänn (XX + 426 S. + 148 S. (Tilføjelser til Anmærkningerne I—VII Bind 1895—1906). Ill.).
- IX, 1922: Breve fra Grevinde Sybille Reventlow til Grevinde Louise Stolberg (LXIV + 456 S. Ill.).
- X, 1931: Breve fra Grevinde Charlotte Schimmelmänn og Geheimeraad Carl Wendt til Grevinde Louise Stolberg. Fra 1801 (XXXIV + 62 S. Ill. — Personregister til I—X Bind ved A. Drachmann Benzon S. 63—343. — St., 1932).
613. En Antikritik [af L. Kochs Anm. af RP I i Hist. T. 6. R. V, S. 705—19]. (Hist. T. 6. R. VI, 1895—97, S. 314—18).
614. Breve (1795) fra Greve Cai Friedr. Reventlow til Greve Ernst Schimmelmänn. (RP VIII 351—358).
615. Cai Friedrich Greve Reventlow (1753—1834), Statsminister. (BL XIV, 1900, S. 24—26).
616. Sammen med A. P. Tuxen: Aktstykker vedrørende Christian Ditlev Reventlow som Diplomat og Feltherre. (D. Mag. 5. R. VI, 1909, S. 237—250).
617. Christian Ditlev Greve Reventlow (1775—1851), Gods ejer. (BL XIV, 1900, S. 32—33).
- Christian Ditlev Frederik Reventlow (1748—1827), Lensgreve til Christianssæde og Reventlow:
618. Breve (1799—1809) til Sønnen C. D. R. (RP I 106—110, 114—117, 128—139).
619. Breve (1772—73) til hans senere Hustru Frederikke Sophie Charlotte R., f. v. Beulwitz. (RP I 1—29).
620. Brev (1773) til Broderen J. L. R. (RP I 38—41).
621. Brev (1822) til Greve Ernst Schimmelmänn. (RP I 211—212).
622. Brev (1800) til Greve F. L. Stolberg. (RP I 111—113).
623. Breve (1773—1821) til Søsteren Grevinde Louise Stolberg. (RP I 42—82, 84—105, 118—127, 140—153, 157—210).

624. Breve (1773, 1813) til Carl Wendt. (RP I 30—38, 154—156).
625. Dagbogsoptegnelser 1801—27. (RP I 213—272).
626. Statsminister C. D. F. Reventlow. [Foredrag holdt den 4. Aug. 1926 paa Pederstrup ved] (Det fjerde danske Hjemstavnskursus 1926. Loll.-Falst. hist. Samf. Aarb. XV, 1927, S. 120—131. Portr.; jvf. S. 188).
627. Ved Afsløringen af Mindestenen paa Brahetrolleborg for Lensgreve Christian Einar Reventlow den 3. August 1930. (Faaborg Avis 4. Aug. 1930). — St., 1931 (11 S. Ill.).
628. Kammerherre Hofjægermester Lensgreve Christian Einar Reventlow til Grevskaberne Reventlow og Christianssæde og Baroniet Brahe-Trollesborg. 1864—1929. (RP X, 1931, S. XI—XXXIV. Portr.). — St., 1930 og 1931.
629. Claus Reventlow (1693—1758), Højesteretspræsident. (BL XIV, 1900, S. 41—42).
630. Conrad Greve Reventlow (1644—1708), Storkansler. (BL XIV, 1900, S. 42—46).
631. Ditlev Reventlow (1654—1701), Gehejmerraad. (BL XIV, 1900, S. 50).
632. Ditlev Reventlow (1666—1733), Gehejmerraad. (BL XIV, 1900, S. 50).
633. Ditlev Conrad Reventlow (1708—94), Hofembedsmand. (BL XIV, 1900, S. 52—53).
634. Frederik Reventlow (1648—1728), Gehejmerraad, (BL XIV, 1900, S. 54).
Frederik Ditlev Greve Reventlow (1791—1851) se Nr. 59 og 93.
635. Brev (1784) fra Grevinde Frederikke Sophie Charl. Reventlow, f. v. Beulwitz til Louise Stolberg. (RP I 82—84).
Reventlow, Frederikke Juliana se Julie Reventlow.
636. Breve (1789—1801, 1806—19) fra Fritz Reventlow til Emkendorf til H. E. Schimmelmänn. (RP VIII 287—300, 304—31).
637. Greve Friedrich (Fritz) Reventlow (1755—1828), Diplomat. (BL XIV, 1900, S. 58—59).
Reventlow, Fritz († 1851), Greve, Gesandt se Frederik Ditlev Greve Reventlow.
638. Henning Reventlow (1640—1705), Gehejmerraad. (BL XIV, 1900, S. 62).
639. Efterkommere af Henning Reventlow til Altenhof (1640—1705). (RP VII, Bilag).
640. Rigsgreve Henrik Reventlow (1679—1732), gottorpsk Diplomat. (BL XIV, 1900, S. 60—61).

- Johan Ludvig Reventlow (1751—1801) til Brahe-Trolleborg, Greve:
641. Beretning om Juleaftens Fejden 1771. (RP II 15—27).
 642. Tale paa Brahe-Trolleborg 14. Sept. 1788. (RP II 191—216).
 643. Brev (1788) til Greve A. P. Bernstorff. (RP II 174—184).
 644. Breve (1776—99) til Broderen Greve C. D. F. R. (RP II 137—173).
 645. Brev (1790) til Broderen, A. P. Bernstorff, Ernst Schimmelmann og Carl Wendt. (RP II 184—189).
 646. Brev (1778) til Greve Christian Stolberg. (RP IX 18—19).
 647. Breve (1770—98; 1778—94) til Søsteren Louise Stolberg. (RP II 3—14, 28—31, 34—133; IX 16, 17—18, 25—29, 32—34, 36—37, 49, 58—59, 93, 94—96).
 648. Brev (1793) til Carl Wendt. (RP II 189—190).
 649. Johan Ludvig Reventlow 1751 — 1801 — 1901. (Berl. Tid. 1901, 27. April, Aften).
650. Breve (1781—1812) fra Grevinde Julie Reventlow, f. Schimmelmann til Broderen Grev Ernst S. (RP VIII 335—48).
651. Grevinde Frederikke Juliane [Julie] Reventlow (1763—1816). (BL XIV, 1900, S. 57—58).
- Sybille Reventlow, f. Schubart (1753—1828), Grevinde:
652. Breve (1813—25) til Datteren Grevinde Wilhelmine Holstein. (RP IX 293—303).
 653. Brev (1801) til Ernst Phil. Kirstein. (RP IX 128—130).
 654. Breve (1801—21) til Svogeren Greve C. D. F. Reventlow. (RP IX 307—317).
 655. Breve (1807; 1808) til Søsteren Grevinde Charlotte Schimmelmann. (RP IX 166—168, 170—173, 175—178, 180—181, 182—184; 185, 186—187).
 656. Breve (1769—99; 1802—21) til Svigerinden Grevinde Louise Stolberg. (RP IX 1—127; 130—289).
- Reverdil*, Elie Salomon François (1732—1808) Kabinetssek. se Nr. 1080.
657. von *Rheder*. (DAA XLIII, 1926, S. 44—46). — St. (Nr. 29, XI 153—155); jvf. SPG 450—451.
Ribbing, Adolf Ludvig (1765—1843) se Nr. 69.
658. *Richebourg*. (IFD 95).
659. von *Rieppur*. (RP VII 538—39).
Riise, Jacob (1791—1872) se Nr. 673.
Rink, Hinrich Johannes (* 1819) se Nr. 1075.

660. Christian Ditlev *Rohde* (1653—1717), Oldgransker. (BL XIV, 1900, S. 73—74).
661. *Rohn*. (SPG 451).
662. Grev *Rosambo* og hans Slægt. (Pers. T. 10. R. III, 1936, S. 77—78).
663. Statsminister Niels *Rosenkrantz'* Breve til Greve J. G. Moltke fra Wienerkongressen. (D. Mag. 6. R. III, 1923, S. 312—337). — St.
664. *Rosenpalm*. (DAA XLIII, 1926, S. 47—48). — St. (Nr. 29, XI 1, 156—157).
665. *Rosenørn*. (DAA XLIX, 1932, S. 143—169). — St. (Nr. 29, XIII 1, 143—169).
666. Slægtshistoriske Bidrag. V. Frederik *Rostgaards* Ansøgning til Oversekretær I. L. Holstein om Rejsetilladelse (1740). (Pers. T. 8. R. I, 1922, S. 90—92).
667. Dr. phil. Carl Ludvig Kirstein *Rothe*. 13. Okt. 1859—28. Maj 1923. [Nekr.]. (Ill. Tid. 10. Juni 1923, S. 762. Portr.).
668. *Rudolf Frederik*, Hertug af Nordborg (1645—88). (BL XIV, 1900, S. 413).
669. Ditlev Christian *Rumohr* (1724—1808), Amtmand. (BL XIV, 1900, S. 418).
670. Henning *Rumohr* (1722—1804), Godsejer. (BL XIV, 1900, S. 418—419).
Rüttel, Fr. Carl Peter (1859—1915), Missionær i Østgrønland s. Nr. 1052, S. 241—48. Ill.
671. *Rømeling*. (DAA XLVI, 1929, S. 249—266). — St. (Nr. 29, XII 1, 249—266).
672. Johan Adolph de *Roepstorff* (1674—1735), gottorpsk Hofmand. (BL XIV, 1900, S. 520—521).
673. Breve (1833) fra A. de *Saint-Aubain* I—II [til Jacob Riise]. (FAoM 2. R. I, 1925, S. 160—163, 210—213).
674. Der Tod des Grafen Joseph Maria de *Saint-Germain* [† 27/2 1784]. (Schleswiger Nachrichten 31. Aug. 1893).
675. Der Tod des Grafen Joseph Maria von Saint-Germain. (Der Deutsche Herold XXIV, 1893, S. 122—123). — St.
676. Æventyreren Grev St. Germain. (Julebogen VIII, 1909, S. 117—133. Portr.).
677. Joseph Marie Saint-Germain († 1784). Æventyrer. (BL XIV, 1900, S. 569—570).
678. von *Sames*. (RP VII 539—40).
679. von *Schack*. (DAA XLIX, 1932, S. 3—113). — St. (Nr. 29, XIII 1, 3—113).
Schack, Anna Sophie (1689—1760), Grevinde se Nr. 301.
680. Greve Hans Schack (1676—1719), Finansdeputeret. (BL XV, 1901, S. 27).

681. *Schaffalitzky de Muckadell*. (DAA XLV, 1928, S. 103—117). — St. (Nr. 29, XI 2, 203—217).
682. Brev (1811) fra Sophie v. *Schardt*, f. Bernstorff til Louise Stolberg. (RP III 207—211).
683. *Scharffenberg*. (SPG 452).
684. von *Schaumberg*. (RP VIII. T. S. 137—138).
685. *Scheibe*. (SPG 452).
686. Carl Leopold v. *Scherewien* (1718—79), Landsdommer. (BL XV, 1901, S. 108—109).
687. Friccius von *Schilden* — Schilden-Huitfeldt. (DAA XLIII, 1926, S. 49—51). — St. (Nr. 29, XI 1, 158—160).
688. Efterkommere af Overkammerer Johan Erik Schilden († 1717). (RP VI, Bilag).
689. Anm. af: Friherre Karl v. Bothmer: Die niedersächsische Familie v. Schilden (Schild, Schildt), Afhandling i »Vierteljahrschrift für Wappen-, Siegel- u. Familienkunde« LVI, 1930. (Pers. T. 9. R. III, 1931, S. 220—221).
690. Hans Heinrich Friccius v. Schilden-Huitfeldt (1745—1816), Kammerdeputeret. (BL XV, 1901, S. 121—122).
691. *Schimmelmänn*. (DAA LI, 1934, S. 203—222). — St. (Nr. 29, XIII 3, 203—222); jvf. RP IV 265—274.

Charlotte Schimmelmänn, f. Schubart (1757—1816), Grevinde:

- Breve (1791—99) til Hertug Frederik Christian af Augstenborg se Nr. 1089.
692. Breve (1791—93; 1793—96; 1799—1813; 1810) til samme. (RP VIII 161—177; 180—196; 197—235; VII 92—93).
693. Brev (1810) til Ernst Phil. Kirstein. (RP V 206).
694. Breve (1783—1816) til Grevinde Frederikke Sophie Charl. Reventlow, f. v. Beulwitz. (RP V 131—183).
695. Breve (1789—99; 1793; 1799—1808) til hendes Mand Greve Ernst S. (RP VIII 239—248; 177—180; 249—264).
696. Breve (1780—1807; 1808—13) til Grevinde Louise Stolberg. (RP IV 83—262; V 3—128).
697. Breve (1780; 1800; 19/1—22/9 1801) til samme. (RP IX 24; 385; X 5—38).
698. Magdalene Charlotte Hedevig Grevinde Schimmelmänn (1757—1816). (BL XV, 1901, S. 139—140).
Jvf. Nr. 718—19.

Schimmelmänn, Emilie, f. Rantzau (1752—80), Grevinde se Nr. 975.

Schimmelmänn, Ernst se Heinrich Ernst Schimmelmänn.

Skatmester Grev H[einrich] C[arl] Schimmelmänn [1724—82] og hans Slægt se Nr. 964.

Heinrich Ernst Schimmelmänn (1747—1831), Lensgreve til Lindenberg:

699. Breve (1788—89; 1790—1810; 1810—13) til Hertug Frederik Christian af Augustenborg. (RP VII 3—10; 13—92; 94—111).
700. Brev (1789) til Landgreve Carl af Hessen. (RP VII 10—13).
701. Brev (1801) til Svogeren Greve Heinr. Friedr. Baudissin. (RP VIII 282—283).
702. Brev (1824) til F. C. E. T. C. Dankwart. (RP IV 76—79).
703. Brev (1818) Greve Fred. Adolph Holstein. (RP IX 369—370).
704. Brev (1813) til B. G. Niebuhr. (RP IV 46—48).
705. Billet (1774) til Komtesse Emilie Rantzau. (RP IV 3).
706. Breve (1783—1827) til Greve C. D. F. Reventlow (RP IV 26—32, 35—43, 48—49, 51—54, 60—63, 64—66, 73—76, 80).
707. Breve (1819—22) til Grevinde Frederikke Sophie Charl. Reventlow, f. v. Beulwitz. (RP IV 63—64, 66—69).
708. Breve (1781; 1814) til Søsteren Grevinde Julie Reventlow. (RP IV 9—10; 50—51).
709. Brev (1822) til Svigerinden Grevinde Sybille Reventlow, f. Schubart. (RP IV 70—73).
710. Brev (1817) til Georg Rist (?). (RP IV 54—58).
Brev (1817) til Caroline v. Schiller se Nr. 1136, S. 80—81.
711. Breve (1780—81) til Moderen Grevinde Caroline Tugendreich S., f. Friedeborn. (RP IV 6—9, 11—13).
712. Breve (1781—84) til hans Hustru Grevinde Charlotte S., f. Schubart. (RP IV 13—19).
713. Brev (1778?) til Faderen Grev Heinrich Carl S. (RP IV 4—6).
714. Breve (1781; 1782; 1789) til Greve Christian Stolberg. (RP IV 19—21; 22—24; 32—33).
715. Breve (1782; 1794) til Grevinde Louise Stolberg, f. Reventlow. (RP IV 24—26; 34).
716. Brev (1809) til Justitsraad Hans Leganger Wexelsen. (RP IV 43—46).
717. Breve (1782; c. 1818) til Unævnte. (RP IV 21—22; 58—59).
718. Ernst og Charlotte Schimmelmänn. Bidrag til deres Karakteristik. (Museum 1891, I, S. 65—89. Ill.).
719. Ernst und Charlotte Schimmelmänn in ihrem Verhältniss

- zu Schiller. (Die Nation. Wochenschrift für Politik, Volkswirtschaft und Litteratur. Hsg. von Dr. Th. Barth, 13. Juni 1891, S. 575—578); jvf. Nr. 1138.
720. Grev H. E. Schimmelmans Privatsekretærer. (RP V 296—307).
721. Heinrich Ernst Greve Schimmelmann (1747—1831), Statsminister. (BL XV, 1901, S. 131—139).
Heinr. Ernst Schimmelmann. (RP V XXIV—CVIII. Portr.). — St., 1902.
Jvf. Nr. 959, 964—65, 1026—27.
722. Heinrich Ludvig Ernst v. Schimmelmann (1743—93), Generalguvernør. (BL XV, 1901, S. 139).
723. Brev (1776) fra Traugott Schimmelmann til Emilie og H. E. Schimmelmann. (RP VIII T. 24—26).
724. von *Schindel*. (RP VII 541—43).
725. Charlotte Helene Grevinde v. Schindel (o. 1690—1752). (BL XV, 1901, S. 140—141).
726. Wiglas v. Schindel († 1695), Overhofmester. (BL XV, 1901, S. 142).
727. Gottlob Benedict v. *Schirach* (1743—1804), Forfatter. (BL XV, 1901, S. 145—146).
728. *Schlegel*. (SPG 452—453).
Brev (1787) fra Joh. Friedr. Wilh. v. Schlegel til Frederik Mønter se Nr. 1089.
729. von *Schlepppegrell*. (RP IX 430—433).
730. Frederik Carl v. Schlepppegrell (1742—1819), Skønaand. (BL XV, 1901, S. 193—194).
731. Samuel Leopold v. *Schmettau* (1743—1830), Amtmand. (BL XV, 1901, S. 205).
732. Kammerherre, Amtmand Samuel Leopold von Schmettaus Selvbiografi. (Pers. T. 4. R. IV, 1901, S. 135—156). — St.
733. Kafen von *Schmieden*. (DAA XLIII, 1926, S. 52—53). — St. (Nr. 29, XI 1, 161—162); jvf. SPG 432—433.
734. Lorentz Nicolai Kafen v. Schmieden (1733—1814), Vice-landkansler. (BL XV, 1901, S. 237—238).
Schmidt, Chr. Frantz (1734—1828), Generalhaveinsp. se Nr. 961.
735. Conrad Georg Friderich Elias v. *Schmidt-Phiseldeck* (1770—1832), Kammerdeputeret. (BL XV, 1901, S. 233—235).
736. Gottfried *Schneider* (1618—89), gottorpsk Raad. (BL XV, 1901, S. 245).
737. von *Schreeb*. (DAA XL, 1923, S. 493—498). — St. (Nr. 29, X 325—330).

738. Georg *Schröder* († 1713), Vicelandkansler. (BL XV, 1901, S. 307—308).
739. von *Schrödersee*. (DAA XLIII, 1926, S. 54—56). — St. (Nr. 29, XI 1, 163—165).
740. Slægten Schröder de Schrödersee. (RP VIII. T. 27—28).
741. *Schubart*. (RP I 281—282; IX 447—450).
742. Brev (1804) fra Baron Herman Schubart til Kronprins Frederik (VI). (RP IX 382—384).
743. Breve (1787—89) fra Inger Hedevig Schubart, f. Løvenskiold til Grevinde Louise Stolberg. (RP VI 258—265).
744. Breve (1801) fra Jaqueline Schubart, f. Wieling til hendes Mand Baron Herm. S. (RP V 261—62).
745. Sybille Schubarts Anetavle. (RP IX 324).
746. Greverne *Schulin*. (DAA XLVI, 1929, S. 267—276). — St. (Nr. 29, XII 1, 267—276); jvf. RP IX 434—435.
Amtmand, Lensgreve Sigismund Ludvig Schulin se Nr. 60 og 772.
Schulin, Sophie Hedv. (1753—1807) f. v. Warnstedt se Nr. 219.
747. *Schulte*. (DAA XLIII, 1926, S. 57—59). — St. (Nr. 29, XI 1, 166—168).
748. Brev (1788) fra J. A. P. *Schulz* til Joh. Heinr. Voss. (RP V 251—52).
749. Syngespillet »Høstgildet« og dets Komponist [J. A. P. Schultz]. (Berl. Tid. 1899, 9. Maj, Aften).
750. Hofjægermester C. E. A. *Schøller*. 1843—1931. [Nekr.]. (Pers. T. 9. R. V, 1933, S. 77).
751. von *Schoenbach*. (RP IX 435—437).
752. Brev (1777) fra Gottlob Friedr. Ernst *Schönborn* til Chrn. og F. L. Stolberg. (RP VIII 116—19).
753. von *Schönfeld*. (RP VIII. T. 139—140).
754. *Schönheyder*. (SPG 453—454).
755. Balthasar *Seckman* (1645—1722), Deputeret. (BL XV, 1901, S. 463).
756. Diderik *Seckman* (1684—1743), Justitiarius. (BL XV, 1901, 463).
757. Omtale af: Adskillige Poetiske Sager af Morten *Seehus* (1724 ff.), Ny kgl. S. Fol. 492^d (Pers. T. 7. R. III, 1919, S. 155).
758. Bidrag til *Sehestedernes* Genealogi. (SAH I, Tillæg IV, S. 100—106).
759. Slægteoptegnelser om Malthe Sehested og hans Efterslægt. (Pers. T. 6. R. VI, 1915, S. 71—78). — St. *Seidelin*, Valentin Peter, Provst se Nr. 61.
760. Anm. af: Baron Charles Joseph *Selby's* Descendens, udar-

- bejdet af Lensbaron H. Berner Schilden Holsten og Genealog Albert Fabritius, 1935. (Pers. T. 10. R. III, 1936, S. 243—244).
- Severin*, Jakob (1691—1753), Handelsmand se Nr. 1076.
761. *Sevin*. (IFD 95).
762. *Sibylla* Ursula (1629—71), Hertuginde af Glücksborg. (BL XV, 1901, S. 564—565).
763. Slægten af *Siggem*. (SAH I Tillæg V, S. 107—109). Efterkommere af Danmarks Riges Raad Christen *Skeel* 1543—95 se Nr. 1018, Bilag I.
764. Biografiske Oplysninger om Mikkel *Skov*, Hans Oldeland og Martin Tancke. (D. Mag. 5. R. IV, 1898—1901, S. 323—330).
765. Breve (1765—70) fra Øllegaard Vilhelmine *Sneedorff*, f. Thestrup til F. C. v. Beulwitz (~ C. D. F. Reventlow). (RP VI 90—100).
766. *Sophie Caroline*, Fyrstinde af Østfriesland (1707—64). (BL XVI, 1902, S. 172—173).
767. von *Speckhan*. (DAA XLIV, 1927, S. 78—79).
768. Joachim Ulrik v. *Sperling* (1714—91), Hofmand. (BL XVI, 1902, S. 212).
769. Hans von *Spiegel* til Borgeby. Kong Frederik II:s Kammer-tjener. (Historisk tidskrift för Skåneland II, 1904—08, S. 349—355). — St.
770. von *Späth*. (DAA XLVIII, 1931, S. 141—147). — St. (Nr. 29 XII 3, 141—147); jvf. RP VII 441—442.
771. von *Staffeldt*. (RP VII 544—48).
772. Breve fra Adolph Vilhelm Schack Staffeldt til Greve Sigismund Ludvig Schulin. (Pers. T. 5. R. V, 1908, S. 91—108). — St.
773. *Stake*. (DAA XXXVII, 1920, S. 478—485). — St. (Nr. 29, X 113—120).
774. *Stampe*. (DAA XXXVII, 1920, S. 486—495). — St. (Nr. 29, X 121—130).
775. *Steenfeld* eller Steen. (DAA XXXVII, 1920, S. 496—497). — St. (Nr. 29, X 131—132).
776. *Steensen-Leth*. (DAA XXXVII, 1920, S. 512—514). — St. (Nr. 29, X 147—149).
777. *Steensen-Straale*. (DAA XXXVII, 1920, S. 498—507). — St. (Nr. 29, X 133—142).
778. Henrik *Steffens'* Promemoria til Kronprins Frederik af 15. Maj 1804. (Edda V, 1916, S. 198—202). — St. Jvf. Nr. 112.
779. Christian Ludvig v. *Stemann* (1730—1813), Statsminister. (BL XVI, 1902, S. 382—385).

780. *Stenbrikke*. (DAA XXXVII, 1920, S. 515). — St. (Nr. 29, X 150).
781. [Familien von *Steuben* (Steube)]. (Pers. T. 7. R. V, 1921, S. 258—259; 8. R. IV, 1925, S. 265).
782. *Stiernemaane*. (DAA XXXVII, 1920, S. 516—517). — St. (Nr. 29, X 151—152).
783. *Stiernholm*. (DAA XLVI, 1929, S. 277—284). — St. (Nr. 29, XII 1, 277—284).
784. *Stolberg*(-Stolberg). (RP I 282—83).
Reichsgrafen zu Stolberg-Stolberg se Nr. 36, IV.
Stolberg, Augusta Louise (Gustgen) se Bernstorff.

Catharine Stolberg (1751—1832), Komtesse:

785. Brev (1783) til Brødrene Chrn. og F. L. S. (RP VIII. T. 6).
786. Brev (1780) til Svigerinden Grevinde Louise Stolberg. (RP II 32—33).
787. Optegnelser. (RP VII 115—131).
788. Henriette Catharine Rigsgravinde Stolberg. (BL XVI, 1902, S. 458—459).

Christian Stolberg (1748—1821), Greve, Amtmand:

789. Brev (1801) til Greve C. D. Reventlow. (RP III 231—232).
790. Breve (1789; 1794; 1799) til Svogeren Greve C. D. F. Reventlow. (RP III 225—226(?); 228—229; 230—231).
791. Brev (1777) til Grevinde Frederikke Sophie Charl. Reventlow, f. v. Beulwitz. (RP III 219—222).
792. Breve (1788—90) til Svogeren Greve J. L. Reventlow. (RP III 224—228).
793. Breve (1774—75) til hans (senere) Hustru Louise S., f. Reventlow. (RP VIII. T. 147—158).
794. Breve (1781; 1802—1820) til Unævnte. (RP III 223—224; 232—258).
795. Brev (1780?) fra Christian og Louise Stolberg. (RP III 222—223).
796. Christian Günther Rigs greve Stolberg (1714—65), Overhofmester. (BL XVI, 1902, S. 453—454).
797. Efterkommere af Grev Chrn. Günther Stolberg (1714—65). (RP III 356—57).
Stolberg, Frederikke Louise, f. Reventlow se Louise Stolberg.

Friedrich Leopold Stolberg (1750—1819), Gesandt:

798. Breve (1783—84) til Frederik Münter. (RP VII 390—392).

799. Breve (1778—1819) til Greve C. D. F. Reventlow og Hustru Fred. Sophie Charl., f. v. Beulwitz. (RP III 261—304).
800. Et Brev [Tremsbüttel 8/9 1800] fra Konvertiten F. L. Stolberg. [Et af ovennævnte Breve til Greve C. D. F. Reventlow i dansk Oversættelse]. (Nordisk Ugeblad for katholske Kristne 2. Febr. 1896, S. 65—67).
Jvf. Nr. 1085 og 1179.
- Louise Stolberg, f. Reventlow ((1746—1824), Grevinde:
801. Brev (1814) til Hertug Frederik Christian af Augustenborg. (RP III 214—215).
802. Breve (1774—78) til Svigerinden Grevinde Henriette Bernstorff, f. Stolberg. (RP VII 253—262).
803. Breve (1770; 1782(?)—94) til Baronesse M. C. H. Løvenskiold, f. Numsen. (RP III 197—201; 204—207).
804. Breve (1795—1819) til C. L. Reinhold. (RP III 147—193).
805. Breve (1771—1819) til Broderen Greve C. D. F. Reventlow og Hustru, f. v. Beulwitz. (RP III 91—144).
806. Breve (1770—99) til Broderen Greve J. L. Reventlow og Hustru, f. Schubart. (RP III 1—89).
807. Breve (1774—c. 1813; 1813; 1813—14; 1814—18) til Svigerinden Sybille Reventlow, f. Schubart og andre. (RP VII 253—99; 317—322; 341—347; 349—363).
808. Breve (1780; 1813) til Carl Wendt. (RP III 201—202; 211—212, VII 306—311).
809. Emil. Ein Drama. (RP III 305—355).
810. Grevinde Louise Stolberg. En Studie efter utrykte Breve. (Museum 1892 I, S. 348—372).
811. Gräfin Louise Stolberg. Eine Studie nach ungedruckten Briefen. (Die Nation. Wochenschrift für Politik, Volkswirtschaft und Litteratur. Hsg. von Dr. Th. Barth, 13. Mai 1893, S. 501—504).
812. Frederike *Louise* Rigsgravinde Stolberg (1746—1824). (BL XVI, 1902, S. 454—455).
- Stolberg, Henriette Catharine se Catharine Stolberg.
813. von *Stolle*. (RP IX 438).
814. *Strobel-Walter-Eigtved*. (SPG 454).
815. Slægtshistoriske Bidrag. III. Slægten *Struensee* og Carl August Struensees Ophøjelse i den danske Adelsstand. (Pers. T. 8. R. I, 1922, S. 80—88).
816. Efterkommere af Klædehandler Lorenz Struensee (— 1733 —). (RP VI, Bilag).

817. Struensee. (DAA XLIV, 1927, S. 80—82).
818. Breve (1771) fra Carl August Struensee (von Carlsbach). (RP V 247—48).
819. Carl August Struensee (1735—1804), Finansdeputeret. (BL XVI, 1902, S. 490—492).
820. Struensee [Joh. Friedr. Struensee] i den tyske Litteratur I—II. (Referat af: Dr. Rainer Schlösser: Struensee in der deutschen Litteratur, Altona 1931). (Dagens Nyheder 1931, 28. og 29. Juli (Kronik)).
Jvf. Nr. 49 og 1080.
821. *Stubbum-Slægten*. (DAA XXXVII, 1920, S. 518). — St. (Nr. 29, X 153).
822. *Stuke*. (DAA XXXVII, 1920, S. 519—520). — St. (Nr. 29, X 154—155).
823. *Sture*. (DAA XXXVII, 1920, S. 521—525). — St. (Nr. 29, X 156—160).
824. Neue Beiträge zu H. P. *Sturz'* Lebensgeschichte. (Vierteljahrsschrift für Litteraturgeschichte IV, 1891, S. 450—465). — St.
825. Helferich Peter Sturz (1736—79), Generalpostdirektør. (BL XVI, 1902, S. 537—539).
826. von *Stöcken*. (SPG 454—455).
827. Christian v. Stöcken (1694—1762), Gehejmraad. (BL XVI, 1902, S. 543).
828. Henrik v. Stöcken (1631—81), Rethistoriker. (BL XVI, 1902, S. 546).
829. *Stovlet-Katrine*. — Anna Katrine Benthagen. (FAoM 2. R. I, 1925, S. 273—282).
830. von *Suhm*. (DAA XLV, 1928, S. 119—128). — St. (Nr. 29, XI 2, 219—228).
831. Familien *Sumbel* fra Marokko og dens Forbindelser med Danmark. (Tidsskrift for jødisk Historie og Literatur I, 1917, S. 37—50; jvf. S. 184). — St.
Marie *Svane* (1691—1772) f. Fuiiren se Nr. 1024, S. 242—245.
832. *Svave I*. (DAA XLIII, 1926, S. 60—61). — St. (Nr. 29, XI 1, 169—170).
833. *Svave II*. (DAA XLIII, 1926, S. 62—67). — St. (Nr. 29, XI 1, 171—176).
834. *Söböiker*. (SPG 455—456).
835. von *Soehenthal*. (RP VIII. T. 140—141).
836. Georg Wilhelm Rigsfriherre v. Söhlenthal (1698—1768), Gehejmraad. (BL XVII, 1903, S. 41—42).
Tancke, Martin se Nr. 764.

837. Etatsraad Andreas Charles *Teilmans* Selvskildring. (Pers. T. 9. R. II, 1930, S. 200—204).
838. Joseph Peter *Texier* (1738—1818), Gehejmelegationsraad. (BL XVII, 1903, S. 148—149).
839. *Thielo*. (SPG 456—457).
840. von *Thienen* (DAA LII, 1935, S. 87—108).
841. Wulf Heinrich v. Thienen (1721—1809), Gehejmekonferensraad. (BL XVII, 1903, S. 194).
842. Anders *Thiset*. 1850—1917. [Nekr.]. (Pers. T. 7. R. II, 1917, S. 243—247. Portr.).
Thorhallesen, Egil (—1775—), Viceprovst se Nr. 1050.
- Bertel *Thorvaldsen* (1768—1844), Billedhugger:
843. Bertel Thorvaldsens Moder. (Pers. T. 6. R. VI, 1915, S. 160—164).
844. Bertel Thorvaldsen. (RP VII 474—76).
845. [Om Bertel Thorvaldsens Fader og fædrene Slægt]. (Pers. T. 7. R. III, 1918, S. 74—75).
846. Thorvaldsens Herkomst. (Berl. Tid. 1931, 26. Nov. Aften).
847. Bertel Thorvaldsen. (Berl. Tid. 1932, 26. April, Aften (Kronik)); jvf. S. 1 (Ill.)).
848. Bertel Thorvaldsens Herkomst. (Pers. T. 10. R. III, 1936, S. 39—45). — Udsn.
Jvf. Nr. 1165.
- v. *Thümen*, Eustachius († 1612) se Nr. 1024, S. 236—238.
Tordenskjold, Peder s. Wessel.
849. *Touyon*. (IFD 95).
850. *Trampe*. (DAA LI, 1934, S. 223—255). — St. (Nr. 29, XIII 3, 223—255).
851. Frederik Carl *Trant* (1738—98), Kollegiedeputeret. (BL XVII, 1903, S. 478—479).
852. *Treffort*. (IFD 95—96).
853. *Tscherning*. (SPG 457).
854. [Om Slægten *Tuxen*]. (RP VI 524—527).
855. *Ulfeldt* (Ulfeld). (DAA XL, 1923, S. 499—541). — St. (Nr. 29, X 331—373).
856. 2 Breve fra Corfitz Ulfeldt til Johan Adolf Kielman v. Kielmansegg 1663—64. (D. Mag. 5. R. III, 1893—97, S. 378—385).
Corfitz Ulfeldt se Nr. 589.
857. *Unger*. (DAA XLIV, 1927, S. 83—88).
858. Familieoptegnelser af Lave *Urne* til Bontofte og Fru Johanne Kaas samt Fru Margrethe Mühlheim Henrik Ungers. (Pers. T. 5. R. I, 1904, S. 57—64).

859. *Urup*. (DAA XLIX, 1932, S. 171—181). — St. (Nr. 29, XIII 1, 171—181).
860. *Valleau*. (IFD 96); jvf. Nr. 1147, S. 205.
861. *Vendelbo*. (DAA LII, 1935, S. 109—114).
862. *Venstermand*. (DAA XLIV, 1927, S. 89—98).
863. *Vestenie*. (DAA XLIX, 1932, S. 183—188). — St. (Nr. 29, XIII 1, 183—188).
864. Familien *Vibe* i Polen. (Pers. T. 8. R. V, 1926, S. 305).
865. *Viereck* [Vieregg]. (DAA LII, 1935, S. 115—132).
866. Sammen med C. E. A. Schøller: Fremmede Adelslægter i Danmark V. Vieregg. (Pers. T. 3. R. III, 1894, S. 103—118). — St.
867. Elisabeth Helene v. Vieregg (1679—1704). (BL XVIII, 1904, S. 564—565).
868. Frederik v. Vieregg (1630—84), Amtmand. (BL XVIII, 1904, S. 565).
869. *Vilhelm* (1687—1705), Prins. (BL XVIII, 1904, S. 583).
870. *Vilhelmine Caroline* (1747—1820), Prinsesse. (BL XVIII, 1904, S. 592—593).
871. *Vilhelmine Ernestine* (1650—1706), Prinsesse. (BL XVIII, 1904, S. 593).
872. Breve (1813) fra C. *Vloedt* til Sybille Reventlow. (RP VII 322—41).
873. *Vognsen*. (DAA LIII, 1936, S. 93—114).
874. von *Voscamp*. (SPG 457—458).
875. Hans v. *Voscamp* († 1713), Højesteretsassessor. (BL XIX, 1905, S. 220—221).
876. Christian Eberhard *Voss* (1706—91), Gehejmearkivar. (BL XIX, 1905, S. 221—222).
877. *Vossbein*. (SPG 458).
878. Materialskriver Gunde Vossbeins Selvbiografi. (Pers. T. 2. R. IV, 1889, S. 33—36; jvf. 2. R. III, 1888, S. 291).
879. von *Waldow*. (RP VII 548—49).
880. *Walkendorff*. (DAA XLV, 1928, S. 129—142). — St. (Nr. 29, XI 2, 229—242).
881. Christopher Georg v. *Wallmoden* (1730—93), Amtmand. (BL XVIII, 1904, S. 228).
Walløe, Peder Olsen (1716—93), Købmand se Nr. 1048 og 1077.
882. [Om Peder Biørnsen *Walset* af Trondhjem, Prætendent til den Zeithuberske Arv]. (Pers. T. 7. R. III, 1919, S. 75—76).
883. *Walstorp*. (DAA XLV, 1928, S. 143—148). — St. (Nr. 29, XI 2, 243—248).

884. *Walter*. (DAA XLV, 1928, S. 149—152). — St. (Nr. 29, XI 2, 249—252).
885. Thalias Caroline [*Caroline Walter*]. (Nationaltid. 1930, 25. Jan.).
Se ogsaa Strobel.
886. Viceadmiral C. F. *Wandel*. (Ill. Tid. 19. Aug. 1923, S. 955. Portr.).
887. von *Wangelin*. (RP VII 549).
888. Efterkommere af Friedr. Wilh. v. *Warnstedt* † 1677. (RP IV, Bilag (I)).
Christiane Louise von Warnstedt se Nr. 980.
889. Brev (1788) fra Fred. Carl v. Warnstedt. (RP VI 518).
890. Frederik Carl v. Warnstedt (1750—1811), Forstmand. (BL XVIII, 1904, S. 271—272).
891. Biografiske Optegnelser om Geheimeraad Frederik Carl von Warnstedt [1750—1811]. (Pers. T. 10. R. III, 1936, S. 93—96). — Udsn.
892. Af Breve fra Theaterchefen Hans Wilhelm von Warnstedt til hans Søskende. 1780—1806. (Pers. T. 7. R. VI, 1921, S. 27—50).
Brev (1811) fra Hans Wilh. v. Warnstedt til Georg Emil Friedr. v. Warnstedt se Nr. 891.
893. Hans Wilhelm v. Warnstedt (1743—1817), Teaterdirektør. (BL XVIII, 1904, S. 272—276).
894. Joachim *Wasserschlebe* (1709—87), Deputeret. (BL XVIII, 1904, S. 277—278).
895. Magnus v. *Wedderkopp* (1637—1721), gottorpsk Statsmand. (BL XVIII, 1904, S. 289—292).
896. Frederik Wilhelm Baron *Wedel* (Jarlsberg) (1724—90), Deputeret. (BL XVIII, 1904, S. 319—321).
897. Christian Greve *Wedell*(-Wedellsborg) (1701—59), Lensbesidder. (BL XVIII, 1904, S. 335—336).
898. Frederik v. *Weiberg* († 1720), Diplomat. (BL XVIII, 1904, S. 359—360).
899. *Weigberg*. (SPG 458—459).
900. Brev (1768—1814) fra Carl *Wendt* til Greve C. D. F. Reventlow. (RP VI 101—213).
901. Brev (1780—1813, 10/2—27/10 1801) fra samme til Grevinde Louise Stolberg. (RP VI 266—363, X 39—48).
902. Carl *Wendt* (1731—1815), Geheimekonferensraad. (BL XVIII. 1904, S. 384—386).
903. *Wensin*. (DAA LIII, 1936, S. 81—92).
904. Adam Friedrich *Werner*. (Euphorion III, 1896, S. 469—475). — St.

905. Adam Friederich Werner (o. 1600—72), Digter. (BL XVIII, 1904, S. 410—411).
906. Overretssagfører Johannes *Werner* († 1934). [Nekr.] (Pers. T. 10. R. I, 1934, S. 150—151).
907. Christian *Wernicke*. (Pers. T. 4. R. V, 1902, S. 169—188). — St.
908. Christian Wernicke (1661—1725), Diplomat. (BL XVIII, 1904, S. 414—415).
909. *Wessel-Tordenskiold*. (DAA XLVII, 1930, S. 177—182). — St. (Nr. 29: XII 2, 177—182).
910. [Om Tordenskjolds Tysklandsrejse]. (Pers. T. 7. R. V, 1921, S. 258).
911. von *Wessem*. (SPG 459).
912. Johann Friederich Wever (1699—1759), Købmand. (BL XVIII, 1904, S. 469).
913. *Weyse*. (SPG 459—460).
914. Weyse, Andreas (1664—1725), Deputeret. (BL XVIII, 1904, S. 477—478).
915. *Wibe*. (DAA XLIV, 1927, S. 99—100); jvf. SPG 460.
916. *Wibel von Wibelsheim*. (DAA XLIV, 1927, S. 101—102); jvf. RP IX 439—441.
917. von *Wickedede*. (RP VIII. T. 141—143).
918. von *Widdersheim*. (RP VII 549—50).
919. *Wiedewelt*. (SPG 460—461).
920. Johannes Wiedewelt 1802—1902. (Berl. Tid. 1902, 19. Dec.).
van de *Wiele*, François Louis se Nr. 128.
921. *Wigand* Michelbecker (SPG 461—462); jvf. Nr. 25.
922. Johan Georg *Wiggers* (1748—1820), Forfatter. (BL XVIII, 1904, S. 575).
923. Otto Alexander Klemme *Wilde* (1815—96), Forfatter. (BL XVIII, 1904, S. 578).
924. de *Wilster*. (DAA XLV, 1928, S. 153—164). — St. (Nr. 29, XI 2, 253—264).
925. Brev (1807) fra Niels *Winge* til Dankwart. (RP V 266—67).
926. Fremmede Adelslægter i Danmark VIII. v. *Winterfeldt*. (Pers. T. 4. R. I, 1898, S. 151—162). — St.
927. Helmuth Otto v. Winterfeldt (1617—94), Gehejmeraad. (BL XIX, 1905, S. 59—60).
928. von der *Wisch*. (DAA XLVIII, 1931, S. 69—116). — St. (Nr. 29, XII 3, 69—116).
929. Frederik August Vilhelm v. *Witzendorff* (1737—1810), Landkansler. (BL XIX, 1905, S. 117).
930. von *Witzleben*. (RP VII 551—56).

931. Adam Levin v. Witzleben (1668—1745), Gehejmekonferensraad. (BL XIX, 1905, S. 117—118).
932. Henning v. Witzlebens (1759—1838) Optegnelser. (RP VII 156—67).
933. Julie v. Witzlebens (Juliane W., f. Stolberg 1759—1847) Optegnelser. (RP VII 132—55. Portr.).
934. Christian *Wohlfrom* († 1762), personalhist. Forfatter. (BL XIX, 1905, S. 146).
935. Frederik *Wolff* († 1677), Gehejmearkivar. (BL XIX, 1905, S. 166).
936. Efterkommere af Hofraad Didrik Samuel *Wolffrath* († 1753). (RP IX 346).
937. *Wonsfleth*. (DAA XLVI, 1929, S. 285—298). — St. (Nr. 29, XII 1, 285—298).
938. *Wormskiold*. (DAA XLV, 1928, S. 165—168). — St. (Nr. 29, XI 2, 265—268).
939. Frederik Ludvig v. *Woyda* (1697—1778), Amtmand. (BL XIX, 1905, S. 225—226).
940. Ludvig Ernst v. *Woyda* (1660—1722), Amtmand. (BL XIX, 1905, S. 226).
941. *Wraatz*. (SPG 462).
942. *Wriesberg*. (SPG 462—463).
943. [Marie *Wulf*, Johannes Ewalds Bedstemoder]. (Pers. T. 8. R. III, 1924, S. 121).
944. *Wurmb* (Worm). (DAA LI, 1934, S. 263—264). — St. (Nr. 29, XIII 3, 263—264).
945. *Würger*. (SPG 463).
946. *Ysemburg-Büdingen*. (RP IX 411—412).
Zahrtmann, Chr. Chrph. (1793—1853), Admiral se Nr. 62.
Zeithuberske Arv se Nr. 882.
947. Friherre *Zeuthen*. (DAA XLVI, 1929, S. 299—300). — St. (Nr. 29, XII 1, 299—300).
948. Brev (1801) fra Georg *Zoega* til Frederik Münter. (RP VIII 301—04).
949. Efterkommere af Georg *Zoega*. (RP V 208—10).
950. SelvbioGRAFISKE Optegnelser af Architekten Christian Josef *Zuber*. (Architekten XIX, 1916, S. 281—283).

Adam Gottlob *Oehlenschläger* (1779—1850), Digter:

951. Efterkommere af Joachim Conrad *Oehlenschläger*. (RP V 200).
952. OEHLENSCHLÄGERS UNGDOMSERINDRINGER, 1915 ((259 S. III. Reg.).

953. Af A. G. Oehlenschlägers Dagbøger fra Skoletiden 1794—97. (Gemt og Glemmt II, 1916, S. 149—171).
954. Breve (1799—1803) i Forlovelsestiden fra Adam Oehlenschläger til Christiane Heger. (Gemt og Glemmt II, 1916, S. 172—226).
955. Familiebreve (1805—09) til Adam Oehlenschläger. (Gemt og Glemmt II, 1916, Tillæg S. 230—242).
956. Fra Adam Oehlenschlägers Skoletid (Tale holdt i Selskabet for Efterslægten den 4. Marts 1916). (Efterretninger om Efterslægtsselskabets Skole 1915—1916, 1916, S. 1—19. Ill.). — St. — Optrykt i *Fra Renaissance til Empire*, 1916, S. 150—166.
957. Et Musæum for Oehlenschläger og hans Samtidige. (Berl. Tid. 1897, 27. Nov. Aften). — St.
958. Et Museum for Oehlenschläger og hans Samtidige. (Berl. Tid. 1902, 3. Maj, Aften).
959. Oehlenschläger og det Schimmelmansske Hus. (Berl. Tid. 1899, 3. og 4. Juli, Aften).
Oehlenschläger og Goethe se Nr. 1105.
Oehlenschläger, Christiane, f. Heger se Nr. 334.
960. Om Adam Oehlenschlägers Fader Joachim Conrad. O. (RP V 279—80).
961. To Breve [1786—87] fra Slotsforvalter Joachim Conrad Oehlenschläger [til Kronprins Frederik (VI) og fhv. Slotsforvalter Chrn. Frantz Schmidt]. (HMKbh VII, 1919—20, S. 616—619).
962. Hvem var Adam Oehlenschlägers Fader? (Nationaltid. 1930, 9. Jan.). — St.
Oehlenschläger, Marie se Nr. 411.
963. von *Oetken*. (DAA XLVII, 1930, S. 183—187). — St. (Nr. 29, XII 2, 183—187).

DANSK TOPOGRAFI.

964. *Ahrensburg* i Greverne Schimmelmans Besiddelse I. Skatmester Grev H. C. Schimmelman og hans Slægt. (Tilskueren Sept. 1933, S. 175—187. Ill.). — St.
965. [Slottet Ahrensburg som Hjemstavnsmuseum for Kredsen Stormarn med Schimmelmansske Mindestuer]. (Pers. T. 9. R. VI, 1934, S. 137—138).
966. Om *Amagerland*. (Vor Fortid II, 1918, S. 225—232. Ill.).
967. *Bernstorff* Slot. (Meddel. fra Hist.-Topograf. Selskab for Gjentofte Kommune II, 1929—32, S. 213—230. 5 Tvl. Ill.). — St.

968. BRAHE-TROLLEBORG, Odense 1909 (96 S. Ill. Reg.). (Fyens historiske Herregaarde II).
969. Brahetrolleborg. (Danske Herregaarde ved 1920 II, 1923, S. 503—518. Ill.). — St.
970. Brahetrolleborg. (Tilskueren Sept. 1932, S. 175—197. Ill.). — St.
971. Indskriften paa Brahe-Trolleborgs nye Ladegaard (1901); jvf. Tom Petersen i Ill. Tid. 15. Dec. 1901.
972. Biografiske Meddelelser om Grevskabet [*Bregentveds*] tre første Besiddere (Adam Gottlob — Joachim Godske — Adam Wilhelm Moltke). (Danske Len, 1916, S. 257—270). — St.
973. *Christianssæde*. (Danske Herregaarde ved 1920 II, 1923, Lolland-Falster S. 79—88. Ill.). — St.
974. *Dybbøl* Sogn i Krigsaarene 1848—50. Optegnelser af Pastor K. Karstensen. (Medd. efter Dybbøl Kirkebog). (Sønderj. Aarbøger 1902, S. 241—263).
975. *Emiliekilden*. (Politiken 4. April 1918, Kronik. Ill.; jvf. S. 3).
976. *Enrum*. (Ill. Tid. 29. Juni og 6. Juli 1924, S. 667—669. Ill.).
977. *Fredensborg*-Navne. (Ill. Tid. 8. Okt. 1922, S. 50). *Frederiksberg* se *København* — *Frederiksberg*.
978. Det historiske Orgel paa *Frederiksberg* Slot. (FAoM II, 1903—05, S. 380—385).
979. *Frederiksdal*. (Danske Herregaarde ved 1920 I, 1922, S. 475—481. Ill.). — St.
980. Louise Kilden i *Frederiksdals* Skov. [Christiane Louise von Warnstedt]. (Pers. T. 8. R. VI, 1927, S. 80—83. Ill.). *Frydensborg* se Nr. 37.
981. *Hellebæk*. (Ill. Tid. 25. Febr. 1923, S. 482—485. Ill.).
982. [*Helsingør*]. Fra Christian VI.s Tid til Kielerfreden, Tiden 1736—1814. Den store Handelsperiode. Englændernes *Helsingør*. — I. Købstadslivet (S. 273—316), II. Sundtolden, Færgelavet, Kaperi og Smugleri (S. 317—343), III. Garnisonen, Kronborg, Kongelige Besøg (S. 344—368). (*Helsingør* i Sundtoldstiden 1426—1857 II, 1929, S. 273—368. Ill.). — Udsn.
983. Anm. af: H. V. Clausen: Fra *Holbæk* Amt, 1918. (Litteraturen 1918, S. 67—70).
984. *Holsteinborg*. (Danske Herregaarde ved 1920 I, 1922, S. 185—196. Ill.). — St.
985. En engelsk Krigsfanges [James Macdonald] Oplevelser i *Jylland* i Vinteren 1808. [Overs. efter James Macdonald: *Travels through Denmark and part of Sweden during the*

- winter and spring of the present year 1809 I—II, Lond. 1809]. (Saml. til jysk Hist. og Topogr. 3. R. III, 1901—03, S. 369—417). — St.
986. *Kokkedal*. (Danske Herregaarde ved 1920 I, 1922, S. 139—144. Ill.). — St.

København — Frederiksberg:

987. OPERAHUSETS BRAND PAA AMALIENBORG DEN 19de APRIL 1689. Et Mindeskraft samlet efter trykte og utrykte Kilder, 1889. (S. 7—66. Ill.). — Delvis omarbejdet optrykt i *Fra Renaissance til Empire*, 1916, S. 55—78.
988. To Gobeliner fra Christian VI's Kongeborg. (Ill. Tid. 10. Febr. 1907, S. 248. Ill.).
989. To Gobeliner fra Christian VI's Kongeborg. (Fra gamle Hjem. Udstilling af Kunstsager og Kuriositeter. Katalog, 1908, S. 7—10. Ill.).
990. BREMERHOLMS KIRKE OG HOLMENS MENIGHED GENNEM TRE AARHUNDREDER. MDCXIX—MCMXIX, 1920 (356 S. Ill. Reg.).
991. St. Petri Kirkes Gravkapeller og Urtegaard. (FAoM II, 1903—05, S. 193—232. Ill. — Udsn.
992. Optegnelser af St. Petri Kirkes ældste Mindebog 1574—1674. (FAoM III, 1905—08, S. 305—324. Ill.).
993. Die deutsche St. Petri Kirche in Kopenhagen. Ein bemerkenswertes Bauwerk. Original-Skizze für »Jorden Rundt«. (Bilder der deutschen St. Petri Kirche gegr. 1574 und von ihren drei Schulen, 1918, (S. 1—5). Ill.).
994. DIE DEUTSCHE ST. PETRI GEMEINDE ZU KOPENHAGEN. Ihre Kirche, Schulen und Stiftungen. MDLXXV—MCMXXV, 1925 (518 S. Ill. Reg.).
Boltens Gaard [Gothersgade Nr. 8] se Nr. 167.
995. Den Heeringske Gaard. 1619—1839. (Familiebogen. Optegnelser om min Slægt af Peter N. Heering, 1912, Bilag III. (S. 25—36. Ill.).
996. KAREL VAN MANDER's GAARD alias Kongens Klub, Østergade 15 gennem fire Aarhundreder, 1919 (58 S. Ill.).
997. Kronprinsessegade og Kongens Have. (Ill. Tid. 29. Juli 1923, S. 908—911. Ill.).
998. Frihedsstøtten 1797—1897. (Berl. Tid. 1897, 14. Sept., Aftenudg.).
999. Offentlig Retspleje i Kjøbenhavn i Slutningen af det attende Aarhundrede I—II. (Berl. Tid. 1900, 1. og 2. Aug., Aftenudg.).

1000. De forbedrede Vægtters fra Aar 1800. (FAoM IV, 1909—11, S. 69—75. Ill.).
Kjøbenhavnsk Selskabsliv for hundrede Aar siden. Frederikke Brun og hendes Hus (Berl. Tid., 1897) se Nr. 196.
1001. Lystrejser og Lystgaarde i Københavns Omegn i det attende Aarhundrede. (HMKbh IV, 1913—15, S. 475—531, 577—634. Ill.). — St. — Delvis (S. 475—99) optrykt i Fra Renaissance til Empire, 1916, S. 9—30.
1002. Sammen med C. Rothe: »Nøjsomhed«. (Før og Nu VIII, 1922, S. 126—139. Ill.). — Optrykt som »Nøjsomhed«. Et københavnsk Lyststeds Historie, 1922 (68 S. Ill.).
Frederiksberg:
1003. BOGEN OM FREDERIKSBERG SLOT. Udg. af Komiteen til Bevaring af Frederiksberg Slot, 1919 (94 S. Ill.).
1004. Schloss Friedrichsberg. Leben am Hofe (1704—1868). (Artes. Monuments et Mémoires publiés sous la Direction de Wilhelm Wanscher Tome II, 1933, S. 93—116. Ill.).
1005. Bakkehuset. (Bakkehus Udstillingen, [1903], S. 3—29. Ill.). — Optrykt i Nordslev. Søndagsbl. (Tillæg til Flensborg Avis) Folkelig Del 4., 11. og 18. Dec. 1904, S. 388—405 og i Fra Renaissance til Empire, 1916, S. 131—147.
1006. Bakkehuset. (Politiken 9. Dec. 1917 (Kronik)).
1007. [Bakkehuset]. (Bogen om Bakkehuset. Udg. af Dansk Forfatterforening, 1918, S. 7—22. Ill.).
1008. Rahbeks Bakkehus. (Ill. Tid. 29. Okt. 1922, S. 107. Ill.).
1009. Bakkehusets Mindekrands. Udg. af »Bakkehuset — Dansk Literaturforening« ved Louis Bobé og Carl Dumreicher, Kbhvn. 1932. (37 S.).
1010. De Rahbekske Mindestuer i Gamle Bakkehus i Anledning af Tiaaret for deres Aabning. (Tilskueren Marts 1935, S. 217—230. Ill.). — St.
Jvf. Nr. 249.
1011. Brev til Grosserer Francis James Zachariae (f. 1852) i Anledning af »Før og Nu«'s Ophør, 18. Okt. 1923. (Før og Nu IX, 1923, Tillæg S. 29).
1012. *Liselund*. Udgivet af Foreningen af 3. December 1892, 1918. — Afsnittene: de Bosc de la Calmette (S. 9—16) og Tidsaanden (S. 18—27).
1013. *Liselund: A Danish Idyl*. (The American-Scandinavian Review X, Juni 1922, S. 338—344. Ill.).
1014. *Løvenborg*. (Danske Herregaarde ved 1920 I, 1922, S. 15—28. Ill.). — St.
1015. Topografisk-antikvariske Indberetninger fra *Nyborg* Amt,

- indsendte til Amtmanden 1743. (FAoM 2. R. I, 1925, S. 36—47. Ill., 87—93, 132—143, 172—180).
 Ældre fransk Malerkunst paa et dansk Herresæde [*Nørager*] se Nr. 1172.
1016. *Pederstrup*. (Danske Herregaarde ved 1920 II, 1923, Lolland-Falster S. 57—66. Ill.). — St.
1017. Anm. af: Danmarks Kirker. Udg. af Nationalmuseet. *Præstø Amt*, 1.—4. Hefte 1933—34. (Pers. T. 10. R. I, 1934, S. 148—149).
1018. ROSKILDE ADELIGE JOMFRUKLOSTER 1699—1899 til Minde om Klosterets tohundredeaarige Bestaaen. Udg. paa Foranstaltning af Patronatet, Roskilde 1899 (67 S. + 50 S., 2 Tvl. Ill.).
1019. Tysk Overs. af: J. Kornerup: *Der Dom zu Roskilde*, 1904 (16 S.).
1020. Fra *Sjællandsvallen* I og II. (Ill. Tid. 2. og 9. Sept. 1923, S. 1003—1005, 1023—1026. Ill.).
1021. *Sorgenfri Slot*. (Fest-Album i Anledning af Deres kgl. Højheder Prins Christians og Prinsesse Alexandrines Bryllup, 1898, S. 9—10. Ill.).
1022. *Sorgenfri Slots Bygmester*. (François Dieussart). (FAoM IV, 1909—11, S. 607—610).
1023. Et Bidrag til Modersmaalets Historie i *Sundeved*. (Sønderj. Aarb. 1905, S. 91—98). — St.
1024. Lensmænd og Ejere af *Svenstrup*. (Svenstrup. Et sjællandsk Gods' Historie. Udg. af J. Wedell-Neergaard, 1921, S. 233—272. Ill.).
1025. *Søbækhuset*. (Berl. Tid. 1902, 9. Dec., Aften); jvf. Nr. 265, S. 231 ff. (IV.) og 268, IV.
1026. *Sølyst*. (Ill. Tid. 24. Juni 1923, S. 803—806. Ill.).
1027. *Sølyst*. (Meddel. fra Hist.—Topograf. Selskab for Gjentofte Kommune I, 1924, S. 24—80. Ill.). — St.
1028. Stemninger og Tilstande i *Sønderjylland* 1848—51. Breve fra Generaldecisor, Konferensraad Carl Ludvig Kirstein til hans Hustru. (Sønderjyske Aarb. 1912, S. 1—45).
1029. Bidrag til *Tønder Bys og Hostrup Sogns Historie* 1540—1692. (Sønderjyske Aarb. 1905, S. 99—109). — St.

GRØNLAND.

1030. GRØNLAND I TOHUNDREDAARET FOR HANS EGEDES LANDING udgivet af Kommissionen for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland. Under Redaktion af G. C. Amdrup, Louis Bobé, Ad. S. Jensen, H. P. Steensby † I—II (I: 567 S., II: 795 S.)

- + Atlas, 1921. (Fra 1920 Chefredaktør). (Medd. om Grønland LX—LXI).
1031. Sammen med M. Vahl, G. C. Amdrup og Ad. S. Jensen Red. af: GREENLAND. Published by the commission for the direction of the geological and geographical investigations in Greenland I—III, Kbhvn. og London 1928—29.
1032. Greenland — A two hundredth anniversary. (The American-Scandinavian Review IX Okt. 1921, S. 659—665. Ill.).
1033. Opdagelsesrejser til Grønland 1473—1806. Indledning Nr. 1. til Diplomatarium Groenlandicum 1492—1814, 1936 (S. 1—46. — Registre af H. Ostermann S. 47—54). (Medd. om Grønland LV, Nr. 1).
1034. Den grønlandske Handels og Kolonisations Historie indtil 1870. Indledning Nr. 2 til Diplomatarium Groenlandicum 1492—1814, 1936 (S. 1—142 + 6 Tab.. — Registre ved H. Ostermann S. 143—152). (Medd. om Grønland LV, Nr. 2).
1035. Early exploration of Greenland. (Greenland. Publ. by the commission . . . I, 1—35). — St.
1036. History of the trade and colonization until 1870. (Greenland. Publ. by the commission . . . III, S. 77—164). — St.
1037. Den grønlandske Handels Plads. (Medd. om Grønland LV. 2, 1936, S. 103—107).
1038. DIPLOMATARIUM GROENLANDICUM 1492—1814. Aktstykker og Breve til Oplysning om Grønlands Besejling, Kolonisation og Missionering, 1936 (411 S. — Reg. (ved H. Ostermann) S. 413—431). (Medd. om Grønland LV, Nr. 3).
1039. Aktstykker til Oplysning om Grønlands Besejling 1521—1607. (D. Mag. 5. R. VI, 1909, S. 303—324).
1040. GRØNLANDSBOGEN. Billeder efter fotografiske Optagelser, 1921 (Text S. 3—10, Fotografier S. 11—36).
1041. Grønlands Historie. (Danmarksposten Juli 1921, S. 99—102, Ill.).
1042. Grønlands Genopdagelse og James Hall's Rejser (Foredrag i »Grønlandsk Selskab« d. 14. Dec. 1916). (GSA 1916, S. 71—92. Kort). — St.
1043. Christian Lunds Relation til Kong Frederik III om David Danells tre Rejser til Grønland 1652—54. (D. Mag. 6. R. II, 1916, S. 202—232). — St.
1044. Hollænderne paa Grønland. Foredrag holdt i Foreningen »De danske Atlanterhavsøer« den 24. Febr. 1915. (Atlan-ten IV, 1915—17, S. 257—284. Ill.).
1045. Beskrivelse af Straat Davids tilligemed sammes Indvaaneres

- Sæder, Skikkelse og Vaner, som og deres Fiskefangst og andre Handlinger. Af Lourens Feykes Haan. Den første Beskrivelse af Grønland og Grønlænderne, oversat og indledet. (GSA 1914, S. 62—88).
1046. Lourens Feykes Haans Kursforskrifter for Besejlingen af Grønland, særlig Diskosbugten (1719), 1915. (GSA 1915, S. 41—49).
1047. HANS EGEDE: RELATIONER FRA GRØNLAND 1721—36 og Det gamle Grønlands ny Perlustration 1741, 1925 (XV + 442 S. Ill. Kort). (Medd. om Grønland LIV).
1048. PEDER OLSEN WALLØES DAGBØGER fra hans Rejser i Grønland 1739—53. Udg. i Udtog, 1927 (128 S. Registre). (Det Grønlandske Selskabs Skrifter V); jvf. Nr. 1077.
1049. GRØNLANDSKE RELATIONER: Indeholdende Grønlændernes Liv og Levnet, deres Skikke og Vedtægter samt Temperament og Superstitioner tillige nogle korte Reflectiøner over Missionen sammenskrevet ved Friderichshaabs Colonie i Grønland anno 1752 af LARS DALAGER, Kiøbmand, 1915 (XIV + 94 S. Reg.). (Det grønlandske Selskabs Skrifter II).
1050. EGIL THORHALLESEN: Beskrivelse over Missionerne i Grønlands søndre Distrikt, hvilke han som Vice-Provst visiterede i Aarene 1774—1775, 1914 (V + 116 S. Registre, 4 Kort). (Det grønlandske Selskabs Skrifter I).
1051. Greve Edmund Bourke, Ophavsmanden til Grønlands Bevarelse for Danmark ved Kielerfreden 1814. (GSA 1918, S. 3—5. Portr.); jvf. Nr. 177—78.
1052. Ti Aar blandt Østgrønlands Hedninger. Dagbog fra Angmagssalik. Af F. C. P. Rüttel. Udg. paa Foranledning af Kirkeministeriet, 1917 (253 S.).
1053. Grønlands Udstillingen 1721—1921 i St. Nikolai Kirkebygning, (1921). (Red. af Kataloget).
1054. Hans Egedes Kolonisationsforsøg. I. Nipisæt. — II Angmagssivik. (GSA 1915, S. 83—97. Ill.). — St. Frederikshaab Distrikts Historie se Nr. 1030, II 370—372.
1055. Grønlands Guvernør Claus Enevold Paars og Kolonien Godthaabs Grundlæggelse. Foredrag holdt ved Hans Majestæt Kongens Nærværelse i Grønlandsk Selskab d. 28. Dec. 1922. (GSA 1922—23, S. 38—49).
1056. Godthaab 1728—1928, 1928. (GSA 1927—28, S. 5—28. Ill.).
 Godthaab Distrikts Historie se Nr. 1030, II 270—293.
 Holsteinborg Distrikts Historie se Nr. 1030, II 87—94.
 Julianehaab Distrikts Historie se Nr. 1030, II 537—557.

- Sukkertoppen Distrikts Historie se Nr. 1030, II 170—175.
1057. Grønlændere i Danmark, 1927. (GSA 1926—27, S. 5—28. Ill.).
1058. TAMALÂT. Landet bag Hav, Kbhvn. 1918. (137 S.).
1059. Herjolfsnæs, Dagbogen, Ikigait 1915. (Ill. Tid. 15. Okt. 1922, S. 72).
1060. Dagbogsoptegnelser fra Grønland. (Julebogen XV, 1916, S. 121—126. Ill.).
1061. En Vragstump fra »Jomfru Gertrud«. (Gertrud Bodenhoff, f. Rosted). (Berl. Tid. 1. Juli 1934, Søndagsnr., S. 7—8, 14—15. Ill.).
1062. Tale til Ære for den ældste Grønlandsfarer, holdt om Bord paa »Tjalfe« ved Mødet den 14. Dec. 1916. (GSA 1916, S. 162—163).
1063. Jul i Grønland. (Ill. Tid. 24. Dec. 1922, S. 318—319. Ill.).
1064. Grønlands Vaaben. (GSA 1918, S. 1—2. Tvl.).
1065. Grønland i Kunst og Litteratur (Anm. af Daniel Bruun: Erik den Røde og Nordbokolonierne, 1915. — Mathias Storch: En Grønlænders Drøm, 1915. — Knud Rasmussen: Foran Dagens Øje, Liv i Grønland, 1915). (Berl. Tid. 1915, 1. Dec. Aften).
1066. Direktørerne for den Kongelige Grønlandske Handel 1775—1882. — De Kongelige Inspektører. (Medd. om Grønland LV, S. 108—119).
1067. Kommandør Hans Emil *Bluhme*. 31. Marts 1833—29. Nov. 1926. [Nekr.]. (GSA 1926—27, S. 80—82. Portr.). Slægten *Egede* se Nr. 256.
1068. Hans Egedes Ungdomsaar og første Missionsplaner. (Studenternes Julebog XXI, 1921, S. 64—78).
1069. Hans Egede. (Glahn Samfundet (I), Okt. 1922, S. 61—74. Ill.).
Søren *Egede* (Søren Konge) se Nr. 1074, S. 108—11. Ill.
1070. Forfatter, Læge Aage *Ibsen* (1847—1915) (Nekr.). (GSA 1915, S. 117—118. Portr.).
1071. Mathis *ŷochimssen*. Den første Naturforsker i Grønland. (GSA 1915, S. 50—58). — St.
1072. Frøknerne Sofie og Elise *Lytzen* (III). (GSA 1916, S. 147—48. Ill.).
1073. Lars *Møller* I. (I Anledning af det tredobbelte Jubilæum). (GSA 1916, S. 5—11. Ill.).
1074. Anders *Olsen* og hans Slægt ved Igaliko. (GSA 1914, S. 100—112. Ill.). — St.
1075. Hinrich Johannes *Rink*. 1819—1919. Bidrag til hans Biografi. (GSA 1918, S. 47—64. Portr.).

1076. Jakob *Severins* Slægt. (Medd. om Grønland LV, 2, 1936, S. 133—134).
1077. Peder Olsen *Walløe*, Østkystens Genopdager (Foredrag i »Grønlandsk Selskab« d. 14. Febr. 1918). (GSA 1917, S. 86—99. Ill.). — St.; jvf. Nr. 1048.

DANSK HISTORIE.

1078. Hoffester og Borgerliv (1648—1808). (Danmark i Fest og Glæde. Redaktion Julius Clausen og Torben Krogh II, 1935, S. 111—242. Ill.). — St.
1079. FRA RENAISSANCE TIL EMPIRE. Kulturhistoriske Afhandlinger (I: Lystrejser og Lystgaarde i Københavns Omegn i det syttende og attende Aarhundrede. — II: Adelsliv i Holsten. — III: Operahusets Brand paa Amalienborg den 19. April 1689. — IV: Charlotte Dorothea Biehl. — V: Dronning Caroline Mathilde i Celle. — VI: Sangen om Havet. — VII: Bakkehuset. — VIII: Fra Adam Oehenschlägers Skoletid. — IX: Nordisk Kunstnerjul og Kunstnerliv i Rom), 1916, 8vo og 4to (S. 9—188. Ill.).
INTERIØRER FRA KONG FREDERIK DEN FEMTES HOF. Charlotte Dorothea Biehls Breve og Selvbiografi, 1909 se Nr. 142.
1080. REVERDIL. STRUENSEE OG DET DANSKE HOF 1760—1772. Oversat af Paul Læssøe Müller. Med Indledning og Anmærkninger af Louis Bobé, 1916 (V—XIV + 308 S. Ill. Reg.).
1081. Fra Hoffet og Byen (1766—1808). (Danmark i Fest og Glæde. Redaktion Julius Clausen og Torben Krogh III, 1935, S. 53—179. Ill.).
1082. Tidsaanden (»Den følsomme Tidsalder«). (Liselund. Udg. af Foreningen af 3. December 1892, 1918, S. 18—27. Ill.).
1083. Resident Heinrich Carl Meinigs Indberetninger til Hansastædernes Regering om Forholdene ved det danske Hof i Aarene 1770—72. (D. Mag. 5. R. III, 1893—97, S. 307—324).
INTERIØRER FRA KONG CHRISTIAN DEN SYVENDES HOF. Efter Charlotte Dorothea Biehls Breve, 1919 se Nr. 145.
1084. Udtog af Indberetninger fra engelske Udsendinge ved det danske Hof i Aaret 1771. Efter Originalerne i Public Record Office i London. (D. Mag. 5. R. VI, 1909, S. 193—211).
1085. En tysk Satire over danske Stats- og Hofmænd 1784. [Af

- F. L. Stolberg]. (Hist. T. 7. R. V, 1904—05, S. 388—396). — St.
1086. Betænkninger over de foreløbige Udkast til Trykkefrihedsforordningen af 1799. (D. Mag. 5. R. VI, 1909, S. 324—372).
1087. Emigrantliv i Danmark for hundrede Aar siden. (Berl. Tid. 5. og 7. Jan. 1899).
1088. En samtidig Beretning om Slaget paa Rheden. (Berl. Tid. 1901, 2. April, Aften); jvf. RP IV 330—331.

TYSK (SCHWEIZISK) LITTERATUR- OG PERSON-HISTORIE.

1089. Findlinge aus dänischen Privatarhiven (Bürger an Friederike Brun; Gleim an Friedr. Münter; Louise v. Göchhausen an Gräfin Amalie Münster; Caroline und J. G. Herder an Friedr. Münter; Lavater an Friedr. Münter; Charlotte Schimmelmänn an Herzog Friedr. Chr. von Augustenburg; Joh. Friedr. Wilh. v. Schlegel an Friedr. Münter). (Euphorion XV, 1908, S. 52—62). — St.
1090. Dänisches Theater. (Münchener Neueste Nachrichten 24. Febr. 1890).
1091. Deutsche Dramen auf dem Kopenhagener Theater. (Die Nation. Wochenschrift für Politik, Volkswirtschaft und Litteratur. Hsg. von Dr. Th. Barth, 30. Mai 1891, S. 548).
1092. Nyere tysk Literatur. [Anm. bl. a. af Detl. v. Liliencron, Spielhagen, Georg Ebers, Richard Voss og Gerhard Hauptmann]. (Berl. Tid. 1897, 26. og 27. Okt. Aften; 1898, 30. og 31. Dec. Aften).
1093. Anm. af: K. Knetsch: Das Haus Brabant, Genealogie der Herren von Brabant u. der Landgrafen von Hessen, II. Die Nachkommen Philipps des Grossmütigen, Darmstadt 1928. (Pers. T. 9. R. II, 1930, S. 185—186). *Frederik Vilhelm* († 1688), Kurfyrste af Brandenburg se Nr. 15.
1094. Breve (1844—52) fra Storhertug *Carl Alexander* af Sachsen-Weimar-Eisenach til H. C. Andersen. — se Nr. 1095, S. 59—71.
1095. Grossherzog Carl Alexander von Sachsen-Weimar und H. C. Andersen. (Deutsche Rundschau Juli 1907, S. 52—71). — St.
1096. Storhertug Carl Alexander af Sachsen-Weimar-Eisenach 1818—1901. (Berl. Tid. 1901, 8. Jan. Aften).
1097. Storhertuginde *Sophie* af Sachsen-Weimar. [Nekr.]. (Berl. Tid. 25. Marts 1897).

1098. Efterkommere af Pastor Julius Gustav *Alberti*. (RP IV 335).
Brev (Göttingen 29/10 1789) fra G. A. *Bürger* til Friederike Brun se Nr. 1089.
1099. C. F. *Gellert* i hans Forhold til Danmark og danske Studerende i Leipzig. (Hist. T. 8. R. IV, Tillægshfte («Til Edvard Holm»), 1913, S. 20—37). — St.
Brev (Halberstadt 22/12 1793) fra J. W. L. *Gleim* til Frederik Münter se Nr. 1089.
1100. Fritz *Graef*, Prof., Dr. phil., Stadsarkivar i Flensborg. [Nekr.]. (Pers. T. 10 R. III, 1936, S. 240—241).
Brev (Weimar 27/1 1804) fra Louise v. *Göckhausen* til Grevinde Amalie Münster se Nr. 1089.
- Joh. Wolfgang *Goethe* (1749—1832), Digter:
1101. Alma von Goethe og hendes Gravmæle af J. A. Jerichau i Weimar. (Tilskueren Sept. 1931, S. 200—217. Ill.). — St.
1102. Johann Wolfgang Goethe 1749—1899. (Berl. Tid. 1899, 28. Aug. Aften).
1103. Goethe og Danmark. (Gads da. Mag. Maj—Juni 1926, S. 289—302). — St.
1104. Gustgen. Goethes danske Veninde. Grevinde Augusta Stolberg. (Ill. Tid. 3. Febr. 1924, S. 341—343. Ill.).
1105. Goethe og Oehlenschläger. (Tilskueren Juni 1931, S. 430—442). — St.
1106. Goethe Udstillingen. (Ill. Tid. 10. Febr. 1924, S. 354 f.).
1107. Berøringer mellem Frankfurt am Main og København i Forbindelse med Goethes Dichtung und Wahrheit og Wilhelm Meister. (Pers. T. 9. R. IV, 1932, S. 136—141).
1108. Goethe-Nationalmusæet i Weimar. Erindringer fra et Besøg i Sommeren 1889. (Nationaltid. 16. Sept. 1889).
1109. Erindringer om Weimar. (Berl. Tid. 1900, 2. Febr. Aften).
1110. Lidt om Weimar. (Berl. Tid. 22. Jan. 1919).
1111. Bernhard v. Beskows Erindringer an Goethe 1819. (Goethe-Jahrbuch XXVII, 1906, S. 124—127).
1112. Breve (1774) fra Chrn. Aug. Heinr. Curt v. *Haugwitz* til F. L. Stolberg. (RP VII 45—54).
1113. Heinrich *Heine*. (Berl. Tid. 1900, 2. Juni, Aften).
1114. Heinrich Heine og Danmark. (Dagens Nyheder 17. Febr. 1932. (Kronik)).
1115. Platen og Heine. (Pers. T. 8. R. V, 1926, S. 73—74).
Efterkommere af Henrik de *Hemmer* († 1591) se Nr. 332, Tvl. II.

- Brev (Weimar 1784) fra Caroline Herder til Frederik Münter se Nr. 1089.
- Breve (Weimar 1782—88) fra J. G. Herder til Frederik Münter se Nr. 1089.
1116. Breve (1773—75) fra Ludw. Heinr. Chrph. Hölty til F. L. Stolberg. (RP VIII 55—67).
1117. Ludw. Heinr. Chrph. Hölty. (RP VIII 381—86).
1118. Brev (1776) fra Phil. Chrph. Kayser til Greverne Chr. og F. L. Stolberg. (RP VIII 67—71).
1119. Brev (1774) fra Friedr. Gottl. Klopstock til »Göttinger Dichterbund«. (RP VIII 71).
1120. Breve (1774—76) fra samme til Greverne Chr. og F. L. Stolberg. (RP VIII 72—79).
1121. Friedr. Gottl. Klopstocks Familie. (RP V 280—81); jvf. Nr. 404.
1122. Brev (1803) fra Johanne Elisab. Klopstock, f. Dimpfel til Frederik VI. (RP IV 319—20).
Brev (Zürich 1/11 1794) fra Joh. Kaspar Lavater til Frederik Münter se Nr. 1089.
1123. Breve (1775—76) fra Joh. Kaspar Lavater til Greverne Chr. og F. L. Stolberg. (RP VIII 79—81).
Breve (1791—99) til og fra Lavater vedrørende hans Rejse til Danmark. — Se Nr. 1124, S. 113—180.
1124. JOHAN CASPAR LAVATERS REJSE TIL DANMARK I SOMMEREN 1793. Udg. paa Foranledning af Lehns greve C. E. Reventlow, 1898 (XLVI + 180 S. Reg.).
1125. Brev (1774) fra Joh. Ant. Leisewitz til Greverne Chr. og F. L. Stolberg. (RP VIII 83—84).
1126. Brev (1776) fra Jak. Michael Reinhold Lenz til Chr. og F. L. Stolberg. (RP VIII 81—83).
1127. Fanny Lewald. [Tysk Romanforfatterinde † 5/8 1889]. [Nekr.]. (Kjøbenhavn 14. Aug. 1889. Sign. Traveller).
1128. Brev (Wörlitz 14/6 1824) fra Fr. v. Matthisson til C. V. v. Bonstetten. (Goethe-Jahrbuch XXIV, 1903, S. 106—107). — St.
1129. Breve (1774—75) fra Joh. Martin Miller til Greverne Chr. og F. L. Stolberg. (RP VIII 84—116).
1130. Brev (1813) fra Jacob Mumssen til Grevinde Louise Stolberg. (RP VII 311—16).
1131. Brev (1814) fra Jakob Mumssen. (RP III 212—214).
Platen-(Hallermund), August (1796—1835) se Nr. 1115.
1132. Brev (1813) fra Friedr. Perthes til Grevinde Louise Stolberg. (RP VII 301—02).
1133. Anm. af: E. Gigas: Briefe Samuel Pufendorfs an Chr. Thomasius, 1897. (Berl. Tid. 2. Marts 1897).

- Reinholdt*, Carl Leonhard (1758—1823), Professor se Nr. 804.
1134. Das Stammbuch des Karlsschülers Jakob *Rieter*. Ein Beitrag zur Schillerfeier. (Westermanns Illustrierte Deutsche Monatshefte Mai 1905, S. 175—178. Ill.). — St.
Breve (1814—16) fra Caroline v. *Schiller* til Grevinde Charlotte Schimmelmänn se Nr. 1136, S. 72—78.
Brev (7/1 1817) fra samme til Grev Ernst Schimmelmänn se Nr. 1136, S. 79—80.
Breve (13/7 1793, 5/2 1796) fra Friedrich von Schiller til Grev Ernst Schimmelmänn se Nr. 1136, S. 69—72.
1135. Schiller und Dänemark. (Euphorion XII, 1905, S. 151—167). — Udsn.
1136. Neue Schiller-Briefe. Aus Ernst und Charlotte Schimmelmänn's Briefwechsel mit Schiller und dessen Gattin. (Deutsche Rundschau Jan. 1893, S. 64—81). — St.; jvf. Nr. 719.
1137. Anm. af: »Schillers udvalgte Værker« oversatte af Johs. Magnussen I—VIII, 1896. (Berl. Tid. 2. Marts 1897).
Efterkommere af Præst i Jannewitz Josua *Schwartz* (1632 1709) se Nr. 332, S. 50—51.
Schwartzhoffer, Elisabeht (— 1611—1634 —) se Nr. 13.
1138. Breve (1773—75) fra Joh. Heinr. *Voss* til Greverne Chr. og F. L. Stolberg). (RP VIII 119—40).
1139. Brev (1775) fra Heinr. Leopold *Wagner*. (RP VIII 140—43).
Slægten *Wineken* (Efterkommere af Borgmester i Meklenborg Nicolaus W. (— 1600 —)) se Nr. 332, S. 53—56).

HOLLAND OG DANMARK.

1140. Holland og Danmark. (Festskrift til Kr. Erslev, 28. Dec. 1927, S. 353—370). — St.
1141. Hollandsk-danske Slægtsforbindelser. [Jakob Rigsbaron Petersens Slægt]. (Pers. T. 9. R. II, 1930, S. 253—255).
1142. Resumé af: Voyage en Suède suivi de quelques particularités relatives à l'histoire du Danemarck, par un officier hollandois [Jean-Frédéric-Henry de Drevon], à la Haye 1789. (Pers. T. 7. R. III, 1919, S. 153—154).

FRANKRIG OG DANMARK.

1143. Franske Emigranter i Danmark. (Pers. T. 5. R. II, 1905, S. 36—57. Ill.). — St.
1144. L'Immigration des Français en Danemark, leurs concours

intellectuel et matériel. — Arbres généalogiques: I. d'Agar. II. d'Angibaud. III. d'Antichou. IV. de Bosc de la Calmette. V. de Cheusses. VI. Dechezaulx. VII. Clément. VIII. Colas. IX. Colomb. X. De Moor. XI. Formont. XII. Girard. XIII. Hignar. XIV. Jean. XV. Lafont. XVI. Le Cercler de la Monnerie. XVII. Coffre. XVIII. Lys. XIX. Musnier. XX. Papis de Lauerdaugie. XXI. Pilloy. XXII. Puychernault de la Ramière. XXIII. Richebourg. XXIV. Sevin. XXV. Touyon. XXVI. Treffort. XXVII. Valleau. (Le Danemark dans ses rapports avec la France, publié à l'occasion du cinquantenaire de l'Alliance Française de Copenhague, Copenhague 1935, S. 19—98). — Udsn.

1145. Bidrag til den ældste københavnske fransk-reformerte Menigheds Genealogi og Personalhistorie. — Nicolas de Rambouillet de la Sablière og hans Slægtninge. — Jacob d'Agar og hans Familie. — Orlogskaptajn Lecercler de la Monnerie og hans Slægt. — Schoutbynacht La Louche du Péron. (Pers. T. 9. R. IV, 1932, S. 57—67). — Udsn.; jvf. RP VIII. T. 50—51.
1146. Anm. af: P. Piper: Altona und die Fremden, insbesondere die Emigranten vor hundert Jahren, Altona 1914. (Pers. T. 6. R. VI, 1915, S. 317—318).
1147. Indvandrede Réfugiés fra Sydvest-Frankrig og Kronprins Frederiks (IV) Besøg i Rochefort i 1692. (Pers. T. 10. R. III, 1936, S. 203—212). — Udsn.

d'Angiviller, Charles Claude de Flahaut de la Billarderie (1730—1809), Greve, fransk Emigrant:

1148. Brev (1808) til Grevinde Amalie Münster, f. Ompteda. (RP VII 421—422).
1149. Breve (1797—98) til Grevinde Julie Reventlow, f. Schimmelmann. (RP VII 65—68).
1150. Breve (1802—09) til Grevinde Louise Stolberg, f. Reventlow. (RP VII 214—250).
1151. Episodes de ma vie. (RP VII 171—213. Portr.; jvf. 400—404).
1152. MEMOIRES DE CHARLES CLAUDE FLAHAUT COMTE DE LA BILLARDERIE D'ANGIVILLER. Notes sur les mémoires de Marmontel. Publiés d'après le manuscrit, Kbh. & Paris 1933 (XXXV + 219 S. Ill. Reg.).
1153. Charles de Flahaut Greve d'Angiviller. Bidrag til hans Biografi. (RP VII XIX—LI).
Jvf. Nr. 1172.

- Le Pelletier*, Julius August, comte de Rosambo se Nr. 662.
1154. Brev (1799) fra Franç.-Alex.-Fréd. la *Rochejoucauld-Li-
ancourt* til Charlotte Schimmelmänn. (RP VIII 248—249).
1155. Anm. af: François-Emmanuel Guignard Comte de *Saint-
Priest*: Mémoires. I. Règnes de Louis XV et Louis XVI.
II. La Revolution et l'Émigration. Publiés par le baron de
Barante, Paris 1929. (Pers. T. 9. R. IV, 1932, S. 191).
1156. [Litteratur om Madame de Staël]. [Anna Louise Germaine
Staël-Holstein, f. Necker]. (Pers. T. 7. R. III, 1919, S. 154
—155).

ITALIEN OG DANMARK.

1157. MORITZ HARTMANN MDCLVI—MDCXCV. Dansk
og venetiansk Orlogskaptajn, Ridder af San Marco og
Gouverneur i Trankebar. Danmarks Forbindelser med Re-
publikken *Venedig*, 1933 (242 S. + Kortskitse. Ill. Reg.).
1158. Danske Kongers Besøg i Venedig. (Ill. Tid. 1. og 8. Juni
1924, S. 603—605. Ill.).
1159. Frederik IV. og Malerinden Rosalba Carriera. (Pers. T.
7. R. IV, 1920, S. 74—75).
1160. ROM OG DANMARK GENNEM TIDERNE. Under
Redaktion af Louis Bobé. Bind I, Kbhvn. 1935. (XII +
367 S. Ill.).
1161. Katolske Strømninger i anden Halvdel af det syttende Aar-
hundrede. Kirken Sta Maria in Traspontina. (Rom og Dan-
mark I, 1935, S. 84—90. Ill.). — St.
1162. Danske Fyrstebesøg i Rom. Kronprins Frederik 1692. Prins
Carl 1698. Accademia degli Arcadi. (Rom og Danmark I,
1935, S. 91—97. Ill.). — St.
1163. By- og Kulturbillede af Rom i anden Halvdel af det 18.
Aarhundrede. (Rom og Danmark I, 1935, S. 314—342.
Ill.). — St.
1164. St. Knuds Kapellet og danske og norske Konvertiter i Rom
i det 17. og 18. Aarhundrede. (Hist. T. 8. R. I, 1907/08,
S. 284—291).
1165. Casa Buti. Thorvaldsens Bolig i Rom. (Berl. Tid. 1902, 14.
Maj, Aften).
1166. Nordisk Kunstnerjul og Kunstnerliv i Rom. Med Portræter
efter Tegninger i »Skandinavisk Forening« og »Deutscher
Künstlerverein« i Rom. (Julebogen IV, 1905, S. 30—57).
— Optrøkt i Fra Renaissance til Empire, 1916, S. 167—
188.
1167. Skandinavisk Forening i Rom 1860—1910. (Ill. Tid. 18.
Dec. 1910. Ill.).

1168. Skandinavisk Forening i Rom. (National Tid. 1931, 13. Jan. Aften).
 1169. Anm. af: M. Galschiøt. Skandinaver i Rom for halvhundred Aar siden, 1923. (Ill. Tid. 23. Dec. 1923, S. 230—231. Ill.).

KUNST OG KUNSTNERE.

1170. Metoperne fra Parthenon og Moritz Hartmann. (Ill. Tid. 7. og 14. Sept. 1924, S. 773—774. Ill.).
 1171. To Gobeliner fra Christian VI's Kongeborg se Nr. 988—989.
 1172. Ældre fransk Malerkunst fra et dansk Herresæde [Nørager]. (Kunst VII, 1905—06. Med 2 Billeder); jvf. Nr. 1152, S. 189—191.
 Portræter af Dronning Caroline Mathilde og Struensee se Nr. 49.
 Alma von Goethe og hendes Gravmæle af J. A. Jerichau se Nr. 1101.
 1173. Museografiske Meddelelser I—II. [Adrian van der Venne og Albert van der Eeckhout]. (D. Mag. 5. R. VI, 1909, S. 378—381).
 1174. Om Silhouetter. (Berl. Tid.'s Silhuet Udstilling 1931, S. 5—16).
 1175. Af en Samlers Mappe: Gamle Breve- og Reklame-Friser. (Berl. Tid. 1932, 3. Jan., Søndagsnr., S. 6. Ill.).
 1176. Om Julekrybber. (Juleroser 1919. Ill.).
 Nordisk Kunstnerjul og Kunstnerliv i Rom se Nr. 1166.
Compenius, Esaias, Orgelbygger se Nr. 978.
Coningh, Jacob, Maler se Nr. 222.
Dieussart, François, Bygmester se Nr. 1022.
 v. d. *Eeckhout*, Albert (— 1641 —), Maler se Nr. 1174.
 Hofminiaturemaler *Hornemanns* Stambog se Nr. 369.
 v. d. *Venne*, Adrian (— 1643 —), Maler se Nr. 1174.

VARIA.

1177. Malbrough i Leding drager —. En gammel Vises Historie. (Dagens Nyheder 25. Sept. 1931 (Kronik) S. 13—14).
 1178. Bruden fra Rørvig. Et Sagns Historie. (Nationaltid. 8. April 1929 (Kronik)). — St.
 1179. Sangen om Havet. F. L. Stolberg og J. Ewald i Rungsted. Et Bidrag til Naturopfattelsens Historie. (Fra Frederiksborg Amt, 1912, S. 130—142). — St. — Optrøkt i Fra Renaissance til Empire, 1916, S. 118—130.

1180. Juletræet. (Ill. Tid. 24. Dec. 1922, S. 310—311).
 1181. Et Bindebrev [til Susanne Giøe fra Medlemmer af Familien Rosenkrantz m. fl.] fra 1659. (D. Mag. 6. R. II, 1916, S. 181—184).
 1182. Gamle Kærlighedsbreve. (Juleroser 1920).
 1183. Tyske Stiløvelser for Viderekomne og Studerende til Skoleembedseksamen, 1918 (91 S.).
 1184. Et Hul i vor Kultur. Om Ulemperne ved Afskaffelsen af Skoleundervisningen i gotisk eller dansk Haandskrift. (Berl. Tid. 1936, 31. Jan. Aften).

Redaktør eller Medredaktør af følgende Værker:

Sammen med Carl Dumreicher Udg. og Red. af: Gemt og Glemte I—III, 1915—16.

Sammen med Gustav Graae og Fr. Jürgensen West Udg. og Red af: Danske Len, 1916.

Siden 1919 Medred. af: Danmarks Adels Aarbog.

Medred. (siden 1920 Chefred.) af: Grønland i Tohundred-aaret for Hans Egedes Landing I—II, 1921 (se Nr. 1030).

Sammen med H. Berner Schilden Holsten, Vilh. Lorenzen og Palle Rosenkrantz Red. af: Danske Herregaarde ved 1920 I—II, 1922—23.

Medred. fra og med 64. Aargang (1. Okt. 1922) til dets Op-hør (Sept. 1924) af: Illustreret Tidende. Udg. af »Selskabet til Bevarelse af Illustreret Tidende«.

Medred. af: Greenland. Published by the commission for the direction of the geological and geographical investigations in Greenland I—III, 1928—29 (se Nr. 1031).

Red. af: Rom og Danmark gennem Tiderne 1935 ff. (se Nr. 1160).

Tillæg 1. Anmeldelser m. m.

At anføre de igennem cirka 50 Aar i Tidsskrifter og Aviser fremkomne Anmeldelser af de i Bibliografien opførte Værker og Afhandlinger, der i saa Fald rettelig burde have været anført ved det anmeldte Arbejde, maatte Udgifveren anse for liggende udenfor hans egentlige Opgave. Her skal kun anføres enkelte vigtigere Anmeldelser, væsentlig samlende sig om de to Hovedværker: Slægten Ahlefeldts Historie og Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekrede.

- Nr. 74. Slægten Ahlefeldts Historie I—VI, 1897—1912 anm. i Hist. T. 8. R. VI, 1915—17, S. 239—272 (Ludvig Krabbe); i Zeitschrift der Gesellschaft f. schlesw.-holst. Gesch. XLIII, 1913, S. 509—516 (Paul v. Hedemann-Heespen. »Eine Geschichte der Ritterschaft«.); i Familiengeschichtliche Blätter, 1913, S. 187.
For de i anførte Værks 4. Bind, 1901, Bilag S. 37 f. og 38 f. meddelte Landmatrikel (1507) og Landregister (1530) for Hertugdømmerne jvf. Paul v. Hedemann-Heespen: Eine neue Landesmatrikel (1597) i Zeitschrift der Gesellschaft f. schlesw.-holst. Gesch. XXXVIII, 1908, S. 89—103 (Offentliggørelse af et af Louis Bobé fremdraget Manuskript fra Universitetsbiblioteket i København, Ms. Rostgard. 142, 4).
- Nr. 80. Af Geheimeraad Ditlev Ahlefeldts Memoirer, 1895 anm. i Politiken 2. Marts 1896 (J. A. F[ridericia]); i Revue historique LXI, mai-août 1896, S. 101—102 (Johannes Steenstrup); i Zeitschrift der Gesellschaft f. schlesw.-holst.-laenburg. Gesch. XXVI, 1896, S. 485—488 (A. Wetzel); i Literarisches Centralblatt 12. Juni 1897, S. 741—742 (tillige Anm. af Nr. 81).
- Nr. 81. Geheimrath Detlev v. Ahlefeldts Memoiren, 1896 anm. i Historische Zeitschrift, Neue Folge XLIII, 1897, S. 516—517 (D[ietrich] Sch[äfer]).
- Nr. 142 ff. (jvf. Nr. 49 ff. og 192 ff.): Gyrithe Lemche: Dr. Louis Bobé som Kvindeskildrer. (København 21. April 1927).
- Nr. 612. Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familierekreds I—X, 1895—1931 anm. i Politiken 1. Juni 1932 (Aage Friis); i Zeitschrift der Gesellschaft f. schlesw.-holst. Gesch. XLVII, 1917, S. 492—509 (P. v. Hedemann-Heespen. Bd. I—VIII); jvf. XXX, 1900, 380 f. (R. v. Fischer-Benzon. Bd. I—IV); i Euphorion V, 1898, S. 575—588 (Albert Leitzmann. Bd. I—III); i National-Zeitung, Berlin 24. Mai 1907 (Ludwig Geiger (»Deutsch-dänische Literaturbeziehungen«). Bd. I—VII). — Reventlow-Værket udførlig omtalt af Vilh. Andersen i Ill. da. Litteraturhistorie II, 1924, S. 991—998.

Tillæg 2. »Grip-Excurs«.

Af den omfangsrige Litteratur, som det i Danske Magazin 1909 offentliggjorte Carsten Grip-Brev (Bibliografien, Nr. 306) har af født, skal her anføres: G. Bargum: Carsten Grip an König Christian III. (Kieler Zeitung 15. Juni 1909). A. A. Bjørnbo: En nordisk Kolumbus Aar 1476 (Berl. Tid. 7. Juli 1909). Axel Anthon Bjørnbo und Carl S. Petersen: Der Däne Claudius Claussøn Swart (Claudius Clavus), Innsbruck 1909, S. 247—252. Fridtjof Nan-

sen: Nord i Tåkeheimen, Kristiania 1911, S. 383. Meddelelser om Grønland XLVIII, S. 14, 257, 271. Sofus Larsen i Aarb. f. nord. Oldkyndighed 1919, S. 259 ff. Det Norske Geogr. Selskabs Aar-bog 1919—21, S. 39. Sofus Larsens Gensvar i Grønland. Selskabs Aarsskr. 1922, S. 72 ff. S. Larsen: La Découverte du Continent de l'Amérique septentrionale en 1472—73 par les Danois et Portugais, Coimbra 1922, Conférence faite au XXI congrès international des Américanistes 1924, Göteborg 1925. Sofus Larsen: Discovery of the North-American main-land twenty years before Columbus, Copenh. & London 1925. Geogr. Tidsskr. XXVIII, 1925, 2. Hefte. K. Birket-Smith: Jens Munks Rejse, Kbhvn. 1929, S. 33 ff. D. Kohl: Hansische Geschichtsblätter 1932, S. 152 ff. J. H. Gebauer: Der Hildesheimer Dietrich Piening als nordischer Seeheld und Entdecker (Alt-Hildesheim April 1933). Boleslaw Olszewicz: La prétendue découverte de l'Amérique en 1476 (La Pologne au VIIe Congrès international des sciences historiques III, Varsovie 1933, S. 143—150). Samme: Jean de Kolno, prétendu précurseur polonais de Colomb (Revue polonaise de Géographie, Warszawa 1933). H. F. Blunck: Die grosse Fahrt, Hamburg 1934. Egmont Zechlin: Das Problem der vorkolumbischen Entdeckung Amerikas (Historische Zeitschrift 1935, S. 1—47). Samme i Forschungen und Fortschritte 10. Mai 1935. Rich. Heimig i Vergangenhait und Gegenwart XXV, 7—8 Hefte. Meddelelser om Grønland LV, Nr. 1, 1936, S. 3 f., Nr. 3, S. 5—6 (Revideret Gengivelse af Carsten Grips Brev ved Louis Bobé).

EN REDEGØRELSE FRA BISKOP MARTENSEN

Af *Bjørn Kornerup*.

Det er en bekendt Sag, at Biskop *H. L. Martensen* ikke nærrede nogen dybere Sympati for det moderne politiske Liv, især ikke som det udfoldede sig paa den almindelige Stemmerets Grund. Heller ikke betragtede han de skiftende Kirkeministre med alt for stor Veneration. Præsten *Johannes Fibiger*, der i Perioder havde Lejlighed til at omgaas Biskop Martensen en Del, fortæller i sit »Levned«, at han bl. a. havde hørt ham ytre om dem: »Disse Mennesker, de kommer og de gaaer, og man kan sige om dem som om Vinden, at man veed ikke, hvorfra de kommer eller hvor de farer hen. Kun i eet ligne de hinanden, at de alle er lige uvidende i de Sager, de skulle lede.«¹

Dette falder godt i Traad med, hvad Martensens Datter, Frk. *Josepha Martensen*, beretter, at hun i sit Hjem ofte havde hørt Faderen omtale Kultusministrene paa en Maade, der var alt andet end »blid«,² og hun fremdrager i den Anledning med Rette en Udtalelse, som danner en nøje Parallel til den ovenfor anførte, hentet fra Martensens Brevveksling med den nærtstaaende Ven, Biskop *O. Laub*, til hvem han i et Brev af 23. November 1865 skrev: »Anderledes er det nu engang ikke med disse Ministre, der skyde op som Paddehatte, og af hvilke de Fleste have lært deres kirkelige Begreber paa Rigsdagen, og selvfølgelig ere blottede for Principer og mangle de første og groveste Rudimenter for Kirkestyrelsen. Jeg har nu ved mit personlige Forhold til en lang Række af Ministre havt Leilighed til at overbevise mig om, hvor usigeligt desorienterede Fleertallet af dem har været.«³

Med dette som Baggrund vil det næppe helt mangle Interesse at fremdrage et Par Vidnesbyrd om, hvorledes det paa et bestemt

¹ Johannes Fibiger, *Mit Liv og Levned*, som jeg selv har forstaaet det, 1898, S. 326.

² Josepha Martensen, *H. L. Martensen i sit Hjem og blandt sine Venner*, 1918, S. 94.

³ Biskop Otto Laubs *Levnet*. Udg. af F. L. Mynster og G. Schepelern. II, 1. Afd., S. 196. Jvfr. hertil Martensens Betragtninger over en moderne Kirkeministers principielle Stilling i hans *Af mit Levnet III*, 56—57.

Tidspunkt blev gjort til Genstand for offentlig Drøftelse, at det — i mere eller mindre ansvarlig Form — skulde have været paatænkt at drage Martensen ind i det politiske Liv, ja, at stille ham paa en saa høj Plads i det parlamentariske System som den, Landets Kultusminister indtog.

De politiske Overgangsaaer 1866—70, i hvilke Ministeriet *Frijs* var ved Magten, gav Anledning til forskellige Brydninger paa kirke- ligt Omraade og til en ret hyppig Skiften af Kultusministre. Dette stod især i Forbindelse med de Vanskeligheder, der frembød sig for Ministeriet ved den saakaldte »Ryslingsag«, Præsten Vilhelm Birkedals Fjernelse fra sit gejstlige Embede som Følge af rent politiske Udtalelser, dernæst ved den deraf udsprungne Kamp for at føre Valgmenighedsloven igennem. I disse Spørgsmaal kunde Martensen ikke sympatisere med Ministeriets Holdning, og hans hele kirkepolitiske Standpunkt, som det i disse Aar giver sig Udtryk ved Bestræbelser for at opnaa en Kirkeforfatning af synodalt Tilsnit,⁴ dannede en ret bestemt Modsætning til, hvad man ønskede i parlamentariske Kredse. Han kom da ofte til at gøre Front overfor Ministeriet *Frijs*, og det er ikke sjældent i hans Brevveksling fra denne Periode at støde paa Ytringer, der klart nok taler om hans ringe Respekt for den herskende Kirkepolitik.⁵

Da Valgmenighedsloven (Forslag til Tillæg til Loven om Sognebaandets Løsning) 1866 blev fremsat i Folketinget, var *Christian Peder Theodor Rosenørn-Teilmann* Minister for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Det var en fin, stillfærdig Personlighed, som i det hele stod paa en ret god Fod med Martensen, om end Forholdet til Tider kunde være mindre tilfredsstillende mellem dem.⁶ Det var saaledes Tilfældet 1866 i Kampen om Besættelsen af Domprovstiet i Roskilde, en Kamp, der ikke forløb uden en vis dramatisk Spænding, men af hvilken Martensen gik ud som afgjort Sejrrherre.⁷ Samme Aar betegnede Martensen iøvrigt af andre Grunde Ministeren »som et Rør, der svaier hid og did.«⁸ *Rosenørn-Teilmann* vilde ikke gaa med til Valgmenighedsloven, før Kirken havde faaet en Forfatning, men da han i September 1867 var gaaet af som Kultusminister, og til Efterfølger havde faaet *Peter Christian Kierkegaard*, den eneste af Landets Biskopper, der vilde

⁴ Jvfr. især H. L. Martensen, Den danske Folkekirkes Forfatnings-Spørgsmaal, paany betragtet, 1867, og hans, Af mit Levnet III, 40—61.

⁵ Eksempler i Biskop Otto Laubs Levnet II, 1. Afd., S. 205, 221, 223.

⁶ Ved *Rosenørn-Teilmanns* Tiltrædelse som Minister betegnede Martensen ham som »en retsindig og velmenende Mand, men som Minister er han meget novus & imperitus, og jeg frygter for, at han ikke vil holde sig fri for Vaklen« (Biskop Otto Laubs Levnet II, 1. Afd., S. 196).

⁷ Jvfr. de af mig fremdragne Aktstykker og Breve om denne Sag i Kirkehistoriske Samlinger 6. R. I, 686—704; II, 188—217.

⁸ Biskop Otto Laubs Levnet II, 1. Afd., S. 205.

støtte det indbragte Forslag, begyndte Kampen herom for Alvor. Det blev dog ikke Kierkegaard, som kom til at føre Loven igenem, men hans Efterfølger, Provst *Aleth Sophus Hansen*, der blev Minister i Marts 1868,⁹ men Lovens Vedtagelse skete ganske vist langt fra ved hans egen Kraft, men kun fordi Ministeriets Chef gjorde Sagen til et Kabinetsspørgsmaal. Erklæringen herom afgav han i Landstinget den 22. April 1868, og den 28. s. M. blev Forslaget, omend i en noget kompromisagtig Skikkelse, vedtaget i dette Ting.

Samme Dag som Grev Frijs afgav den ovennævnte Erklæring, bragte »Dagbladet« en Artikel, som var egnet til at vække Opsigt. Dette Blad, som altid havde et godt Øje til den konservative Martensen, og som i Forbitrelse over hans bestemt afvisende Holdning over for Valgmenighedsforslaget allerede den 4. Marts s. A. havde ymtet om »den uansvarlige Skriftefaders« politiske Indflydelse hos Kongen,¹⁰ oplyste nu i en ledende Artikel om Dagens brændende kirkepolitiske Spørgsmaal, at førend Biskop Kierkegaard blev opfordret til at være Kultusminister, skulde Konsejlspræsidenten have henvendt sig til Biskop Martensen, »Frimenighedslovens stærkeste Modstander«, og bedt ham overtage denne Post, men kun faaet et bestemt Afslag. Et Par Dage senere (den 25. April) gentog »Dagbladet« samme Paastand med Tilføjende af, at Biskop Martensens »Indtrædelse i Ministeriet vilde have været eenstydig med haardnakket Modstand imod enhver Slappelse af Disciplinen og Sammenholdet i Kirken.«

Denne Meddelelse gik ikke upaaagtet hen. »Fædrelandet« (for 25. April) benægtede dens Rigtighed. Bladet havde søgt Oplys-

⁹ I Anledning af Forhandlingerne om Kierkegaards Efterfølger som Minister skrev Martensen 5. Marts 1868 til sin nære Ven, Domprovst Gude, at det i hvert Tilfælde ikke blev Rosenørn-Teilmann, »der udtrykkeligt og med al Magt har erklæret, at han ikke vil have Noget med Geistligheden at bestille« (Ny kgl. Saml., 4°, 3450).

¹⁰ Dette Angreb forbitrede i høj Grad Martensen, og han skrev i den Anledning i det ovennævnte Brev til Gude: »At Artiklen i Dagbladet burde imødegaaes, nægter jeg ikke. Men det er meget vanskeligt at faae det optaget i Noget af de læste Blade, og dette vil i det Hele blive en Hovedvanskelighed for dem, der ville skrive for den conservative Sag. Dette Vrøvl om den kglige Skriftefader er jo aldeles latterligt, og som De med Rette siger, mod disse Menneskers eget bedre Vidende. I min Stilling til Kirkesagerne har jeg aldrig skyet Offentligheden, og der foreligger ikke det Ringeste, hvortil de kunne støtte deres Angreb. Mærkeligt er det, at de samme Blade, der aldrig have indladt sig paa at optage en Kamp mod mine Skrifter, indskrænke sig til Angrebet paa »Skriftefaderen«. Jeg antager forøvrigt, at flere Skyl endnu staae tilbage. Thi Forbitrelsen er meget stor over denne eclatante Fiasco«. — Forøvrigt var »Dagbladets« Angreb kun at anse for en svag Efterklang af en endnu skarpere Artikel af lignende Indhold, rettet mod Martensen, og overskrevet »Bispe-Agitationen«, i »Fædrelandet« for den 14. Februar 1868.

ning »paa rette Sted«, »og det er erklæret for os, at Grev Frijs aldrig har henvendt sig til Biskop Martensen.« Ogsaa »Berlingske Tidende« kunde s. D. meddele, at »vi ere bemyndigede til at oplyse, at Grev Frijs ingensinde har henvendt sig til Biskop Martensen om Indtrædelse i Ministeriet.« »Dagbladet« maatte som Følge heraf tiltræde Tilbagetoget, og i en særlig Artikel med Overskrift »Ministeriet og Biskop Martensen« (for 27. April) indrømmede det, at efter de Oplysninger, de andre Blade havde bragt, maatte Meddelelsen om Grev Frijs' Henvendelse betragtes som urigtig. Man havde dog haft Grund til at tro et saadant Rygte, »som var kommet til os fra flere Sider og for længere Tid tilbage.« Bladet bragte iøvrigt den næste Dag (den 28. April) den Meddelelse, at var den nævnte Henvendelse ikke sket direkte ved Grev Frijs, saa dog gennem Rosenørn-Teilmann som Mellemlid.

»Fædrelandet« beskæftigede sig i en ny Artikel (for 27. April) med en Undersøgelse af, hvordan et saadant Rygte kunde opstaa. Bladet kom til det Resultat, at det maatte stamme fra et Ordskifte fra den Tid, da Martensen og Rosenørn-Teilmann var begyndt at blive uenige, »hvorunder det kan have faldet helt naturligt, at Ministeren har svaret Bispen, at, naar denne vilde have sine Grundsætninger fulgte, maatte han selv overtage Kirkestyrelsen.« Dette har været »den uskyldige og betydningsløse Anledning til den factisk usande Paastand, som ikke blot »Dagbladet«, men ogsaa Biskop Martensens personlige Venner have sat i Omløb, at Grev Frijs har henvendt sig til ham om at overtage Kirkeministeriet«. I lignende Retning udtalte ogsaa »Berlingske Tidende« sig (for 28. April). Det vendte sig bestemt mod »Dagbladet« »letsindigt udslyngede Paastand,« forklarede Rygtets Opstaaen omtrent som »Fædrelandet« og afviste al Tale om, at man kunde betegne en saadan flygtig Ytring af Rosenørn-Teilmann som en virkelig officiel Opfordring til at indtræde i Ministeriet.

Baade »Dagbladet« og »Fædrelandet« havde været enige i at angribe Rosenørn-Teilmann for hans kirkepolitiske Holdning, som de fandt præget af Passivitet og Ligeegyldighed. I den bevægede Tid i April 1868 vakte iøvrigt baade de almindelige Betragtninger og den specielle Debat om Martensens Forhold til Ministeriet betydelig Opmærksomhed, som man blandt andet kan se af A. F. Kriegers Dagbogsoptegnelser. Det var da ikke underligt, at ogsaa de, hvem Sagen i første Række angik, kom til at udtale sig. Et nylig fundet Brev (tilhørende De Rahbekske Mindestuer paa Bakkehuset) fra Martensen til Rosenørn-Teilmann viser, at denne sidste af Biskoppen har udbedt sig en Redegørelse for, hvad der i dette Spørgsmaal var blevet forhandlet mellem dem. Det er saa heldigt, at ogsaa Rosenørn-Teilmanns Brev til Martensen er bevaaret og for nylig sammen med det øvrige Martensenske Privatarkiv

kommet til Det kgl. Bibliotek (Ny kgl. Saml., 4°, 3451). Begge Breve fortjener at meddeles.

1.

1868 28. April. Kammerherre C. P. Th. Rosenørn-Teilmann til Biskop H. L. Martensen.

Kjøbenhavn 28 April 1868.

Deres Høiærværdighed vilde tilgive, at jeg uleiliger Dem med et Par Linier i Anledning af, at det i en »*Ministeriet og Biskop Martensen*« overskreven Artikel i »Dagbladets« Dagsnummer (N. 98) er udtalt, at *jeg har foreslaaet Deres Høiærværdighed at indtræde i Ministeriet og overtage Kirkeportefeullen*. Jeg mindes meget vel i en *Discussion* at have udtalt mig saaledes: »Ja, saa vilde jeg ønske, at Deres Høiærværdighed selv vilde forsøge, hvorvidt De kunde faa Repræsentationen til at gaa ind paa Deres Anskuelse« eller noget Lignende; men jeg har forgjæves søgt at bringe det frem i min Erindring, at jeg nogensinde har til Dem udtalt mig *paa en saadan Maade, at De kunde opfatte mine Ytringer, som om disse skulde indeholde en Opfordring til Dem om at afløse mig som Medlem af Ministeriet Frijs*; ligesom jeg er mig fuldkommen vel bevidst, at jeg ingensinde har havt til Hensigt at gjøre Dem en saadan Anmodning eller dertil har havt nogetsomhelst Mandat.

Det vilde være mig særdeles kjært at modtage en Erklæring fra Deres Høiærværdighed, for at see denne Sag, som udbyttes paa en Maade, som maa være os begge lige ubehagelig, tilfulde oplyst.

Med Høiagtelse

Deres Høiærværdigheds
ærbødigste
Th. Rosenørn-Teilmann.

Hs. Høiærværdighed
Hr. Biskop, Dr. theol. Martensen,
Storkors af Dbg., Dbmd.

2.

1868 29. April. Biskop H. L. Martensen til Kammerherre C. P. Th. Rosenørn-Teilmann.

29de April 1868.

Deres Excellence

Kammerherre Rosenørn Teilmann.

I Anledning af D. Ex. meget ærede Linier angaaende en Artikel i Dagbladet om »*Ministeriet og Biskop M.*« har jeg den Ære at meddele Dem min Opfattelse af vore i Deres Skrivelse berørte Samtaler.

D. Excellence har ingensinde formeligt d. v. s. paa det samlede

Ministeriums eller Conseilpræsidentens Vegne, eller som den, der dertil havde et Mandat, henvendt Dem til mig om at overtage Cultusministeriet. Derimod staaer det for min Erindring, om det end er mig umuligt at gjengive Ordene, at De mere end eengang har antydet for mig og stillet den Fordring til mig, at jeg selv burde overtage Cultusministeriet, for hvis Byrde De i saa høi Grad ønskede Dem fritagen, idet De tillige paa en venlig Maade bebreidede mig, at jeg kun critiserede, istedetfor selv at overtage Opgavens Løsning. Jeg har ved D. Ex. Yttringer ikke kunnet faae noget andet Indtryk — skjøndt jeg nu seer, at det ikke har været Deres Hensigt at fremkalde dette — end at De ogsaa gjorde mig den Ære at henregne mig iblandt dem, De ønskede at kunne overlade Pladsen. Jeg har ikke opfattet dem saaledes som om De kun vilde sige, at jeg engang, i en fjernere Fremtid, naar de forhaandenværende Vanskeligheder først vare løste af Dem eller Andre, burde forsøge min Lykke. Talen var om brændende Spørgsmaal og, idetmindste eengang, om Frimenighedsloven (hvilken D. Ex. paa hiint Tidspunct ikke kunde billige, nemlig »som Minister«).¹¹ Hvor lidet jeg end gik ind paa Sagen, havde jeg dog ingen Anledning til den Opfatning, at et andet Ministerium end Ministeriet Friis skulde være den nødvendige Forudsætning for det »Forsøg«, D. Ex. ønskede, at jeg skulde gjøre. I kirkelig Henseende var jo ogsaa Ministeriet Friis under hele Deres Ex. Ledelse af Cultusministeriet — De ville tilgive mig min Oprigtighed, hvilken De kjender — uden nogetsomhelst Program eller Princip, ja fulgte endogsaa heelt modsatte Principer. (I Behandlingen af den Birkedalske Sag fulgtes saaledes i Begyndelsen *mine* Principer, der efter nogen Tids Forløb bleve afløste af *Folkethingets*). Det faldt mig ikke ind, at et Ministerium, for hvilket Kirken dengang ikke var noget Hovedformaal, skulde kunne have noget særligt mod mine Kirkeprinciper, naar jeg selv vilde paatage mig at gennemføre dem i Repræsentationen, hvilket sidste Punct De heller ikke undlod særligt at fremhæve. Men, jeg gjentager det, ligesaalidt faldt det mig ind i Deres Yttringer at see en formelig Henvendelse fra Ministeriet Friis som saadant. Denne Ære har jeg aldrig tænkt eller ved Deres Ord kunnet tænke mig.

Forsaavidt som disse mine Erindringer og denne min Opfatning ikke ganske skulde stemme med Deres, da vil dette formeentligen kunne forklares deraf, at vi ikke kom dybere ind i Samtalen, da

¹¹ Dette sigter til, at Rosenørn-Teilmann ved Lovforslagets Behandling i Folketinget havde udtalt, at naar han betragtede det fra det enkelte Individ, fra Menighedsmedlemmets Standpunkt, kunde han se paa det med Sympati, men at det tog sig »heelt anderledes« ud, naar han saa det fra »Kirkestyrelsens Standpunkt« (Rigsdagstidende, Forhandlinger paa Folkethinget, 1866—67, Spalte 891).

jeg, hvad De sikkert erindrer, gjentagne Gange erklærede, at jeg for mit Vedkommende var ubetinget imod at indtræde i nogetsomhelst Ministerium. Forøvrigt beklager jeg med Dem, at vore Blade, støttende sig til blotte Rygter eller Gisninger, ogsaa ved denne Leilighed have fremdraget for Offentligheden, hvad ikke tilhører denne, hvorved Misforstaaelse og falsk Belysning bliver uundgaaelig.

Jeg forbliver Deres Excellences allerærbødigste

H. L. Martensen.

Brevvekslingen mellem Rosenørn-Teilmann og Martensen afødte ingen videre Berigtigelse i Pressen. Den synes at vise, at »Fædrelandet« og »Berlingske Tidende« har haft Ret i deres Opfattelse af, at der aldrig formelt set er blevet rettet en Henvendelse til Martensen fra Grev Frijs eller Ministeriet som saadant om at indtræde i dette. Derimod kan det se ud til, at Rosenørn-Teilmanns Ytringer om dette Spørgsmaal har haft en noget bestemtere Karakter end at være blot en halvt spøgefuldt Ripost ved en enkelt Lejlighed. Forøvrigt træffer Krieger utvivlsomt det rette, naar han i sin Dagbog skriver: »Et pudsigt Intermezzo danner Striden, om Martensen blev opfordret til at indtræde paa anden Maade end reent dialectisk gennem Rosenørn. I Grunden vilde det nu under ingen Omstændigheder have været Andet, omend Opfordringen var kommet nok saa officielt fra Frijs selv, thi Enhver maatte vide, at Frijs aldrig havde behøvet at frygte for, at Martensen skulde sige »Ja.« At Grevinde Frijs har talt til Dronningen i lign. dialectisk Retning, er vist nok.«¹² Vist og sikkert er det, at Biskop H. L. Martensen aldrig hverken efter sin Natur eller efter sit Standpunkt kan have følt nogen Dragelse mod at tage aktiv Del i Datidens politiske Liv.

¹² Andreas Frederik Kriegers Dagbøger 1848—80, udg. af Elise Koppel, Aage Friis og P. Munch, IV, 172. — Mærkeligt er det, som Krieger oplyser sst., at Grev Frijs, før han henvendte sig til en Tilhænger af Valgmenighedslovsforslaget (Kierkegaard), i hvert Tilfælde skal have tilbudt en Modstander deraf, den konservative Seminarieforsender J. F. Schurmann Ministerposten.

MARTIN RUDOLPH VON UNGERS AHNER

Ved *Albert Fabritius.*

Fra Frøken Gudrun Eriksen, Ny Himmelev, pr. Roskilde har Samfundet modtaget til Offentliggørelse nogle Optegnelser vedrørende Slægten von Unger, som nedenfor gengives in extenso.

Optegnelserne indeholdes i et Manuskript i 4to ($18,5 \times 15,5$ cm.), der — formentlig sent i det 18' Aarhundrede — er indbundet i et Hellæderbind og forsynet med Guldsnit. Paa Bindets For-side er Titlen:

Efterretninger
om den
Ungerske Familie

anbragt i Guld paa sort Grund i en rektangulær Gulddramme. Paa Indersiden af Bindet er udskåret en lille Firkant ($4 \times 2,4$ cm.), dækket med en Klap af Forsatspapiret, formentlig beregnet til Anbringelse af Ejerens Navn.

Efter Forsatsbladet følger to blanke Blade, derpaa et nyt Sæt Forsatsblade, hvis Inderside er Pag. 1. Haandskriftet har før Indbindingen været forsynet med en Rødkridtspaginerings i nederste Hjørne; denne er delvis fjernet ved Beskæringen.

Pag. 1—32 indeholder Vaabentegninger, derefter følger nye Forsatsblade af samme Art som foran Pag. 1. Det ses, at der paa Forsiden af det Blad, der nu er Pag. 1, og paa Bagsiden af Pag. 32 er skrevet noget, som nu er dækket ved Paaklæbningen af de nævnte Forsatsblade; saavidt dette ved Gennemlysning lader sig læse, synes det dog blot at være Anvisninger til Brug for Bogbinderen. Efter 3 hvide, upaginerede Blade følger Teksten paa Pag. 34—57, hvorefter Haandskriftet slutter med 15 blanke Blade.

Ved Hengivelsen nedenfor er Retskrivningen noget normaliseret, der anvendes overalt smaa Bogstaver, og dobbelte Konsonanter (ff, β ll, osv.) er der ikke taget Hensyn til. Om Tiden for Nedskrivningen er det vanskeligt at dømme; den egentlige Ahnetavle (Pag. 34—56) er rimeligvis fra sidste Halvdel af 17' Aarhundrede, Familieoptegnelserne (Pag. 56—57) synes derimod at maatte henføres til Tiden omkring 1720—30; begge Angivelser efter Skriften at dømme.

De paa Pag. 1—32 værende Vaabentegninger — som udgør de 16 fædrene og 16 mødrene Ahnevaaben — er ret groft udførte Pennetegninger; de første fire er delvis — navnlig Konturerne — koloreret med røde og grønne Farver. Tegningerne er forsynet med følgende Underskrifter:

Vnger	Kaas (med Sparren)
Kapler	Priper
Steinæcker	Wlffeld
Beier	Friser (1 Egern)
Frvnberg	Lvngr (Dyre)
Reisberger	Høg (Banner)
Kalckreiter	Ivllinger (Stjerne)
Gabelhofver	Flemming
Kvckler	Skram (Fasti)
Doenhavs	Westenii
Woiakopschi	Brede
Oxser (= dansk Oxe)	Wlffeld
Kannenberg	Skiencker
Havids	Lvnow
Schörste	G. Mvncker
Gabelhofver	Godover

Om Manuskriptets Proveniens oplyser dets nuværende Ejer, Frøken *Guðrun Eriksen*, at det før hende ejedes af Frøken *Elna Petersen*, Roskilde, som 1932 arvede det efter den samme Aar afdøde Frøken *Maria Muus*. Denne havde igen arvet det efter sin Fader, den 1885 i København afdøde tidligere Bibliotekar ved Universitetet i Würzburg *Carl Augustin Høffding Muus*, som skulde have faaet det fra en Tante i Norge. Frøken Eriksen har endvidere gjort opmærksom paa de i Klevenfeldts Stiftsrelationer foreliggende Oplysninger om et Unger-Manuskript, som man vistnok under de forhaandenværende Omstændigheder tør anse for identisk med det foreliggende. Den paagældende Indberetning til Klevenfeldt (nærv. Tidsskr. IV, 1883, S. 162) er *P. Gødesens* Relation af 2. April 1748 om Horns Herred, hvori han beretter om *Birthe Marie von Unger* (1685—1755), der var Enke efter Kaptajn *Philip Ernst von Leschly* (1655—1715), og fortæller, at *Hans Wolf von Unger* var den første af Familien, der kom til Danmark. »Elers skal han« — fortsætter Gødesen — »have medbragt sin adelige Stammebog, hvilken siges at være i Bevaring hos en Unger, som er Lieutenant i Norge og skal være forn.te Capitainskes Broder Søn.«

Den sidste Oplysning er urigtig; *Birthe Marie von Unger* havde ingen Brodersøn, der var Løjtnant i Norge; derimod var en Fæters Søn *Hans Wulf von Unger* (1708—82) i 1748 Premierløj-

nant i den norske Hær. Han var Søn af Løjtnant *Niels von Unger* (1661—1731), Søn af den i Manuskriptet omtalte Ritmester *Frederik von Unger* (1637—86) til Egebjerg, hvis yngre Broder *Claus von Unger* (1638—99) til Nandrup var Fader til Birthe Marie von Unger. Den nævnte Hans Wolf von Unger havde bl. a. en Datter *Helvig Juline von Unger* (1753—1831), der var gift med Sognepræst i Sæby *Niels Jacobsen Muus* (1727—84).

Manuskriptets Gang er derefter tydelig. Det har i 1748 tilhørt daværende Premierløjtnant Hans Wolf von Unger (1708—82), der var Sønesøns Søn af den indvandrede Hans Wolf von Unger; derefter er det kommet til hans Datter Helvig Juline von Unger, gift med Pastor Muus, og hun maa saa antages at være den, der har foræret Manuskriptet til den nævnte Bibliotekar Carl A. H. Muus, hvis Fader, Forvalter *Jacob Muus* (1750—1828), var Broder til Præsten *Niels Jacobsen Muus*.

Det for Ahnetavlens Opstilling anvendte Princip rummer ikke væsentlige Nyheder for dansk Genealogi. Grundbetragtningen er her den samme som for den danske Adels Tekst-Ahnetavler, saaledes som disse bedst vil være kendt fra Ligprædikenernes Personalialia, omend nogen Afvigelse i Fremgangsmaadens Detailler lader sig paavise.

Medens de danske Ahnetavler hyppigst efter Forældrene nævner Farforældre, Faders Bedsteforældre og disses Forældre og Bedsteforældre i Ordenen Farfaders, Morfaders, Farmoders, Mormoders, og saa først gaar over til Probantens Morforældre og disses Ahner paa samme Maade, er den Præference, som Systemet giver den agnatiske Afstamning endnu mere udpræget i de foreliggende to Ahnetavler for Rudolph von Ungers Forældre. Her nævnes først Forældrene, saa Farforældre, Farfaders Forældre, Farfaders Faders Forældre og Bedsteforældre, dernæst Morforældre, Morfaders fædrene, Farmoders fædrene, Mormoders fædrene Ahner, saa Farfaders Moders Forældre og Bedsteforældre og saaledes videre.

Principet for Ordningen af de Vaabenafbildninger, der ledsager Ahnetavlerne, er ogsaa noget forskelligt fra de Ordningsmetoder, den danske Adel fortrinsvis har anvendt.¹ Afvigelsen er ogsaa her betinget af en stærkere Betoning af Afstamningen gennem Mænd; medens de 16 Ahnevaaben, naar de nummereres 1—16, fordelt paa Ahnetavlens øverste Række i de danske Vaabenahnetavler hyppigst vil være placeret i Ordenen 1—9—5—13—3—11—7—15—2—10—6—14—4—12—8—16, altsaa først anbringer Faderens (1), saa Moderens (2), saa Farmoders (3) og Mormoders (4), dernæst Farfaders Moders, Morfaders Moders, Farmoders Moders og Mormoders Moders Vaaben, osv., har Ahnetavlens øverste

Led her Rækkefølgen 1—6—4—7—3—8—5—2—13—11—14—10—15—12—16, altsaa Faders, Moders, Farmoders, Farfaders Moders, Farmoders Moders, Farfaders Farmoders og Mormoders, Farmoders Farmoders og Mormoders, dernæst Probantens Mormoders Morfaders Moders Vaaben osv.

Det her skitserede Princip er dog ikke helt gennemført. I Hans Wolf von Ungers Ahnevaaben er der byttet om paa 7 og 14, Havditz og Kalckreuter, og som Nr. 16 er Gabelkover gentaget i Stedet for Gans von Putlitz, som mangler. I Birte Kaas' Ahnevaaben er der byttet om paa 11 og 13 Breide og Skenk.

Medens det ikke er muligt med de her i Landet værende Hjælpe-midler at udtale sig om Værdien af de i den fædrene Del af den foreliggende Ahnetavle givne Oplysninger, viser en Sammenligning mellem den mødrene Side, saaledes som den er opstillet i dette Manuskript, og som den kan opstilles paa Grundlag af Adelsaarbogens Stamtavler, at Forfatteren af den Ungerske Ahnetavle med Sikkerhed kun kan opstille de otte Ahner. Allerede i næste Række (16) er der meget væsentlige Afvigelser, saaledes anføres som 16/3 og 16/4 Niels Friis til Vadskærgaard og Karen Juel fejlagtigt for Godske Friis og Bodil Olufsdatter (Sort); 16/6 Anna Flemming i Stedet for Karine Pedersdatter (Væbner); 16/8 Karen Skram i Stedet for Karen Eriksdatter Rosenkrantz og 16/13 og 16/14 en Thomas Vestenie (der ikke kan paavises i Kilderne), gift med Margrete Munk, i Stedet for Erik Vestenie (der var Søn af Laurids Vestenie og Margrete Munk) og Anne Barfod. Allerede derved bliver naturligvis Oplysningerne om de 32 Ahner særdeles afvigende, men ogsaa her kommer nye Uoverensstemmelser til, saaledes at i Virkeligheden kun 6 af de 27 Navne, der fra Adelsaarbogens Stamtavler kendes af de 32, stemmer med Aarbogen. Den ikke hidtil kendte Oplysning, at Busk Skenk var Søn af Henning Skenk og Ide Norby, maa som Følge heraf tages med et vist Forbehold. At drage Slutninger herfra med Hensyn til Paalideligheden af den fædrene Del af Ahnetavlen lader sig naturligvis ikke gøre.

I hvor høj Grad de nævnte Uoverensstemmelser skyldes Fejl i det foreliggende Manuskript, kan ikke her afgøres; det er paa Forhaand givet, at Adelsaarbogens Stamtavler ikke overalt har det rette; for disse fjerne Tidens Vedkommende er de jo bygget paa eller paavirket af et Materiale af lignende Art, Ligprædikenernes Personalialia og Slægtebøgerne. De dyberegaaende Undersøgelser, som vilde udfordres til en Afgørelse heraf, maa indgaa i den Hovedrevision af Adelens Genealogi, som — tildels allerede paabegyndt — vil trænge sig paa med stedse større Kraft, jo nærmere Rækken af Stamtavler kommer sin Afslutning, og som først, naar disse Stamtavler foreligger saaledes som det paa det givne Tidspunkt

var muligt at opstille dem, vil have Chancer for at kunne gennemføres.

De forannævnte Vaabenafbildninger stemmer som Følge af denne Uoverensstemmelse heller ikke med den efter Adelsaarbogen reviderede Opstilling. Efter denne skulde Birte Kaas' Ahnevaaben — anbragt i Overensstemmelse med det skitserede Princip — have haft følgende Udseende: Kaas (med Sparren), Prip, Ulfeldt, Friis (et Egern), Lunge (Dyre), Høg (Banner), Sort, Væbner, Rosenkrantz, Vestenie, Skenk, Ulfeldt, Breed, Lunov, Barfod og Godov.

Som nævnt i Adelsaarbogens Stamtavle over Familien von Unger (1927) findes der i Skallerup Kirke (Vennebjerg Herred) en malet Vaabenahnetavle for Martin Rudolph von Unger.² Denne Tavle svarer, hvad Vaabenerne angaar, nøje til det foreliggende Manuskripts Vaabengengivelser; saaledes genfindes her Gabelkover i Stedet for Gans von Putlitz og Breide i Stedet for Breed. Under Vaabenerne er anbragt hvide Baand, hvorpaa for de to første Vaabens Vedkommende staar H. W. Unger — F(ru) B. Kaas. Paa de øvrige staar Familienavnet og tillige Bogstaver (F, M, FF, FM, MF, MM, osv.), der angiver den paagældendes Slægtskabsforbindelse med henholdsvis H. W. v. Unger og Birte Kaas.

Foruden den fra det foreliggende Manuskript her gengivne Ahnetavle findes to andre saadanne for Hans Wolf von Unger, nemlig i Klevenfeldt Stamtavler Bd. IV og i Thisets Samlinger (Folio). Disse to Ahnetavler svarer i det væsentlige til »Efterretninger om den Ungerske Familie«, men har dog saa mange Afvigelser, hvad Besiddelserne og Stednavnenes Gengivelse angaar, at der utvivlsomt maa ligge andre Kilder til Grund for disse Opstillinger. Klevenfeldt har foruden Ahnetavlen et Udkast til en Stamtavle over Familien von Unger, hvorpaa han øverst har anbragt Henvisningen »Mss. Frkn.«; endvidere har han en kort Biografi af Hans Wulf von Unger — som gengives nedenfor — hvori han skriver: A^o 1631 reyste hd hiem for at forskaffe Underretning om sin Slegt og bragte da den Ahne-Tafle med sig, som findis pag. præc.« og atter her har han Kildeangivelsen »Ex Mss. Frankn.« Denne Henvisning skal utvivlsomt opløses Frankenau og gælder saaledes den bekendte Samler *Gerhard Ernst Franck de Franckenau*, hvis adelshistoriske og genealogiske Samlinger imidlertid gik til grunde ved Slotsbranden 1794.³

Følgende Sammenstilling af de vigtigste fra hinanden afvigende Steder vil vise Forholdet mellem de tre Ahnetavler:

Efterretn. (A)	Thiset (B)	Klevenfeldt (C)
Wolf von Vnger til Optog och Porsen	Wulf v. Unger til Optog og Parsen	Wolff von Unger auf Optog und Parsen
Ewa Capler af Pruchgard	Eva Caplerin af Bruckhoff	Eva Caplerin auß Bruckhoff

Susanna Beihr	Sidonia Beyrin	Sidonia Beyrin
Bugislaus von Vnger, friherre af Straupitz, Weissensøe och Fugelsang	Bogislaus v. Unger, Friherre af Staupitz, Weissensee og Vogelsang	Bogislaus v. Unger, Freyh. v. Straupitz etc.
Casper von Reitzberg, rider och friherre af Sitzenhuus	Caspar Reizberg, Friherre af Sinsenhaus	Caspar Reisberg, freih. v. Sinzenhaus
Hans Capler til Pruchgard i Ober Stirmarch	Hans Capleer af Brunhoff i Obersteyermarch	Hans Capler auf Brunhoff in Obersteyermarch
Maria Doenhuus	Maria Doenhaus af Thonhausen	Maria Doenhaus aus Thonhausen
Nicolaus Capler til Pruchgard	Nicolaus Capleer af Bruchof	Nicolaus Capleer von Bruchhoff
Maria Woikopsky	Maria Woykowsky	Maria Woykousky
Fridrich Capler til Pruchgaard	Friedrich Capler paa Burghof	Friderich Capler auf Burchof
Jørgen Friderich Steinächer til Steinacher	Georg Friedrich Steinacker paa Steinack	Georg Frider. Steinacher auf Steinach
Ottilia Christentze Fruhenberg	Christentze Ottilia Fruhenberg, Friherreinde af Rosenberg	Xstentza Ottilia Fruhenberg, freyh. zu Rosenberg
Zibinna von Gersdorff af Plynne	Sabina v. Gersdorff af Payne (Plyne?)	Sabin: v. Gersd. auß Plynne
Maria Gabelhoffuer	Anna Maria Gabelhoffer	Anna Maria Gabelhoffer
Hans Gabelhoffuer, rider och friherre	Johan Gabelhoffer, Friherre	Johan Gabelhoffer, Freyh.
Casper Donhuus, friherre af Donhuusen	Caspar Doenhaus, Friherre af Thonhausen	Caspar Doenhaus, Freyh. v. Thonhausen
Augustus Donhuus, friherre af Denhuusen	August Doenhaus, Friherre, Ridder	August Doenhaus, freyh. Ritter
Felix Donhuus, rider och friherre af Donhuusen	Felix Doenhaus, Ridder Friherre v. Thonhausen	Felix Doenhaus, Ritt. Frh. v. Thonhausen
Mechtilde von Bassen, en indfød friherreinde af Vesterberg	Mechtild v. Bassen, Friherreinde v. Westenborg	Mechtild v. Bassen Frein v. Westerborg
Margrethe von Schörstede	Margrethe v. Schiersted	Margrete v. Skiersted
Alexander von Schörstede	Alexander v. Schirsted	Alexander v. Sckirsted
Rudolf Beihr, rider och friherre	Rudolph Beyr, Friherre	Rudolph Beir, Freih.
Wrsula von Rottkirch af Kalberg	Ursula v. Rothkirck af Kiilberg	Ursula v. Rotkirch auß Kiilberg
Hans Woikopschy	Hans Woyakowsky af Witz	Hans Woyakousky de Witz
Chatarina von Kalchreiter	Anna Cathrine Kalckreiter	Anna Cathr. Kalchreiter

Sigismundus Chuchler til Rittersdorph	Sigismund Kuchler paa Reitersdorph	Sigismund Kuchler auf Reitersdorph
Jesper Gantz, rider och friherre af Putlütz	Caspar Gantz, Friherre af Putlitz	Caspar Gantz, freyh. v. Putlitz
Anna Maltzan af Kam- meraw	Anna Moltzan af Lum- meran	Anna Moltzan aus Lum- meran

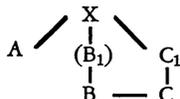
Det vil herefter være klart, at A ikke — i hvert Fald ikke alene — kan have dannet Grundlaget for B; dertil er Afvigelserne for store med Hensyn til Besiddelsesnavnene (A: Pruchgard (-gaard), B: Bruckhoff, Brunhoff, Burghof), desuden har B. Oplysninger, som ikke findes hos A (A: Maria Gabelhoffer, B: Anna Maria G.; A: Hans Woikopschy, B: H. W. af Witz; A: Chatarina von Kalchreiter, B: Anna Cathrine Kalckreiter).

En Sammenligning mellem A og C giver samme Resultat; A kan ikke have dannet Grundlaget for C, idet C har Oplysninger, som ikke findes i A og Navneformerne er meget stærkt afvigende.

Mellem B og C er der derimod en saa stærk Overensstemmelse i Navneformerne, at man maa antage en snævrere Forbindelse mellem dem (det mest virkningsfulde Eksempel herpaa er utvivlsomt B—C: Anna Moltzan af Lummeran, hvor der givet maa foreligge en Læsefejl for Cummerau (Cammerau?)), men paa den anden Side indeholder B Oplysninger, som ikke findes i C (B: Bogislaus v. Unger, Friherre af Staupitz, Weissensee og Vogelsang, C: Bogislaus v. Unger, Freyh. v. Straupitz etc.), hvad der viser, at B maa have haft en anden Kilde ved Siden af C. Da imidlertid Oplysningen om, at Bugislaus von Unger havde Weissensee og Vogelsang⁴ foruden Friherreskabet Straupitz, findes i A, er det muligt, at B har benyttet ogsaa denne Kilde, omend ikke nødvendig.

Sandsynligst forekommer det mig, at Thiset (B) har lagt Klevenfeldt (C) til Grund for sin Opstilling og saa senere har haft Lejlighed til at gøre Tilføjelser enten fra det her foreliggende Manuskript eller fra et eventuelt andet. De faa Tilfælde, hvor A har Oplysninger, som ikke findes i B og C (at Caspar von Reitzberg, Hans Gabelkover, Rudolf Beier og Jesper Gans von Putlitz var Riddere) kan være bevidste Udeladelser af Thiset. Men da Thiset ikke har benyttet de i det foreliggende Manuskript indeholdte Slægtsoptegnelser, som giver Oplysninger om Hans Wolf von Ungers Børn, er det dog det mest sandsynlige, at han ikke har kendt den foreliggende, men har benyttet en anden — mig ukendt — Kilde.⁵

Forholdet skulde derefter kunne stilles saaledes op:

hvor X betegner den af Hans Wulf von Unger fra Hjemlandet medbragte Ahnetavle, der maa antages at ligge til Grund for A, (B₁) — som er Thisets ene Kilde — og C₁, som er Franckenaus Manuskript.

Familien von Unger kom til Danmark med *Hans Wulf von Unger*, om hvem Klevenfeldt⁶ oplyser, at han var »natus paa sit fæderne Godss Optog i Steyermarch d/ 24 Junij 1596, kom i sit 6t Aar til sin Gross-Fader Rudolph. Fire Aar derefter sat til Gref *Niclas von Schultz*, keyserl. Raad og Kammerer, gich i Skole med hands Børn, siden tiende ham 6 Aar for Page, til hd gjorde ham vergagtig, hvorpaa hd 1618 tiende med 2 Heste under Obrist Stubenfeld ved de mähriske Troupper, var med i Slaget ved Hardenberg, Belejringen for Wien⁷ og Prager Slag,⁸ gich siden til Churf. Johan Georg af Brandb. Armee vd Jegerndorf⁹ under Major Bernsdorff, fremdeles i Siebenburg til Freden blef sluttet og var hos Churførst til sin (= hans) Død,¹⁰ skulde været med Gesandterne til Constantinopel, men blef syg etc. etc. Omsider da Claus Sested verfvende for C. 4. i Oldenborg, gaf hd sig and s. volontair, gjorde siden adskillig Tieniste, var med i Slaget ved Calenberg og Königs Lutter, og da de keyserl. var indfalden i Jylland, blef hd fangen af Grev Schlix Ritmester Carl Obeljens, kom siden loss. A^o 1631 reyste hd hjem for at forskaffe Underretning om sin Slegt og bragte da den Ahne-Tafle, med sig, som findis pag. præc., hafde bryllup d/ 9 May 1629 og døde 1666 d/ 24 Aug.

Ex Mss Frankn.

Denne Ahne-Tafle findis og i Skallerup Kirke i Vensyssel. Mand gjorde ham hds Adelskab disputable, derfor hd reyste hjem at søge det. Har opbyggt Willerup. Ex rel. til Cancllt.«

Hans Wulf von Unger fik 9. September 1634 Brev paa at nyde Adelsprivilegier i Danmark, eftersom han »nogen Tid forleden sig hid ind vdj vortt Rige Danmarck haffuer begiffuet och med en Adels Person befriett«. ¹¹ Patentet omtaler ikke hans udenlandske Adelskab, og der foreligger desværre intet herom, hverken som Indlæg til Patentet eller i indkomne Breve til Danske Kancelli.

Postmester C. Klitgaard, Hjørring, har velvilligst meddelt følgende Oplysninger om H. W. v. Unger fra Vennebjerg Herreds Tingbøger. Han siges at være kommet her til Landet 1619 i en Alder af 23 Aar og boede til at begynde med paa en lille Bønde-gaard Blæsbjerg, der laa under Villerup i Skallerup Sogn. 12. Oktober 1629 købte han Villerup af sin Svigerfader *Claus Kaas* til Strandet og kaldes da H. W. Unger von Borsken, hvilket Tilnavn vel hidrører fra den preussiske By Borschen. ¹² Unger nedrev derefter Blæsbjerg og 2 andre Bol i Nærheden og lagde Jorden under Villerup. ¹³ — 1632 blev han tiltalt af Enken efter den forrige Fæ-

ster af Blæsbjerg og hendes Børn, som paastod, at han i Krigens Tid havde taget 4 Køer, Gaardens Fourage og en Mængde Løsøre fra dem. Hertil svarede Unger, at han havde købt de fire Køer af en kejserlig Ritmester i Hjørring for Penge og en Guldring med Diamant i; det andet Gods havde Familien efter hans Paa-stand selv fjernet i hans Fravær, og desuden havde de hugget Raalingens Bindingsværk ned og slaaet Væggene ind, saaledes at Huset faldt sammen. Hvad den Rytter, der havde ligget i Blæsbjerg, mulig havde taget eller forødt, vilde Unger ikke svare til, eftersom han ikke havde faaet det i Forvaring, og iøvrigt havde Fæsteren vel beholdt sit Bo ved Magt, dersom han var blevet ved Ejendommen.¹⁴ — 1643 havde Unger en vidtløftig Process med Fru *Blanceflor Bildt* til Overklit (Vennebjerg Sogn) angaaende den øverste Kvindestol i Vennebjerg Kirke, som Herskabet paa Villerup i mange Aar havde brugt, skønt dets Sognekirke var Skallerup.

Postmester Klitgaard anser det iøvrigt for usandsynligt, at Oplysningen om, at Hans Wolf von Unger allerede 1619 skulde være kommet hertil, er rigtig, og det staar da ogsaa i Modstrid med den Biografi, som Klevenfeldt bringer; denne bærer Sandsynlighedens Præg.

Efterretninger om den Ungerske Familie.

Erlig och velbiurdige mand *Rudolf von Vnger*¹ til Berg, hans stamme register paa fæderne och moederne tho och thredeue.

*Fæderne.*²

Hans fader erlig och velbiurdige mand *Hans Volf**) *Vnger* til Wilderup.

Hans farfader erlig och velbiurdige mand *Wolf von Vnger* til Ophog och Porsen,³ førsteilig hofuidtz mand paa Contriloge och krigs raad til Lignitz in der March Brandenburg vdi det grafschab Sternberg.

Hans farmoder vahr erlig och velbr. frue, fru *Ewa Capler* af Pruchgard.⁴

Hans farfaders fader vahr erlig och velbiurdige mand *Rudolf von Wnger* til Wiessensøe.⁵

Hans far faders moder vahr erlig och velbr. frue, fru *Elisabeth Steinächer* af Steinacher.⁶

Hans farfaders farfader vahr erlig och velbr. mand *Peiter von Wnger* til Weissensøe.

*) rettet fra : von

Hans farfaders far moder vahr erlig och velbiurdige frue, fur (!) *Susanna Beih* af Edelbach.⁷

Hans farfaders farfaders fader var erlig och velbiurdige mand *Sigemund von Wnger* til Weissensøe, som vahr erlig och velbr. mand och strenge rider her *Bugislauis von Vnger*, friherre af Straupitz, Weissensøe och Fugelsang, och erlig och velbr. frue, fru *Christentze von Schullenburg*,⁸ en indfød fri herrits (!) datter af Appensburg och Betzendorph, deris søn.

Hans farfaders farfaders moder vahr erlig och velbiurdige frue, fru *Elisabeth Reitzberg*,⁹ som var erlig och velbiurdige mand, her *Casper von Reitzberg*, rider och friherre af Sitzenuus, och velbr. frue *Margrethe Gabelhoffuer*,¹⁰ deris datter.

Hans farmoders fader vahr erlig och velbr. mand *Hans Capler* til Pruchgard i Ober Stirnarch.

Hans farmoders moder vahr erlig och velbr. frue, fru *Maria Doenhuus*.¹¹

Hans far moders faders fader var erlig och velbr. mand *Nicolaus Capler* til Pruchgard.

Hans farmoders farmoder var erlig och velbiurdige frue, frue *Maria Woikopscky*.¹²

Hans farmoders farfaders fader vaar erlig och velbiurdige mand *Fridrich Capler* til Pruchgaard, som var erlig och velbr. mand *Balthazar Capler* til Pruchgard och velbr. frue, frue *Schulasticha von Lunnenberg*, deris søn.

Hans farmoders farfaders moder var erlig och velbiurdige frue, fru *Elisabeth Kannenberg*, som var erlig och velbiurdige mand *Prebislaus Wendtzel von Kannenberg*, friherre af Kannenberg,¹³ och velbiurdige frue, fru *Barbara von Rebsnitz*, deris datter.

Hans farfaders morfader var erlig och velbiurdige mand *Jørgen Friderich Steinächer* til Steinacher.

Hans farfaders mor moder var erlig och velbr. frue, fru *Ottilia Christentze Fruhenberg*.

Hans farfaders morfaders fader vaar erlig och velbr. mand *Fridrich Steinäch[e]r* til Steinacher, som var erlig och velbiurdig mand *Andreas Frobenius Steinächer* til Steinacher, oberste til hest, och welbiurdig frue, fru *Zibinna von Gersdorff*¹⁴ af Plynne, deris søn.

Hans farfaders morfaders moder var erlig och velbiurdige frue, frue *Maria Gabelhoffuer*, som var erlig och velbiurdige mand her *Hans Gabelhoffuer*, rider och friherre af Mandtzbech, och velbiurdige fru *Florianna Reitzberg* deris datter.

Hans farmoders morfader vaar erlig och velbiurdige mand *Casper Donhuus*, friherre af Donhuusen.

Hans farmoders mor moder var erlig och velbr. frue, fru *Cathrina Oxse*.¹⁵

Hans far moders morfaders fader vaar erlig och welbr. mand her *Augustus Donhuus*, friherre af Denhuusen(!), som var erlig och velbiurdig mand her *Felix Donhuus*, rider och fri herre af Donhuusen och velbiurdig fru *Mechtilde von Bassen*, en indfødt friherinde af Vesterberg, deris søn.

Hans far moders morfaders moder var erlig och velbiurdig frue, fru *Margrethe von Schörstede*, som var erlig och velbiurdig mand *Alexander von Schörstede* til Falckendorph,¹⁶ och velbiurdig fru *Anna von Möestichen*¹⁷ af Lochou, deris dattr.

Hans farfaders far moders fader var erlig och velbiurdig mand, her *Rudolf Beibr*, rider och friherre af Eddelbach, som var erlig och velbiurdig mand, her *Valintin von Beibr*, rider och friherre af Eddelbach och velbiurdig frue, fru *Wrsula von Rottkirch*¹⁸ af Kalberg, deris søn.

Hans farfaders far moders moder vaar erlig och velbiurdig frue, fru *Magdalena Chathrina von Hauidtz*,¹⁹ som vaar erlig och velbiurdig mand, *Wilhelm Didirich von Hauidtz* til Sachborg, och velbiurdig frue, fru *Sybyla von Nostidtz*²⁰ af Haspendorph, deris datter.

Hans far moders far moders fader vaar erlig och velbiurdig mand *Hans Woikopschy*, som vaar erlig och velbiurdig mand *Michael Wladislauis Woikopschy* til Stolpe i den polnische Øster beligende, en keyserlige krigs oberste, och erlig och velbiurdig frue, fru *Hedeuig von Vnger* af Straupitz, deris søn.

Hans far moders far moders moder vaar erlig och velbiurdig frue, fru *Chatharina von Kalchreiter*,²¹ som vaar erlig och velbiurdig mand *Ernst Friderich von Kalchreiter* til Witz och velbiurdig frue *Justina von Pappenheim* af Libano²² wdi Saxen, deris datter.

Hans farfaders moders moders fader vaar erlig och velbiurdig mand och strenge rider, her *Hans Augustus Fruhenberg*, friherre af Rossenberg, som vaar erlig och velbiurdig mand och strenge rider her *Ferdinandus Fruhenberg*, fri herre af Rossenberg och Cantzler af Böhmen,²³ och welborne frue, fru *Euphrasina Kinschy*, indfødt grafinde af Kinschy och det huus Thertau,²⁴ deris søn.

Hans farfaders mor moders moder vaar erlig och velbiurdig frue, fru *Wrsula Chuchler* til Rittersdorph,²⁵ som vaar erlig och velbiurdig mand *Sigismundus Chuchler* til Rittersdorph och velbiurdig frue, fru *Maria von Schueidnidtz*²⁶ af Basslow, deris datter.

Hans farmoders mor moders fader vaar erlig och velbiurdig mand *Carel Oxse* til Horcken, som vaar erlig och velbiurdig mand *Friderich Oxse* til Horchen och velbiurdig frue *Magdalena Thrack*²⁷ af Birchenfeld en friherinde, deris søn.

Hans far moders mor moders moder vaar erlig och velbiurdig frue, fru *Elisabeth Gantz*, som vaar erlig och velbiurdig mand

her *Jesper Gantz*, ridr och friherre af Putlütz,²⁸ och velbiurdige frue, fru *Anna Maltzan* af Kammeraw,²⁹ deris datter.

Møederne.

Hans moder erlig och velbiurdige frue, fru *Berthe Kaas*³⁰ til Wilderup.

Hans morfader erlig och velbiurdige mand *Claus Kaas* til Øland.

Hans mor moder erlig och velbiurdig frue, fru *Margrethe Prip*.³¹

Hans morfaders fader erlig och velbiurdige mand *Erich Kaas* til Aaes.

Hans morfaders moder erlig och velbiurdige frue, fru *Berthe Wlfeld*³² af Kraggerup.

Hans morfaders farfader vahr erlig och velbiurdige mand *Mogens Kaas* til Ørendrup.

Hans morfaders far moder vahr erlig och velbiurdige frue, fru *Mætte Friis*³³ af Waschergard.

Hans morfaders farfaders fader vahr erlig och velbiurdige mand *Niels Kaas* til Jølbygard,³⁴ som vahr erlig och velbiurdige mand och strenge rider her *Jens Kaas* til Starupgard och velbiurdige fru *Else Glob* af Wesløfgaard, deris søn.

Hans morfaders farfaders moder vahr erlig och velbiurdige frue, fru *Abild Høgh*, som vahr erlig och vel biurdige mand och strenge rider her *Peder Høgh* til Eskier och velbiurdig fru *Kirstine Rechenberg*,³⁵ deris datter.

Hans mor moders fader vahr erlig och velbiurdige mand *Chresten Prip* til Øeland.

Hans mor moders moder vahr erlig och velbiurdige frue, fru *Dorethe Westenij*³⁶ af Winggegard.

Hans mor moders farfader vahr erlig och velbiurdige mand *Jørgen Prip* til Øeland, Kongl. Mayt. befalings mand paa Pandum.

Hans mormoders far moder vahr erlig och vel biurdige frue, fru *Agnethe Skienck* af Bruaggerd.³⁷

Hans mormoders farfaders fader vahr erlig och velbiurdige mand *Jørgen Prip*³⁸ til Nørdragsgaard, som vahr erlig och velbiurdige mand *Christen Prip* til Nørdragsgard och velbiurdig frue *Birgethe Skinchel* af Gerholm, deris søn.

Hans mormoders farfaders moder var erlig och velbiurdige frue, fru *Margrethe Breide*,³⁹ som vahr erlig och velbiurdige mand *Andreas Breide* til Worgaard och velbiurdige frue *Eline Offuesdatter Wdsonner* af Skierm, deris datter.

Hans morfaders morfader vahr erlig och velbiurdige mand *Claus Wlfeld* til Kragerup.

Hans morfaders mor moder vahr erlig och velbiurdige frue, fru *Dorethe Lunge*⁴⁰ af Thiersbech.

Hans morfaders morfaders fader vahr erlig och welbiurdige mand *Egerth Wlfeld* til Kragerup,⁴¹ som var erlig och welbiurdige mand *Claus Wlfeld* til Kragerup och welbiurdig fru *Mætte Huid* af Huidkilde, deris søn.

Hans morfaders morfader moder⁴² vahr erlig och velbiurdige frue, frue *Anna Flemming*, som war erlig och velbiurdige mand och strenge rider her *Hermand Flemming* til Baueltze och welbiurdig fru *Sophia Biørn* af Stienalt, deris datter.

Hans mor moders morfader vahr erlig och velbiurdige mand *Lauritz Westeni* til Søebygaard.

Hans mor moders mor moder vahr erlig och velbiurdige frue, frue *Dorethe Wlfeld* af Huering.

Hans mor moders morfader fader⁴³ vahr erlig och velbiurdige mand och strenge rider her *Thomas Westeni* til Søebygaard, som vahr erlig och velbiurdige mand *Erich Westenie* til Søebygard och welbiurdig fru *Anna Barfod* af Hagsholm, deris søn.

Hans mor moders morfaders moder vahr erlig och velbiurdige frue, fru *Margrethe Munch*,⁴⁴ som vahr erlig och velbiurdige mand och strenge rider her *Sti Munch* til Bygholm och welbiurdige fru *Mætte Saltensehede* af Storup, deris datter.

Hans morfaders far moders fader vahr erlig och velbiurdige mand *Niels Friis* til Waschergard,⁴⁵ som vahr erlig och velbiurdige mand *Godsche Friis* til Waskiergard och welbiurdige frue *Bodild Offuis Datter* af Fousing, deris søn.

Hans morfaders far moders moder⁴⁶ vahr erlig och velbiurdige frue, fru *Karen Juul*, som vahr erlig och velbiurdige mand *Palle Juul* den eldre til Wdstrup och velbiurdige fru *Edel Spend* af Rammergaard, deris datter.

Hans mor moders far moders fader erlig och velbiurdige mand och strenge rider, her *Boe Skienchk* til Bruagggard,⁴⁷ som vahr erlig och velbiurdige mand *Henningh Skienchk* til Bruagggard och welbiurdig frue *Idde Norby* af Jerstrup, deris søn.

Hans mor moders far moders moder vahr erlig och velbiurdige frue, fru *Maren Lunow*,⁴⁸ som vahr erlig och velbiurdige mand *Jesper Lunow* til Rugard och velbiurdig fru *Agnethe Abildgard* af Orrelund, deris datter.

Hans morfaders mor moders fader vahr erlig och velbiurdige mand och strenge rider, her *Offue Lunge* til Thiersbech,⁴⁹ som vahr erlig och velbiurdige mand och strenge rider, her *Vicentz(!) Lunge* til Odden, begge Danmarchis rigis raad, och welbiurdige fru *Kirsten Lunge Thygesdatter* af Basnes, deris søn.

Hans morfaders mor moders moder⁵⁰ vahr erlig och welbiurdige frue, fru *Karen Skram*, som vahr erlig och velbiurdige mand *Erich Skram* til Hastrup och velbiurdig fru *Maren Løffuenbalchk* af Thiele, deris datter.

Hans mor moders mor moders fader vahr erlig och velbiurdige mand *Palle Wlfeld* til Huering,⁵¹ Danmarchis rigis raad, som vahr erlig och welbiurdige mand *Anders Wlfeld* til Kopbøll och welbiurdige frue *Eline Thinhuus* af Haggstedgaard, deris søn.

Hans mor moders mor moders moder vahr erlig och velbiurdige frue, fru *Rigitze Godow*, som wahr erlig och welbiurdige mand och strenge rider, her *Oluf Godow* til Skiøring och Brechkende, Danmarchis rigis raad, och welbiurdig fru *Rigitze Grubendal*⁵² af Haggeløse, deris datter.

Anno 1629 den 19 Maj⁵³ gjorde erlig og velb: mand *Claus Kaas* til Øland mit och sin kierre datters, erlig og velb: jomfrue *Berte Kaas* voris brøllup, som stoed paa een sin hofuitgaard, Strandit, Gud gifue os løche och welsignelse, amen.

Anno 1634 den 14 decembr: om morgenen tilig, klokken var halfgaan femb, da hafr. Gud allermechtigste velsignet voris Echteschab med en vng søn, som blef kaldet *Rudolf Wnger*, Gud allermechtigste lade hannem opwochse og forfremmis j visdom, alder og naade hos Gud og mennischer.

Anno 1636 den 14 junij mod middag hafr. Gud allermechtigste andengang begafuit mig och min kieriste med en søn, som blef kaldit *Claus Wnger*, som ottende dagen derefter hensof udj Herre(n), Gud samble os igien j den æuige glæde och herlighed, amen.

Anno 1637 den 10 februarj efter middag blef min søn *Friderich Wnger* fød, Gud gifue ham løche og velsignelse.⁵⁴

Anno 1638 dend 8 sept: klokken var 9 for middag blef min søn *Claus Wnger* fød, Gud gifue ham løche og velsignelse.⁵⁵

Anno 1640 den 2 martj om aftenen klokken var nij blef min datter *Eua Vnger* fød, Gud gifue hende naade, løche og welsignelse.⁵⁶

Anno 1646 pindtz aften klochen var halfgaaen otte blef min søn *Wolf Wnger* fød, Gud gifue hannem løche och welsignelse.⁵⁷

NOTER.

Indledningen.

1. se H. Berner Schilden Holsten i Fra Arkiv og Museum, Ser. II, Bd. 1, 1925, S. 363—66; denne Ordningmethode er dog ikke specielt dansk, se f. Eks. Johann George Estor: Ahnenprobe, Marburg, 1750, S. 457.

2. Fotografi af Tavlen i Nationalmuseet.

3. Dansk Biografisk Leksikon, 2. Udg. VII, 1935, S. 213.

4. Denne — eventuelle — Konjektur af Thiset er utvivlsomt berettiget.

5. Der foreligger ikke Ahnetavleoplysninger hverken hos Benzon eller Kaasbøll, saalidt som i Bertouchs Saml. eller Hohndorfs Ahnetavler, ej heller ses saadanne i Kgl. Biblioteks og Universitetsbibliotekets Kataloger, Registra-

turen over Rigsarkivets Haandskriftsamling eller Geneal. Herald. Selsk. Noget Privatarkiv for Familien findes ikke i Rigsarkivet.

6. Stamtavler Bd. IV.

7. Den bøhmiske Fører Grev *Heinrich Mathias Thurn* naaede to Gange i 1619 til Wien.

8. Slaget paa det hvide Bjerg 8. Nov. 1620.

9. Markgreve *Johann Georg* af Brandenburg havde Fyrstendømmet Jägerndorf som Appanage af Broderen Kurfyrst *Joachim Friedrich* af Brandenburg, hvem det var tilfaldet 1603.

10. Der maa foreligge en Forveksling mellem Markgreve *Johann Georg* (1698—1637) og hans Broder *Johannes* (1597—1627).

11. Jydske Registre 1634 9/9, Fol. 82.

12. Vennebjerg Herreds Tingbog 1684 7/1, Bl. 81. ved Postmester Klitgaard.

13. samme 1643, 30/1, ligesaa.

14. samme 1632, 6/2, ligesaa.

Teksten.

1. (*Martin*) *Rudolph von Unger* til Bjerre og Breinholm, f. 14. Dec. 1634, † 23. Marts 1676, Major.

2. I Albert von Muchard: *Geschichte des Herzogthums Steiermark*, I—IX, 1844—74, nævnes flere Personer af Navnet Unger (Register i Bd. IX), men ingen af de her forekommende, og Forbindelse med disse kan ikke paavises med de forhaandenværende Kilder. En 1776 adlet Familie (Gotha, Adel. Taschenbuch 1936 B) fører et andet Vaaben.

3. Stednavnene Optog og Porsen (resp. Parssen) findes ikke i Janisch: *Topographisch-statistisches Lexicon von Steiermark*, I—III, 1878—85.

4. Pruchgard (Bruckhof) ikke hos Janisch; maaske staar Navnet i Forbindelse med Bruck a. d. Mur. — Familien Caplers Vaaben er i det foreliggende Manuskript gengivet saaledes: Skjoldet delt af blaåt og Sølv. Paa Hjelmen to Vesselhorn, I delt af rødt og blaåt, II af blaåt og Sølv. — De i Kneschke nævnte Familier *Capell*, *Cappel* o. a. fører andre Vaaben.

5. Weissensee hedder en Sø i Steiermark; et Gods af dette Navn er ikke omtalt hos Janisch.

6. *Stainaecker*, en endnu levende gammel Ridderslægt fra Steiermark, hvis Stamslot var Stainach i Irdning (se Janisch). Slægten ophøjedes 1757 i Rigs-grevestanden (Kneschke, VIII, 624). Vaabenet: en Pyramide af tre Sølv-Kvaderstykker i rødt. (I Manuskriptet er Skjoldets Farve dog skraveret som blaåt). Hjelmtegnet angives at være to Vesselhorn, I delt af Sølv og blaåt, II af blaåt og Sølv.

7. Mskr. Vaabengengivelse: Skjoldet firdelt: 1° og 4° en flyvefærdig Ørn (?) paa et Sølv-Bjerg i blaåt, 2° og 3° et Kornneg (?) i rødt. 2 Hjelme: I en flyvefærdig Ørn (?) paa et Bjerg, II et Neg (?) mellem to blaa Vesselhorn.

8. *Christence v. d. Schulenburg* er ikke omtalt i J. F. Danneil: *Das Geschlecht v. d. Schulenburg*, Salzwedel 1847.

9. Familien Reitzbergs Vaaben: Skjoldet firdelt: 1° og 4° to krydslagte sorte Pile i rødt; 2° og 3° en sort Grif i purpur. — Kronet Hjelm med en 2/3 Mandfigur, forsynet med Hue og flagrende Huebaand, holdende en nedadvendt Pil i højre Haand.

10. Gabelhoffuer = *Gabelkover*, Uradelslægt, der oprindeligt hørte hjemme i Gabelkoven nærved Dingelfingen i Landshut, Bayern, hvorfra den i 15. Aarhundrede brede sig til Steiermark og Østrig, Slægten optoges 1652 i erbl.østerr. Friherrestand, 1715 og 1718 i Grevestanden (Kneschke, III, 417) — Vaabenet er i Mskr. gengivet saaledes: Skjoldet firdelt: 1° og 4° en opsprin-

gende Løve i blaat, 2° og 3° en togrenet Gaffel (Ildgaffel) i rødt. 2 Hjelme: I ½ opspringende Løve, II en Ildgaffel mellem to Vesselhorn, a: blaat med en Sølvbjælke, b: Sølv med en blaa Bjælke.

11. Donhus (Tonhusen, Tanhausen). En Slægt *Tanhusen* kendes i Steiermark saavel i 14. som i 17. Aarhundrede; Slægten, der ogsaa var friherrelig, og som 1555 erhvervede sit tidligere Pantelen Slottet Dürnstein i Ober-Steiermark, fører et fra Manuskriptets Gengivelse forskelligt Vaaben. (Se Muchard, VI, 224; VIII, 536, samt Kneschke, IX, 134). — Vaabenet var iflg. Mskr. i Skjoldet en opspringende, dobbelthalet Sølv-Løve i sort. Hjelmtegn: en opspringende enkelthalet Sølvløve mellem et sort Vesselhorn med Sølv-Bjælke og et Sølv-Vesselhorn med sort Bjælke.

12. Kneschke IX, 596, nævner en Slægt *Woykowsky von Woykow*, der tilhørte den gamle bøhmisk-mæhriske Adel, og som blev optaget i erbl.-österr. Friherrestand. Dens Vaaben stemmer dog ikke med Mskr., der har en halv, springende Sølv-Hest i blaat, og paa Hjelmen samme Mærke mellem to Vesselhorn, a: delt af sort og rødt, b: af Sølv og sort. — Ledebur nævner Slægterne *Woykowski* (v. Poberow) og *Wojakowski*, der dog begge er af yngre Adel.

13. Slægten *von Kannenberg*, af hvilken nogle Medlemmer førte friherrelig Titel, var en gammel mæhrisk Adelslægt, som af Greverne af Mansfeld fik overdraget Erblandmarschalsembede. Den uddøde 1816 (Kneschke, V, 20 f). Vaabenet stemmer med Mskr. 3 Kander (2. 1) i blaat. Hjelmtegn: en Kande mellem to Vesselhorn, a: delt af blaat og Sølv, b: af Sølv og blaat.

14. Hun nævnes ikke i Stamtavlen over Familien Gersdorff i Gotha, Adel. Taschenbuch 1929.

15. Mskr. Vaabengengivelse svarer til den danske Familie *Oxe*. Maaske har hun tilhørt Familien *Oxe* af Guntzendorf (se DAA XXIV, 1907, S. 339 og Kneschke, VI, 560).

16. Mskr. Vaabengengivelse: et stort Oksehoved i rødt; Hjelmtegn: et sort Oksehoved mellem to Ørnevinger, svarer ikke til den af Kneschke nævnte Familie *Schiersted's* Vaaben.

17. *Moestich*, maaske den gamle schlesiske — i 17. Aarhundrede uddøde — Familie *Mestich*, se Kneschke VI, 255.

18. Hun har vel tilhørt den gamle schlesiske Adelslægt Rothkirck, af hvilken ogsaa en Gren har været i Danmark (se DAA, XXIX, 1912, 429 og Kneschke, VII, 603—07).

19. Mskr. Vaabengengivelse. Firdelt Skjold belagt med en sort Skraabjælke fra venstre. 1° og 4° en tohalet Løve i sort, 2° og 3° grønt Felt (uden Figurer). Hjelmtegn: en gaaende tohalet Løve mellem to Vesselhorn, a: delt af sort og Sølv, b: af Sølv og sort, hver besat med en Paafugleljer.

20. velsagtens af den udbredte bøhmiske Slægt *von Nostitz* (Kneschke, VI, 533—39).

21. Kalchreiter = *Kalckreuth*, en af Schlesiens ældste og fornemste Ætter, der kendes i det 14. Aarhundrede, og som 1678 optoges i bøhmisk Friherre- og 1786 i preussisk Grevestand (Kneschke, V, 2—4). Mskr. Vaabengengivelse er rigtig. To krydslagte Ildgafler i blaat. Hjelmtegn: en halv, kappeklædt Mand, forsynet med en Hue med flagrende Huebaand, holdende to Ildgafler.

22. Den gamle Slægt *Pappenheims* Stamslot, der laa i Paderborn, ødelagdes allerede i Slutningen af 12' Aarhundrede. Slægten delte sig tidligt i tre Linier, *Canstein*, *Kochelberg* og *Pappenheim*, af hvilke den sidste — der saaledes var den eneste Gren, som beholdt det oprindelige Navn — besad Stamgodset Lübenau am Diemel, Kurhessen (Kneschke, VII, 50 f).

23. Nogen Slægt Fruhenberg (Frohenberg, Frauenberg o. l.) kendes ikke i de tyske Adelsleksika — Gauhe, Ledebur og Kneschke — som er benyttet; ej heller findes nogen Slægt Rosenberg med et Vaaben, der helt svarer til Manuskriptets Vaabengengivelse, som udviser et firdelt Skjold: 1° og 4° en

halv flyvende, sort Grif i purpur, 2° og 3° en Rose i rødt. 2 Hjelme, I 1/2 flyvende, sort Grif, II en Rose mellem (et Sølv og et blaat?) Vesselhorn. — Sandsynligvis drejer det sig dog om en Gren — maaske en Kvindelinie (?) — af den bøhmiske Uradelsslægt *Rosenberg*, der førte en fembladet, rubin-rød Rose med grønne Spidser mellem Bladene i Sølv (se Kneschke, VII, 576 og 579, Rosenberg, Orsini und Rosenberg og Rosenberg-Grußczynski). Slægten, der paastaar at stamme fra den berømte italienske Slægt *Orsini* (*Ursini*), har spillet en fremtrædende Rolle i Bøhmens bevægede Historie: blandt dens Besiddelser var ogsaa den kongelige Borg *Frauenberg* ved Moldau. *Wolfgang Franz Xaver Greve Orsini und Rosenberg* ophøjedes 9. Okt. 1790 i Fyrstestand. — Det er ikke lykkedes at paavise nogen bøhmisk Kansler *Ferdinand Fruhenberg* eller *Rosenberg* (se Bertold Bretholz: Geschichte Böhmens und Mährens, I—IV, 1921—25 og Matthäus Klimesch: Norbert Heermann's Rosenberg'sche Chronik, Prag 1897).

24. *Kinsky*, den i Bøhmen og Nedre-Østrig udbredte, godsrige Familie Kinsky, hvis Navn oprindeligt synes at have været *Wchinsky*, forekommer allerede 1237 og optoges 1628 i Rigsgrevestanden. Bøhmisk Oberst-Landkammerer, Landmarchall og Oberst-Land-Hofmester *Stephan Wilhelm Graf Kinsky* optoges 1747 i Fyrstestand (Kneschke, V, 105—07; Almanach de Gotha 1936, S. 505).

25. Manuskriptet angiver følgende Vaaben: Skjoldet skraadelt i to Felter. 1° 3 Sølv-Roser i rødt, 2° 2 røde Roser i Sølv. Hjelmtegn: en Rose mellem et Sølv-Vesselhorn med en blaa Bjælke og et blaat Vesselhorn med en Sølv-Bjælke.

26. Den godsrige schlesiske Adelslægt *von Schweinitz* bredte sig i 15' Aarhundrede til Bøhmen, Mæhren og Oberlausitz. Slægten er optaget i Rigsfriherrestanden og den preussiske Grevestand (Kneschke, VIII, 401—04).

27. *Trach*, gammel schlesisk Adelslægt, der ogsaa besad Godser i Bøhmen, Polen og Franken. Et Gods Birkenfeld ses ikke blandt Besiddelserne; derimod havde en Linie Birckau, af hvilken flere Medlemmer ogsaa senere har søgt dansk Tjeneste, er en af Pommerns — og overhovedet Nordtysklands — ældste Ætter. En Linie af Slægten, hvis Hovedbesiddelser var Wolde, Cumberow og Sarow, fik 1534 (?) Erblandmarschalsembedet i Alt Vorpommern (Kneschke, VI, 101—06). *Anna Maltzahn*, der nævnes 1506 og 1514, var Datter af Erblandmarschal i Stettin *Ludolf II M.* til Wolde og Schorsow, og gift med Caspar G. v. P., (1460—1530), Hauptmann der Priegnitz. (se Berthold Schmidt: Gesch. des Geschl. von Maltzan, Schleiz 1900, Nr. 385 (RA)).

28. Slægten *Gans Edle von Putlitz* hører til de ældste og mest ansete Adelslægter i Mark Brandenburg. (Kneschke, VII, 287 f).

29. *Maltzan*. Slægten M., hvoraf en Linie har været i Danmark allerede i det 14' Aarhundrede, og af hvilken flere Medlemmer ogsaa senere har søgt dansk Tjeneste, er en af Pommerns — og overhovedet Nordtysklands — ældste Ætter. En Linie af Slægten, hvis Hovedbesiddelser var Wolde, Cumberow og Sarow, fik 1534 (?) Erblandmarschalsembedet i Alt Vorpommern (Kneschke, VI, 101—06). *Anna Maltzahn*, der nævnes 1506 og 1514, var Datter af Erblandmarschal i Stettin *Ludolf II M.* til Wolde og Schorsow, og gift med Caspar G. v. P., (1460—1530), Hauptmann der Priegnitz. (se Berthold Schmidt: Gesch. des Geschl. von Maltzan, Schleiz 1900, Nr. 385 (RA)).

30. Kaas (med Sparren) se DAA, XVI, 1899.

31. Prip, se samme XXVI, 1909.

32. Ulfeldt, se samme XL, 1923.

33. Friis af Vadskærsgaard, samme IV, 1886.

34. *Niels Kaas* til Ørndrup, 3: Jølbygaard og Halkær angives i DAA at være Søn af DRR *Niels Kaas* til Kaas og Thaarupgaard, og 1. Hustru *Ellen Pedersdatter* (*Skram*). *Else Mogensdatter Due* (*Glob*) var Rigsraadens anden Hustru.

35. *Kirsten Henriksdatter Reberg*.

36. Vestenie, se DAA, IL, 1932.

37. *Agnete Skenk* af Brudagergaard (Gudme Hrd), som Faderen skal have ejet.

38. *Jørgen Prip* til Dragsgaard (Hellum Hrd) angives i andre Ahnetavler at være Søn af *Iver Prip* til Skotterup og *Margrethe »Breide«*, Iver Prips Forældre angives at have været *Christen Prip* og *Birthe Skinkel*.

39. *Margrethe Breide*, læs *Breed*. Det i Manuskriptet gengivne Vaaben er den holstenske Familie Breide's (omend Løven her er gengivet som Norges øksbærende Løve!). Hun var Datter af *Anders Breed* af Troelstrup, hvis Vaaben ikke kendes. (Det i Thiset: Danske Adelige Sigiller, Planche M, 15 gengivne Vaaben, hvis Skjoldemærke ikke kan identificeres, er utvivlsomt ikke hans eget). Det kan ikke ses, om han har været gift med en *Eline Ovesdatter Udsen*; er dette rigtigt, maa han have været gift to Gange, idet hans Enke Karen nævnes 1501 (Trap, V, 724).

40. Lunge, se DAA, VIII, 1891.

41. *Eggert Ulfeldt* var ikke Søn af de angivne Forældre, men af *Anders Eriksen Ulfeldt* til Kogsbølle (1414—56), der var gift 1° *Beate Stralendorf*, 2° *Mette Schwerin*. At Eggert U. var af første Ægteskab fremgaar af Ligstenene i Ørslev (Løve Hrd) og Ulbølle Kirker over *Claus Ulfeldt*, hvis Farmoders Vaaben angives at have været Stralendorf.

42. Eggert Andersen Ulfeldts Hustru (Probantens Morfaders Morfaders Moder) var *Karine Pedersdatter (Væbner)*, Datter af *Peder Therkildsen (Væbner)* og — iflg. DAA — *Ane Ovesdatter Skole (Skale)*. Det bemærkes imidlertid, at de nævnte Ligsten angiver *Claus Ulfeldts* Morforældres Vaaben som Væbner og Grubbe, en Angivelse, som man ikke blankt tør forkaste. — Det kan i denne Forbindelse anføres, at man ved Bedømmelsen af den Kildeværdi, der kan tillægges de paa — samtidige — Ligsten (o. a. St.) anbragte Vaabenahnetavler, formentlig i Almindelighed tør regne med, at Bedsteforældrenes Vaaben er rigtigt angivne. — *Anne Flemming*, Datter af *Herman F.* og (ikke 1. Hustru *Sophie Bjørn*, men) 2. Hustru *Anne Eriksdatter Thott*, var gift med *Jørgen Skovgaard* til Skovgaard.

43. *Lauritz Vestenies* Forældre var *Erik Vestenie* til Refstrup og *Anne Barfod*, der altsaa her fejlagtigt anføres som hans Farforældre.

44. *Margrethe Munk* (med Bjælken) var ikke gift med *Thomas Vestenie* (der synes at være apokryf), men med *Laurits Vestenie* til Søbygaard, med hvem hun havde Sønnen Erik V. til Refstrup. Hendes Forældre var Hr. *Stig Munk* og *Mette Eriksdatter Brune (Banner)*. — Probantens Mormoders Morfaders Moder var som nævnt *Anne Barfod*, Datter af *Albrecht Barfod* og en Datter af *Markvard Skjernov*.

45. Morfaders Farmoders Fader var ikke Gamle *Niels Friis* — som var Broder til *Mette Friis* — men *Godske Friis* (1414—95) til Nebel, Lehnsmænd paa Bøvling, gift med *Bodil Olufsdatter (Sort)* af Fovsing Hovgaard.

46. Morfaders Farmoders Moder var saaledes *Bodil Olufsdatter (Sort)*.

47. *Busk Skenk* til Brudagergaard, hvis Forældre ikke kendes.

48. *Maren Lunov* var Datter af *Jesper Lunov* og *Maren Jensdatter Munk* til Rygaard (Rudgaard) i Sønderhald Herred. Slægtebøgerne angiver — som her — Forældrene som *Jesper L.* til Rugaard og *Agnete Abildgaard*.

49. *Ove Vincentsen Lunge* var Søn af Hr. *Vincents Ovesen Dyre*.

50. Morfaders Mormoders Moder var ikke Karen Skram, men *Karen Eriksdatter Rosenkrantz*, med hvem Hr. Ove Vincentsen Lunge var gift 1. Gang. Hun var Datter af *Erik Timmesen Rosenkrantz* til Engelsholm og 2. Hustru *Margrete Bosdatter Høg*. Dette stemmer med Ligstenen over *Dorthe Lunge*, *Claus Ulfeldts* i Ulbølle Kirke. — En *Karen Skram*, der skulde være Datter af *Erik Skram (Fasti)* til Hastrup og *Maren Løvenbalk* kendes ikke.

51. *Palle Ulfeldt* var Broder til Eggert Ulfeldt (se ovenfor), men om hans Moder var *Beate Stralendorf* eller *Mette Schwerin* er ikke klart. Det var i hvert Fald ikke *Else Tinhuus*, som var gift med *Anders Ebbesen Ulfeldt*.

52. Regitze Godovs Moder var *Elsebe Hemmingsdatter Grubendal*.

53. Vielsesdatoen angives hos Klevenfeldt, Thiset og i DAA som 9. Maj. En Antagelse af, at Uoverensstemmelsen skyldes Kalenderreformen — hvad Differencen vilde berettige — medfører, at det foreliggende Manuskript først skulde være affattet efter 1700, men imod en saadan Antagelse taler unægtelig Form og Skrift meget stærkt.

54. *Frederik von Unger* til Egebjerg (1637—86), Ritmester.

55. *Claus von Unger* til Nandrup m. m. (1638—99).

56. *Eva von Unger* til Herpinggaard (1640—94), ~1 *Henrik Krabbe* til Damsgaard; ~2 *Gjord Galt* til Viumgaard.

57. *Wulf von Unger* til Jørsbygaard m. m., † ca. 1695, Ritmester.

GENEALOGI OG HISTORIE¹⁾

Af *Albert Fabritius*.

Genealogien er ældre end Historien — er Historiens Moder. Den Forkærlighed, hvormed man undertiden ser dette fremhævet fra genealogisk Side er i visse Maader tilgivelig, i en vis Forstand endog berettiget. Men Genealogien, saaledes som vi nu forstaaer dette Ord — den videnskabelige Genealogi — har visselig ikke en saa ærværdig Alder.

Det er dog ubestrideligt, at vi i Folkenes Historie møder Genealogi — og Kronologi — før vi træffer Historieskrivningen, og naturligt.² Et Folks første Erindringer maa nødvendigvis være af genealogisk Natur, og Genealogien udviklede sig hurtigt til at blive selve Folkenes eller Stammernes Form for Historie. Da Astronomen havde naaet et saadant Udviklingstrin, at der blev Tale om »Tidsbestemmelse« og »Tidsregning« uddannede Analistiken sig, medens den genealogiske Betragtning maade førte til og fordrede episk Fremstilling. Den Historieskrivning, som vi møder hos Herodot og senere, udviklede sig af en ligelig Betragtning af — en ligelig Udnyttelse af det genealogiske og kronologiske Grundlag, men jo mere den pragmatiske Historieskrivning udviklede sig, jo mere traadte Genealogi og ren Kronologi i Baggrunden.

For den nordiske Histories Vedkommende har vi et nærliggende Eksempel paa Forløbet i den jævne indre Udvikling, som kendetegner den islandske Sagalitteratur, saaledes som denne er opstaaet paa Grundlag af den Slægtstradition, som Landnamsmændene førte med sig fra Norge — oprindelig Stormandsætternes Stamrækker, udsmykket og udvidet i Tidens Løb med Fortællinger om enkelte fremtrædende Medlemmer af Slægten til Familiehistorie, som saa videreudvikles med Konge- og Bygdesagaer — Overgangen til Rigshistorien er kort.³

For den orientalske Folks Vedkommende ved man kun lidt om deres Forhold til Genealogien, naar man da vel at mærke undtager Araberne, Israelitterne og Perserne, for hvem Slægtstraditionen spillede en vital Rolle. For de øvriges Vedkommende maa vi indskrænke os til at fastslaa, at i hvert Fald de kastedelte Folk maa have haft genealogiske Hjælpemidler af den ene eller den

anden Art, uden at sikker Kundskab herom, endsige da noget Materiale er os overleveret.

Gaar vi til Antiken, vil det være bekendt, at *Hekataios* fra Milet i det 6', og *Hellanikos* fra Mytilene i det 5' Aarhundrede har haft større Samlinger af Genealogier, som har sat sig Spor i den græske og hellenistiske Litteratur. — At Genealogien har staaet paa et særdeles højt Stade hos Romerne, er hævet over enhver Tvivl. Man behøver i denne Sammenhæng blot at erindre om den Afhandling om »Den romerske Nobilitets Omfang«, som *Adam Afzelius* for nylig her ved Universitetet forsvarede for Doktorgraden. Han har heri peget paa, at den historiske Betydning af Spørgsmaalet om, hvem der var »nobiles« og hvem ikke, er begrundet i den enestaaende politiske Betydning, som Tilhørsforholdet til Nobilitetens snævre Kreds førte med sig. »Nobiliteten« — siger han — »vogtede paa denne Magt og forstod at gøre Vejen trang for dem, der vilde skabe sig en Plads i Solen.«⁴ — Nuvel, heri er intet paa-faldende, den magtbesiddende Gruppe til alle Tider og under alle Navne, vil og maa søge at værge sig imod usurperende Elementer, men hvor denne Magtgruppe er en »Fødselsadel« — i en vid Betydning af Ordet — er det af vital Betydning for dens Stilling at afgrænse sig, at hindre »homines novi« i at trænge sig frem. At denne Afgrænsning saa i sig indebærer Kimen til Herskergruppens Decimering og sluttelige mere eller mindre fuldstændige Ud-slettelse, er en anden Sag, som ikke direkte vedrører dette, og i hvert Fald ikke forhindrer Afgrænsningens Fænomen i at gentage sig.

Men et Led i denne Proces, en Forudsætning for, at Afgrænsningen kommer frem, er det naturligvis, at Gruppen føler sig slægtsbestemt. Den romerske Nobilitet har — som enhver anden Patricierklasse — haft Rede paa sine genealogiske Forhold. Om Genealogiens Betydning i dette højtstaaende Samfund taler jo iøvrigt ogsaa den veludviklede romerske Familie- og Arveret sit tydelige Sprog. Den førte med sig Skabelsen af en fast Terminologi og et nøje udformet Arvegangsskema med Beregninger af Slægtsskabsgraderne.⁵

Vender vi os til Middelalderen er der straks en Nedgang at spore. Den genealogiske Virksomhed indskrænker sig i denne Tid til det rent praktiske Formaal at paavise bestemte Slægters eller Individens »Tournirfähigkeit«, og til Kontrol med, at Kirkens strænge Regler for Ægteskaber mellem beslægtede blev overholdt. Men iøvrigt er der naturligvis ogsaa i denne Stormandsvældets, Lensadelens Tid praktiske Spørgsmaal nok, som kræver, at den enkelte Slægt er sig bevidst som saadan. Overgangen til Arvelighed i Lensvæsenet er jo dog betinget af denne Bevidsthed.

Det gælder imidlertid om Oldtid som om Middelalder, at Ge-

nealogi som Videnskab er et ukendt Begreb, Metoderne er uudviklede, Begreberne mangelfulde, men Uret vilde det iøvrigt være, at bedømme hine Tidens genealogiske Produktion ud fra et moderne kildekritisk Stade. Grækernes Gude- og Herosgenealogier maa ikke tages som Udtryk for historisk Sandhed i moderne Betydning, men maa ses under den Synsvinkel, hvorunder de opstod. Gudegenealogierne f. Eks. er jo den nødvendige Konsekvens af det anthropomorfistiske, polytheistiske Gudsbegreb.

De første Spirer til genealogisk Metode og Kritik er da at søge i Renaissance og Tiden herefter. For Tysklands Vedkommende hæver i det 16' Aarhundrede to Navne sig op over den Skare af Theologer, Jurister og Historikere, som tillige beskæftigede sig med Genealogi: *Reiner Reineccius*, der var Professor i Helmstädt og samlede et Kæmpeværk af Oldtidens og Antikens Stamtavler,⁶ og *Hieronymus Henninges*, hvis »Theatrum Genealogicum«, der udkom i Aarene 1597—98, danner Epoke i Genealogiens Historie.⁷ For vor Tid er disse Værker — som deres Forgængere — i det store og hele ubrugelige. De danner dog Højdepunktet af, hvad det 16' Aarhundrede præsterede i kritisk Henseende, og staar saaledes i skærende Modsætning til den grandiose Svindel, som kom for Dagen i *Rüxner's* »Tournirbuch«.⁸ Men alligevel, der var langt igen.

Det næste Skridt blev taget af Franskmanden *André Duchesne*, der var Historiograf ved Ludvig XIII's Hof, og af hans Landsmand *David Blondel*, der samtidig var Professor i Historie ved Universitetet i Amsterdam.¹⁰ Det er værd at lægge Mærke til, at Frankrig — bortset fra denne kortvarige Blomstring — intet større Bidrag har ydet til Genealogiens Udviklingshistorie. Tyskland tog straks efter Føringen og har siden da hævdet sin Stilling ubestridt som genealogisk Forsknings egentlige Hjemland.

Af det 17' Aarhundredes tyske Genealoger kan der være Grund til at nævne *Jacob Wilhelm Imhoff* (1631—1723), der har ydet værdifulde Bidrag ikke mindst til Udredningen af Capetingernes Genealogi, og endelig *Johan Hübner* paa Overgangen til det 18' Aarhundrede. Hübner var født 1668 og døde 1731 i Hamburg, hvor han var Rektor ved Johanneum. Hans store Stamtavleværk maa antages at være for velkendt til at behøve nærmere Omtale her, dets Mangler er — set fra vort Stade — iøjnefaldende, dets Autoritet saagodtsom ingen, men alligevel var hans Virksomhed reformatorisk; hans Brud med Latinen og hans Brud med de Betragtninger, som havde givet Fyrstehusene et før ham aldrig anfægtet Monopol paa Genealogier, kortsagt, hans Popularisering af Genealogien har sikret hans Navn i 2 Aarhundreder og vil ogsaa fremtidig holde det i Live. Dertil kommer, at Hübner med sine »Kurtze Fragen« og de dertil knyttede Oversigtstabeller til den

politiske Historie fik væsentlig Indflydelse paa Genealogiens Anvendelse under det historiske Studium.¹²

Genealogiens Systematik blev imidlertid først behandlet af *Johann Christoph Gatterer*, i hvis Lod det da faldt at bryde Vejen for den videnskabelige Genealogi. Gatterer var født 1727 og var først Lærer ved Gymnasiet i Nürnberg og derefter Professor i Retshistorie samme Sted, indtil han 1759 blev kaldt til Göttingen for at overtage en ledig Lærestol i Historien. 1755 offentliggjorde han sin første Stamtavle, 1761 fulgte hans »Handbuch der neuesten Genealogie und Heraldik«, der dog blot var en Fortsættelse af Köhlers »Welt-Geschichts-, Geschlechts- und Wappenkalender«, og endelig 1788 fulgte den lille Bog: »Abriß der Genealogie«, med hvilken han indskrev sit Navn i Genealogiens Historie.¹³

Han havde da i nogle Aar holdt Forelæsninger over, hvad han kaldte »Historische Encyclopädie«, hvorved han forstod almindelig Oversigt over Historien, dens Metode og Litteratur, men tillige ogsaa, og herpaa lagde han Hovedvægten, »die vornehmsten und allgemein brauchbarsten Lehren und Begebenheiten selbst..... Also der Kern sowol von den sogenannten historischen Hilfswissenschaften, der Heraldik, Geographie, Chronologie, Diplomantik, Numismatik, Genealogie, &c., als auch von der allgemeinen Völker- und Menschengeschichte«. Ved disse Forelæsninger havde han — og Eleverne — kunnet støtte sig til kortfattede Lærebogs-Oversigter, kun for Genealogiens Vedkommende manglede en saadan, og dette var saaledes den ydre Aarsag til hans Bogs Fremkomst.¹⁴

Allerede i sit Forord har Gatterer, som det vil ses af dette Referat, placeret Genealogien blandt de historiske Hjælpevidenskaber; han betoner denne Stilling Gang paa Gang i sin Bog, tydeligst i dens § 3, hvori det hedder: En egentlig Videnskab er Genealogien ikke, saaledes som maaske dens Søstre, Kronologi og Heraldik. Man beretter og beviser i Genealogien paa samme Maade som i den samlede Historie. Genealogien har altsaa Materie og Form tilfælles med Historien; den er selv en Del af Historien, som man — paa Grund af dens store Anvendelighed — tager ud af hele den store historiske Masse og behandler særskilt.

Gatterers Anskuelse blev staaende urørt — men ganske vist ogsaa udiskuteret — i hele det følgende Aarhundrede; genealogisk Teori kom først atter under Debat, da *Lorenz* i 1898 fremlagde sin »Lehrbuch der gesammten wissenschaftlichen Genealogie«.

De tre Fjerdedele af det 19^e Aarhundrede var i det hele en død Tid for genealogisk Forskning som saadan. Der kan nævnes Enkeltforskere, som har præsteret for deres Tid og Forudsætninger udmærkede Værker, for Danmarks Vedkommende er der maaske Grund til at mindes Lengnick, men som allerede bemærket er

Hovedvægten her lagt paa at skitsere Udviklingen i selve den genealogiske Theori; derfor er f. Eks. hverken Göttinger-Professoren *Pütter*,¹⁵ eller den østrigske Munk og kejserlige Historiograf *Marquard Hergott*¹⁶ nævnt; navnlig denne sidste, hvis »Genealogia diplomatica Augustae Gentis Habsburgicae« endnu staar som en udtømmelig Materialesamling til Huset Habsburgs Historie, fortjente ellers nok nærmere Omtale. Det samme gælder fra dansk Omraade Flensborg-Rektoren *O. H. Møller* — hvis Ahnetavlestudier i alt for ringe Grad har været paaagtede — og den Roskilde-Kantor *Christoffer Gjessing*, der — selvom han havde Forgængere som *Zwergius* og *Hofman* — nok tør betegnes som Grundlæggeren af den borgerlige Genealogi herhjemme; endvidere fra en nyere Tid Ungareren *Moritz Wertner*, der har skrevet en — ikke mindst kulturhistorisk — saare interessant »Geschichte der Genealogie«.¹⁷

Ottokar Lorenz, der var Professor i Jena fra 1885 indtil sin Død 1904, var en ivrig Forkæmper for Anvendelsen af Genealogien i Historiens Tjeneste.¹⁸ Skarpt betoner han, hvor integrerende en Del af Historien Genealogien udgør, med Harmе vender han sig mod sin samtidige og forudgaaende Kolleger paa de historiske Lærestole, fordi de har svigtet paa dette Punkt, og han peger paa, at Bevidstheden om Sammenhæng mellem Genealogi og Historie er forsvundet i en saadan Grad, at en Række Lærde i Onckens Kæmpeværk kunde forenes om at bringe de forskellige kunstneriske Hjælpe midler i Anvendelse for at klarlægge Udviklingen og lette Forstaaelsen af Historiens Gang uden at finde det nødvendigt at ledsage Værket med blot een eneste Stamtavle.¹⁹

Hans grundlæggende Bog — den theoretiske Genealogis paa visse Punkter allerede klassiske Hovedværk — indleder en Epoke i Genealogiens Historie, som fortrinsvis udmærker sig ved systematiske Bestræbelser efter at skabe det theoretiske Grundlag, Klar-gørelse af Grundbegreberne og af Genealogiens Forhold til andre Videnskaber, ikke mindst en Fordybelse i Ahnetavlen og den fuldstændige Efterslægtstavle, som aldrig før, en nøje Føling med Naturvidenskabernes og Retshistorien.²⁰

Kortsagt, Lorenz vil bringe System i Galskaben; hans Bog indledes da naturligt med Bestemmelsen af Genealogiens Begreb: Genealogien er den Videnskab, som behandler Slægtens Forplantning i dens individuelle Fremtoninger. Den faar sit fulde Indhold og sit egentlige Præg ved at iagttage Mennesket, saaledes som dette erkendes i sit personlige Avlings- og Afstammingsforhold, det Menneske, som med Hensyn til sine fysiske, psykiske og sociale Egenskaber er underkastet en Række Forandringer, hvis Erkendelse ganske vist tilfalder andre selvstændige Videnskabsgrene, men paa hvis Grænser Genealogien dog undersøger *de Aarsager* og *Virkninger*,

som staar i Forbindelse med Individets Avlings- og Afstammingsforhold i Særdeleshed.²¹

Definitionen har faaet en rummelig Affattelse, og den har som Følge deraf været Genstand for Fortolkning og vil fortsat kunne fortolkes paa forskellig Maade. Allerede ved Fremkomsten blev det forudset, at andre Videnskaber end netop Historien vilde komme til at drage størst Nytte af Lorenz' Bog. *Adolf Hofmeister*, hvis fortrinlige Afhandling »Genealogie und Familienforschung als Hilfswissenschaft der Geschichte« udtrykkelig nævnes nu, fordi den baade her og i det følgende oftere vil blive citeret, var i 1909 ganske paa det rene med den Udvikling, som var i Gang.²² Det er at formode — siger han — at Genealogien i Fremtiden vil søge Tilknytning til og Støtte ikke mere hos Historien, men hos Sociologien og Biologien, dersom ikke Historien tager sig mere af den end hidtil.²³

Udviklingen i Tyskland gik kun altfor meget i den Retning. *Otto Forst-Battaglia* opstiller i sin »Genealogie« følgende Definition: Genealogien er Læren om de menneskelige Individets paa Afstamningen beroende Forhold.²⁴ Definitionen tillader os ikke med fuld Sikkerhed at afgøre, hvor stærkt Forst-Battaglia vil gaa ind for den sociologiske og navnlig den biologiske Side af Sagen; det fremgaar dog af hans Afsnit om Genealogiens Opgaver og Betydning, at han er klar over Genealogiens fundamentale Betydning for saavel Arvelighedslære og Racehygiejne, som for Erkendelsen af Samfundets Struktur.²⁵

Der er imidlertid ikke Tvivl om, at Hovedvægten baade for Lorenz og for Forst-Battaglia endnu laa paa Historien, paa dette Punkt er de enige med Gatterer.

Men Udviklingen var i rask Fremadskriden. Det er ikke til at undres over, at Forholdet mellem Genealogi og Historie ikke blev drøftet paa den i Giessen 1912 afholdte Kongres for Familieforskning, Arveligheds- og Regenerationslære,²⁶ men bemærkelsesværdigt er det, at Heydenreich's »Handbuch der praktischen Genealogie« fra 1913 har Artikler om Genealogiens Forhold til Heraldik og Numismatik, til Topografi og Retsvidenskab, til Sociologi, Anthropologi og Psykiatri, men intet om dens Forhold til Historien. Og i den Bog »Familienforschung«, som *Ernst Devrient* samme Aar udgav, indrømmede han Arvelighedsforskningen et saa stort Afsnit, at der med god Grund blev rejst Indvendinger fra historisk Side. *Fritz Kern* — der anmeldte Devrients Bog i »Historische Zeitschrift« — indrømmer, at det er rigtigt, naar Genealogien sætter sig som Opgave at levere Stof til en empirisk Begrundelse af Anthropologien og Medicinen, men han paaviser ogsaa, hvorledes denne Grundsætning af Devrient faktisk er blevet vendt

om, saaledes at han i Anthropologi og Medicin søgte empirisk Begrundelse for den nye Genealogi.²⁷

I anden Udgave af Devrients Bog, som kom 1919, er der intet ændret heri, og Forholdenes Udvikling i Tyskland siden Krigen har Karakteren af et Lavineskred. De bange Anelser, hvormed man fra historisk Hold imødesaa Udviklingen, er ikke alene gaet i Opfyldelse, men endog paa en Maade og i en Grad, som man ikke vilde have drømt om.

Symptomatisk er i denne Henseende Dr. *Erich Wentschers* i Fjor udgivne Skrift: »Einführung in die praktische Genealogie«. Bogen slutter med et Kapitel: »Genealogie als Wissenschaft«, i hvilket Wentscher prøver paa at placere Genealogien paa en Maade, som maa omtales noget nærmere.²⁸

Han tiltræder de Forsøg, man i nyere Tid har gjort paa at udvide den sædvanlige Deling af Videnskaberne i Natur- og Aandsvidenskaber ved imellem dem at indskyde de saakaldte »Gestaltwissenschaften«, dvs. Biologi, Psykologi og Sociologi, kort sagt Læren om Livet i videste Forstand. Her — siger Wentscher — er Genealogiens Plads, den forener i sig den biologiske og sociologiske Problemstilling og udforsker Menneskelivet, der hvor Biologi og Sociologi mødes: i Billedet af Familien. »Die Aufgabe der Genealogie« — fortsætter han — »ist, verwandschaftliche Zusammenhänge zu erforschen und die Wirkungen dieser Zusammenhänge in biologischer, psychologischer und soziologischer Hinsicht zu untersuchen«.²⁹

Han fortsætter med en Omtale af Genealogiens naturvidenskabelige Side, fremfører hvorledes ethvert Blodsslægtskabsforhold hviler paa en naturvidenskabelig Kendsgerning og priser endelig den overvejende naturvidenskabelige Indstilling hos Mennesket af i Dag, som gør det saa meget lettere at begribe den konsangvine Sammenhæng og forstaa dens Betydning.

Efter en Omtale af Arvelighedsreglerne, der har begrundet den nye Viden om Mennesket, — dets Skæbnes og Ydelsers Afhængighed af Arven, dvs. af Ahnetavlen — munder han ud dér, hvor man kunde vente det, i en Lovprisning af de Foreteelser, som Omvæltningen i 1933 har ført med sig. Han priser det nye Regimes »vielseitige Rassenpolitik«, der tilstræber en Sondring i bevidst Mod-sætning til tidligere — Blod fra Blod — Arier fra Ikke-Arier.³⁰

Og Wentscher er ikke ene om sine Synspunkter. I Wilhelm Hussong's »Familienkunde«, hvis anden Udgave er fra 1934, opstilles Genealogien som »die Lehre von Werden und Sein einzelner Personen, ihrer Vor- und Nachfahren und ihrer ganzen Familien, ferner von ihrem Wirken im Rahmen der menschlichen Gesellschaft und nicht zuletzt von ihren biologischen Beziehungen samt den

für das gegenwärtige und kommende Geschlecht sich ergebenden lebensnotwendigen Folgerungen.«³¹

Det er ikke Stedet her — og vilde visselig ogsaa være til liden Nytte — at forsøge paa en nærmere Bedømmelse af den Ideologi, som ligger til Grund herfor.

Jeg har nævnt hele dette Spørgsmaal, fordi Ideen om Folkefællesskabet paa genealogisk Grundlag muligvis vil medvirke til at sammensveje disse adskilte Folkegrupper, saaledes som det er Hensigten — en Spaadom om Resultatet er det vist forsigtigst at afholde sig fra — og jeg nævner det ogsaa, fordi disse Foreteelser, hvorledes man saa end vil bedømme den Ensidighed, hvormed Systemet er skabt, den Skarphed, hvormed det praktiseres, dog medfører den Fordel, at store Dele af et Folk paa een Gang er blevet sig genealogisk bevidst.

De Forskere, som engang i Fremtiden skal skildre denne Udvikling og undersøge dens Faser for at kunne give en historisk Redegørelse for dens Forløb, vil have Brug for at vide noget om Genealogien og dens Udvikling paa tysk Grund.

Lad os vende tilbage til Gatterers Ord: Genealogien har ... Materie og Form tilfælles med Historien; den er selv en Del af Historien, som man — paa Grund af dens store Anvendelighed — tager ud af hele den store historiske Masse og behandler særskilt.

Kun i Forbindelse med den historiske Forskning kan Genealogien trives. Genealogien opstiller Ascendens- og Descendenstavler, den udvider de tørre Skemaer med en Fylde af biografiske Detailler og skaber deraf et sammenhængende Billede af Mennesker i deres Forhold til hinanden som Slægtninge, i deres gensidige Forhold som Samfundsindivider.

Dens Materiale er af historisk Art, den henter sit Stof i Biblioteker, Arkiver og Museer, den behandler sit Stof udfra den historiske Kritiks Regler. Den laaner Træk af Tids-, Kultur- og Aandshistorien for at lægge Baggrunden for og levendegøre Billedet af den Slægt, den beskæftiger sig med.

Men Genealogien er ikke alene modtagende i Forholdet til Historien, den er ogsaa ydende. Som Hofmeister udtrykker det: den leverer paa sin Side i Menneskene — forsaavidt angaar deres oprindelige medfødte Beskaffenhed — Historien Stof til at naa til en levende Forstaaelse af Fortiden.³² Det følger af sig selv, at Genealogien ikke paa alle Omraader af Historien er lige nyttig for denne. Der er som bekendt Eksempler nok paa Historieskrivning uden Genealogi, Omraader nok, hvor historisk Forskning har naaet

dybe og varige Resultater uden at inddrage genealogisk Materiale, hvor et saadant Materiale overhovedet ingen Gavn kunde gøre. Men der *er* ogsaa Omraader, hvor Genealogien kan yde Historieforskningen en Hjælp, som denne ikke bør lade upaaagtet, Omraader, hvor man overhovedet ikke kan bevæge sig uden genealogiske Hjælpemidler, historiske Problemer, hvis Løsning ikke vilde være mulig, dersom der ikke først var opstillet de nødvendige Stamtavler.

Jeg skal i det følgende berøre enkelte af disse Omraader og referere nogle af de Eksempler, som Adolf Hofmeister anfører i sin nævnte Afhandling, der oprindeligt blev holdt som Prøveforelæsning ved Berlins Universitet. Jeg skal hertil føje nogle Prøver fra dansk Historieskrivning, som maaske vil være egnet til at uddybe Hofmeisters Synspunkter.

Naar der er Tale om Genealogiens Betydning for Historien, tænker man vel i Almindelighed overvejende, ja maaske udelukkende paa den nyere Tids Historie. For Oldtids- og Middelalder-Historien ligger det ikke saa lige for, hvilken Rolle den spiller. Man vil henvise til, at det Kildemateriale, som er til Raadighed, er af en saadan Art, at det kun sjældent vil være muligt at naa til en sikker Udredning af de genealogiske Forhold. Dette — siger Hofmeister — beror paa et Fejlsyn. I en Tid, hvor Kildematerialet i det store og hele er saare sparsomt, foreligger netop genealogiske Notitser i et relativt stort Omfang, og i et Omfang, i hvilket de slet ikke er udnyttet tilbunds. Dette gælder mere for Middelalderens end for Eks. for Antikens — navnlig for Roms Vedkommende har jo netop det genealogiske Materiale været udnyttet mere end Tilfældet ellers er. Hofmeister henviser her til Drumanns »Geschichte Roms« og for Materialets Vedkommende til »Prosographia Imperii Romani«. ³³ Selv har jeg allerede før nævnt Dr. Afzelius' Afhandling om Nobiliteten som et Eksempel paa genealogisk Materiales fundamentale Betydning for saadanne Detailstudier.

For Middelalderens Vedkommende mangler vi f. Eks. historiske Kilder i tilstrækkeligt Omfang til en fyldestgørende Belysning af de enkelte Staters Forbindelser med hinanden. Det vil være bekendt, hvorledes Numismatiken her træder hjælpende til, Arkæologi og Kunsthistorie, Aandshistorien og den økonomiske Historie forener sig hver med deres Bidrag, og det synes en Kendsgerning, at ogsaa Genealogien her kunde gøre Nytte. Det vil sikkert fra den nyligt stedfundne Konkurrence om det historiske Professorat erindres, at Ingeniør Marstrand ved en af sine Forelæsninger netop var inde paa dette Punkt, ³⁴ og allerede i 1909 fremdrog Hofmeister i den samme Forbindelse Stamtavlematerialets Betydning. Morsomt nok var det netop et dansk genealogisk Arbejde, der laa til Grund herfor, nemlig *J. P. F. Königsfeldts* »Genealogisk-historiske

Tabeller over de nordiske Rigers Kongeslægter«. ³⁵ Jeg noterer her i Forbigaaende den Kendsgerning, at disse Stamtavler i 1856 blev udgivne af Den danske historiske Forening, et opmuntrende Vidnesbyrd om, at dansk Historie ikke alle Dage har undervurderet Genealogiens Betydning.

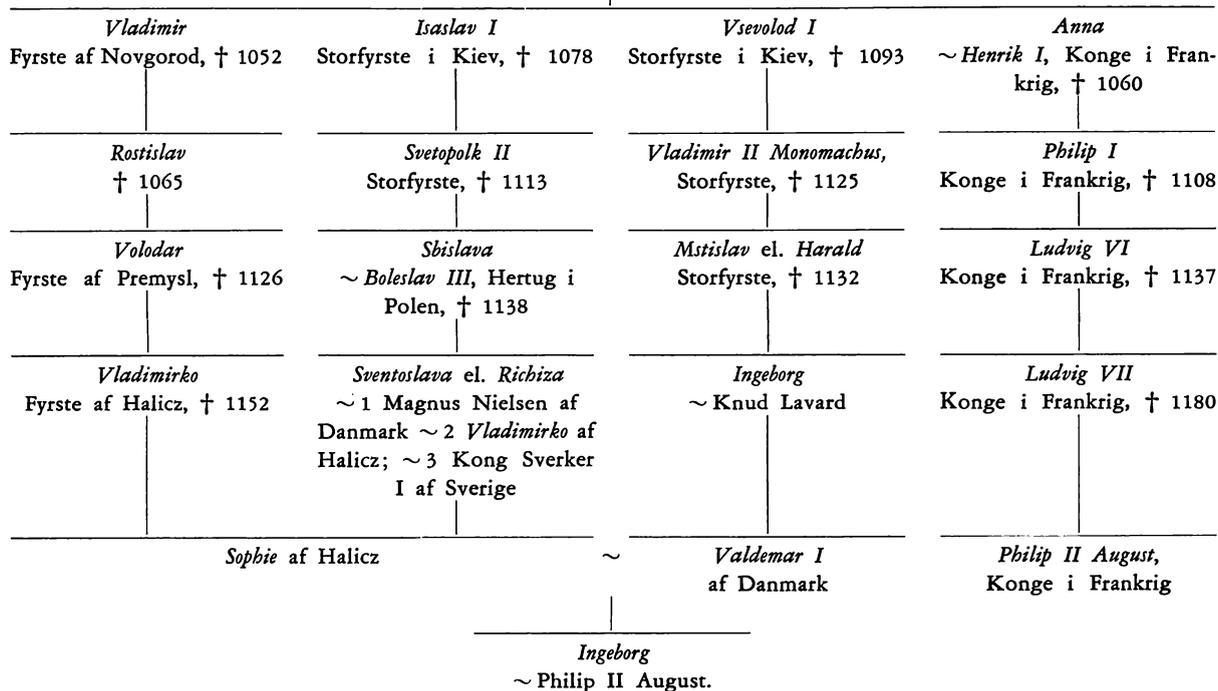
Hofmeister finder, at en Betragtning af disse Stamtavler fører til Billedet af et ret livligt internationalt Samkvem i det 11' og 12' Aarhundrede. Jeg skal straks vende tilbage til den Kritik, som blev rettet imod denne Thesis. Nordens Forbindelser mod Vest (England) og mod Syd (Tyskland) vil ikke forbavse nogen, men Betragtningen af de slaviske Folks Slægtsforbindelser rummer dog et Korrektiv til tidligere Tiders Forestillinger om Slavernes ringe Forbindelser med de vestlige Kultursamfund. Lad os nævne nogle Eksempler. Svend Estridsen var som bekendt først gift med Gunhild fra *Norge*, siden med Jutta (Gyda) fra *Sverige*, af hans Børn var Sigrid gift med den *vendiske* Fyrst Godskalk, Knud den Hellige med Edel af *Flandern*, og den illegitime Søn Thorgils blev Konge i *Rusland*. Erik II Emune var gift med Malmfrid fra *Rusland*, hans Søn Svend III Grathe med Edele af *Meissen*. Knud Lavards Hustru, Fru Ingeborg var fra *Rusland*, hans Banemand Magnus Nielsen var gift med Richiza fra *Polen*, Valdemar I den Store ægtede Sophie af *Halicz*, og af hans Børn var Knud VI gift med Gertrud af *Sachsen*, Valdemar II Sejr først med Dagmar fra *Bøhmen*, dernæst med Berengaria fra *Portugal*, af Døtrene var Richiza gift med Erik X af *Sverige*, Helene med Vilhelm den Tykke af *Lüneburg* og Ingeborg med Philip II August af *Frankrig*.

Af hosstaaende Oversigtstavle vil det ses, i hvor høj Grad og af hvilke Veje det sidstnævnte Ægtepar var beslægtede. Philip II August var Sønnensøns Sønneson af Henrik I af Frankrig og Anna, en Datter af den russiske Storfyrst Jaroslav I og Oluf Skotkonnings Datter Ingeborg. Dronning Annas Broder Vladimir, Fyrste i Novgorod, var Oldefader til Fyrst Vladimirko af Halicz, og en anden Broder Storfyrst Isaslav I i Kiev var Oldefader til Richiza af Polen, som først var gift med Magnus Nielsen og efter hans Død med sit Næstnæstsøskendebarn Fyrst Vladimirko af Halicz. Med ham havde hun Datteren Sophie, der var gift med Valdemar I den Store og saaledes var Svigermoder til Philip II August. Valdemar selv var forøvrigt gennem sin Moder Tipoldebarn af en tredie Søn af Fyrst Jaroslav, nemlig Storfyrst Vsevolod I i Kiev. Altsaa stammede Ingeborg fra tre Brødre til sin Mands Tipolde-moder.

Det skal endnu blot tilføjes, at af Fyrst Jaroslavs andre Børn var en Datter gift med Harald Haarderaade, en anden med Andreas I, Konge i Ungarn.

Hofmeister opregner Eksempler, der viser, hvorledes ogsaa den

Jaroslav I
 russisk Storfyrste, † 1054
 ~ *Ingegerd*, Datter af *Oluf Skotkonung* i Sverige.

pyrenæiske Halvø var inddraget i de Forbindelser, som knyttede de regerende Fyrster i alle fire Verdenshjørner til hinanden. Han tager et interessant Tværsnit for Aaret 1122, Wormser-Konkordatets Aar. Kejser var som bekendt den tyske Konge Henrik V, der var Svigersøn af den normanniske Kong Henrik I af England. Henrik V's Moder var af Huset Savoien, og baade herved og paa andre Maader var han beslægtet med Capetingeren Ludvig VI; hans Bedstemoder Agnes af Poitou satte ham i Forbindelse med en Række sydfranske Stormandsslægter og med Huset Burgund, af hvilket Hus Grev Guido beklædte Pavestolen under Navnet Calixtus II. Pavens Brodersøn Alfons VII var Arving til den kastilianske Krone, og det nye portugisiske Dynasti blev grundlagt af en Capetinger, Henrik I.³⁷

Paa et snævrere Omraade har Erslev været inde paa lignende Tanker. Det var et naturligt Led i hans Studier over dansk Middelalderhistorie, at han stillede sig selv det Spørgsmaal: »Er den Paastand rigtig, at Unionen var forberedt igennem en Række betydningsfulde interskandinaviske Slægtskabsforbindelser«. Paastandens Betydning for de Anskuelser, som under Skandinavismens Højkonjunktur ønskede at fremstille Nordens Enhed som den naturlige Udvikling, ligger lige for. Erslev anvendte — for at bruge hans egne Ord — »en ikke ringe Tid og Flid paa at efterspore, hvor vidt og i hvilket Omfang, der har fundet Ægteskaber Sted mellem Danske og Svenske, før Sverige virkelig blev forenet med Nordens to andre Riger. Vejen har været møjsommelig« — siger han — »og Fremstillingen af Resultaterne kan heller ikke blive meget tiltrækkende, men det endelige Udslag af disse specielle genealogiske og personalhistoriske Undersøgelser turde være af mere almindelig historisk Interesse.«³⁸

Erslev fremlægger derefter sin Undersøgelse, hvis Resultat er, at der kan konstateres en livlig Slægtsforbindelse mellem Halland og Sverige, som meget vel kan have været en af Faktorerne ved Unionens Skabelse, men Forbindelsen indskrænker sig hertil. Skaanes og Vestdanmarks Slægtsforbindelse med Sverige er lige saa ringe som betydningsløs, og den nationalliberale-skandinavistiske Historieskrivnings Paastand falsk.

Genealogiens Betydning paa disse Punkter er ikke udtømt dermed, at man ved at betragte den genealogiske Stilling — enten den kontinuerlige i Længdesnit eller den øjeblikkelige i Tværsnit — faar kastet Lys over Forbindelser, som kan have spillet en Rolle for Udviklingen af de Begivenheder, hvis Forløb man ønsker at undersøge. Betragtningen af det genealogiske Stof giver os ogsaa Følelsen af Kontinuiteten i det historiske Forløb. Vi ser disse Aktører paa den historiske Arena i deres Forhold til hinanden, i deres Forbindelse med Forfædre og Efterkommere, og hvor betydnings-

fuldt er det ikke netop at erkende Kontinuiteten i Udviklingen — hvor stor en Omvurdering har ikke netop Middelalderens Historie været Genstand for, fordi den ældre Historieskrivning kun dvælede ved Bruddet med Udviklingen, kun saa Forfaldet, det dybe Indsnit, der hvor en nyere Tids Historikere har maattet erkende Sammenhæng mellem før og nu, har maattet erkende, som det er blevet udtrykt, at hvert Slægtled staar paa Skuldrene af det foregaaende, at hver Generation har faaet sin Arv at forvalte og give videre til kommende Slægter.

Ogsaa denne værdifulde Paavisning af Kontinuitet kommer Hofmeister ind paa med et Par Eksempler. Kejser Otto den Stores Datter med den engelske Prinsesse Edith — Luitgard hedder hun — ægtede Konrad den Røde, som var Hertug i Lothringen, og hvis Oldebarn 1024 blev Kejser Konrad II. Man har tidligere ment, at Konrad den Røde var en lille frankisk Lensmand, hvis Slægt først ved dette fornemme Ægteskab kom til at spille en Rolle. Genealogiske Undersøgelser har imidlertid vist, at hans Slægt allerede da havde en straalende Løbebane bag sig, som *kan* have betydet mere end dette Ægteskab ved Konrad II's Valg.³⁹

Naar et saadant Eksempel vælges og præsenteres enkeltstaaende, kan det maaske være vanskeligt nok at faa Øje paa andet og mere end ren Kuriositetsinteresse. Den almindelige Historie kan ikke interessere sig for Enkelttilfældene, det er overladt Personalhistorien; kun forsaavidt Enkelttilfældet kan tages som Type — har almindelige Fællestræk — kan Historikeren bruge det. Det forekommer imidlertid utvivlsomt, at en Række saadanne Paavisninger, som det Enkelttilfælde jeg nævnte, vil gøre det muligt at skabe et klarere Billede, at kaste Lys over en Tid og over Forhold, der henligger i Halvmørke. — Hofmeister peger ogsaa paa saadanne Forhold, som at Ferdinand den Katolske i direkte Linie — Mand af Mand — nedstammer fra Berengar II af Ivrea;⁴⁰ selv kan jeg i samme Forbindelse nævne, at Kong Christian X Mand af Mand nedstammer fra Christian I.

Christian I's Søn Frederik I var Fader til Christian III og derfra gaar Linien gennem Hertug Hans den Yngre af Sønderborg over hans Sønnesøn Hertug August Philip — Stifteren af Linien Beck — til Kong Christian IX.

Udviklingens Gang har medført, at en Paavisning heraf ikke har praktisk Betydning for vor Tid, men Gang paa Gang har det spillet en Rolle i Tronstridigheder, at Prætenderne kunde paaberaabe sig Slægtskab, og vi er derfor nødt til at kende deres Slægtskabsforhold tilbunds for at kunne bedømme de rejste Krav. Hvor den politiske Historie er sammenvævet med Dynasternes Personalhistorie, tænk paa, hvor mange »Arvefølgekrig« der kan nævnes, tænk paa, hvor ofte »Søstersønnen« spiller en Rolle i Historien —

der maa Historikeren for at udrede Forholdene have Stamtavlerne præsentere, og foreligger de ikke, da maa han — som Erslev — med Anvendelse af »ikke ringe Tid og Flid« selv stille dem op. Hvor meget kan der — for at holde os til dansk Histories Omraade — skrives om de politiske Forhold mellem Kongeriget og Hertugdømmerne uden Benyttelse af Stamtavlemateriale?

Jeg erindrer i denne Forbindelse om »Augustenborgernes Arvekrav«, som man med Rette placerer højt i Erslevs Produktion; det havde været tvingende nødvendigt for ham selv at opstille Stamtavleoversigter under sin Undersøgelse, hvis han ikke havde haft Kønigsfeldts førnævnte Tabeller at støtte sig til.

Betydningen af denne Betragtning af Slægtskabsforbindelserne maa naturligvis paa den anden Side heller ikke overvurderes. Fritz Kern havde sikkert ikke Uret, da han fremsatte sine Betænkkeligheder overfor Hofmeisters Udredning af den europæiske Fyrstefamilies genealogiske Forhold i Middelalderen og den deraf dragne Slutning om et ret livligt internationalt Samkvem.⁴¹ Han henviste herunder til, at det 10' og 11' Aarhundredes politiske System i Europa har et væsentligt *indre*, nationalt Præg, mindre et internationalt, og derfor vilde det være af endnu større Interesse at læse i Stamtavlerne for Højadelen, se paa de forskellige franske Hertugslægter, af hvilke en — og ikke den til at begynde med godsrigeste — opkastede sig til Herskerslægt, se paa de tyske Greve- og Ministerialslægter og deres indbyrdes Kamp om Magten, deres politiske Konstellationer i Sammenhæng med deres Familieforhold; og jeg kan for vort Vedkommende tilføje, se paa Hvide-Slægtes Genealogi, der i sig sammenfatter flere Aarhundreders dansk Historie — tænk, hvilken Betydning det virkelige eller blot paa-staaede Tilhørsforhold til denne mægtige Æt har haft dengang og langt ned gennem Tiderne. — Hvide-Slægten er forøvrigt et prægnant Eksempel paa, hvor Genealogien vinder i almindelig Betydning, saa snart den kommer ud over de faderretlige Synspunkter, som har været bestemmende for vort snævre Slægtsbegreb.

I det hele taget gælder det naturligvis om ikke at overdrive; det er forstaaeligt, naar genealogiske Metoder saa længe har været underkendt — i bedste Fald upaaagtede — saa at gaa til den modsatte Yderlighed, men dette er naturligvis ogsaa farligt. Den nøgterne Betragtning vil føre til en Erkendelse af, at Genealogien ikke er de Vises Sten, der ved et Trylleslag skaber Lys af Mørke. Saalidt som nogen anden enkelt Disciplin indenfor Historien er denne i Stand til alene at løse Problemerne og føre vor Erkendelse fremad mod de store Maal, men den nøgterne Betragtning maa paa den anden Side ogsaa føre til — og har undertiden ogsaa i Praksis vist sig at gøre det — at man erkender, at Genealogien

er en af de Faktorer, som virker med, at den har sin Gerning at gøre, sit beskedne, men uundværlige Bidrag at yde.

Men spørger vi saa, hvorledes Historikerne af Fag har stillet sig til ogsaa at belyse deres Problemer ad genealogisk Vej, saa er det just ikke altfor opmuntrende, hvad Historiografien kan lære os derom. Lorenz' Bog var, som jeg allerede har nævnt det, een stor Klage over Historikernes Mangel paa Forstaaelse af disse Spørgsmaal.

I Tiden efter Renaissancen var Genealogiens Dyrkere at finde blandt Juristerne — Genealogien har jo ogsaa stærke Berøringspunkter med Stats-, Arve- og Familieretten — og vi finder da ogsaa, at dette Fag dyrkedes jævnsides med Statsvidenskaberne f. Eks. i Sorø eller paa Ridderakademiet, ja — vi ser endog genealogiske Dissertationer, som f. Eks. E. Fr. Kindermann's *De studii genealogici præstantia*, der 1697 blev forsvaret i Leipzig, og hvori det blandt andet hævdes, at Genealogien *maa* anvendes i Historiens Tjeneste, fordi Historie ikke kan skrives uden Omtale af de Personer, som har skabt den.⁴²

Vi finder endvidere Genealogerne paa Prædikestolene — det er ikke alene Biblens Stamrækker, der er Genstand for Præsternes Studier, genealogiske Udredninger vedkommer jo ogsaa direkte deres Embede, naar de i Ligprædikenerne skal paavise Rigtigheden af Citatet fra Visdommens Bog: »O, qvam pulchra est casta generatio cum claritate« eller som Jens Kjeldsen Riber oversætter det i sin Prædiken over Mette Henriksdatter Huitfeldt: »Hvad er det skønt og ynskelig at være kommen af det, som got er«.⁴³

Men Flertallet af Genealogiens Udøvere var dengang at søge paa de historiske Lærestole eller som Fyrstehusenes Historiografer. I nøje Overensstemmelse med denne Iagttagelse fremhæver Ottokar Lorenz i sin Bog, at det 18' Aarhundrede — i Kraft af Hübners Skabelse af den genealogisk begrundede Statshistorie — besad en sikker Viden, der fik Betydning ogsaa for den praktiske Statskunst, og han sætter overhovedet Diplomatiets Resultater i dette Aarhundrede i Forbindelse med *den* genealogisk orienterede Historieundervisning, som dets Udøvere havde faaet.⁴⁴ — Lad mig i denne Forbindelse minde om, at det var A. P. Bernstorff, som tog Initiativet til Ægteskabet mellem Louise Augusta og Hertug Christian Frederik af Augustenborg for at sikre Monarkiets Udélighed.

Lorenz nævner, hvorledes navnlig Göttingen var Centrum for denne Bevægelse; Gatterer, som jeg allerede har omtalt nærmere, og *Johann Stephan Pütter*, hvis »*Tabulae genealogicae ad illustrandam historiam Imperii*« for lange Tider blev den historiske Universitets-Undervisnings mest benyttede og uundværlige Hjælpemiddel. Denne Interesse hos Historikerne forsvandt imidlertid som

anført, og Lorenz mener, at dette hænger sammen med, at Genealogien som Hjælpemiddel var en saa selvfølgelig Ting for Historikerne af Johannes Müller's og Schlosser's Generationer, at den ikke behøvede nærmere Omtale og af den Grund gik i Glemmebogen.⁴⁵

Vi skal saaledes ned til Lorenz selv, før vi for Alvor fra Universiteternes Side finder Interesse for Genealogi, og gælder dette i Tyskland, saa gælder det endnu mere herhjemme, hvor endnu i 1937 Studenterne kan tage Skoleembedseksamen eller endog Konferens i Historie uden at have blot saa elementære Begreber om Genealogi, at de kender Forskellen paa en Stamtavle og en Ahnetavle.

Dette betyder selvsagt ikke, at der ikke til Stadighed har været og er enkelte Mænd iblandt Historikerne af Fag, som benytter sig af denne Bidisciplin. Jeg har to Gange tidligere haft Lejlighed til at nævne Erslevs praktiske Anvendelse af Genealogien, dels i den statsretlige Forbindelse — Augustenborgerne — dels i det snævrere, men paa sit Omraade lige saa betydningsfulde Spørgsmaal om de interskandinaviske Slægtskabsforbindelser.

Erslev kunde saaledes udmærket anvende Genealogien, indsaa klart, at »disse specielle genealogiske og personalhistoriske Undersøgelser turde være af mere almindelig historisk Interesse« — alligevel har han aldeles i Forbigaaende nævnt Ordet Genealogi i sin »Historisk Teknik« og overhovedet ikke medtaget det i sin kortfattede Leksikonartikel »Historie«, hvor han dog ellers lige fik nævnt de fleste andre Bidiscipliner. I Modsætning hertil kan det anføres, at *Bernheim* i sin, ganske vist betydeligt mere omfangsrige, Fremstilling af Historiens Metode, ogsaa omtaler Genealogien og navnlig med Varme fremhæver Lorenz' Lehrbuch, som han anbefaler enhver Historiker at sætte sig ind i.⁴⁶

Med det sidstnævnte af Erslevs Sidespring ind paa genealogisk Omraade — de interskandinaviske adelige Slægtsforbindelser — føres vi over til et Felt af Historien, hvor Genealogiens Betydning er saa fundamental og saa indlysende, at det vil være overflødigt at gaa nærmere i Detailler her. Jeg kan da fatte mig i Korthed paa dette Punkt og indskrænke mig til at fremføre nogle nærliggende Eksempler.

Jeg tænker her paa Grænseomraadet mellem den egentlige Sociologi og Historien, Undersøgelserne over Samfundets eller de enkelte Stænders Struktur, specielle Forhold og Forbindelse med hinanden.

Hofmeister hævder her⁴⁷ — utvivlsomt med Rette — at Samfundslæren, saaledes som denne har udviklet sig siden Fremsættelsen af Georg Hanssens Theori om de tre Befolkningstrin⁴⁸ er tvunget til at anvende genealogiske Metoder for overhovedet at faa

et fast Underlag at arbejde paa. Det ligger udenfor dette Foredrags Rammer at søge at belyse, hvilken Betydning Samfundslæren har ogsaa for Øjeblikkets Problemer, men det ligger dog lige for, at man — for at naa til en Løsning af Tidens praktiske Spørgsmaal — ogsaa behøver et nøje Kendskab til *den* historiske Udvikling, hvis foreløbige Resultat disse brændende Problemer er.

Af Undersøgelser paa disse Felter nævner Hofmeister de Studier, som Alois Schulte og hans Elever har foretaget over de middelalderlige Klostres og Domstifters Standsforhold, ligesom Otto von Dungern's: *Der Herrenstand im Mittelalter*, som har vist, hvor frugtbar genealogisk Metode kan være, selvom von Dungern's Resultater maaske ikke har kunnet staa for den skolede Fagmands Dom.⁴⁹

Det samme kan for dansk Histories Vedkommende siges om Gustav Bangs Doktordisputats fra 1897: »Den gamle Adels Forfald«. Det vil sikkert endnu erindres, hvilken Strid denne Bog vakte allerede ved selve Forsvarshandlingen,⁵⁰ hvor de Sagkyndige baade fra statistisk og fra adelshistorisk Side angreb Bang paa det voldsomste, og jeg tvivler paa, at den Revision af Gustav Bangs Studier, som formentlig engang kommer, vil naa til helt de samme Resultater, som han, men hans Disputats vil — selv i det Tilfælde at dens Resultater maatte blive underkendt — dog bevare den Værdi, der ligger i at have stillet Problemet rigtigt op, at have set ad hvilken Vej, det maatte løses. Hans Undersøgelse var udelukkende baseret paa genealogisk Materiale, og det maa unægtelig have været et brydsomt Arbejde for ham at udrede dette paa et Tidspunkt, hvor den danske Adels Stamtavler — trods Aarhundreders flittigt Samlerarbejde — kun lige var taget op til rationel Behandling, og hans Bog bærer unægtelig ogsaa stærke Spor heraf.

Stamtavlematerialet var ogsaa det selvfølgeligelige Grundlag for Professor Fahlbecks betydeligt større Arbejde over Sveriges Adel⁵¹ og for Heinrich Kleine's iøvrigt mindre betydende tilsvarende Studie i tysk-østrigsk Højadel.⁵²

At »disse genealogiske og personalhistoriske Undersøgelser har mere almindelig historisk Interesse« er givet; det samme gælder f. Eks. om cand. mag. Henry Bruuns Paavisning af den faktiske Tilstedeværelse af en dansk Højadel, der maa støtte sig til det samme Materiale. Bruuns Afhandling er desværre endnu utrykt, men den vil være Offentligheden bekendt fra Professor Fabricius' Referat af dens Resultater i *Det Danske Folks Historie*.⁵³

I Svensk Personalhistorisk Tidsskrift har dets udmærkede Redaktør Bengt Hildebrand i 1934 offentliggjort en Afhandling: *Esbjörn Blåpanna och hans arvinger*, som er et saa at sige klassisk Eksempel paa, hvad en Historiker kan faa ud af et genealogisk-personalhistorisk Stof. Hildebrand har med denne Studie ydet et værdi-

fuldt Bidrag ikke alene til den svenske Lavadels almindelige Historie, men fordi han har formaaet at løfte sit Stof op over den specielle Slægtsinteresse, og at se det under bredere, almindeligere Synspunkter har han ogsaa kunnet yde Bidrag til Rigshistorien. Det var at ønske, at denne dygtigt gennemførte og ogsaa fra metodiske Synspunkter saa overordentligt interessante og lærerige Studie maatte have brudt Hul i Isen, at den Vej, som her er anvist, maatte blive fulgt.⁵⁴

Jeg skal fra dansk Histories Arbejdsmark endnu erindre om Johan Plesners Disputats fra 1934: »L'Emigration de la campagne à la ville libre de Florence au XIII siècle«, hvis Resultater blandt andet forudsatte Opstillingen af en Række Stamtavler over de vigtigste Slægter i Byens Omegn; først den sammenlignende Betragtning af disse Stamtavlers enkelte Led gjorde det muligt at studere Befolkningens Sammensætning.

Sidst, men ikke mindst, skal jeg i denne Forbindelse pege paa den umistelige Studie over det slesvig-holstenske Ridderskabs Historie, som indleder Dr. Louis Bobé's store Arbejde over Slægten Ahlefeldt. Denne Afhandling — som ogsaa i stilistisk Henseende hører til det ypperste i denne Forfatters Produktion — har Dr. Bobé skrevet ud fra *det* dybe Kendskab til Ridderskabet, som hans Fordybelse — ja, man tør vel sige Indlevelse — i de holstenske Ætters Genealogi har givet ham. Paa dansk Grund et klassisk Eksempel paa Genealogen som Historiens Tjener.

De kunde nu have faaet det Indtryk, at Genealogiens Betydning paa dette Omraade indskrænker sig til Udredelsen af de højeste og højere Stænders Historie, Fyrsternes og Adelens Stilling i Samfundet, og Hofmeister⁵⁵ giver da ogsaa sin — omend betingede — Tilslutning til Professor Auguste Brachet's Betegnelse af Studierne over andre Stænders genealogiske Forhold som værende ufrugtbare, fordi Materialet her næppe vil række til. Jeg er ikke enig i denne Forhaandstvivil, Hofmeister selv nævner de af Otto Konrad von Roller paa officiel Foranledning foretagne Studier over Byen Durlachs Befolkning,⁵⁶ og det forekommer mig, at et Værk som Johan E. Elias' De Vroedschap van Amsterdam ved Opstillingen af Stamtavlerne for de Slægter, som sad i Amsterdams Bystyrelse, har vist en Vej, som kunde følges.⁵⁷ Jeg er ikke i Tvivl om, at systematiske genealogiske Undersøgelser f. Eks. over det københavnske Borgerskab, vil kunne bringe nye og værdifulde Resultater frem; Gejstlighedens og de lærde Slægters Forhold venter ogsaa paa en rationel genealogisk Behandling, om hvis Resultater det vilde være forhastet at udtale sig, men om hvilken det dog er tilladt at tro, at der ogsaa ad denne Vej var nyt Land at indvinde. Nepotismens Afsnit i Københavns Universitets Historie

er velkendt, men en samlet Behandling af Universitetets genealogiske Forhold i det 17' Aarhundrede vil sikkert klarlægge, at Lærerstanden var endnu mere genealogisk sammenvævet end Navnene Bartholin og Fincke viser.

For Bondestandens Vedkommende, og navnlig for dennes — som for Bybefolkningens — nedre Lag vil det maaske nok komme til at gælde, at Materialet i nogen Grad vil svigte, ikke dermed sagt, at Bondeslægternes genealogiske Forhold ikke kan udredes, men om de vil kunne det i tilstrækkeligt Omfang, er et andet Spørgsmaal.

Der er nu i det foregaaende nævnt en Række af Omraader, hvor Genealogi og Historie ved at arbejde Haand i Haand skulde have Muligheder for at naa videre frem, end det synes muligt uden et saadant Samarbejde. Der kunde nævnes flere Felter endnu, men den fremskredne Tid vil kun tillade mig at pege paa enkelte af disse. Der tænkes her i første Række paa Emigrations- og Kolonihistorie, ikke mindst i tidligere Tid, noget samlet Arbejde foreligger mig bekendt ikke fra dansk Omraade, men der er dog samlet tilstrækkeligt Materiale — forekommer det mig — til, at man kan forudse, at sammenlignende Studier over Immigrationens Personalforhold skulde kunne yde Bidrag til Historien; saaledes synes der mig f. Eks. at være en tydelig Skillelinje mellem nederlandsk-tysk og engelsk Indflydelse i den danske Handels Personalhistorie først i 18' Aarhundrede.

Det vil maaske ogsaa i enkelte Tilfælde være muligt at kaste Lys over aandshistoriske Strømninger ved et Studium af de genealogiske Forhold,⁵⁸ og Undersøgelser over Stemninger og Tilstande — som f. Eks. Professor Fabricius' Skaanes Overgang — maa nødvendigvis ogsaa anvende genealogisk Materiale.

Genealogiens rent praktiske Betydning i Forholdet til Historien har jeg heller ikke kunnet komme nærmere ind paa, men det ligger dog lige for, at den genealogiske Litteratur har en ren praktisk Betydning for den, der skal udrede en Levnings Proveniens, for den Arkivmand, der faar et Privatarkiv udleveret til Ordning.

Den Betydning, Genealogien har, eller vil kunne faa, for Naturvidenskaberne — og som det ligger udenfor min Opgave at komme ind paa her — har medført, at vor Tid med Hensyn til de genealogiske Fremstillingsformers Anvendelse har grebet tilbage til Middelalderen; medens Oldtidens Form for Genealogi er Stamrækken, og Middelalderen og tildels ogsaa den følgende Tid navnlig kastede sig over Studiet af Ahnetavlen — det var det praktiske Livs Fordringer til Ahneprøven, som medførte det — har den hyppigst anvendte Form for genealogisk Fremstilling siden da været,

og er endnu, Stamtavlen, dvs. den ufuldstændige Descendenstavle. Arvelighedslærens Fremkomst medfører imidlertid en fornyet Interesse for Ahnetavlen, idet vi jo maa erkende, at vi ikke alene tilhører den Slægt, hvis Navn vi bærer, men at vi allesammen har Ahner, hvad enten vi kender dem eller ej, hvad enten vi bryder os om at kende dem eller lader haant derom, vi maa erkende, at vi i os bærer en Arv fra utalte Slægter, som vi aldrig skal slippe udenom, og som maaske er mere bestemmende for vore Handlinger og Følelser — for Historien — end vi ofte selv vil være ved.

Der kan ikke være Tvivl om, at netop Ahnetavlen har aabnet Veje for Genealogien, som ogsaa vil komme den historiske Forskning tilgode. Genealogisk Betragtningssmaade har hidtil — tror jeg — været altfor stærkt hildet af faderretlige Principper, man har hæftet sig for stærkt ved Slægtstavlen, den ufuldstændige Descendenstavle, medens netop den fuldstændige Efterslægtstavle, Oversigten over baade den agnatiske og den kognatiske Descendens ligesom Ahnetavlen bringer Bud om en Befolknings konsangvine Sammenhørighed.

Race- og Arvelighedsforskningen vil dog ikke kunne nøjes med Ahnetavler og Stamtavler alene, først den almindelige Udvidelse af Undersøgelingsobjektet til Kombinationer af disse to Fremstillingsformer — Konsanguinitetstavlerne — vil give Arvelighedsforskerne Grundlag at arbejde paa. Om saadanne Konsanguinitetstavlers Betydning for Historien, vil det endnu være for tidligt at udtale sig, eftersom der — mig bekendt — kun foreligger to saadanne fra det 18' Aarhundrede og een fra i Aar, alle tre fra den tyske Litteratur,⁵⁹ selv haaber jeg i nær Fremtid at kunne forelægge det første danske Arbejde af denne Art.⁶⁰

Udviklingen har medført, at Genealogien ikke længere kan nøjes med Gatterers snævre Definition; det maa erkendes, at Genealogien, eller rettere dens Resultater, den genealogiske Produktion, er og bliver det nødvendige — omend selvfølgelig ikke det eneste — Grundlag for en Række Videnskaber, Biologi, Eugenik og Sociologi; det er blevet Genealogiens Opgave at levere Stof til den empiriske Begrundelse af disse Videnskaber, men det maa aldrig glemmes, og jeg ønsker at betone dette meget stærkt, at biologiske, eugeniske og sociologiske Slutninger paa Grundlag af genealogiske Arbejder maa overlades de paagældende Specialforskere. Genealogien *har*, har haft og vil vedblive at have »Materie og Form tilfælles med Historien, den er selv en Del af Historien«, dens Maal er at fremlægge historiske Kendsgerninger, at udrede Slægtskabsforhold og med Anvendelse af historisk-kritiske Metoder at dokumentere de paastaaede Filiationer. Genealogen kan og bør ved Fremlæggelsen af sit Arbejde, historisk og talmæssigt gøre Rede

for sine Iagttagelser, paaapege de Tilfælde, som synes ham af Interesse ogsaa for andre Videnskabsgrene end hans egen, men han skal holde sig fra at undersøge »die Wirkungen dieser Zusammenhänge in biologischer, psychologischer und soziologischer Hinsicht« og opstille »Love« herom, dersom han vil hæve sig op over et Dilletanteri, en Pseudovidenskabelighed, som kun er egnet til at bringe Genealogien i Miskredit — kun egnet til at sætte »Genealogister i Classe med Rottefengere, Hestegildere og andre slige«, som Jacob Bircherod for netop 200 Aar siden skrev til Hans Gram. Det var ved en Lejlighed, hvor han vilde høre Grams Mening, om han »meget ilde dend Tiid haver emploieret sine ledige Tiimer«, da han anvendte dem paa at samle *det* genealogiske Stof, som — da han sendte det til sin lærde Ven Hr. Anders Samsing — optog denne i en saadan Grad, at han »neppe gav sig Tiid til at spise«. ⁶¹

Men anerkender man denne snævre Forbindelse mellem Genealogi og Historie, saa anerkender man dermed ogsaa, at Genealogen maa være Historiker, dvs. maa have en grundig Uddannelse i Historien og dens Bidiscipliner, være vel skolet i den historiske Kritik, og paa dette Punkt tør det jo nok siges endnu en Gang, at vi har en Del at indhente her i Landet.

Endnu en Gang — thi hvor ofte før er der ikke klaget over, at enhver Genealog er nødt til at begynde som Autodidakt. Dermed hænger det ogsaa sammen, at store Dele af vor genealogiske Litteratur ikke har den Standard, som er nødvendig for en Udnyttelse i Historiens Tjeneste, nødvendig for at Historien kan hæve den Skat, som ligger gemt her.

Paa dette Omraade har Historieundervisningen ved vore Universiteter en Opgave at tage op, denne Side af Universitetets Virksomhed har ikke været paaagtet i tilstrækkelig Grad.

De vil spørge mig, om man da nu igen skal høre Krav om en Lærestol i Genealogi. Aldeles ikke, men det turde være berettiget at rejse Krav om en stadig tilbagevendende Forelæsnings- og Øvelsesrække over *alle* de historiske Hjælpevidenskaber — herunder altsaa ogsaa over Hovedpunkterne af Genealogiens Theori og Historie.

NOTER.

1. Foredrag ved Historisk Samfunds Møde 8. April 1937. — Den korte Tid, et Foredrag kan vare, har gjort det nødvendigt at gaa let hen over mange Ting, som nok kunde have fortjent at uddybes noget mere; det maa da ikke betragtes som andet og mere end den Skitse, det er.
2. Ottokar Lorenz: Lehrbuch der gesammten wissenschaftlichen Genealogie, Berlin 1898, S. 10 f.
3. Johannes Steenstrup: Historieskrivningen, Kbh. 1915, S. 152—54.

4. Adam Afzelius: Den Romerske Nobilitets Omfang, Kbh. 1935, S. 204.
5. Lorenz: anf. Arb. S. 115—118.
6. se Moritz Wertner i Vierteljahrschrift für Heraldik, Sphragistik und Genealogie XIV, Berlin, 1886, S. 188.
7. sst. S. 188—94.
8. Om Rigsherolden Georg Ruxner og hans: Anfang, vrsprung vund herkommen des Thurniers in Teutscher nation, se sst. S. 183 og Otto Forst-Battaglia i Genealogie (Grundriss der Geschichtswissenschaft 1 Rk, 4, a), Leipzig 1913, S. 2.
9. Moritz Wertner: anf. St. S. 197; La Grande Encyclopédie. Duchesne levede 1584—1640.
10. Blondel (1591—1655), se Wertner, anf. St. S. 199 f.
11. Wertner, S. 203—08.
12. samme S. 208—12; Lorenz: anf. Arb. S. 15.
13. Allgemeine Deutsche Biographie, VIII, S. 410.
14. Johann Christoph Gatterer: Abriß der Genealogie, Göttingen 1788, Vorrede.
15. Lorenz: anf. Arb. S. 15.
16. Marquard var Herrgotts Klosteravn, han hed Franz Joseph H. (1694—1762) se Biogr. Lex. des Kaiserthums Oesterreich, VIII, 365 og hans nævnte Arbejde, der udkom 1737 i Wien.
17. Vierteljahrschrift für Heraldik, Sphragistik und Genealogie, XIV, Berlin 1886, S. 109—236.
18. Ottokar Lorenz (1832—1904), se f. Eks. Fueter: Geschichte der neueren Historiographie.
19. anf. Arbejde, Afsnittet Genealogie und Geschichte, S. 10—17.
20. Forst-Battaglia, anf. Arb. S. 4.
21. Lorenz: anf. Arb. S. 6.
22. Hofmeisters Afhandling findes i Historische Vierteljahrschrift, XV, Leipzig 1912, S. 457—92.
23. anf. St. S. 463.
24. Forst-Battaglia: anf. St. S. 6.
25. samme, S. 6—9.
26. Robert Sommer: Bericht über den II Kurs mit Kongreß für Familienforschung, Vererbungs- und Regenerationslehre in Gießen vom 9. bis 13. April 1912, Halle 1912. Godhedsfuldt stillet til min Disposition af Dr. phil. Louis Bobé.
27. Fritz Kern: Zur neuesten Litteratur über die Aufgaben der Genealogie, i Historische Zeitschrift 3 Rk. XV, München 1913, S. 600—609, særlig S. 601 f.
28. Erich Wentscher: Einführung in die praktische Genealogie, 2. Aufl. Görlitz 1936. Stillet til min Raadighed af Dr. Louis Bobé.
29. Anf. St. S. 159.
30. anf. St. S. 159—66, særlig S. 161.
31. Wilhelm Hussong: Familienkunde (Reclam Univ. Bibl. 6863, 6864), 2. Aufl. ved Alfred Max Greiser, Leipzig 1934, særlig S. 35.
32. Hofmeister: anf. St. S. 466.
33. samme, særlig S. 469.
34. se ogsaa Vilhelm Marstrand: En kritisk Redegørelse for, hvorledes Forbindelsen mellem Danmark og Norge i det 18' Aarhundrede virkede paa de to Folk, navnlig Indledningen S. 20. (Kgl. Bibl.).
35. Hofmeister: anf. St. S. 470 f.
36. J. P. F. Königsfeldt: Genealogisk-historiske Tabeller over De Nordiske Rigers Kongeslægter, 2. Udg. Kbh. 1856, S. 19.
37. Hofmeister: anf. St. S. 472 f.

38. Erslev i Personalhist. Tidsskr. III, 1882, S. 18—39, særlig S. 18. (optrykt i Kr. Erslev: Historiske Afhandlinger, udg. af Den Danske Historiske Forening, I, Kbh. 1937, S. 113—34).
39. Hofmeister S. 477 f.
40. samme S. 478.
41. Kern: anf. St. S. 608.
42. Ernst Friedrich Kindermann: Diss. de studii genealogici præstantia, Lips. 1697, særlig § 21.
43. C. F. Bricka: Den Danske Adel i det 16de og 17de Aarhundrede, 2. Samling, Kbh. 1913, S. 90.
44. Lorenz: anf. Arb. S. 15.
45. samme S. 15 f.
46. Ernst Bernheim: Lehrbuch der Historischen Methode und der Geschichtsphilosophie, 3.—4. Aufl., Leipzig 1903, S. 282.
47. Hofmeister S. 459.
48. Georg Hanssen: Die drei Bevölkerungsstufen, München 1889.
49. Hofmeister, S. 468 f.
50. jfr. Diskussionen herom mellem Gustav Bang paa den ene og Marcus Rubin og Arkivar Thiset paa den anden Side i Hist. Tidsskr. 7 Rk. I, 1897—99: Rubins Anmeldelse af Bangs Bog, S. 216—28; Thiset: Den Danske Adels saakaldte Forfald, S. 519—62 og Bang: Forfald eller Ikke-Forfald indenfor den danske Adel i det 16. og 17. Aarhundrede, S. 581—612. Samme Tidsskrift 7 Rk. II, 1899—1900: Thiset: Betydningen af Tilgang og Afgang for den danske Adel i det 16.—17. Aarhundrede, S. 76—105; Rubins Anmeldelse af Fahlbeks Bog S. 106—29 og Bang: Forfald eller Ikke-Forfald, S. 399—406.
 Det vil endnu være for tidligt at udtale sig om, hvilke Resultater en fornyet Undersøgelse af Adelen's Stamtavler vil føre til, men det er nu som dengang paafaldende at se Forskere som Bang og Fahlbek komme til stik modsatte Slutninger paa et ensartet Materiale, og det synes utvivlsomt, at Bang — foruden at overse visse Sider af Problemet — har haft Uret i at behandle sit Materiale efter Individuer — løsrevne fra Slægterne, medens Fahlbek først og fremmest behandlede Slægterne som saadanne. (se Rubins ovenfor citerede Anmeldelse af Fahlbek).
51. Pontus E. Fahlbek: Sveriges Adel, I—II, Lund 1898—1902.
52. Heinrich Kleine: Verfall der Adelsgeschlechter, Leipzig, 1879.
53. Det Danske Folks Historie, V, 1929, S. 78.
54. Personhistorisk Tidsskr. XXXV, 1934, S. 1—183; jfr. Dr. Bjørn Korne-rups Omtale heraf i Personalhist. Tidsskr. 10. R. II, 1935, S. 283.
55. Hofmeister S. 481 f.
56. samme S. 460 f.
57. Johan E. Elias: De Vroedschap van Amsterdam I—II (II Haarlem 1905), findes ikke paa Det Kgl. Bibl.
58. Her er bl. a. særlig tænkt paa Pietismens Stilling i Danmark, hvor til dens officielle Anerkendelse uden Tvivl ogsaa Kongeparrets Slægtskabsforbindelser i de pietistiske tyske Højadelskredse (Zinzendorf—Castell—Stolberg) var medvirkende. Se f. Eks. Hans-Walter Erbe: Zinzendorf und der fromme hohe Adel seiner Zeit, Leipzig 1928.
59. jfr. Forst-Battaglia, anf. St. S. 15, og i E. Heydenreich: Handbuch der praktischen Genealogie, I, Leipzig 1913, S. 48 f. — I Februar 1937 udkom i Leipzig »Ahnentafel für Wolf-Dieter, Jürgen, Rosmarie und Peter-Volkmar Schmidt mit Nachfahrenlisten der 16 Ahnen« af Dr. jur. Georg Schmidt. Jfr. Anmeldelsen heraf S. 163.
60. H. M. Kong Christian X og hans Slægtinge, udkom 15. Maj 1937.
61. Jacob Bircherod til Hans Gram, Gl. Kgl. Saml. 3042 4to.

DANSKE GRAVMINDER I BENGALEN

Ved *Lorentz Bie.*

Medens Savnet af trankebarske Kirkebøger er afhjulpet ved den af Missionær Heiberg afskrevne Zions Kirkebog (1767—1845), som siden 1936 opbevares paa Landsarkivet for Sjælland, er der for Frederiksnagores Vedkommende ingen Udsigt til, at Kirkebøgerne i overskuelig Fremtid vil blive gjort tilgængelige paa samme Maade.

Den protestantiske Kirke i Frederiksnagore blev indviet i 1805, men dens Bøger er først bevaret fra og med 1816 (i Diocesan Registry Office i Calcutta). Før 1805 blev de kirkelige Handlinger udført dels af Asiatisk Kompagnis Skibspræster under deres tilfældige Ophold paa Stedet, dels af engelske Præster, som tilkaldtes fra Calcutta, men i intet af disse Tilfælde skete der nogen Indførsel i autoriserede Bøger.

Den eneste Kilde, der giver nogen Erstatning for de manglende Kirkebøger, er de af Logens Personale førte Rapportbøger, som sikkert er paalidelige nok, men som ikke er ført med tilstrækkelig Konsekvens til at træde fuldstændigt i Kirkebøgernes Sted.

Tilbage bliver da kun at udnytte, hvad Tilfældet skaffer til Veje. Der henvises i denne Forbindelse bl. a. til de i nærværende Tidsskrift 9. IV. 102 ff. og 9. VI. 235 trykte Annotationer for Aarene 1809—22.

Medens Danskerne for deres Vedkommende ikke i Tide har forsøgt nogen Registrering af de danske Mindesmærker, har Engländerne forlængst faaet Øje for dette vigtige Middel til Mindernes Bevarelse.

Der foreligger flere engelske Værker, som systematisk gør Rede for, hvad der findes eller ved det paagældende Værks Trykning fandtes af europæiske Gravminder i Indien, af hvilke her skal nævnes:

1. Complete Monumental Register Containing all the Epitaphs, Inscriptions, etc. on Churches, Burial Grounds in and about Calcutta, by De Rozario, Calcutta 1815.
2. Bengal Obituary by Holmes & Co., Calcutta 1848.

3. List of Inscriptions on Tombs or Monuments in Bengal, by C. R. Wilson, Bengal Secretary Press, 1896.
4. List of Inscriptions on Tombs or Monuments in Madras, by J. J. Cotton, Government Press, Madras 1905.

For den danske Forsker er Sagen dog ikke afgjort hermed, da disse Værker ikke findes paa det kongelige Bibliotek og vel næppe her i Landet. Saameget mere maa det derfor paaskønnes, at der ved Redaktøren af »Bengal Past & Present«, *C. W. Gurner's* Velvilje er foretaget et Uddrag, som gengives nedenfor.

Med stor Beredvillighed og efter bedste Evne har Mr. Gurner foretaget disse Uddrag, ledet af sin Sans for danskklingende Navne, og det maa modtages med Taknemmelighed, saalænge de paagældende Værker ikke er blevet gennemgaaet af en dansk Fagmand; det vil forstaaes, at Stoffet muligvis ikke er helt udtømmende behandlet, men Stikprøver har dog paa den anden Side bevist, at Uddragene er paalidelige og forbavsende godt aflæst og nedskrevet.

Her gengives de med Forbigaaelse af nogle faa fejlagtigt medtagne Navne og med Rettelse af de Fejl, som vitterligt maa tilskrives Udlændingens manglende Forstaaelse af dansk Sprog, samt ledsaget af Kommentarer, der i enkelte Tilfælde er hentet fra Kay Larsen: Ostindiske Personalialia og Data.

I.

C. R. Wilson: List of Inscriptions on Tombs or Monuments in Bengal, 1905.

1. Løbenr. 520. *Anna Abigael Duntzfheldt*, død 16. Maj 1781.

Herunder hviler Madame *Anna Abigael Duntzfheldt*, fød *Krøckel*. Hun saae først Verdens Lys i Trankebar den 9de Augustii 1745 og døde i Frederichsnagore i Bengalen 16. Maii 1781. Hvis et oprigtigt Sind, en kjærlig Tænkemaade, Hengivenhed til Gud, Trofasthed mod enhver fortjener Verdens Roes og nyder Himlens Naade, saa er du salig hist, saa bør du æres her. Memoriam dilectissimæ parentis hocce devovit monumentum. *C. W. Duntzfheldt*.

Anna Abigael Krøckel, Datter af Pakhusmester i Trankebar *Nicolaj Krøckel* og *Alheid Viveke Panck*, viedes 30. Nov. 1761 i Trankebar til Ingeniørleutenant i hollandsk Tjeneste *Johann Friedrich Duntzfheldt*, som senere forlod hende. Rapportbogen for Trankebar 1766 omtaler under 30. Maj, at der denne Dag døbtet et uægte Pigebarn, hvis Moder er Md. Dønsfeldt og hvis Fader er *Johan Hügel*. Dette var vel Aarsagen til Ægtemandens Forsvinden, en Separation, der fik sin endelige Afslutning ved en Skilsmisdom i 1774. Da Mad. Duntzfheldt i 1767 ogsaa mistede sin Fader, oprandt

en Række trange Aar med Fattigdom. Sønnen *Chr. Wilhelm Duntzfeldt*, som allerede 1774 i 12 Aars Alderen fik Ansættelse som Assistent i Trankebar, kæmpede ufortrødent for at hjælpe Moderen af sin usle Gage, og da han i 1776 fulgte den nysudnævnte Resident i Frederiksnagor, *Ole Bie*, til Bengalen, er Moderen fulgt med. Den unge Duntzfeldt boede i Gouvernementshuset hos Ole Bie, og her har Moderen sikkert ogsaa haft Ophold til sin Dødsdag, bundet af Slægtskabsforholdet. (Hendes Moders Søster var gift med Bie). Jvf. Johs. Werners Bog om Duntzfeldt.

2. Løbenr. 522. *Christian Bie*, død 15. Februar 1802.

Monumentum *Christiani Bie*, natus in Fredericsnagore die 18. November 1788, defunctus 15. Februarii 1802.

Christian Bie, Søn udenfor Ægteskab af Oberst, Resident i Frederiksnagor *Ole Bie* (1733—1805) og *Cecilia Marie Elisabeth Bagge* (1765—1848). Jfr. Bagge blev antaget som »Kaagerske« af Ole Bie under hans Ophold i København 1785—87 og fulgte med ham til Indien, hvor hun kort efter Landstigningen i Frederiksnagor fødte Sønnen. Hun ægtede senere i Frederiksnagor Faktor *Poul Schouw* (d. 1808), hvorved der opstod bitre Stridigheder og Proces om Chr. Bie mellem Faderen og Ægteparret Schouw, hos hvem Drengen fik en god Opdragelse. Efter Schouws Død i København i 1808 ægtede Enken Hofkirurgen, Etatsraad, Professor *Heinrich Christian Schumacher* (1757—1830).

3. Løbenr. 523. *Christian Wilhelm From*, død 17. Juli 1805.

Herunder hviler *Christian Wilhelm From*, forhenværende Bou-teller og Hovmester i det Danske-Asiatiske Compagnies Tjeneste. Døde i Serampore den XVII Julij MDCCCV, i sit .. Aar.

4. Løbenr. 525. *Juliana Maria Wallich*, død 1. August 1812.

Her hviler det Jordiske af *Juliana Marie Wallich*. Født den 19. September 1797. Givt den 30. Maii 1812 og død den 1ste Aug. s. A. Vi sees igjen. N. W.

Juliana Maria Wallich, Datter af Skibskaptajn, Planter i Bengalen *Christopher Hals* (ca. 1772—1800) og *Caroline Franciska Bie* (1774—1844) blev gift 14½ Aar gammel med *Nathan Wallich*, der oprindelig var dansk Læge med chirurgisk Eksamen fra København 1806 og virkede som saadan i Frederiksnagor indtil 1814. Han gik da i engelsk Tjeneste som Superintendent ved den Botaniske Have i Calcutta. Paa det botaniske Omraade naaede W. højt i Anseelse; han nævnes endnu i vore Dage i engelske Kredse som Grundlægger af den vidtberømte Botaniske Have i Calcutta. R. af Dbg. 1818, Dr. phil. h. c. ved Københavns Universitet 1826, Æresmedlem af flere videnskabelige Selskaber, død 28. April 1854 i London. — J. M. W.s Fader endte et eventyrligt Liv paa Frederiks Hospital i København efter at have forladt Hustru og Børn; Hustruen giftede sig senere med sin Fætter, 3. Raadsmedlem i Frederiksnagor *Otto Lauritz Bie* (1764—1823). Jvf. Annotationerne for 1812.

5. Løbenr. 526. *Casper Top*, død 18. December 1812.

Her nedlægges det Jordiske af Factor *Casper Top*, som efter

mange Aars Ophold og Tjeneste i Indien døde i Serampore den 18de December 1812 i en Alder af 54 Aar. Held for enhver, som Døden skænker Fred, Han vaagner ei og smiler for at bløde, Han vaagne skal, men glemst er, hvad han leed, Held ham. Held til den lykkelige Døde. Datterlig Erkjendtlighed satte Faderen dette Minde.

Se Annotationerne 1812. Billede af Mindesmærket i Ill. Familie Journal, 11. Marts 1930.

6. Løbenr. 527. *Angelica Wilhelmine* og *Charles Brown Fjellerup*, døde 11. Marts 1817.

Herunder det forgjængelige af tvende elskede Børn, *Angelica Wilhelmine* og *Charles Brown Fjellerup*, som paa en og samme Dag den 11te Marts 1817, den første i sit 9de Aar, den sidste i sit 2det Aar.

Angelica, født i Serampore 14. August 1808, *Charles* i Trankebar 28. April 1815, begge døde af Mæslinger (jvf. Annotationer 1817). Forældrene *Hans Jacob Fiellerup* og *Catharina Elizabeth Brown* viedes 1807, d. 13. April i Zions Kirken i Trankebar.*) Ansat i Asiatisk Kompagni, var H. J. F., snart i Trankebar, snart i Frederiksnagor; paa sidstnævnte Plads var han ca. 1817 sammen med *P. S. Kierulf* og andre Reder for Skibet »Nymphen«. Han roses for Flid og Orden; døde pludselig i Trankebar 13. Maj 1835 i fattige Omstændigheder. Enken levede endnu 1845. (I Ægteskabet var der flere Børn).

7. Løbenr. 524. *Frederik Carl Smith*, død 8. Maj 1812 (dvs. 1819).

Minde over *Frederik Carl Smith*, Forhen Skibscapitain i Det Danske Asiatiske Compagnies Tjeneste. Død i Serampore 8de Maj 1812 i sit 51 Aars Alder. Fred være med dig.

Dødsaaet maa være læst galt. Han døde 1819, se Annotationer for dette Aar. Billede af Monumentet i Aage Krarup-Nielsen: En Østerlandsfærd, S. 96. F. C. Smith blev 13. Juli 1796 gift i Ringsted med *Christina Hedeveg Jøger*. De havde 11. Jan. 1805 en Datter *Johanne Margrethe* til Daaben i Kbh. Vor Frelsers Kirke.

8. Løbenr. 528. *John Wedel Jarlsberg*, død 19. April 1820.

Herunder hviler *Johan Wedel Jarlsbergh*, fød i Norge, død i Serampore 19. April (1820) i sit 63 Aars Alder. Fred med den Godes Minde.

*) *Hans Jacob Fiellerup*, f. 12. Mai, dbt. 28. s. M. 1778 i Kbh. (Trin. K.), Søn af Brændevinsbr. *Søren Hansen F.* og *Helene Hansdatter Rhode*.

Catharina Elisabeth Braun, dbt. 28. Nov. 1787 i Zions K., Trankebar, Datter af »Major and chief of the East Indian forces« *Braun* og Hustru f. *Harop*.

Her foreligger utvivlsomt en ganske ejendommelig Forveksling. Som det vil ses af Annotationerne døde netop den anførte Dato *Johan Henrik Wessel Tordenskjold*, den sidste Bærer af dette berømte Navn, i en Alder af 63 Aar. Da ingen Wedel Jarlsberg, saavidt det kan oplyses, nogensinde har levet i Ostindien, maa det anses for givet, at Navnene er blevet forvekslede. Johan Henrik Wessel Tordenskjold var født 1757 i Jarlsberg Fogderi, Søn af den 1761 adlede norske Officer *Johan Christopher Wessel Tordenskjold* og I. Hustru *Karen Paaske*. Paa Grund af en Stedmoders slette Behandling forlod han i 15 Aars Alderen sit Hjem og fandt Beskyttelse hos en Slægtning af Moderen, Sognepræsten *Jacob Worm Skjelderup* til Hoff Præstegjæld. Af ham blev han konfirmeret i 1776, kom derpaa til Søs og fandt Vej til og Ophold i dansk Ostindien. Omkring 1795 førte han Skibet »Bergen« for Duntzfeldt, Meyer & Co. Han tabte sin Formue, men efterlod sig dog ved sin Død ca. 50.000 Rupier, som tilfaldt den ovennævnte Skjelderups to Døtre og den af Wessel oprettede Skole i Holmestrand. Han omtales overalt som en overmaade fin Personlighed.

9. Løbenr. 529. *Erik Kjær Møller*, død 29. April 1824.

Erik Kjær Møller. Medlem af det Kongelige Raad i Serampore. Død udi hans Alders 49de Aar den 29de April 1824.

Han kom 1798 som Kopist til Trankebar, blev 1815 Byfoged, hjemgik 1821 af Helbredshensyn, men kom atter i Maj 1823 til Trankebar og derfra i Juni s. A. til Frederiksnagor. Ved *Otto Lauritz Bie's* Død s. A. blev M. Kasserer og III Medlem af Raadet, men beklædte kun et Aar denne Stilling. Hans Enke blev boende i Trankebar.

10. Løbenr. 530. *M. C. Rabeholm*, død 21. April 1827.

Sacred to the memory of Mrs. *M. C. Rabeholm*, who departed this life on the 21st April 1827, aged 40 years. This tribute to departed worth is erected by her affectionate daughter.

Maria Conradine Rabeholm, døbt 15. Januar 1787 i København (Holmens Kirke), Datter af Konsul i Indien, Kammerjunker, Baron *Friederich Schaffalitzsky de Muckadell* (1755—1814) og *Caroline Mathilde Bie* (1766—1812). Faderen var dansk Premierlieutenant, tog sin Afsked 1781 og gik 1783 til Indien som titulær Konsul, giftede sig med Ole Bie's Datter og forblev — stadig uden fast Embede — i Indien til 1800, da han forlod sin Hustru og rejste til København, hvor han døde. Hustruen døde i Calcutta 1812. Datteren Maria blev født i København under et Ophold der 1785—87, kom med Forældrene tilbage til Indien og blev gift der med *Jesper Nicolai Rabeholm* (1783—1812), Søn af Skibsfører i Asiat. Komp. *Mogens Rabeholm* og *Charlotte Nielsen*. Han kom til Indien 1802, men naaede i sin korte Levetid kun at blive Assistent i Kompagniet. Deres fire Døtre, der alle blev døbt samme Dag i 1812 (jvf. Annotationerne) ægtede Englændere. Den næstældste Datter, *Mathilde Rabeholm*, gift *Baldwin*, rejste Mindet paa Moderens Grav.

11. Løbenr. 531. *Jacob Krefthing*, død 7. Oktober 1828.

Sacred to the memory of the Honourable *Jacob Krefthing*, Knight of the Royal Order of the Dannebrog, Colonel of His Majesty's force, Chief and Director of the Danish Possessions in

Bengal from May 1805 until October 1828. Born at Moss in Norway October 9th 1757, died at Serampore October 7th 1828 after a service of 44 years in India.

Søn af Kancelliraad *Andreas Hansen* og *Anne Thaulow*. Juridisk Kandidat 1784 i København, ansat en Tid hos Højesteretsadvokat Rosenstand Goiske, kom i August 1787 til Frederiksnagor. De permanente Stridigheder mellem Raadets Medlemmer kunde han umuligt holde sig udenfor, og disse foranledigede 1793 hans Suspension. Han rejste straks til København, blev rehabiliteret og vendte i Juli 1796 tilbage som Seconde i Raadet; efter Ole Bie's Død i 1805 blev han Interims Chef, senere kgl. udnævnt. Oberstlieutenant 1817, Ridder af Dbg. 1824; han drev — Cheftraditionen tro — privat Handel, men alligevel var hans Bo fallit, da han døde. — Gift 1800 i Serampore med *Elizabeth Juliane Morley*, født 21. Maj 1783 i Serampore, Datter af engelsk Købmand *William Morley* og *Juliane Theresia Bie* (*Ole Bie's* Datter, f. 1767). Hun var død 1828. — Biskop Heber beskriver i 1823 J. K. som »a fine old veteran, yet still preserves the apparently robust health and florid old age of Norway, of which country he is a native«. I Anledning af hans Udnævnelse til Ridder 1824 indeholder *Calcutta Government Gazette* af 14. Marts 1825 en smigrende Omtale af ham, hvori fremhæves hans milde og værdige Fremtræden baade overfor Stedets Beboere og enhver, der er kommet i Forbindelse med ham. Han døde af Apopleksi efter tre Dages Sygdom.

12. Løbenr. 532. *Ove Muus*, død 14. November 1831.

Ove Muus døde 14de November 1831.

Født 3. Oktober 1798 i København, Søn af Etatsraad, 1. Toldinspektør i København *Hans Muus* (1758—1841) og 3. Hustru *Sofie Karoline Fog* (d. 1844). Med Bestalling som Lieutenant ombord kom han 6. Maj 1819 til Frederiksnagor, men deltog ikke i Stedets Administration. Han var Planter forskellige Steder i Bengalen, men taalte ikke Klimaet og opholdt sig tilsidst i Guvernør Hohlenbergs Hus, hvor han døde. Hans »Breve fra Indien« er trykt i R. Nyerups Magazin for Rejseiagttagelse IV Kbh. 1825.

13. Løbenr. 533 og 512. *J. S. Hohlenberg*, død 11. Maj 1833.

J. S. Hohlenberg, 1795—1833. Hædret af Medborgere, elsket af undergivne, dybt savnet af Hustru og Venner.

Johannes Søbøtke Hohlenberg, født 21. December 1795 i København, Søn af daværende Premierlieutenant, senere Kaptajnlieutenant og Fabrikmester i Søetaten *Frantz Christopher Henrich Hohlenberg* og *Elise Judithe Hagen*. Student fra Odense 1814, cand. jur. 1817. Protokolsekretær i Højesteret 1821, kom 23. Juni 1823 til Frederiksnagor som 3. Stemme i Raadet og Sekretær, forlod atter Indien og kom til København i Maj 1825, hvor han 8. Juli 1826 ægtede *Birgitte Malling* (1800—86), Datter af Gehejmestatsminister *Ove Malling*. Med sin Hustru kom han atter i Aaret 1827 til Frederiksnagor, hvor han nu blev 2. Medlem af Raadet. Ved Kreftings Død 1828 blev han Interimschef (kgl. konf. 23. Maj 1829), men han kunde ikke taale Klimaet og døde paa en Rekreatjonsrejse ombord paa et Skib 11. Maj 1833. Han skal have været ualmindelig afholdt, hvorom det Mindesmærke — eller de Mindesmærker — vidner, hvortil der blev samlet ind i Frederiks-

nagor blandt Indbyggerne. Det ene — hvis Tekst er angivet ovenfor — findes afbildet i Kay Larsen: De Dansk-Ostindiske Koloniers Historie, II, S. 67, det andet — som findes inde i Kirken — i Familiejournalen, 1930, 11. Marts.

II.

De Rozario's Monumental Register, Calcutta 1815.

14. *Martin Frederik Leisner*, død 3. November 1808.

Her nedlagdes det Forgiængelige af Skibs Assistent *Martin Frederik Leisner*, Født i Kiøbenhavn d. XIV Dec. MDCCLXXX, Død i Fredericksnagore d. III Nov. MDCCCVIII.

Søn af Skomagermester paa Christianshavn *Martin Leisner* og Hustru *Karen Friederiche*. Han blev 1801 Skibsassistent i Asiatisk Kompagni, 1801—03 Ostindierejse med »Holsteen«, 1804—05 med »Kiøbenhavn«; hans sidste Rejse var fra Københav 1806 med sidstnævnte Skib, som blev beslaglagt af Englænderne i Bengalen.

15. *Ole Bie*, død 18. Maj 1805.

Sacred to the memory of His Excellency Lt. Colonel *Ole (Olave) Bie*, Governor of Fredericksnagore, born at Trondhjem, Norway in February 1733, died at Serampore May 18th, 1805. Colonel Bie was a Disciple of Schwartz of Tranquebar. He received and sheltered the Baptist Missionaries in 1793 and built the church here.

Dette Monument og dets Indskrift er ikke omtalt i noget af de nævnte Værker, idet det først er rejst efter disses Udgivelse; det medtages her for Fuldstændighedens Skyld. Baptist-Missionen, som er i fuld Livskraft den Dag i Dag i Serampore, blev paa Trods af den engelske Calcutta-Regerings Ønsker modtaget og beskyttet af Raadet i Fredericksnagor, hvis Chef da var Ole Bie, og i taknemmelig Erkendelse heraf rejste Missionskollegiet i 1909 — over 100 Aar efter Bies Død — dette Mindesmærke over ham. Ole Bie, som levede omtrent 50 Aar i Indien, havde erhvervet sig en Indsigt i Kolonialforholdene, som næppe er overgaaet af nogen Dansk før eller senere. Hans Tid omfattede hele den »glimrende Handelsperiode«, der løftede ham op til Ære, Rigdom og Anseelse, og efterlod ham — som saa mange andre af hans ligestillede — som en fattig Mand. Han blev gift i Trankebar ca. 1765 med fraskilt *Wendela Elisabeth Brochmand*, f. ca. 1732, død 4. August 1781 i Trankebar, Datter af Guvernør *Poul Krisk Panck* og *Karen Wemming*.

EN LANDSTRYGERSKE VAR HUN EN BJELKE ELLER EN RUMOHR?

Af *C. Klitgaard*.

I ældre Tid var det ikke saa ualmindeligt at træffe paa Folk, der — ligesom Kongerne i gamle Dage — drog rundt om paa Gæsteri fra den ene Herregaard eller Præstegaard til den anden og blev modtaget med Gæstfrihed — vel mer eller mindre velment. I Niels Hanckes »Pennetegninger« træffer vi i den lille Novelle »Paa Jagt« flere saadanne »Vaganter«, og Litteraten *Arnold Bugge Jespersen*, der døde 1837, Søn af *Niels Bentsen Jespersen* til Høgholt, var ogsaa i Vendsyssel Herregaardsgæst gennem en lang Aarække.¹

En af de mest bemærkelsesværdige Skikkelser paa dette Omraade var en vel ca. 35 aarig Kvinde, som 1722 drog om i Jylland kørende i en Kariol forspændt med en gul Hest og ledsaget af en Hund. Hun var iført en rød Rytterkappe med blaa Opslag, og hun var noget vanfør, saa hun tog sig nok mærkelig ud, særlig naar hun fra sit midlertidige Standkvarter foretog Udflugter i Omegnen ridende overskrævs paa Hesten.

I Sommeren 1722 opholdt hun sig en Tid hos Oberstløjtnant til Hest *Heinrich Conrad v. Obenhausen*² paa Lundergaard i Jetsmark Sogn, og ved sit belevne Væsen forstod hun at indynde sig hos Oberstinden, Fru *Elisabet Benzon*,³ hvem hun vel ogsaa imponerede ved sin foregivne fornemme Ekstraktion, idet hun angav at være Jomfru *Anne Katrine Bielche* og at være født i Rendsborg som Datter af højvelbaarne *Christian Bielche*, hvormed hun formentlig sigtede til den adelige Slægt *Bielke*, af hvilken adskillige hed Christian, og mange var Officerer. Paa sine Ture opholdt hun sig almindeligvis 8—14 Dage paa de forskellige Herregaarde og Præstegaarde, som hun besøgte; men hun var dog heller ikke mere fornem, end at hun ogsaa tog ind hos jævne Bønderfolk, og naar de spurgte om, i hvilket Øjemed hun saadan drog rundt, forkla-

¹ Personalh. Tidsskr. 6 I. 147.

² F. o. 1671, d. 10 Juni 1727 paa Lundergaard.

³ F. 1694, d. 6 Nov. 1737 paa Buderupholm.

rede hun, at hun var i kongelige Forretninger og skulde »inkvirere hos Adel og Præster, om de forholdt sig, som de burde« med videre. Hvorledes hendes Omflakken foregik, efter at hun i Sommeren 1722 var paa Lundergaard, er ikke oplyst, men 6. Juni nævnte Aar skrev hun fra København under Navnet *Sofie Louise Rumohr* til Madslle. *Anne Knudsdatter* paa Ormholt i Vendsyssel, hvem hun havde fæstet til at tjene sig fra Mikkelsdag nævnte Aar, og som skulde møde hende i Aalborg. Jomfruen havde nu overladt *Anne Knudsdatter* til Fru Obenhausen paa Lundergaard, hvis hun vilde tjene der som Fruerpige i Stedet for at tjene Jomfruen, saa hun har vel paa sin Rejse ogsaa været paa Ormholt, og hun fortalte, at hun sidst havde været til Alters hos Pastor *Niels Lachmann* i Vester Tørslev sydøst for Hobro. Vi slipper som sagt Jomfruen af Syne en Tid i 1722, men 3. Decbr. kom hun kørende i sin Kariol til Gaardfæster *Tor Jensen* ved Hune Bro i Jetsmark Sogn. Tor var ikke hjemme, men Jomfruen bad hans Hustru om Logis, hvilket hun ogsaa fik, og da Tor kom hjem, sad hun inde ved Kakkelovnen. Hun sagde, at hun var Jomfru *Anne Katrine Bielche*, og hun bad to Gange Tor om at laane en Hest til at ride til Aaby eller Halager paa for at hente noget Tøj, som hun havde glemmt, og hun vilde sætte sin Hest og Kariol i Pant for den laante Hest, indtil hun kom igen, da hun ikke vidste, hvor hurtigt det kunde ske. Hun fik saa Hesten næste Morgen og satte sig overskrævs paa den iført sin røde Rytterkappe og med Foret vendt udad paa sin Rejsehue.

Da Tor fandt dette noget mærkeligt, sagde hun, at det var for, at Lundergaards Herskab eller Folk ikke skulde genkende hende, hvis hun mødte nogen af dem, for saa vilde hun blive indbudt til Lundergaard og derved blive sinket i sin Rejse. Før hun red bort, fik hun en Sæk Hakkelse med til Hesten, og inden i den lagde hun en Pose til ca. 3 Skæpper, som var hendes egen, og saa red hun syd paa ad Jetsmark Kirke til. Ved Middagstid kom hun ind til *Christen Tøgersen* i Løt, en nu nedlagt Gaard ved Bedholm i Jetsmark Sogn, hvor hun bad om noget »til at bede⁴ hendes Hest med«. Hun sagde, at hun ventede paa en, som skulde komme med noget Tøj til hende; men i Mørkningen red hun atter bort, idet hun sagde, at hun vilde til Saltum Præstegaard. Saa slipper vi hendes Spor, men tidligt om Morgen Lørdag d. 5. kom hun atter til Tor Jensens ved Hune Bro, hvor hun fortalte, at hun om Natten havde ligget et Sted, hvor der var en Mand, som vilde nord paa, og ham havde hun nu fulgtes med, da hun havde Hast og vilde vester op i Landet efter at have endt sit Hverv her nord i Landet. Hun vilde dog ikke give nærmere Oplysninger om, hvor hun havde

⁴ ɔ: fødre.

logeret om Natten, men sagde, at hun kendte ikke Folkene. Hun afleverede Hesten og Hakkelsesækken, men hun havde ikke sin egen Pose med, og den mente hun var blevet bort paa Turen, for hun var vant til at miste noget paa sine Rejser. Da hun havde opholdt sig hos Tor Jensens to-tre Timer, kom Ladefogeden fra Lundergaard og en anden Mand og spurgte Tor, om han ikke havde set nogen komme der omkring med Pakker eller Bylter, for der var om Natten blevet begaaet Indbrud paa Lundergaard, men hertil svarede Tor nej. Mændene spurgte saa, hvis Kariolen i Gaarden var, og da Tor oplyste, at det var en Jomfrus, som tidligere havde været en Tid paa Lundergaard, og som nu kørte om i Landet med en gul Hest for Kariolen, red Mændene bort igen. Lidt efter kom Degnens Søn *Otto Johansen Sartorius* og spurgte om det samme som de andre, og Tor bød ham saa ind for at tale med Jomfruen. Til hende fortalte han saa om Tyveriet og bad hende om at tage hen til Lundergaard for at trøste Fru Obenhausen i Sorgen over Tyveriet, thi han vidste, »at hendes Ord gjaldt endda noget hos Fruen«, men Jomfru Bielche undskyldte sig med, at hun havde ikke Tid dertil, og hun beklagede meget det skete Tyveri. Saa red Sartorius bort igen, men bad først Tor Jensen om at formaa Jomfruen til at tage til Lundergaard. Hun undslog sig dog vedvarende og undskyldte sig med det daarlige Vejr og med, at hun ikke kendte Vejen, og Tor tilbød saa at skaffe hende en Vejviser til næste Sted, hvor hun vilde hen, men det hjalp ikke. Tor spændte saa hendes Hest for Kariolen og sagde, at nu maatte hun rejse, hun kørte saa syd paa ad Lundergaard til og medførte kun et lille Skrin i Kariolen. 11. og 18. Decbr. lod Oberstløjtnanten kundgøre paa Kjær-Hvetbo Herreders Ting og vel ved samme Tid i videre Kredse, at der Natten mellem 4. og 5. Decbr. var blevet stjålet en Del Genstande paa Lundergaard, bl. a. 6—8 Stk. Damaskes og Silke-Sengeomhæng, 1 Bordklæde, 6 Par Kammerdugs Vinduesgardiner med Kapper, en trebenet Sølvpotte med Laag og lang Hank 5: en saakaldt Barselpotte, hvilken Fru Obenhausen havde faaet 1717 af sin Broder Kancelliraad *Tøger Benzon* til Sohngaardsholm i Anledning af sin første Barnefødsel; Potten bar Devisen »Une naissance heureuse« (En lykkelig Forløsning); endvidere 2 aflange og i Bredden krusede Sølvsaltkar og en stor Sølvteflaske. For Oplysning om Tyveriet udlovede Obenhausen en Dussør, og han fik hos Stiftsbefalingsmand *Pentz* i Aalborg udvirket Ordre til Herredsfogederne i Aalborghus m. fl. Amter om, at de skulde være Obenhausen følgagtige ved Ransagning efter Kosterne, hvor han forlangte det. En saadan Ransagning lod Obenhausen 11. Decbr. foretage i Klokkerholms Mølle i Hellevad Sogn ved sin Broder Løjtnant *Otto Obenhausen*, Skytten paa Lundergaard *Abraham Johansen Sartorius* og 8 andre Mænd, og herover blev

Ejeren af Møllen Msr. *Thomas Christensen* meget krænket. Mændene havde oplukket Kister, Skrin og Skabe og gennemrodet Sengene. Ths. Christensen anlagde Sag mod Oberstløjtnanten for Krænkelse af Gaardfreden (Herredsfogeden var ikke med), og Obenhausen var villig til at yde ham »Satisfaktion«.

Det er oplyst, at Anne Katrine Bielche tog ind paa Lundergaard, da hun kørte fra Tor Jensens, og der opholdt hun sig til 22. Decbr. Videre ved vi, at hun ved Midnatstid d. 23. Decbr. kom til Thorupstrand i V. Hanherred og begærede Logis hos Skudehandler *Peder Clemmensen* og hans Hustru *Dorte Nielsdatter*, hvad hun ogsaa fik. Hun fortalte, at hun kom fra Lundergaard, og i Kariolen medførte hun kun et lille Skrin og en Sæk med noget Tøj i. Da hun gik i Seng, bad hun Tjenestepigen om at lægge Sækken under hendes Hoved, og om Morgenen spændte Peder Clemmensen hendes Hest for Kariolen, lagde Sækken og Skrinet i Vognen og fik Jomfruen op, og saa kørte hun vest paa, idet hun sagde, at hun vilde til Thy. Hun kørte dog kun et lille Stykke Vej og tog saa ind paa en Fæstegaard Blegsted, der tilhørte nævnte Skudehandler Peder Clemmensen, og Folkene her, *Christen Christensen* og *Bodil Jakobsdatter*, lod hende blive der Juleaften og Juledag. Hun var ikke i Kirke Juledag, og naar hun gik til eller fra sit Kammer eller hvor hun ellers var, lod hun sin Sæk bære efter sig, og naar hun var i Kammeret, skulde der være Krog paa Døren. Anden Juledag kørte hun saa ad Thisted til. Senere opholdt hun sig hos Pastor *Holger Schandorf* i Snedsted, og her var Præsten saa nysgerrig, at han, efter hvad hun fortalte, skar hendes hvidstribede stukne Skørt op for at se, hvad det var foret med, og han fandt da nogle store Stykker rødt Damask, nogle Stykker gult Damask og Linned med Blomster paa. Han tog saa Skørtet til sig, og Anne Katrine Bielche sagde: »O Ve, nu ser jeg, at jeg er blevet bedraget, thi det er det Tøj, som er stjaalet fra Oberstløjtnant Obenhausen«. Schandorf truede saa med at lade hende arrestere, men da hun holdt paa, at hun havde faaet Tøjet af nogle Folk fra Altona, som hun var kommet i Følge med ved Sletten — hun synes af og til at have sluttet sig til omrejsende Kræmere og lignende — ynkedes han over hende og sagde, at han vilde skille hende af med Tøjet, for at hun ikke skulde komme i Forlegenhed med det og blive arresteret. Hun fik intet Vederlag for Tøjet, men hun gav Magister Schandorfs Hustru *Johanne Eleonora Leschle* et Par Guldørenringe, som hun havde faaet paa Lundergaard, og for dem fik hun et gammelt Vadmelssskørt og en Kantusse, som Schandorfs Datter syede til hende, og da hun forlod Præstegaarden, gav Præsten hende en »Palentin« (Palatin = Pelskrave) af Maarskind og med rødt Taftfoer samt 1 Sletdaler, thi ved sit »Anbringende over hendes høje Herkomst og Stamme«

bragte hun baade »gejstlige og verdslige Folk i adskillig Udgift og Forvirring« og naaede forskellige Steder »temmelige Friheder«. Ved Afrejsen fra Snedsted lod Pastor Schandorf sin Avlskarl følge med hende til Skyum Præstegaard, hvor Præsten *Christian Lassen* var gift med Landsdommer, Justitsraad *Helverschous* Datter *Hedevig Dorte* fra Irup, og naar dette bemærkes i Akterne, maa det vel være, fordi Præstekonen altsaa var en »Standsperson«. Senere ses Jomfru Bielche at have været i Lemvig, og midt i Januar kom hun til Herpinggaard ca. 1½ Mil sydvest for denne By, og her opholdt hun sig henimod 4 Uger som »en ukærkommen Snyltegæst«. Forpagter *Christian Roede* fortalte — og hans Hustru *Anne Deichmann* bekræftede — at Jomfru Bielche plejede at søge Tilflugt hos mange honnerte Folk i Eggen, Provster, Præster, Forpagtere og andre, og blev hvert Sted 8—14 Dage og modtog en »Recompense« efter hvers Evne, ligesom de beviste hende al »Honnertitet« formedelst hendes paaberaabte høje Familie. Hun kom en sildig Aften til Herpinggaard fulgt af en Bonde og bad om Husly for Natten, da hun var en rejsende Person, men da Roede ikke kendte hende, fik hun flere Gange Afslag. Hun bad saa om Foder og Staldrum til Hesten og sagde, at saa vilde hun blive siddende i sin Kariol om Natten, hvilket Roede dog ikke vilde tillade, og han talte derpaa med sin Hustru og Kaptajn *Wittke*,⁵ der boede hos ham, om Sagen, og Kaptajnen vilde derefter have Jomfruen ind for at se hende an. Da de hørte, at hun var af saa højadelig Stamme, lod de sig af kristelig Medlidenhed bevæge til at give hende Husly, da hun var »et fattigt, husvildt og vanfør Guds Barn og af Ekstraktion en konditioneret Person«. Hertil kom, at hendes Kariol var blevet kørt i Stykker, saa hun ikke kunde komme videre, før den blev repareret, og hun blev da paa Gaarden, hvor hun fik et Kammer ved Siden af Kaptajn Wittkes.

I Begyndelsen af Februar rejste Kaptajnen bort, og efter en otte Dages Fravær hjemkom han atter den 14. Februar. Han gjorde da den kedelige Opdagelse, at der var begaaet Tyveri fra hans Kammer, og der var blandt andet stjaalet over 50 Rdl. og noget Tøj, der var taget af en Kuffert, som Tyven havde skaaret Hul paa. Kaptajnen lod saa sine Effekter efterlyse, og *Søren Blæsbjergs* Hustru i N. Nissum gik da til Pastor *Chr. Johan Damstrøm* i Gudum og fortalte, at det var vist de Genstande, som Jomfru Anne Katrine Bielche 12. Februar var kommet ridende med til dem og

⁵ Dorning Wittke, Løjtn. i Riberstifteske nat. Inf. Reg. 1701, Kaptajn-løjtn. 1712, dømt 1713 til at betale 3 Maaneders Gage til Krigshospitalskassen, fordi han havde ladet Løjtn. Schinckel undslippe af Hovedvagtens Arrest, Kaptajn og Chef for Skodborg og Vandfuld Herreders Komp. af s. Reg. 1716, sad fangen i Sverige 1718, Afsked 1728. (Hirsch: Officers-Leksikon, Ms. i Kgl. Bibl.).

havde overgivet dem til Opbevaring. Præsten underrettede saa Kaptajn *Andreas Rask* paa Gudumkloster, som derefter red til Blæsbjerg og lod Jomfruens Bylt aabne, og Tyvekosterne blev da opdaget, men endvidere ogsaa de Sølvgenstande med videre, som Oberstløjtnant Obenhausen paa Lundergaard havde efterlyst som stjålet fra ham, og som laa forvaret i to Skrin, som hun ligeledes havde bedt Søren Blæsbjerg om at opbevare.

Kaptajn Wittke blev nu underrettet, og Jomfruen blev arresteret paa Herpinggaard 19. Febr. Det blev nu oplyst, at Anne Katrine d. 10. Feb. i Lemvig havde fortalt til Kaptajn Wittkes Tambour og Korporal *Schafraht*, at Kaptajnen vist var blevet bestjålet, men hun havde bedt dem om ikke at sige det til Kaptajnen, naar han kom hjem, for ikke at kaste Mistanke paa nogen, da hun ikke vidste noget bestemt om et Tyveri, men kun havde hørt nogen rumstere om Natten i Kaptajnens Kammer, der kun var adskilt fra hendes ved et Skillerum. Til Forpagter Chr. Roedes Hustru, Anne Deichmann, paa Herpinggaard havde Jomfruen fortalt, at hun havde haft en Drøm om, at der var Tyve ved hendes Skrin, og saa vaagnede hun og hørte, at der blev kradset paa hendes Vindue. Den næste Dag fik Madam Roede Vinduerne undersøgt, og i Kaptajnens Kammer var en Rude ude, og Vinduet stod paa Klem. Hun havde dog ikke fattet Mistanke til Jomfru Bielche, som derefter kørte til Lemvig og foregav at ville til Salling, hvor hun havde pantsat en Sølvpotte til en Provst, og hun havde ogsaa sagt, at hun vilde fortsætte sin Rejse syd paa, maaske til Horsens, hvor hun foregav at have en Kiste staaende med Damask-Senge-tøj m. v. og 2 Guldarmbaand, som tilhørte hendes Halvsøster i Holsten. Under Opholdet i Lemvig 10. Febr. havde hun hos en Skomager bestilt et Par Tøfler til Madam Roede og 2 Par Sko til Roedes Børn, skønt hun ikke var anmodet derom. Paa Herpinggaard havde Jomfruen en »Patel« (5: Dunk) til 4 Potter med nogen Vin i samt én med Brændevin m. v.

Da Tyveriet var opdaget, forsøgte hun at formilde Kaptajn Wittkes Vrede ved at tilbyde at forære ham et Urværk indlagt med Guld og af 100 Dalers Værdi, hvis han vilde frafalde Tiltale mod hende, men det vilde han ikke, og 26. Febr. blev hun ført til Rysensten, hvor Birketinget holdtes, fordi Birkets Tinghus delvis var nedfaldet om Vinteren.

Jomfruen, der angav at hedde Anne Katrine Bielche og at være født i Rendsborg som Datter af Christian Bielche, sagde, at hun havde Pas og Skudsmaal fra en Præst paa Sjælland til Holsten, hvilke skulde findes blandt hendes Papirer, og hun fik nu Brug for sin livlige Fantasi for at forklare, hvorledes hun var kommet i Besiddelse af Tyvekosterne. Hun fortalte da, at hun havde faaet Kaptajnens Sager af en Pige, Marie fra Snedsted, som havde

tjent paa Pallisbjerg, og som hun havde truffet paa Bakken ovenfor Lemvig. Hun sagde, at hun havde fæstet Pigen til at tjene sig til Paaske, og at hun havde givet hende 1 Rigsort til Fæstepenge. Med Hensyn til Obenausens Sølv-sager sagde hun, at hun for 2 Aar siden havde ladet dem lave i Aalborg af nogle gamle Sølv-specier, men da Aarstallet paa Sølv-potten viste, at den var lavet for 6 Aar siden, kunde det jo ikke passe, og hun fortalte saa, at hun 14 Dage efter Jul havde faaet Sølv-tøjet af en Tabuletkræmer (5: Bissekræmer), hvis Navn hun ikke vidste, og hun havde faaet 24 Rdl. i Bytte paa noget andet. Endvidere fortalte hun, at en Nat, medens hun laa og sov i sit Kammer paa Herpinggaard, blev der banket paa hendes Vindue, og da hun aabnede det, kravlede der en Kvinde ind ved en Karls Hjælp og gik ind i Kaptajns Kammer, men derefter faldt Jomfruen i Søvn igen, saa hun saa ikke, hvorledes Kvinden kom ud igen. Da hun blev underkastet et mere indgaaende Forhør, fortalte hun, at hun havde faaet Obenausens Sølv-tøj et Par Dage før Jul af en Mand ved Navn *Fabian Baltzer Just* fra Altona, som hun havde truffet 9 Mil paa den anden Side af Holstebro, og Tøjet havde hun faaet af en Kone, som var i Følge med Just, men da hun som foran nævnt var i Thorupstrand to Dage før Jul, kunde hun selvsagt ikke være 9 Mil paa den anden Side af Holstebro paa samme Tid. Bedre gik det ikke med Historien om Pigen Marie, som hun havde mødt ved Lemvig; *Frans Linde* paa Pallisbjerg erklærede skriftligt, at en saadan Kvinde havde aldrig været i hans Tjeneste.

Kaptajn Wittke anmodede derefter Retten om, at der paa Herpinggaard maatte blive foretaget Undersøgelse af Jomfruens derværende Effekter, hvoriblandt var Obenausens Sølv-tøj, en Del rede Penge og nogle Breve og Klæder, som under Forsegling overleveredes til Forpagter Chr. Roede. Kaptajnen bad endvidere om, eftersom han var en ubemidlet Mand, der for faa Aar siden i Fangenskab⁶ havde tilsat sine Midler, at Herskabet paa Rysensten vilde holde Jomfruen fængslet til Sagens Udgang, og han anmodede om, at hun maatte blive kropsvisiteret af to Kvinder. Denne Visitation af Klæder og Legeme fandt da Sted, og indsyet i hendes »Casiach«⁷ fandtes en Pakke Breve, en Silkepung hvori en Skildpaddesdaase som et Hjærte og med Sølvhængsler, en anden Pung med en Mark i og et Fyrstaal.

Jomfruen havde haft 2 Guldringe paa, hvoraf den ene med Diamant, men efter hvad hun sagde, havde hun kastet dem fra sig paa Rejsen til Birketinget, for at ikke andre skulde faa Gavn af dem.

⁶ I Sverige under den store nordiske Krig.

⁷ Vel Casaque = Rejse- eller Ridekjole.

Til Slut tilbød Jomfruen at aflægge Ed paa, at hun ikke havde stjålet fra Kaptajn Wittke.

Anklagen mod Jomfru Bielche blev nu forlagt til Vandfuld og Skodborg Herreders Ting, hvor den skulde behandles 11. Marts, og saavel her som ved Rysensten Birketing var *Laurids Haas* af Lemvig Sagfører for Kaptajn Wittke, medens *Laurids Olufsen Kierch* af Overby i Rom blev beskikket af Amtmanden til Jomfruens Forsvarer, og *Mathias Kabel* var Dommer. Men Natten mellem 10. og 11. Marts forsøgte Jomfruen at flygte fra Arresten paa Herpinggaard, hvor 2 Mænd holdt Vagt over hende. Mændene var i Dagningen faldet i Søvn, og da de vaagnede, var hun borte, og hendes Hund stod bundet til hendes Seng.

Der blev saa iværksat stor Eftersøgning, og efter lang Tids Søgten fandt man hende i et Tørvehus, hvor hun var kravlet langt ind under Tørvene.

Paa Tinget spurgte Dommeren hende, om hun havde Søskende her i Landet eller Slægtninge, hvortil hun svarede, at hun havde ingen Søskende her i Landet, og hendes Slægtninge vilde muligvis ikke kendes ved hende nu. Da man i Retten undersøgte hendes Person, fandtes der noget Krudt indsyet i hendes ene Tøffel, og i hendes Kammer var fundet et Fyrhus samt — som foran nævnt — indsyet i hendes Klæder et Fyrjern. Hun befandtes ogsaa iført 3 Særke, og hun havde pakket Smørrebrød i et Tørklæde, hvilket blev anset som Bevis paa, at hun havde villet flygte og maaske vilde have sat Ild paa Herpinggaard. Forpagter Roede ønskede, at hun blev fjernet fra Herpinggaard, og da hun erklærede, at hun hverken havde Vidner eller Venner til sin Befrielse, blev hun overleveret til Oberstløjtnant Obenhausen fra Lundergaard, som var kommet til Tinget, og som anklagede hende for Tyveriet af hans Sager. 19. Marts blev alle hende Tyvekoster registreret ved Rysensten Birketing, og Obenhausens Sager blev ham overleveret. Paa Vejen til Lundergaard var Obenhausen og Fangen i Snedsted Præstegaard, hvor Pastor Schandorf ikke var hjemme, og Præsten anklagede Obenhausen for, at han havde foretaget Ransagning i hans Hus, hvad Obenhausen under Ed benægtede. Schandorf anlagde da Sag mod Oberstløjtnanten, men 17. April blev Striden bilagt ved Mellekomst af Amtmand *Birkenbusch* i Thisted og Byfoged *Christen Schmidt* i Aalborg, efter at Jomfru Bielche 15. April havde været ført til Hassing-Refs Herredsting for at paahøre Magister Schandorfs, hans Hustrus og deres 3 Børn: *Marie Magdalene*, *Anna Sabine* og *Ernst Leschles* Benægtelsesed mod det af Jomfruen udtalte om hendes Besøg i Præstegaarden.

9. April blev Jomfru Bielche, der holdtes arresteret paa Lundergaard, fremstillet paa Kjær og Hvetbo Herreders Ting, som da afholdtes i Vorbjerg ved Nørresundby, og sammen med hende

fulgte de paa Lundergaard stjaalne Genstande, som hun hævdede at have tilbyttet sig af Fabian Baltzer Just fra Altona og en Kone, som var med ham, hvilke hun et Par Dage før Jul havde truffet 9 Mil syd for Holstebro, og i et senere Retsmøde sagde hun, at hun havde givet en Sølvkande paa 107 Lod i Bytte.

Sagen blev paany behandlet i Retten 30. April og 7. Maj, og sidstnævnte Gang udbad hun sig beskikket en Forsvarer; Stiftsbe-falingsmand Pentz beskikkede da Prokurator *Johan Funch* af Aal-borg som saadan. Atter den 11. Juni og 25. Juni behandlede Sa-gen ved Retten, og der skulde saa gaa Dom over hende 3. Juli. Skønt hun sad i Jern i Fængslet paa Lundergaard, fik hun dog Held til ogsaa at bryde ud af Arresten her Natten, før hun skulde dømmes. Hun blev dog fanget igen, og hun fortalte da, at da Jer-nene havde pint hende, havde hun mod Betaling af en Mark dansk faaet en til at hjælpe sig med at faa dem af og undvige af Arresten, og i sit Mismod havde hun ogsaa haft i Sinde at slaa sit Hoved i Stykker med Jernene. Imidlertid var der ogsaa sket noget andet opsigtvækkende med den vanføre Jomfru: Hun havde i Arresten født et Drengbarn, og hun angav, at Kaptajn Wittke paa Her-pinggaard havde bedraget hende under Ægteskabsløfte. Denne An-givelse var utvivlsonst en Hævnaakt over for Kaptajnen, thi da han ikke kendte hende, da hun i Midten af Januar 1723 kom til Her-pinggaard, kunde han sikkert ikke være Fader til hendes Barn, som blev født ved Midten af Juni, og som 20. Juni blev døbt *Christen*. Forældrene er indført i Jetsmark Kirkebog under Betegnelsen »Anne Cathrine Bielck, arrestere for Tyveri paa Lundergaard & Capitein *Vitchen* paa Herpinggaard«. Faddere var *Anne Tøgers-datter* i Kaas, *Christian Bierring* paa Lundergaard, *Niels Madsen* ibm. og *Otho Sartorius* (Ϸ: Degdens Søn i Jetsmark).

Men Barnefødselen var ikke den eneste Overraskelse, Jomfruen bød paa.

Ved Kropsvisitationen paa Rysensten Birketing 26. Feb. var der som foran omtalt blevet fundet en Pakke Breve indsyet i hendes Klæder, og disse Breve blev tillige med Fangen overleveret til Oben-hausen, der satte sig i Bevægelse for at skaffe nærmere Oplysnin-ger om hendes Fortid, thi i Følge Brevene var hun ikke den Per-son, hun udgav sig for.

Blandt Brevene var et fra Provst *Peter Schefferus* i Arboga i Sverige, dateret 23. Juni 1721 som Svar paa Jomfruens Brev da-teret København 4. April s. A. Provsten, der ærbødigt titulerer hende »højvelbaarne Jomfru«, meddeler, at han gentagne Gange har anmodet Kaptajn *Sperling* om den ønskede Attest, som han nu sendte med Brevet, men Kaptajnen havde været bortrejst til Karlskrona, og Provsten havde nu faaet Attesten af Kammerer *Sperling*. Provstens Brev var stilet til »Mademoiselle, Madame

Lovisa Sofia Rumohr á Hafnia«, og bilagt var endvidere en Attest fra Provsten og af følgende Indhold:

»Ihvorvel jeg før dette til salig højvelbaarne Hr. Generalmajor *Henrich Rumohr* af danske Holsten hans Datter, højvelbaarne *Sofia Lovisa Rumohrs* Levned testimonio vitæ⁸ om hendes ædle og kristeligt førte Levned den Tid, velbemelde Jomfru her udi Sverige har været fangen, hvilket skal være foreløbet (?),⁹ har jeg i Følge af hendes Skrivelse ej kunnet efterlade endmindre med nu¹⁰ højvelbemelde Jomfru yderligere testerer, at hun alt siden 1710, da hun hid til Staden blev opbragt, under sin Møje og Viderværdighed saa som en ret kristen Korsdragerske har forholdet og dernæst ærligen de hellige og højværdige Sakramenter med saadan Devotion brugt, at jeg saadant hermed skyldigst testerer. Arboga, 23. Juni 1721. *Peter Schefferus*, Past. & Præpos.«

Kaptajn Sperlings Attest af 10. Juni 1721 lød paa

»at imedens salig højvelbaarne Generalmajor *Henrich Rumohrs* Datter, højvelbaarne Jomfru *Sofia Lovisa Rumohrs*datter — som med en hollandsk Smakke var affærdiget til det varme Bad at søge sin Helses Restitution og under Kaptajn Princes Kommando af »Hvide Ørn« d. 9. Juni 1710 fangen blev opbragt — af os undertegnede om hendes afleverede medhavende Midler en Attest begærer, saa har vi denne indstændige Begæring ej kunnet nægte, men i Sandhed bevidner, at højvelbemelde Jomfru i Penge og Mobilier ungefær 9000 Rdl. har afgivet, hvilket vi til saa meget større Sikkerhed kan bekræfte, som vi paa samme Skib eller Fregat »Hvide Ørn« ogsaa udi kongelig Majestæts Tjeneste var kommanderede.

G. Sperling, Kaptajn (Segl); *Christian Mørch*, Løjtnant; *Peter Bierring*, Skipper.«

Da Oberstløjtnant *Obenhausen* saa disse Breve, skrev han til Kommandanten i København, Generalløjtnant *v. Sponneck*, om Oplysninger om Jomfru *Sofie Louise Rumohr*, og det oplystes da gennem Garnisonsauditør *Reus'* Udskrift af Stokhusets Inkvisitionsprotokol, at hun 1721 var blevet indsat i Stokhuset for »Tyveri og anden grulig Ondskab«.¹¹

Den 3. Juli 1723 blev Dommen over hende afsagt paa Kjær og Hvetbo Herreders Ting af Herredsfoged *Erik Emmiksen* og 8 tiltagne Meddommere. Det hedder i Dommen: »Da den arresterede Kvinde, der kalder sig *Anne Katrine Bielche*, er blevet overbevist om Tyveri baade paa *Herpinggaard* og *Lundergaard*, bør hun efter Forordningen af 4. Marts 1690 have *forgjort sit Liv til Galgen*, men som hun i Arresten paa *Lundergaard* har født et Drengbarn til Verden, som hun efter egen Bekendelse har avlet

⁸ Her synes at mangle »har givet« el. l.

⁹ Her synes at være en Oversætterfejl eller Fejllæsning fra Tingskrive-rens Side; der skulde vel staa »forlagt« eller »forødt«.

¹⁰ Her maa ogsaa være en Misforstaaelse.

¹¹ Stokhusets Inkvisitionsprotokol fra den Tid synes ikke bevaret i Landsarkivet for Sjælland.

i Horeri, er man betænkelig ved at dømme hende fra Livet og i saa Maade gøre Barnet helt forældreløst«. Hun dømmes derfor til at stryges til Kagen med 27 Slag og brændes med Tyvsmærke i Panden og derefter at hensesættes i Spindehuset for Livstid. Barnet skulde følge Moderen til København, idet Dommerne haabede, at det kunde blive optaget i Vajsenhuset som andre forældreløse Børn. Jomfruens Midler — »om hun har nogle« — blev forbrudt til Igælds og Tvigælds Bøder samt Procesomkostninger.

Dommen blev først forkyndt for hende 14 Dage senere (17. Juli), og hun sagde da, at hun hellere vilde af med Livet. 23. Juli bragte Obenhausen hende saa til Tinget og krævede, at Dommen straks blev eksekveret, og da hverken hun eller hendes Forsvarer havde forlangt Appel, fik »Eksekutionen udi Guds og Kongens Navn til Justitsens Indbefordring« sin Fremgang, hvilket maa forstaaes saaledes, at hun blev hængt, idet Obenhausen jo nok har sørget for, at Mestermændene fra Aalborg var tilstede med sine Remedier.

Af det ovenfor anførte fremgaar formentlig, at efter at Jomfru Sofie Louise Rumohr 1721 var blevet løsladt af Stokhuset, har hun »taget Navneforandring« til Anne Katrine Bielche og har valgt Jylland til sin Tumbleplads. Om hun holdtes fanget i Arboga fra 1710 til Krigens Slutning 1720 har ikke kunnet oplyses.

Man kunde spørge, om hun virkelig var en Jomfru Rumohr¹² eller om hun brugte stjaalne Papirer. Dette er vel ogsaa vanskeligt at skaffe oplyst, men hun maa i hvert Fald have haft ikke saa lidt social Politur, naar hun alle Vegne med Held kunde spille Rollen som Adelsdame. Og hun medførte som foran nævnt 1710 Værdier for ca. 9000 Rdl., hvilket Beløb i hin Tid svarede til et Par Hundrede Tønder Hartkorn Jordegods.

(Hendes Sag blev behandlet paa Rysensten Birketing 26. Feb. og 19. Marts 1723, Vandfuld-Skodborg Herredsting 11. Marts 1723, Hassing-Refs Herredsting 15. April 1723, Kjær-Hvetbo Herredsting 11. og 18. Dec. 1722; 9. og 30. April, 7. Maj, 11. og 25. Juni, 3., 17 og 23. Juli 1723).

¹² Nogen Generalmajor *Henrik Rumohr* anføres ikke paa hin Tid i Hirsch' Officersleksikon. Hun kunde maaske være Datter af Generalmajor *Detlev R.* til Gisselfeldt m. m. f. 1634, d. 1678, men var i saa Fald uægte Barn, da hans Hustru *Augusta Schack* døde 1670. Man kunde vel ogsaa tænke sig, at hun var Datter af Premierløjtnant *Schack Rumohr*, der 1687 gik i udenlandsk Tjeneste, fordi han havde en Kærlighedsaffære med *Karen Samuelsdatter Biner* i Kbh., som 1687 gjorde Fordring paa hans Gage til Underhold for sig og deres Barn saa længe »hendes Forlovede« er ude af Landet. (Hirsch). Men hvor havde Jomfru Rumohr i saa Fald de mange Penge fra? Dr. Th. O. Achelis har velvilligst oplyst, at hun ikke er døbt i Rendsborg Frue Sogn; Kirkebøgerne fra Kristsohn begynder først 1701.

TAXADØR CORNELIUS SCHUMACHER DEN ÆLDRE

Af *Erik Rode.*

I Artiklen »Slegten Vleugel (Wleugel) i Danmark 1675—1862« i *Personalh. Tidsskr.* 9. V. Side 23 skriver Forfatteren om Taxator ved Toldkammeret i København *Cornelius Schumacher*, død 1726, at han »tilhørte den Haderslevske gren af slegten Schumacher«. Forfatteren siger ikke, hvor han har sin Viden fra, men jeg gætter paa, at Kilden er: C. Nyrop: Niels Lunde Reiersen, Side 9, hvor det om Cornelius Schumacher hedder »der tilhørte den Haderslevske Gren af Familien Schumacher, som Griffenfelds Fader formentlig ogsaa udsprang fra«.

Heller ikke Nyrop oplyser hvorpaa han støtter sin Paastand. Maaske er hans Kilde A. D. Jørgensens: Griffenfeld, hvor det — Side 4 — om Vinhandler og Raadmand i Haderslev *Oluf Schumacher* siges »fra ham nedstammede de bekendte høje embedsmænd af navnet Schumacher i forrige aarhundrede«, men i saa Fald tror jeg Nyrop har lagt mere ind i denne Udtalelse end A. D. Jørgensen har ment.

Det lidt jeg med nogenlunde Sikkerhed har kunnet finde om Cornelius Schumacher d. æ. viser eller antyder ikke nogen Forbindelse med Haderslev-Schumacherne.

Som Bilag til Rentekammerets Bestillingsprotokol findes en Ansøgning til Kongen fra Cornelius Schumacher dat. 14. August 1706 om Ansættelse som Taxateur ved Københavns Told Con-
toir. Ansøgeren meddeler at han nu paa 15de Aar har søgt sin Næring som Borger her i Staden ved Silkemanufakturværket »hvilket nu desværre er kommen i den Stand, at man ikke derved kan subsistere«.

Den 10' September 1706 beskikkes Cornelius Schumacher til »Taxateur og Betjent« ved Toldboden i Pakhuset i København, en Stilling han beklædte lige til sin Død.

Ifølge Ansøgningen havde C. S. i August 1706 været beskæftiget ved Silkemanufakturværket paa 15de Aar eller fra omkring 1691. Han angiver at have været »Borger her i Staden«, men i

Borgerskabsregistrene i Raadstuearkivet findes han ikke, hverken under 15/12 1690, da en Række Silkevævere og Silkefarvere i Anledning af Silkevæverlaugets Oprettelse ved Laugsartikler af 20/12 1690 vinder Borgerskab eller senere.

Der kan vel næppe være nogen Tvivl om, at han er identisk med den »Cornelis Schomager, Silke-Weffver« der ifølge Indkvarteringsmandtallet for 1701 boede St. Annæ Vester Kvarter No. 145 i Ny Kongensgade, hvor ogsaa Silkevæverne *Claudi Brun* (eller Brunow) og *Hermannd Janssen* boede.

Ifølge Indkvarteringsmandtallet for 1717 boede »Cornelis Schumacher, Taxateur paa Toldboden« St. Annæ Kvarter No. 49 i St. Strandstræde og 1723 bor han i No. 50 i samme Kvarter.

I Begyndelsen af Marts 1726 afgik han ved Døden (Bevilling til Begravelse om Aftenen af 15/3 26) og hans Søn *Cornelius* arvede hans Embede.

C. S. d. æ. var gift med *Susanna Maria Morgener*, der døde i Begyndelsen af Marts 1736. (Bev. til Begr. om Aft. af 9' Marts), og som vel er den »Madame Schumacher«, der iflg. St. Petri Kirkebog begravedes paa Kirkegaarden den 8' Marts s. A.

Kobbersmed *Hans Morgener*, der ialtfald i 1653 og endnu i 1668 ejede Hus paa Købmagergade, og som fra 1657 til sin Død i 1677 var en af Forstanderne for Petri tyske Menighed, og hans anden Hustru *Catharina Hermansdatter* (gift i December 1667) er muligvis hendes Forældre.

Cornelius Schumacher havde med hende mindst 5 Børn jfr. Fortegnelsen over Københavns Indvaanere efter Branden 1728, hvor der under No. 270 St. Annæ Vester Kv. i Adelgaden staar opført: Cornelius Schumacher, Taxadør ved Toldboden og hos ham hans Moder med 4 Børn. De er formentlig alle døbt i Petri Kirke, jeg har ialtfald ikke kunnet finde deres Daab i Byens andre Kirkebøger.

Om de 4 af dem kan der næppe være nogen Tvivl, nemlig:

1. *Cornelius Schumacher*. Ved hans Død i Januar 1777 angives han i Petri Kirkebog at være 75 Aar gl. Han skulde altsaa være født c. 1702. — Den 27' Marts 1726 blev han beskikket til Taxadør ved Københavns Toldkammer og betegnes da i Rentekammerets Bestallingsbog som »Søn af Formanden«. Om hans senere Løbebane vil man kunne læse i Nyrops ovennævnte Bog.¹

¹ Cornelius Schumachers Børn:

1. *Jens Reimert*, f. 7. Apr. 1742. † 15. Sept. 1774. Bogholder ved Københavns Ekstraskat. Regeringsraad paa St. Croix.
2. *Peter Christian*, f. 26. Maj 1743. † 1817. Geheimekonferensraad.
3. *Marie Sophia*, f. 6. Juli 1744. Gift *Wleugel*.

2. *Cathrine Margrethe Schumacher*. Ved hendes Død i Juni 1798 angives hun i Vor Frue Sogns Kirkebog at være 95 Aar gl. og hun skulde altsaa være født c. 1703. — Den 15' November 1728 blev hun ifølge Petri Kirkebog viet til Musikeren *Friedrich Christian Breitendich*, den senere Hoforganist og Hofviolon (1702—1775), der i kgl. Bevilling af 7. Januar 1736 ang. Opsætningen af et Klokkespil i Nicolai Kirkes Taarn betegnes som Svoger til Taxadeur ved Toldboden Cornelius Schumacher.
3. *Hans Reimert Schumacher*. I Anciennitetslisten over Sø-Officerer 1675—1769 opgives han at være født 1707 og hans Fader at være Taxadeur paa Københavns Toldbod. Han blev Cadet i 1723 og døde som Commandør i Frederiksværk d. 21. December 1750.
4. *Agnetha Schumacher*. Om Tidspunktet for hendes Fødsel har jeg ingen Oplysning kunnet finde. — Den 7. Marts 1732 blev hun ifølge Petri Kirkebog viet til *Johan Peter von Wleügel*, da Kaptain ved Livgarden til Fods, om hvem henvises til Persh. Tidsskr. 9. V. — At Agnetha S. er Datter af Cornelius S. den ældre fremgaar af at der d. 9. December 1763 meddeles hendes Søn *Johan Peter W.* Bevilling til at ægte Cornelius Schumacher d. y.' Datter *Maria Sophia* »uanset at de skal være hinanden udi andet Led beslægtet«.
5. Et 5te Barn af Cornelius S. d. æ. er muligvis den *Christian Schumacher*, født i København, som efter at have lært hos Urtekræmmer og Sukkerbager Sr Peter Kohl bliver Svend d. 25. Juni 1736 og som faar Borgerskab som Urtekræmmer d. 6. Marts 1741. — Den 9. April 1742 staar »Hr. Christian Schumacher« Fadder til Cornelius S. d. y.'s Søn, Jens Reimert og hans Læremester Urtekræmmer Peter Kohl og dennes Hustru Susanne er flere Gange, 1741, 1743 og 1748 mellem Fadderne til Cornelius S. d. y.'s Børn. — Urtekræmmer Christian Schumacher boede iflg. Indkvarteringsmandtallene for 1743 og 1752/53 St. Annæ Vester Kvarter No. 145 *q* altsaa i den samme Ejendom, hvor Cornelius S. d. æ. boede i 1701. Efter 1753 har jeg intet kunnet finde om ham. — Da han bliver Svend i 1736 maa han antagelig være født c. 1715.

Det er muligt at et eller flere af disse Børn — f. Ex. *Hans Reimert S.*, der i 1726 var udkommanderet med Orlogsskibet Ebenezer for Rhevell — ikke har boet hjemme, da Mandtallet

4. *Catharine Elisabeth*, f. 21. Sept. 1745. Gift *Klingberg*.

5. *Cornelia*, f. 4. Dec. 1746. Gift 1775 m. Kommitteret *F. C. Trant*.

6. *Agneta*, f. 13. Juli 1749. Gift 8. Nov. 1780 m. Kaptajn *Joh. Chr. Barth*.

7. *Hans Frederik*, f. 16. Aug. 1750.

i 1728 blev optaget og i saa Fald har Cornelius S. haft flere Børn end 5, men jeg har ikke kunnet finde noget, der tydede herpaa.

Det foreliggende giver ikke nogen Oplysning om Cornelius S.s Oprindelse og i hvert Fald ingen Støtte for Nyrops Paastand om Slægtskab med Haderslev-Schumacherne. Da de Silkevævere som i Christian V's Tid anvendtes ved Silkemanufakturværket for Størstedelen, synes at være indkaldt fra Nederlandene, er det vel sandsynligt, at Cornelius S. ogsaa er indkaldt herfra, og Børnenes Ægteskabsforbindelser med Familieerne Reiersen, Breitendich og Wleügel, der alle stammede fra Nederlandene, kunde vel ogsaa tyde paa, at han kom sammesteds fra.

ET BREV FRA THALE ULFSTAND

Ved *Hans H. Fussing*.

Johan Urne til Valsø (1543—1620) havde i sit ægteskab med fru *Thale van Mehlen* til Gyllebo — død 1636 — fem sønner *Claus, Palle, Lage, Folmer* og *Johan*. De tre første blev gift, men til alle tre ægteskaber knytter der sig omstændigheder, der gør dem til noget ud over det almindelige. Lage Urne vakte stor skandale ved at forføre *Johanne Mogensdatter Kaas* og derpaa 1631 gifte sig med hende mod familiens vilje,¹ og *Palle Urne* bortførte 3. januar 1624 paa vejen fra Billesholm til Axelvold *Thale Ulfstand*, ganske vist *med* hendes vilje, men *mod* hendes moder fru *Else Vifferts*, tog hende med til Gyllebo og ægtede hende der 24. i samme maaned.

Thale Ulfstand er kendt som slægtbogsforfatterinde.² Den slægtbog, som fru *Sofie Brahe*, gift med Otte Thott til Eriksholm, havde udarbejdet omkring 1600 og senere »revideret« c. 1626, fik Thale Ulfstand i hænde, avskrev den og supplerede den, især med meddelelser om den skaanske adel. Da hun i slægtbogen kom til Urnerne, skrev hun om sin egen mand: »..... och hauer hand leffued mögitt crestilig, erllig, fromelig och vell med hinder, saa Gud allmecthiste spare ham langtt lifff och god helbred och giffue ham thimelig och euig velsignellsse baade thiill siell och lifff. Amen. Ingen kand giffue ham bedre vindissbyrd, end jeg kand, som han leffuer fromelig och vell med.« Udtalelsen er dateret 20. januar 1645.³ I samme aand er en tilskrift, hun har gjort i Christense Krag's vaabenbog, hvor hun 1655 takker gud for den gode mand, hun har faaet.⁴ Et par breve, som hun 1645 skrev til *Otte Krag* til Trudsholm, sluttede hun med at bede modtageren tænke paa hendes mand, »..... thenck paa min gode mand, naar du kanst«, og paa baggrund av hendes andre udtalelser om ham, virker denne slutningsbemærkning som mere end en almindelig brevfrase.⁵ Da hun og hendes mand levede meget tilbagetrukket, ved man iøvrigt kun lidt om dem. Deres ægteskab var barnløst, og hun synes at være død først, idet hun sidste gang findes omtalt 1655, mens Palle Urne i hvert fald levede endnu i 1667.

Naar Thale Ulfstand tænkte paa sit eget lykkelige ægteskab,

maatte hun harmes dobbelt ved at se, hvordan hendes svoger *Claus Urne* behandlede sin hustru *Hilleborg Jensdatter Falk (Mormand)*, med hvem han var blevet gift 1621 og havde to børn *Bente* og *Johan*. I vinteren 1635 synes det at have været kendt av gud og hvermand, at *Claus Urne* slog sin kone, og hans brødre gav ham i et — desværre ikke bevaret — brev en alvorlig bebrejdelse derfor, og allerede tidligere havde de mundtligt foreholdt ham hans usømmelige optræden. Flere breve er blevet udvekslet om sagen, men kun et er bevaret, og det er skrevet av fru *Thale* til *Claus Urne*.^o Det er dateret *Gyllebo* 14. marts 1635 og lyder:

»Kiere broder *Claus*.

Kand du nu aff dine brøders schriffuelse erfahre deres aduarsell, huorforre ieg raader dig, at du adliuder dennem och wdj thiede betencker dit eget gaffn och beste. Du loffuet nock wdj *Kiøbenhaffn* och gjorde saa stort aff, at du schulle dempe alle folckes munde, som sagde, du warst ond wed søster *Hylleborre*, och wille du endelig giøre mig till en løgenere, for ieg schreff dig till derom i en goed meeningh.

Mens dersom du icke betencker dit eget gaffn och beste i thide, wedstu well sielff her er ickun en maanit til her *Henrich Huitfeldts* daaters bryllup, da wille *Palle* och ieg did med *Jesu* hielp, will søster *Hilleborre* følge med os, wil ieg biude hinde till, och dersom hun will troe mig att forrette sine erinde, schall ieg med saa store flid giøre mit beste paa hinde wegne, som det war mit eget erinde, och dersom du da wilt komme till *Kiøbenhaffn* at flie dig thou herremend at beschicke mig med, schalt du faa suar paa den forrige schriffuelse saauelsom denne, thi deswer for dig sielff, du handeler dig megit ilde moed hinde och haffuer leffuet med hinde som en thiran, baade med hug och thru och mange slemme ord, du haffuer paa hinde och hinde wener, saauel de døde som leffuendes huilcket will gaa dig aff wden latter om det kommer for høye øffrighed, som det wist giør, thi det var synd, om nogen schulle tilstede dig dett att handele saa thirannisch baade med ord och gierninger imod hinde.

Det er endnu kiendt wnder hinde wentre øye, den ørfiege du gaffest hinde, den afften formørckelsen war i maanen, som war den 20. februar, huilcket du maat hverre dig forre som en fien mand. Thag du dette i den meening, du wilt, thi lige som du troer mig till, schall ieg røme (d. v. s. rose) dig, thi gud weed, ieg saae dogh gierne, du wille giøre och mage det saa at altingh best kunde gaa well aff for dig, for dine schmukke børn schyld, dersom du badst gud inderlig om naade, da regierte hand dig med sin hellig aand, medens huor satan och egteschabsdieffuelen faar indgang, der er ingen welsignelse inden dørre. Och som du schylder hinde for en hore, saa weest du emellom gud och din samuittighed, att du giør hinde stoer wrett dermed, thi hun faar windisbiurd aff alle dine, att hun haffuer schicket sig erligen och well moed dig, och emoed du haffuer beuist hinde alt ont, haffuer hun beuist dig ald fromhed, dyd och erlighed.«

Dette brev kaldtes senere av den skaanske landsdommer *Gunde Rosenkrantz* for en »trohjertig formaning«, en karakteristik som en senere tid ganske kan tiltræde. Det fremgaar klart av brevet, at den lussing, *Claus Urne* gav sin hustru under maaneformørckelsen, ikke var en enkelt overilet handling, men at det har været et

almenkendt faktum, at han behandlede hende raat, saa man forstaaer, at Thale Ulfstands mand Palle og de andre brødre, om ikke av anden grund, saa for at standse familieskandalen, har søgt at bremse hans bølletilbøjeligheder. Baade av brevet og av den følgende proces synes det at fremgaa, at der ligefrem har været tale om, at fru Hilleborg skulde søge beskyttelse hos sin svigerinde. Det bryllup, der hentydes til, fandt sted 16. april 1635, da hr. *Henrik Huitfeldt* til Lillø giftede sin datter *Lisbeth* bort til *Henrik Thott* til Boltinggaard.

Naar Thale Ulfstand foreslaar Claus Urne at sende hende to adelsmænd til forhandling, viser det, at forholdet mellem dem har været saa spændt, at hun end ikke har villet tale med ham personlig, men kun gennem andre, og hentydningen til sagens eventuelle fremkomst for høje øvrighed tyder osse paa, at det hele ikke længere var et blot familieanliggende.

Havde Thale Ulfstand virkelig tænkt sig, at Claus Urne skulde optage hendes brev i den bedste mening og derigennem blive paa-virket til at omvende sig fra sin daarligdom, gik det i hvert fald ikke efter hendes forhaabning, for Claus Urne begik den taktløshed, som faldt selv hans samtid for brystet, at bruge dette private brev som grundlag for en injurieproces mod svigerinden.

Paa Jerrestad herredsting taltalte han 1637 Thale Ulfstand for, at hun i brevet havde sagt, »at han som en tyran tyranskliggen skulde leve og omgaaes med sin hustru«, og stævnedes derfor hende og hendes fødte lavværge Palle Urne. Palle Urnes fuldmægtig mødte 13. oktober paa herredstinget med et indlæg dateret 1. oktober, hvori Palle Urne gjorde hustruens udtalelser til sine og erklærede, at han nok skulde bevise deres rigtighed for sine rette dommere. I de følgende sex uger fremkom der imidlertid intet nyt fra ham i sagen, og herredsfogeden henviste da sagen til Skaaninge landsting, da den drejede sig om adelig ære og lempe, som han jo som bonde ikke kunde dømme om.

Sagen kom nu for landstinget 7. februar 1638, og her fremlagde Palle Urne en del breve, der desværre ikke er citeret, fra hr. *Henrik Huitfeldt* til Lillø, *Christian Bülow* til Ingelstedgaard og sognepræsten i Vemmelev og Rørum hr. *Henrik Anchersen*, der alle bekræftede, at Thale Ulfstand havde haft god grund til sine udtalelser. Claus Urne søgte forgæves at faa disse breve underkendt, idet han henviste til forskellige lovsteder, baade Kolding reces 1558 kapitel 20, der handler om sladder og beskyldninger, birkeretten 1623 kapitel 20 om ærerørige ord og endelig den kongelige forordning av 30. juni 1589, der blandt andet bestemmer, at folk personlig skal vedstaa deres breve. Det fremgaaer ikke av sagens videre forløb, om disse indstævnede var mødt; lige saa lidt kan man se, om fru Hilleborg Mormand var mødt, men Claus Urne

havde stævnet hende til at udtale sig om, hvorvidt hun virkelig vilde beskyldte ham for at have handlet tyrannisk mod hende, saa hun »for des aarsage skyld skal være tvunget og trængt til at forlade og fradrage.«

Landsdommeren *Gunde Rosenkrantz* fandt imidlertid, at Palle Urne ved de fremlagte breve havde bevist, at hans hustru havde haft ret i sine udtalelser, men at hun ikke havde fornærmet Claus paa hans gode navn og ære! Derimod havde Claus Urne selv bragt sig i daarligt ry ved sin »umildhed imod sin hustru« og ved sin haarde og ubetænkte proces mod svigerinden, hvorved han var kommet i folkemunde, og Thale Ulfstand blev frifundet for sin »trohjertige formaning«.

Hermed skulde man tro, at Claus Urne havde forstaaet, hvordan hans samtidige saa paa ham og hans forhold til fru Hilleborg, men han fremturede i sin ubetænkte proces og appellerede til kongens retterting. Her blev sagen, som det var naturligt med en saa celeberr affære, behandlet av rigets fornemste mænd, nemlig foruden kongen selv, kongens kansler *Christian Friis*, marsken *Jørgen Urne*, admiralen *Claus Daa*, rigens kansler *Christen Thommesen*, Københavns statholder *Corfitz Ulfeld* og rigsraaderne *Mogens Kaas*, *Tage Thott* og *Christoffer Ulfeld*, og de tog ikke med fløjelshandsker paa Claus Urne. Han havde iøvrigt ikke fremført noget nyt, men hævdede kun, at de breve, hvorpaa landsdommeren havde begrundet sin dom, kun var »sankebreve« og altsaa ugyldige. Gunde Rosenkrantz og Palle Urne indstillede blot dommen til stadfæstelse og 2. maj 1639 faldt kendelsen. »..... Effterdi Claus Urnes gierninger befindes moed hans hustrue saa haarde och groffue, att hand well med rette burde en scharp paamindelse, det ord tiran ey heller hans ære angaar, medens hans strenge forhold moed hans hustrue, er derpaa for rette affsagt.....« at landsdommeren ikke havde begaaet nogen uret med sin dom, som burde staa ved magt.

Dermed var sagen udspillet for retten, men hvordan det videre er gaaet den ulykkelige fru Hilleborg, melder historien intet om. Den djærve Thale Ulfstand træder os smukt og levende i møde gennem brevet, og man faar indtryk av, at hendes interesse for slægten ikke blot var et udtryk for adelsstolthed og familiefølelse. Hun krævede, at den, der tilhørte en god slægt, skulde handle hæderligt.

Noter.

1. Præsten i Vemmelev, hr. *Henrik Poulsen*, blev sat under tiltale, fordi han havde viet dem mod hendes faders vilje. Kanc. Brevb. 1631 15. juli.
2. Slægtebogen findes paa det kongelige Bibliotek (Thotts Samling. folio nr. 1077), og hvad Thale Ulfstand her skriver om svogeren Claus er ganske

nevtrale, faktiske oplysninger f. 85 b. — Om hendes forfatterskab se iøvrigt Personalhistorisk Tidsskrift 9. II. 17 ff.

3. Slægtebogen f. 86 a.
4. Bl. 33 a.
5. Danske Magazin. 4. V, 357—358.
6. Herredagsdombog nr. 41. f. 323 hvor hele sagen findes, og hvor brevet staar, saa vidt det kan ses, in extenso, dog uden underskriften. Skønt det saaledes ikke er en original, er brevet retskrivning fulgt, da copien er praktisk talt samtidig.

ANMELDELSER

Olaf Carlsen, Christian Molbech og Sorø, I—III, København 1932—37.
(Levin & Munksgaards Forlag).

Med det nu (1937) udsendte 3. Bind af det ovennævnte Værk er det lykkedes Olaf Carlsen at føre Skildringen af *Christian Molbechs* Forhold til Sorø Akademi til Ende. En og anden kunde maaske synes, at det var et vel spinkelt Emne at skrive ikke mindre end tre Bind (tilsammen 469 Sider) om. Hertil er dog for det første at bemærke, at det drejer sig om særdeles smaa Sider, idet man aabenbart af bibliofile Grunde har valgt et meget lille Format; dernæst at det virkelig ikke vilde have været til nogen Skade, om Forfatteren flere Steder havde sammendraget sin Fremstilling adskilligt mere, end sket er, men iøvrigt er der Grund til at fremhæve, at baade Emnet og Behandlingen deraf retfærdiggør en fyldig Skildring. Som Helhed maa man vistnok sige, at der gennem Olaf Carlsens omhyggelige Undersøgelser er tilvejebragt et Arbejde, som har ikke ringe Værdi baade som en Forstudie til den Biografi af Christian Molbech, som man nødvendigvis en Gang maa have, og til Belysning af Sorø Akademis Udvikling og af Datidens Lærdomshistorie.

Mest tiltrækkende forekommer første Bind mig at være. Paa Grundlag af et godt Kendskab til den omfattende Molbechske Litteratur og med Benyttelse af hidtil ukendte, til Dels meget interessante Familiebreve og Optegnelser er det lykkedes Forfatteren heri at tegne et vel afrundet Billede af Molbechs Barndomshjem og Forældre, af hans Ungdomsudvikling og Studier, af hans Forelskelse i en ung soransk Pige, af hans tidlige Forfatterskab og hans Bestræbelser for at finde Ansættelse i Sorø, Planer, som brat blev afbrudt ved Akademiets Brand 1813. Med fin Forstaaelse paavises det, hvorledes Klosterbyens historiske Minder har præget Molbech for Livet, og hvorledes der bestaar et ejendommeligt Samspil mellem den blide soranske Natur og Molbechs elegiske, romantisk-følsomme Temperament.

Mindre værdifuldt er andet Bind, der blandt andet med alt for stor Udførlighed fremstiller det smaatskaarne Tovtrækkeri mellem Universitets- og Skoledirektionen og Chr. Molbechs Fader, den gamle Professor *J. C. Molbech*, der paa en lidet hensynsfuld Maade blev fordrevet fra den Embedsbolig, hvori han havde haft til Huse i over 35 Aar. Tilmed lider dette Bind af en iøjnefaldende Løshed i Komposition og Behandlingsmaade. Væsentlig paa Linie med første Bind staar derimod det nu udkomne afsluttende Bind, der behandler Molbechs Indsats til Bedste for Sorø Akademis Historie og i 1840'ernes Kampe for Bevarelsen af Akademiet som en særlig Institution samt kaster Strejflys over den aldrende Forskers personlige Tilknnytning til sin Barndoms og Ungdoms By.

Det er sikkert med fuld Ret, at Carlsen paapeger, hvorledes Molbechs dybe Kærlighed til Sorø, til dets Historie, Natur og Aandsliv gaar som en rød Traad gennem hele hans Liv og paa ejendommelig Maade bidrager til at bestemme hans Holdning overfor mangfoldige Fænomener. Man kan ogsaa dele Forfatterens Beklagelse af, at Molbech ikke — som han oprindeligt havde tænkt sig — kom til at skrive en samlet Fremstilling af Sorø Klosters, Skoles og Akademis Historie, men maatte lade sig nøje med at give en Række

— forøvrigt betydningsfulde — Bidrag til disse Institutioners Historie. En særlig Værdi faar dette sidste Bind derved, at Forfatteren med Hans Majestæts Tilladelse har kunnet benytte nogle hidtil ukendte Breve i Kongehusets Arkiv fra Molbech til Christian VIII, hvori han med megen Varme og Bestemthed, omend ogsaa med en næsten overvældende Ordrigdom, træder frem til Forsvar for Bevarelsen af Sorø Akademi som en selvstændig humanistisk Dannelsesanstalt. Det havde dog maaske været ønskeligt, om Forfatteren havde ladet sig nøje med at give et ganske sammentrængt Referat af disse Breve og derpaa i et Tillæg havde aftrykt dem in extenso i Stedet for som nu blot at levere en meget bred og noget trættende, halvt refererende, halvt citerende Gennemgang af dem.

Olaf Carlsen har med Bogen om Christian Molbech og Sorø — ligesom tidligere ved sine »Soranske Studier« — vist sig saa dybt fortrolig med Sorøs Historie, ogsaa i Tiden før det 19. Aarhundrede, at man maa haabe, at han kan faa Lejlighed til at fortsætte sine Studier herover. Til Trods for det fortjenstfulde store Sorøværk, udgivet af Soransk Samfund, er der endnu talrige Punkter i den minderige Stiftelses Historie, som kunde fortjene nærmere at udforskes og belyses.

Bjørn Kornerup.

Venskab og Samvirke. Brevveksling mellem Vilh. Beck og Johannes Clausen. Udgiven af Axel Beck. Kbh. 1936. (O. Lohse). 355 S.

Under den meget træffende Titel »Venskab og Samvirke« har Pastor Axel Beck udgivet en Samling Breve mellem de to bekendte Kirkemænd, hans Fader *Vilhelm Beck* og *Johannes Clausen*, sidst Præst i Vonsild. Det er en Brevveksling, der i Tid strækker sig fra deres Ungdomsbekendtskabs Dage i Midten af 1850'erne og til Becks Død 1901, og som afspejler mange Slags aandelig Samleven og aandelig Brydning, først og sidst dog et trofast Venskab gennem et halvt Hundrede Aar.

Da Originalerne til Brevene er i Privateje, er der ikke Adgang for Udenforstaaende til at efterprøve Tekstbehandlingen, men som Helhed gør denne et tilforladeligt Indtryk, selv om man kunde have ønsket, at der var læst en mere omhyggelig Korrektur — en vedlagt Trykfejlsliste udtømmer langtfra Emnet. Teksten er ledsaget af en kortfattet Kommentar, som — hvad der snart er lige saa sjældent som forstandigt — er anbragt i Form af Fodnoter under de Sider, hvortil den hører, og som klart og knapt bringer netop den Sum af Oplysninger, der er nødvendig for Forstaaelsen af Brevene. Der er anvendt et ikke ringe Arbejde paa at udarbejde den, hvad der bl. a. har sat sig tydelige Spor i talrige Henvisninger til de spredte kirkelige Blade, hvori de to Venner jævnlig skrev deres Artikler. Den, der selv har prøvet at oplede saadanne Bidrag i tidligere Tidens Periodica, vil vide at skønne paa den Arbejdsindsats, der her er ydet. Derimod vilde det have været i høj Grad ønskeligt, om Bogen var blevet udstyret med et Navneregister. Man burde i vore Dage være naaet saa vidt, at der aldrig mere blev udgivet Brevvekslinger eller lignende Samlinger, uden at de var ledsaget af Register, en Regel, der desværre kun alt for ofte syndes imod baade af Læg og Lærd. Det er urimeligt, at Menneskers kostbare Tid skal spildes ved bestandig gentagne Eftersøgninger efter Ting og Navne, som med Lethed lod sig finde ved Hjælp af et selv beskedent Register, og man kan nu en Gang ikke forvente, at alle er i Besiddelse af en Hukommelse som den bekendte Registrator i Gehejmearkivet *Kall Rasmussen*, om hvem det blev sagt, at han aldrig glemte, hvad der blot een Gang havde passeret hans Blik.

Til Trods for, at en Del af Indholdet i de her udgivne Breve har været

kendt tidligere, bl. a. fordi Udgifveren selv har benyttet dem i sin — iøvrigt ikke meget tilfredsstillende — Mindebog »Vilhelm og Nina Beck« (1—2, 1921—22), er det dog med Tilfredshed, at man nu ser Stoffet fremlagt i sin Helhed, idet kun nogle faa Steder af rent privat Natur med rigtig Takt er blevet udeladt. Baade i psykologisk og historisk Henseende er Samlingen afgjort af Værdi, selv om den langt fra kan sidestilles med en lignende Brevveksling, som det af flere Grunde ligger nær at sammenligne den med, Brevskiftet mellem *Otto Møller* og *Skat Rørdam* (1—2, 1915—16). Medens de sidstnævnte Breve giver saa overordentlig meget til Belysning af den almindelige kirkehistoriske, litterære og folkelige Situation i den Periode, de omfatter, er Becks og Clausens Breve af en langt mere enstrenget Karakter. Først og sidst handler de om de to Venners personlige og gensidige Forhold under ikke faa Omskiftelser. Navnlig i Ungdomsbrevene kommer dette tydeligt frem — atter og atter er der Tale om deres Udvikling og om de aandelige Vanskeligheder, de havde at kæmpe med, og adskillige af disse tidlige Breve giver forøvrigt et mærkeligt Indtryk af en saa dybtgaaende Selvransagelse, at den formodentlig vil forekomme Nutiden temmelig fremmed. I de senere Breve, fra den Tid, da baade Beck og Clausen hver paa sin Maade kom til at staa midt i det brusende Liv, optager Behandlingen af Dagens praktiske Spørgsmaal af kirkelig Art en større Plads. Navnlig bliver Forholdet til »Kirkelig Forening for den indre Mission«, som begge havde været med til at stifte 1861, et bestandig tilbagevendende Forhandlingsemne, ikke mindst da Johannes Clausen fra ca. 1870 havde trukket sig noget tilbage fra denne Bevægelse og saa med en Del Kritik paa adskillige Foreteelser indenfor den.

Interessant er det endvidere at iagttage, hvorledes Karaktermodsatningen mellem de to Brevskrivere allerede tidligt giver sig til Kende og i Aarens Løb uddybes mere og mere: Vilhelm Beck som langt den stærkeste Personlighed, en født Herskernatur, ubøjelig i at fastholde sine Maal, viljestærk og magtglad, af Temperament fortrøstningsfuld og munter, vittig og flot i Anslaget, om end ikke sjældent paa Bekostning af dybere aandelige Værdier og uden større Forstaaelse for Modpartens Standpunkter — Johannes Clausen som den blødere, let bevægelige og let paavirkelige Natur, ofte baade i Ungdom og Manddom nedtrykt og forsagt, langtfra saa helstøbt som Vennen, men mere levende i sin Udvikling og mere alsidig i sine Interesser. Denne Forskel i Anlæg forte naturligt gentagne Gange til en stærkt afvigende Stilling til Tidens Bevægelser. Ganske ejendommeligt er det saaledes at se, hvorledes Clausen, der oprindeligt mest synes at have tilhørt Vækkelsestypen, gentagne Gange ytrer Frygt for, at Beck skulde lade sig drage for meget i grundtvigsk Retning; en Aarrække senere blev Forholdet som bekendt det omvendte: medens Beck sluttede sig inde i den faste, men snævre Borg, han havde bygget sig, skilte Clausen sig til Dels ud fra den indremissionske Bevægelse og tilegnede sig paa flere Punkter grundtvigske Sympatier og Anskuelser. Alt dette affødte forskellige Brydninger og alvorlige Meningsudvekslinger, men deres trofaste Venskab — forankret som det var i et fælles Kristendomsyn og opbygget paa forskelligartede Naturers Enstemthed — røkkedes trods alt ikke i de mange Aar. Efter mere end en Menneskealders Forløb skrev Beck en Gang (S. 307): »det er et Venskab, som kan taale Slid«, og med Rette; Livet igennem havde de to Venner kraftigt læst hinanden Teksten, uden at de til Grund liggende Følelser ændredes derved. Ikke mindst er det foreliggende Brevstof interessant til Belysning af, at det i visse Kredse gængse Portræt af Vilhelm Beck blot som en haardhjertet, dømmesyg Helvedesprædikant aabenbart trænger til at revideres. Mange Ytringer i Brevene viser, at hans Personlighed dog har været mere nuanceret, og at andre — blidere og varmere — Træk hører med til Helhedsbilledet af denne Vækkelseslegionernes skarptskaarne Diktator.

Forøvrigt mindes man gennem denne Brevveksling paa ny om, hvor stærkt Tidens Strøm rinder. Hvad der for faa Aartier siden var kendt af alle og enhver, er allerede nu halvt eller helt sunket i Glemme, og hvad der har sat eet Slægtled i den heftigste Bevægelse, staar mærkeligt fjernt, næsten ubegribeligt for de nærmest følgende. Dette vilde kunne belyses paa flere Maader ud fra de her udgivne Breve, der genkalder Erindringen om talrige Optrin indenfor den Beckske Bevægelse og mellem denne og dens Modstandere, som nu helt tilhører Kirkehistorien (f. Eks. Ryslinge-Sagen 1865 ff., *Pauline Worms* valkyrieagtige Angreb, Bethesdamøderne o. m. a.). Hvor stærkt Tiden har forandret sig, faar man ogsaa et levende Indtryk af gennem Tonen og Stilen i disse Breve, ikke mindst i dem, der omhandler dogmatiske eller principielle kirkelige Spørgsmaal, f. Eks. et Brev fra 1859 om Sakramentlæren (S. 60 f.). Skønt det er vitterligt, at hverken Beck eller Clausen har givet mere betydningsfulde Bidrag til Udformning af den systematiske Teologi, som de næppe har interesseret sig synderligt for, er det ret mærkeligt at konstatere, at man selv hos en saa karakteristisk Repræsentant for Vækkelstypen som Johs. Clausen mærker en Efterklang af den *H. N. Clausen-Martensenske* luftige, abstrakte Taleform, naar han privat skal fremstille den Slags Emner. Overordentlig typisk for en ældre Tids Betragtningmaade er ogsaa de Breve fra 1896, hvori de to Venner udtaler deres dybe Bekymring og Forargelse over den begyndende historisk-kritiske Bearbejdelse af det gamle Testamentes Skrifter. Hvad der for et yngre Slægtled staar som ganske selvfølgelig, betragtes her blot som Udslag af »utilbørlig Kritik«, som Vidnesbyrd om »Satans« Angreb paa »Menigheden«; og denne Opfattelse giver sig just ikke særlig værdige Udslag i Organisation af et formeligt Spioneringssystem blandt Studenterne for at fremskaffe Kollegiehefter, nedskrevne ved de daværende gammeltestamentelige Professorer *Frants Buhls* og *J. C. Jacobsens* Forelæsninger. Man føler unægtelig her, at man trods den forholdsvis ringe Afstand i Tid staar over for en længst forsvunden Periode.

Bjørn Kornerup.

»*Ludvig Schrøders Liv og Gerning*, meddelt ved hans Søn Frederik Schrøder« I—II (169 + 276 Sider). Udkommet paa Kirkeligt Samfunds Forlag, i Hovedkommission hos H. Hagerup, København 1935—36.

I Anledning af, at det den 19. Januar 1936 var Hundreårsdagen for Højskolemanden *Ludvig Schrøders* Fødsel, har hans yngste Søn, Pastor *Frederik Schrøder*, udsendt en større Biografi af Faderen, hvis 1. Halvbind allerede forelaa i Efteraaret 1935, mens 2. Halvbind udkom i Slutningen af Jubilæumsaaret. Da Værket saaledes nu er afsluttet, skal jeg, idet jeg henviser til min Omtale af 1. Halvbind i Personalhistorisk Tidsskrift 10. Rk., III Bd. (1936) S. 65—66, nedenfor anfælde Bogen som Helhed.

I en Efterskrift gør Forfatteren opmærksom paa, at det ikke har været hans Agt »at fortælle om L. Schrøder, som han lever for en Søn, ej heller at forme Myten L. Schrøder eller samle Anekdoter om ham«. Opgaven har derimod været »at skrive hans Historie efter de bedste Kilder«. Som Motto for sin Bog har Frederik Schrøder valgt et Fyndord fra Hávamål: »Sjældnen rejser Bøtastene, om ej Sønner rejse dem«. Dette anfører han som Begrundelse for, at han, der ikke er Faghistoriker, har givet sig i Kast med den store og vanskelige Opgave at skildre Faderens Liv og Gerning. Med rigtig Forstaaelse af, at han paa Grund af sin specielle Indstilling til Emnet ikke er nogen uhildet Bedømmer, har Forfatteren taget det kloge Standpunkt at indskrænke sig til at citere og referere i Stedet for at

bearbejde og vurdere, hvilket sidste han ifølge Sagens Natur næppe vilde have kunnet gøre paa fuldt objektiv Vis.

Det omfattende nye Kildemateriale, Frederik Schrøder har fremdraget, har gjort det muligt for ham næsten overalt at efterspore Faderens Livsudvikling og Virksomhed i Enkeltheder, mens man tidligere paa de fleste Omraader kun kunde følge den i meget grove Træk.

Noget af det mest værdifulde nye i den nu foreliggende Bog er en detaljeret Paavisning af de særlige Forudsætninger, der førte Ludvig Schrøder bort fra hans teologiske Fagfællers slagne Embedsvej og ind i den nye Folkeoplysnings Tjeneste.

Blandt disse Forudsætninger er en af de vigtigste Schrøders Virksomhed som Lærer ved »Det forenede Velgjørenheds-Selskabs Drengeskole«. »Velgjørenheden«, som den for Nemheds Skyld kaldtes i daglig Tale, var stiftet i 1830'erne af Grundtvigs begejstrede Discipel *Frederik Barfod* med det Formaal at meddele gratis Undervisning til Børn af værdige trængende Forældre, især saadanne som havde kendt bedre Kaar. Denne Skole blev baaret oppe af en Kreds af unge idealistiske Lærere, der uden Vederlag — ene af Kærlighed til Sagen — stillede deres Arbejdskraft til Disposition. Inden for Lærerkollegiet herskede et frit kammeratligt Samvær, som fik afgørende Betydning for Ludvig Schrøders Syn paa, hvorledes et Lærersamfund bør organiseres.

Af de Erfaringer, der kom til at øve størst Indflydelse paa den store Højskolemands pædagogiske Udvikling, fremhæver Forfatteren endvidere med Rette dem, Ludvig Schrøder gjorde som Privatlærer for *Axel Helsted*, den senere bekendte Maler. Drengens Fader ønskede hans kunstneriske Anlæg udformede gennem en fri Undervisning, og denne paatog Schrøder sig. Han søgte at løse sin Opgave ved i Overensstemmelse med Grundtvigs Skoletanker at fortælle sin Elev Myter og Oldsagn. Forsøget faldt heldigt ud og gav Schrøder Lyst til at fortsætte. I hvor høj Grad denne Privatlærergerning blev bestemmende for Ludvig Schrøders hele senere Livsbane, fremgaar af et Brev, han som Vikar paa Rødding Højskole i Slutningen af 1861 skrev til sin Forlovede, *Charlotte Wagner*. Heri hedder det bl. a.: »Det er dog underligt, som Vorherre kan føje Tingene. Havde jeg ikke i Nytaarsgave faaet Axel Helsted som Elev, vilde jeg næppe nu have siddet her som den foreløbige Folkelærer, om hvem Kjøbenhavnerne vente at høre, at han skal blive fast i Saddelen herovre«. Og uden Rødding intet Askov, og man utvivlsomt sige.

Det har hidtil været den almindelige Opfattelse, at Ludvig Schrøder, allerede inden han første Gang drog til Rødding, havde opgivet de Planer, han tidligere havde næret om at blive Videnskabsmand eller Præst, og definitivt besluttet at vie sine Kræfter til Højskolesagen. Denne Teori kan imidlertid ikke staa for en nærmere Prøve. Ved at gennemgaa Faderens Korrespondance fra Ungdomsaarene har Forfatteren nemlig konstateret, at Ludvig Schrøder lige til nogle faa Dage, før han modtog Tilbudet om at tage over til Rødding Højskole som Lærer, følte sig usikker med Hensyn til, hvad der var hans rette Livskald, og stadig droges stærkt mod præstelig Virksomhed. Det ser derfor tilsyneladende ud som en Tilfældighed, at Schrøder i November 1861 rejser over til Rødding og dermed tager det første og afgørende Skridt paa sin Højskolebane. Men ogsaa kun tilsyneladende: Thi saaledes som hans aandelige Udvikling havde formet sig, var alt »lagt op til« Valget af Højskolegerningen.

Særlig indgaaende belyser Pastor Frederik Schrøder i sin Biografi af Faderen dennes Liv i Tiden indtil 1864, dette Nederlagets Aar, der af mange i Samtiden blev anset for at være Endepunktet, men for andre — og blandt dem i første Linie Ludvig Schrøder — blev Vendepunkt og Udgangspunkt. Dette Tidsrum — omfattende Schrøders Barndom i Christianssæde Skovridergaard paa Lolland, hans Skolegang paa Herlufsholm, de derpaa føl-

gende Studieaar i København og endelig hans kortvarige Højskolegerning i Rødding — er behandlet i Bogens første Halvbind.

I andet Halvbind fortsættes dernæst med Skildring af Askov Højskoles Grundlæggelse og dens hurtigt voksende Betydning under Schrøders Ledelse. Endvidere gøres der Rede for hele hans øvrige mangesidige Virke, bl. a. som Foredragsholder og Skribent, som Politiker, som Bestyrelsesmedlem i Hede-selskabet og i forskellige patriotiske Sammenslutninger og som ivrig Deltager paa grundtvigsk Side i det kirkelige Arbejde. Desuden giver Forfatteren en smuk, personligt præget Skildring af Ludvig Schrøder i Hjemmet og omtaler i den Forbindelse udførligt Charlotte Schrøders store Betydning for sin Ægtefælle.

Endelig findes i Slutningskapitlet »Karakteristik og Eftermæle« sammenstillet en lang Række Udtalelser om Schrøders Personlighed og om hans Livsværk. De er dog næsten alle fremsat af Mennesker, der tilhører samme Aandsretning som Schrøder, og giver derfor et ganske vist rigt facetteret, men dog nok noget fortegnet Billede af ham. Det kan maaske udtrykkes saaledes, at Kapitlet indeholder betydeligt mere »Eftermæle« end »Karakteristik«.

Imidlertid har Pastor Frederik Schrøder gennem sin Fremlæggelse af Kildematerialet tilvejebragt et godt Grundlag for at give en objektiv og udtømmende Karakteristik af Ludvig Schrøder. Vort Helhedsindtryk af dennes Personlighed kan ikke siges i væsentlig Grad at være blevet ændret som Følge af de mange nye Detailoplysninger, Sønnens Bog bringer. Men Billedet af den fremragende Højskolemand har dog i flere Henseender skiftet Karakter: Baggrunden har faaet en omhyggeligere Udførelse, Perspektivet er blevet dybere, Linierne er trukket kraftigere op, og selve Skikkelsen har faaet mere Farve og Liv end før, — alt med det Resultat, at **M e n n e s k e t** Ludvig Schrøder nu træder klart frem for os.

Her skal kun antydes nogle Hovedtræk:

Den af Schrøders Karakteregenskaber, der springer mest i Øjnene, er hans enorme Arbejdstrang og -evne. Han forstod som faa den Kunst at tage Tiden i Agt. Derfor »hummede« man sig uvilkaarlig for ikke at komme ham i Vejen, ligesom man vænnede sig til at fatte sig i Korthed, naar man havde noget at tale med ham om. Denne utrættelige Arbejdsomhed i Forbindelse med en vis Skyhed over for fremmede var det, der bevirkede, at mange ansaa Schrøder for »utilnærmelig«. Arbejdet var ham en Livsfornödenhed. Naar han hvilede sig, skete det ved, at han skiftede Arbejdsform.

Et værdifuldt Supplement til Schrøders store Virkelyst var hans Evne til at sætte andre i Gang med et Arbejde og faa dem til at holde ud, selv om Vanskelighederne meldte sig, og de derfor følte sig fristet til at give op. Denne igangsættende Evne var en af hans vigtigste Føreregenskaber.

I al sin Gerning forfulgte Ludvig Schrøder praktiske Formaal. Det er betegnende for ham, at han aldrig læste en Bog blot for sin Fornøjelses Skyld: Han »pløjede« den med Pen i Haand, grundigt noterende alt, hvad han mente at kunne faa Brug for i sine Foredrag eller Artikler.

Sansen for praktiske Formaal, for Realiteter, præger ogsaa Schrøders Syn paa Højskoleundervisningen: Gang paa Gang betoner han, at den skal vække de unge til Handling, give dem Lyst til at udrette noget, hver paa sit Felt. Særlig klart kommer hans Anskuelse frem i følgende Programudtalelse: »Ordet skal bruges til at vække Ungdommens Mod paa et daadfuldt Liv, og den historiske Oplysning maa bruges som et Mittel til at føre U n g d o m m e n i n d i V i r k e l i g h e d s o p g a v e r n e og staalsætte Viljen«. Naar man fra forskelligt Hold rettede den Anklage mod Højskolerne, at de opdrog deres Elever til virkelighedsfjerne og arbejdssky Drømmere, kunde Schrøder derfor med fuld Føje melde Hus forbi for Askovs Vedkommende.

Ludvig Schrøders Indstilling over for Mennesker var afgjort positiv: Han

var altid villig til at lære af andre. Hvad han ikke mente at kunne bringe i Overensstemmelse med sine egne Ideer og Planer, lod han som Regel roligt ligge uden deraf at tage Anledning til Kritik. Denne udpræget konstruktive Natur stræbte overalt at bygge og skabe nyt, at samle og slaa Bro mellem forskellige Meninger, at forene i Stedet for at skille.

Takket være sin stærke Personlighed blev Schröder dog ikke en Kamæleon, der til enhver Tid antog Farve efter de skiftende Omgivelser. Tværtimod satte han sit tydelige Stempel paa enhver Sag, som han beskæftigede sig med, gjorde den bogstavelig talt til sin egen. Men han ønskede saa vidt muligt at undgaa Polemik og Strid for ikke at skabe eller uddybe Modsætninger.

Dette hænger paa en mærkelig Maade sammen med Ludvig Schröders Angst for at give sit medfødte koleriske Temperament frit Udløb. Med stor Viljesanspændelse lykkedes det ham oftest at betvinge sin opbrusende Hidsighed og omsætte den i stædig Udholdenhed; men ved enkelte Lejligheder brød den dog frem med vulkanagtig Kraft. Vi staar her ved et af de mest oprindelige Elementer i den modne Mands Natur, som han aldrig opnaaede fuldstændigt Herredømme over, skønt han bestandig arbejdede derpaa med den største Taalmodighed og Energi.

Selvtugten var kun en enkelt Side af Schröders almindelige Trang til at »kultivere« baade sig selv og andre. I den Henseende var han en Aandsfrænde af Bjørnstjerne Bjørnson, hvis symbolske Skildring — i Indledningskapitlet til Fortællingen »Arne« — af, hvorledes det haarde og nøgne Fjeld klædes af Vegetationen, Schröder atter og atter vendte tilbage til i sine Foredrag.

Foruden Ønsket om at skabe Kultur — aandelig saavel som materiel — havde Ludvig Schröder endnu et afgørende Grundmotiv til sin Livsgerning: Længslen efter, hvad vi med Nutidens Terminologi vilde kalde »Folkefællesskab«. Denne Længsel synes at have sin Rod i en oprindelig dyb Ensomhedsfølelse, som kun kunde neutraliseres gennem et stærkt aandeligt Samliv, helst med saa mange som muligt.

Det blev Ludvig Schröders Lykke, at hans naturlige Drift til gennem Samvirken med ligesindede at skabe en bred folkelig Kultur mødtes af en tilsvarende latent Trang hos den store Befolkningsklasse, hvis Betydning netop da var i Opgang: Bønderne. Thi hvad er Kunstneren uden Leret, og hvad bliver Leret uden Kunstneren? Heri ligger dybest set Forklaringen paa, at Schröder naaede at se saa rige Frugter af sin Virksomhed, skønt de personlige Betingelser næppe var bedre hos ham end hos mange andre, hvem det kun er blevet forundt at naa langt ringere Resultater.

Som Følge af den enorme Indflydelse, Ludvig Schröder har øvet paa Udviklingen i Danmark efter 1864 paa en Mængde vigtige Felter, kan den nu udkomne Bog om ham anbefales til enhver, der interesserer sig for vort Lands Historie i anden Halvdel af det 19. Aarhundrede. Og for dem, som søger Oplysning om Schröders egen Livshistorie eller om hans Betydning for Højskolebevægelsens Fremvækst og Sejr i Danmark samt dens Omplantning til andre Lande, er Schröder-Biografien et uundværligt Kildeskrift.

Poul Møller.

*Adam Lewenhaupt: En färd till minnenas värld, Hågkomster från barn-
domen (1861—70).* Stockholm, Wahlström & Widstrand, 230 Sider.

Om nogen fødtes til Memoireforfatter, maa det være vort Samfunds Æresmedlem, Överstekammarjunkaren, fil. hedersdoktor, Greve *Adam Lewenhaupt*. Der er enkelte Mennesker, som fra Vuggen fik en saadan Plads i Livet, at de rent personlige Minder, selv fra de første Barndomsdage, stadig væves sammen med Erindringer om Samvær med fremtrædende og betydelige Mænd

og Kvinder. Denne fængslende Færd til Mindernes Verden er et mer end almindelig typisk Eksempel herpaa. Bogen er oprindelig skrevet for Familien. Dens Forfatter — og, som man ved, en Forfatter ex professo — blev dog af mange opfordret til at »låta bläcket övergå till trycksvärta och fallit«, en Beslutning, som intet Forsvar kræver. I sit svenske Fædreland er Grev Lewenhaupt kendt af utallige Mennesker, af Navn vel af alle. Det er da kun rimeligt, at denne Bog har fundet en vidtstrakt Læsekreds. Ogsaa danske Læsere vil fængsles af Beretningerne om svundne Tider i vort Broderland, undertiden saa stærkt afvigende fra vore Dages Liv, at de næsten har Æventyrets Karakter.

Uddrag af Moderens og andres Dagbøger, Brevcitater o. l. er de faste Støttestrukturer. Man maa vel erindre, at Bogen slutter paa et Tidspunkt, da Forfatteren endnu ikke havde fyldt sit tiende Aar. Dette Binds Troværdighed skyldes dog først og fremmest en glimrende, man fristes til at sige skolet Hukommelse.

Ranke, naturlige og pligtopfyldende Forældre opdrog Børnekuldet paa det Sjöholm, hvor Grev Adam Lewenhaupt i Sommerhalvaaret endnu nyder sit Otium. Faderen — yngre Søn fra Claestorp, oprindelig Rytterofficer, i Manddommen virksom Godsejer med levende Ønsker om Fremskridt paa alle Landvæsenets Omraader, som Overkammerherre hos Dronning Louise, Carl XV's Gemalinde, en af Hoffets Spidser og dertil den litterært interesserede Stifter af Svenska Autografsällskapet og Medlem af lærde Selskaber — og Moderen — Riksmarskalken Grev *Gyldenstolpes* Datter, i mange Henseender sin Mands jævnbyrdige — havde ypperlige Evner til at skabe Lykke om sig. Det er da intet Under, at Bogen former sig som en Hyldest til Barndomshjemmet.

Født i Stockholm tilbragte den lille Adam sin Opvækst paa Sjöholm, hvor Faderen, da Familien snart tog fast Helaarsophold paa Stedet, lod opføre en ny og rummelig Hovedbygning. Her udfoldedes en vidtstrakt Gæstfrihed. Mange af de Mennesker, der drog ud og ind, bliver portrætterede, saaledes som Barnets Øje saa dem: Kong *Carl XV* med stort Følge, en Gang ledsaget af en ægyptisk Prins af usædvanlige Legemsdimensioner, »det är då otur att få den olycksfågeln med«, skriver Grevinden i sin Dagbog, Dronning *Louise*, Prinserne *Oscar* (II) og *August*, Slægtens talrige Medlemmer, Jagtvenner og Repræsentanter for Diplomatiets, Arméens, Gejstlighedens, Videnskab og Kunst. — Beretningerne om de Krav, der, ikke mindst under de ofte gentagne kongelige Besøg, stilledes til Husets Frue, er fantastiske. Naar der ved en Prinsemiddag, efter Smörgåsbordet »med allt möjligt krafs«, serveredes Østers, Suppe *Julienne*, Pigvar, Oksefilet med Grøntsager, Hummer à la *Daube*, Kalkun med Trøfler, røget Laks med Spinat og Æg, Gaaseleverpostej, Hjerpe, Grønærter, skotsk Tærte, Ost, Mandelis, Syltetøj, blandet Frugt og Konfekt, forstaa man, at Arrangementet ved den »gaaende« Déjeuner dinatoire, som kort efter ordnedes i Anledning af Kongens Besøg og hvortil »en evig smälta af socknens patroner« var indbudt, og ved andre lignende Lejligheder kunde holde Husmoderen oppe til langt paa Nat, konfererende med en Generalstab af »trotjänare«. Modsat fortælles om de stille Aftentimer i Bibliotheket, hvor Højtlesning vekslede med de enkelte Familienmedlemmers private Ekskursioner i Reolerne. Selv for Børnene fandtes intet Index librorum prohibitorum. Disse Stunder er saa intensivt opfattede af Barnet og Mindet herom saa levende genfortalt, at Læseren uvilkaarligt rives med og tilfulde forstaaer, at Familie kredsen omkring Bibliothekslampen endnu den Dag i Dag for Forfatteren staaer som »en exponent på den fridfulla förfining, som är utmärkande för gamla svenska herrgårdshem«.

Hvert af Børnene havde en lille Holm i Søen som sit særlige Rige. Grev Adam maatte som den yngste nøjes med en lille Odde, hvor han, i Modsætning til den ældre Broder, var fredelig og strængt konstitutionel med en Fire-

stænders Repræsentation. Aftenerne gik med Udarbejdelsen af dette Riges Historie lige fra Oldtiden, spækket med uendelige Kongerækker med Capetingerne som Forbillede. Rigets Slægter blev genealogisk og heraldisk behandlede, deres Residenslotte aftegnedes i Teksten, ligesom lærde Akademier og Selskaber indstiftedes med tilhørende nøjagtige Medlemsfortegnelser. Det var i det Store og Hele den franske og ikke den svenske Historie, der gik igen. Hertil kom Rigets hele praktiske Organisation. Det er utroligt, at en knap 10-Aars Dreng plejede den Slags Sysler, men i høj Grad forstaaeligt, at han oplevede Æresdoktorens Laurbær om sin Pande, almindelig anerkendt som historisk Forfatter og Udgiver.

De stadige Udflugter til Eriksberg, Claestorp og andre Familiebesiddelser, Turene til Hytter og Krinkelkroge sammen med en af Forældrene eller paa egen Haand for der at besøge gamle og svage paa Godset, Skildringer af højst originale Tjenestefolk, af uhyggelige og mystiske Vagabonder, Barnets dæmrende Forstaaelse af politiske og andre Rørelser og Forundring over det nye, alt giver et levende Billede af en Tid, af et Miljø. Kun nu og da strejfes danske Forhold. Den gamle Farmoder, født Friherrinna *Beck-Friis*, havde som ung Pige siddet paa Böringe og lyttet til fjerne Drøn fra Københavns Bombardement. Enkelte Danskere optræder paa Skuepladsen, Begivenhederne omkring Kronprins *Frederiks* og »Sessan«s Bryllup omtales i Forbifarten.

Den, der selv i en snæver Kreds har lyttet til Forfatterens Beretninger, formaar naturligvis end mere at følge med paa Færden. — Naar den gamle Greve, uden Støv paa Vingerne, snart lægger ud igen, vil mange følge ham. En rig og afvekslende Virksomhed blev hans Lod i Livet. Barndomsmindeerne har paa bedste, mest sympatiske Maade forberedt Interessen for kommende Bind, omfattende Ynglingeaaere og Manddommens Gerning.

P. B. G.

W. Ørbæk: Hans Wilh. Warnstedt. Officeren, Theaterdirektøren, Diplomaten. En personalhistorisk og tidshistorisk Skildring. 225 S. Levin & Munksgaard. Kbh. 1936.

Det var ikke som Officer og endnu mindre som Diplomat, at *Hans Wilh. v. Warnstedt* indlagde sig Fortjeneste. Hans Betydning tilhører udelukkende Det kgl. Teater, for hvilket han var administrerende Direktør i fjorten Aar (1778—1792). Paa denne ogsaa dengang udsatte Post var han sine Kolleger overlegen. Han havde ikke alene Interesse for, men Forstand paa dramatisk Literatur og Skuespilkunst. Teaterets Opgave var for ham først og fremmest national. Han indførte Disciplin, oprettede Synge- og Danseskoler, opmuntrede de danske Forfattere til at skrive for Scenen og stræbte at hæve Skuespillerstanden socialt. Han interessede sig for Opførelsen af Holbergs Komedier og støttede *Johs. Ewald*; »Fiskerne«, Skuespil af *P. A. Heiberg* og *Thaarup* samt »Bagtalelsens Skole« fremkom i hans Periode, sceniske Begavelse som *H. C. Knudsen*, *F. Lindgreen*, *Frydendahl* debuterede, og *Fr. Schwarz's* Evner kom til fuld Udvikling. Uden Overdrivelse kan Warnstedt betegnes som vor mest kyndige Teaterleder i det 18. Aarhundrede, og hans Virksomhed satte varige Spor.

En besynderlig sammensat Personlighed var han, baade myndig og svag, tysk af Opdragelse, men dansk af Følemaade, overlegen i Pengesager, men dog Slave af det usle Mammon, Ordensmester helt ud i Smaating, men alligevel selv Ordensbryder, opfarende i personligt Samvær, men roligt dømmende med Pennen i Haand, villig til at bringe personlige Ofre, skønt han snart lærte, at Utak vilde blive hans Løn. Det bizarre i hans Sind drev ham til at søge Lidelsen. I alt, hvad han foretog sig, var der ligesom en dobbelt Bund; Sam-

tiden taler ofte om hans »Underfundighed«: Han var baade gift og homoseksuel.

Det er en vanskelig Opgave at drage en saadan splittet Natur frem til historisk Behandling; Billedet af Manden flimrer for Læserne; meget af det, han foretog sig, virker ubehageligt. Lægen *W. Ørbæk*, Forfatter til et Par Romaner bygget over Teaterforhold i det 18. Aarhundrede, har gennemgaaet et stort Stof, trykt og utrykt, og Resultatet er blevet et flittigt Kompilationsarbejde, hvis Kilder er behandlet ret skødesløst, idet Læseren — ligesom for Eks. i Elith Reumerts Bøger — ikke faar præcist at vide, hvad der tidligere er fremdraget, og hvad der skyldes Forfatterens Søgen. Grundlaget for Bogen er Dr. Bobés Skildring af Warnstedt (Brickas Leks. 28. Bd.), der vakte stor Opsigt blandt alle interesserede, da den udkom i 1904, bygget som den var paa Studier af førstehaands Kilder. Dr. Bobé havde haft Adgang til Arkivet paa Frederiksdal, og dér før nogen anden bl. a. udtaget den Viden, at Warnstedt var Fader til J. P. Frydendahl, »den største Skuespiller i Europa«, som Jens Baggesen kaldte ham. Dr. Ørbæk mener ganske vist (pag. 103), at Faderforholdet ikke var nogen Hemmelighed for Samtiden, men Beviset for denne Antagelse bliver han Læseren skyldig. Ogsaa for Warnstedts Afvigelse fra det normale Kønsliv havde Dr. Bobé fin Forstaaelse.

Om denne »Pæl i Kødets« og den Indflydelse, som den uden Tvivl havde paa Warnstedts Teaterledelse, vilde den moderne Læser gerne have haft mere sikker Viden. Men her lades i hvert Fald den med Emnet og Tiden fortrolige Læser i Stikken. Dr. Ørbæk har rundsøgt Omraadet og medtaget en Mængde tidligere kendt Stof, om hvilket han ikke fremsætter nye Betragtninger. Han lader overalt saa vidt muligt Warnstedt selv tale, dels gennem officielle Skrivelser, dels gennem Breve til Søstrene, Grevinde *Sophie Schulin* og Frøken *Louise Warnstedt*. Mod de Bemærkninger, Forfatteren nu og da gør, kan rejses adskillige Indvendinger. Naar Dr. Ørbæk (pag. 11) skriver, at Warnstedts Afvigelse fra det normale endnu »sædvanligt forties«, kender han for Eks. ikke Karakteristiken af Warnstedt i »Før og nu« (1917). Ogsaa andre Steder har man iagttaget ham og hans Handlinger under den rette Synsvinkel. Pag. 62 kaster Dr. Ørbæk Mystik over nogle meget karakteristiske Breve, skrevet af Danseren *Jansen*, hvis Tilstedeværelse paa Det kgl. Bibliothek allerede blev bemærket i »Breve fra danske Skuespillere og Skuespillerinder« I (1911), og som Julius Clausen senere udgav i »Vor Fortid« (1916—17). Der er ikke det mindste »mistænkeligt« ved disse Udgydelser, hvor lidet tiltalende de end er; de er tværtimod særdeles dagklare og skrevet med Jansens Haand, men hvordan de er kommet bort fra Warnstedts Eje, lader sig naturligvis ikke afgøre nu. En næsten ubegribelig Lapsus begaar Dr. Ørbæk, naar han (pag. 99) fortæller, at den offentlige Kritik af Teatret, dets Forestillinger og Personale begyndte som »noget helt nyt og hidtil ukendt« i 1785 med Rahbeks og Prams »Minerva«. Det hører dog ellers til vor Børnelærdom, at Rosenstand-Goiskes »Dramatiske Journal« fra 1771 var den første danske Teaterkritik.

Dr. Ørbæk burde have bemærket, at den selskabelige Omgang, som Warnstedt skaffede Frydendahl, var meget betydningsfuld for ham. Han fik paa nært Hold Lejlighed til at iagttage Standspersoners Ejendommeligheder, og de gik siden igen i hans sceniske Fremstillinger. Om Warnstedts Forhold til en anden af Samtidens navnkundige Skuespillere, Fr. Schwarz, bringer Bogen desværre intet nyt, og vi maa stadig gætte os til, hvor megen Baggrund der var for Charlotte Dorothea Biehls Persiflage over deres Forhold i Fortællingen »Don Varino eller den falske Ven«. Warnstedt er usand, naar han (pag. 107) skriver, at Schwarz først blev forestillet for ham i 1778, da han tiltraadte som Direktør. Deres Bekendtskab var af langt tidligere Dato. Det ser vi bl. a. af Th. Overskous Skildring (Den danske Skueplads III, 26 ff.), som er bygget paa Schwarz' egne Ord. Han, som senere skulde blive en af Scenens store

Pædagoger, delte aabenbart ikke Warnstedts Følemaade. Det gjorde derimod Komponisten *J. A. P. Schulz*, og om deres maanedlange Samliv i Norge efter en stormfuld Rejse i Nordsøen bringer Dr. Ørbæks Bog nye Oplysninger: »Schulz er et af den Slags Mennesker, som jeg kunde bære ved Uhret som Berlogue; vi har ens Luner, ens Pedanterier, ens Smag, ens Ønsker«. Som Baggrund for en Skildring af Forholdet mellem Schulz og *Weyse* er disse Oplysninger ikke uden Betydning.

Warnstedts Afhængighed af Penge svækkede ogsaa hans Moral. Det fremgaar af Dr. Ørbæks Bog, at der var Forhold af økonomisk Natur mellem Teatrets Chef, General *Eickstedt*, og den administrerende Direktør, og udfra denne Viden forstaaer vi Warnstedts passive Holdning overfor Generalens Protektion af Sangerinden *Catharine Møller* til Skade for *Caroline Walter*. Der er intet Vidnesbyrd om, at Warnstedt gjorde nogen Indsats for at bevare dette Geni for vor Scene; Dr. Ørbæk skriver lidt tørt (pag. 45), »at hun ingen Betydning fik under Warnstedts Direktion«, og det er rigtigt, men for en Kunstender som Warnstedt maa den Til sidesættelse, hun led under, og som betingede hendes Flugt, have været en Pine. Han maa have haft fuld Forstaaelse af det kunstneriske Tab, hendes Bortrejse betød, men hans Afhængighedsforhold til Eickstedt umuliggjorde ham at hindre den.

Bogen bringer flere Oplysninger, end vi hidtil har kendt, om Warnstedts andet tragikomiske Ægteskab, der udelukkende var af økonomisk Natur. Da han nødtvungent havde forladt Direktørposten, var hans pengelige Forhold saa fortvivlede, at han ikke saa nogen anden Udvej end at sælge sig selv til Frøken *Schilden*, en rig Dame i Halvtredserne, hvem han skildrer som »ganske utaalelig«: »Hun ræsonnerer som Professor over alle skønne Kunster, men spiller, maler og broderer, saa man kan blive angst og bange derfor. Forfængelig er hun ogsaa i høj Maade, og da hun absolut kun hører sig selv, saa slipper jeg med Ja og Nej og staaer mig ret vel derved«. Han slap vel for at tage hende med til Lissabon, hvor han sad som Gesandt i ti Aar, men Forbindelsen gjorde ham blot endnu mere ulykkelig. Dog, i de sidste Aar synes der at være kommet større Ro over Warnstedt; Udnævnelsen til Overceremonimester og Tildelingen af Storkorset bidrog aabenbart hertil. Tilfældet vilde, at det blev en af hans Efterfølgere i Teaterdirektionen, *Godske Hans Olsen*, der i sin Egenskab af Notarius publicus paa Dødslejet oprettede et Testamente, som sikrede Warnstedts Kammertjener betydelige Ejendele paa Bekostning af Familiens Interesser.

Der er gode Enkeltheder i Dr. Ørbæks Bog, men et samlet Billede af en splittet Natur er det ikke lykkedes ham at skabe. Opgaven er vanskelig, men den løses ikke ved at kalde Warnstedt »en Teaterfigur, intet Menneske« (pag. 9). For det første skal en Teaterfigur jo gerne være en Gengivelse af et Menneske, og dernæst var der netop meget menneskeligt i Fejl og Fortrin ved Warnstedts Personlighed. Han var saare typisk for sin Race og den første af sin Art paa den danske Skueplads.

Robert Neiiendam.

Familien Neckelmanns Slægtsbog med Familievaaben, Biografier, Genealogi, Stamtavle, samt 208 Billeder og Portrætter. Samlet og udarbejdet af Edvard Neckelmann. Udgivet ved Hector Boeck. Kbh. 1936.

Det er altid en vanskelig Opgave at udgive en Forfatters efterladte Manuskript, vanskelig er det ogsaa i en Anmeldelse af en saadan Udgave at skifte Sol og Vind lige mellem Forfatter og Udgiver, især naar Familien har ønsket Manuskriptet trykt, som det forelaa, »dog med visse Rettelser og Tilføjelser, som er anset for nødvendige«. I det foreliggende Tilfælde maa det med Be-

klagelse siges, at Udgiveren havde gjort baade den afdøde Forfatter og sig selv, samt Læserne, en større Tjeneste ved ikke at paatage sig den stillede Opgave, dersom han ikke kunde opnaa Tilladelse til en fuldstændig Omarbejdelse af det sikkert med store Ofre og megen Flid indsamlede — men til Trykning baade reelt og sprogligt ganske umodne Materiale.

Bogen indledes med en Række Afsnit om Navn og Vaaben, Redegørelser for Forfatterens omfattende Undersøgelser i Tyskland, og en Del Biografier af afdøde og nulevende Medlemmer af Slægten, hvoraf flere skyldes Udgiveren; en stærk Bearbejdelse og Beskæring af dette Stof havde været paa sin Plads og kunde sikkert have beriget vor personhistoriske Litteratur med noget læseværdigt. Om den derefter følgende Stamtavle gælder det modsatte; om der her er sket Tilføjelser, kan ikke ses, men er det Tilfældet, havde i hvert Fald adskilligt flere været paakrævede. Stedsangivelser — blot for Fødsel, Vielse og Død — mangler i overvejende Grad, og den trykte Litteratur synes ikke udnyttet tilbunds.

Albert Fabritius.

Stammtafel Schmidt aus Zeppenfeld mit Listen der Töchternachkommen. Bearbeitet von Dr. Georg Schmidt. (Groitsch v. Leipzig) 1936. *Ahnetafel Geschwister Schmidt Saalfeld 1922—1934 mit Nachfahrenlisten der 16 Ahnen.* Bearbeitet von Dr. Georg Schmidt. Groitsch v. Leipzig 1936. (= 1937).

I et stort og stateligt Format og et smukt Udstyr har Syndikus i Saalfeld, Dr. jur. Georg Schmidt udsendt de to ovennævnte Bøger. Skønt intet af de to Arbejder har Berøring med dansk Personhistorie, er der dog paa Grund af den, som det synes, meget grundige og omhyggelige Udførelse, og ikke mindst derved, at Udgiveren har formaaet Dr. Johs. Hohlfeld i Leipzig til at indlede Værkerne med en grundig historisk-statistisk Bearbejdelse af Materialet, knyttet en ikke ringe teoretisk-genealogisk Interesse hertil, som gør det naturligt ogsaa at henlede dansk personhistorisk Offentlighed paa deres Fremkomst.

Stamtavlen, der behandler en, væsentligst i Rheinland og Westphalen boddende Slægt, hvis Medlemmer fortrinsvis har været knyttet til Landbrug og Bjergværksdrift, er opstillet efter Indrykningssystemet, og ledsaget af en Række skematiske Oversigter af passende Størrelse, som paa en fortrinlig Maade letter Overblikket. Navneregistret omfatter her som i Ahnetavlen desværre kun Efternavnene, desuden findes et fyldigt Stedregister og en Række smukt udførte Billedtavler. Den egentlige genealogiske Interesse er imidlertid knyttet til Dr. Hohlfelds statistiske Behandling, der maa betegnes som et mønstergyldigt Eksempel paa, hvor betydningsfuld en indgaaende statistisk Analyse er til Belysning af en Slægt. Foruden en Optælling af Individierne efter Køn indenfor hver Generation — som iøvrigt viser et saa forbløffende Forhold mellem de to Køn som 3:2 (104 Mænd mod 67 Kvinder) — gives Oversigter over Generationsvidden — et fiktivt Tal, som udtrykker Afstanden mellem to Generationer beregnet fra det gennemsnitlige Fødselsaar i een Generation til det gennemsnitlige Fødselsaar i den følgende — samt over Generationernes Udstrækning, dvs. Forskellen mellem en Generations ældste og yngste Fødselsaar; endvidere over Vielsesalder, Levealder, Antallet af Børn i de enkelte Ægteskaber, Børnedødelighed, samt topografisk og social Fordeling; endelig har Forfatteren ved at medtage en skematisk Fremstilling af Stamtavlens Indhold paa udmærket Maade lagt Materialet blot for Kontrol.

Ahnetavlen er for de første 9 Generationers Vedkommende (256 Ahner) meddelt i Tavleform, for de følgende syv Generationer (X—XVI) har det — bl. a. ogsaa paa Grund af de mange Huller — været nødvendigt at an-

vende Listeformen. For selve Udarbejdelsen gælder det samme som om Stamtavlen, den synes at være baseret paa meget grundige og omfattende Studier med rig Udnyttelse af primært Kildemateriale; Ahnetavlen bringer ligeledes en Række fortrinligt udførte Vaaben- og Billedplancher.

Ogsaa her er det imidlertid Dr. Hohlfelds statistiske Behandling, som giver Værket dets almene Interesse. Særligt interessant forekommer Oversigten over Ahnernes topografiske Fordeling. De herover opstillede Tabeller viser en stor »stammemæssig«
Ensartethed; af de 4096 Ahner er 3952 af tysk og 144 eller kun 3,5 % af ikke-tysk (fransk) Oprindelse; til Gengæld er de forskellige tysktalende Omraader repræsenterede, omend i ulige Grad, saaledes Rheinland-Westphalen-Hessen med 23,3 %, Obersachsen med 22,4 og Østrig og Øvre Pfalz endog med 25,4 %. Ogsaa den sociale Gruppering er naturligvis ret indgaaende behandlet; af betydelig Interesse er her en Oversigt over de 128 Mænd, som findes i 9. Generation; af disse tilhører 78 eller 61 % Byerhvervene, fortrinsvis Haandværk, medens 25 % er Bønder, til disse burde vel det adelige Indslag (5 %) medregnes og til hine de 5 % Akademikere og 4 % Militære for at faa et Billede af Forskellen mellem Land og By. Saa-danne Oversigter er bedre end mange Ord egnet til at belyse det enkelte Menneskes rigt differentierede Afstamning.

I Tilknytning til Ahnetavlen meddeles otte Descendenstavler over Efterkommerne af de 8 Tipoldeforældrepar. Tilsammen og i Forbindelse med Ahnetavlen danner disse saaledes en af de i den genealogiske Litteratur saa sjældne Konsanguinitetstavler. Forfatteren har imidlertid ved det anvendte Opstillingsprincip, som slutter sig nøje til det af Otto Forst-Battaglia opstillede Paradigma, forflygtiget Billedet af Konsanguinitetstavlen, omend han samtidig har vundet en Lettelse i den statistiske Behandling og Sammenligning af de forskellige Descendenstavler. Derved forflygtiges ogsaa noget det Helhedsbillede af den valgte Slægtskreds, som det maa være et af Konsanguinitetstavlens væsentligste Formaal at give.

Ganske naturligt har en saa indgaaende statistisk Bearbejdelse, som her er Tale om, i første Række Interesse til Belysning af den Slægt, som danner Grundlaget, og at Materialet her er for lille til at drage videregaaende Slutninger af, er indlysende. Det maa dog hilses med Glæde, at det enkelte genealogiske Arbejde bliver underkastet en saadan Analyse, og det synes utvivlsomt, at systematiske Undersøgelser af denne Art af en Række Slægter eller Grupper af Slægter vil aabne Muligheder for en dybere Forstaaelse af flere af Genealogiens vigtigste Problemer.

Albert Fabritius.

Slægten Lützhøft 1610—1936 ved Hans Holten Lützhøft. Kbh. 1936. Trykt som Manuskript.

Den foreliggende Stamtavle er opstillet efter Indrykningssystemet — dog uden Indrykning, hvad der desværre ikke gør Systemet mere overskueligt. I selve de faktiske Oplysninger savner man mange Steder Daabs- og Begravelsesdatoer og navnlig -steder; naar man, som det bør gøres, bygger sit Arbejde paa Kirkebogsstudier, er det en ringe Ulejlighed for Forfatteren at medtage disse Oplysninger, som dog baade indeholder den egentlige Dokumentation og tillige sparer Benytteren for megen unyttig Søgen. Bogen er forsynet med et Navneregister, i hvilket Forf. beklageligvis har ladet sig nøje med at anføre Forbogstaverne, samt med to gode Oversigtstavler. Endnu en mindre Indvending: det turde være ukorrekt at ansætte 1610 som Slægtens »Fødselsaar«, naar Forbindelse mellem de nulevende Bærere af Navnet og den 1610—1705 levende Gaardejer *Jes Lützhøft* i Schaalby ikke kan paavises.

Slægten føres tilbage til Gaardejer *Jes Lützhøft* i Kiesby i Angeln (1694

—1764) og har — som Forfatteren med den Fordringsløshed, som præger hans Arbejde, selv udtrykker det — »aldrig gjort nogen glimrende Indsats og kun faa af dens Medlemmer har hævet sig over det jævne Milieu«. Det er lykkedes Forf. ved en Række i det store og hele passende afgrænsede Biografier at tegne et levende og interessant Billede af Slægten som Helhed uden at forfalde til den Panegyrik, som man undertiden møder; noget ujævnt kan det maaske virke i selve Biografierne at se Nekrologer gengivne, et Stof af denne Art har sine Svagheder; med Glæde læser man dog f. Eks. Fr. Vogelius Mindeord om den for nyligt afdøde Læge *Frederik Lützhøft* (1858—1935). Forfatterens egne biografiske Bidrag er forstaaende og nænsomt af-fattede, fremhæves bør det meget smukke Billede af Bedstefaderen, Præsten *Holten Lützhøft* (1822—1903), der fra 1851—64 virkede i Bylderup Sogn, og som blev uløseligt knyttet til den sønderjyske Jord, hvorfra Slægten er udgaaet.

Den meget læseværdige Bog, som gør sin Forfatter Ære, er forsynet med en Række gode Portrætter og fremtræder i et smukt og behageligt Udstyr.

Albert Fabritius.

Wilhelm Jensen: *Die Kirchenbücher Schleswig Holsteins, des Landesteils Lübeck und der Hansestädte*, Neumünster 1936.

Bestræbelserne for at faa optaget en Registratur over Sognekaldsarkiverne i Slesvig, Holsten og Lauenburg gaar tilbage til 1905, da Kieler-Konsistoriet overdrog den daværende Professor theol. og Leder af Præsteseminariet i Preetz Dr. Rendtorff, som havde rejst Spørgsmaalet, denne Opgave; forskellige Forhold trak imidlertid Sagen i Langdrag, og først 1923 udgav Pastor, Dr. Wilhelm Jensen, da i St. Margarethen, nu i Wandsbeck, og nuværende Staatsarchivar i Aurich Dr. Heinrich Kochendörffer i Fællesskab »Die Pastoratsarchive in Schleswig-Holstein« (Schriften des Vereins für Schleswig-Holsteinische Kirchengeschichte, 2. R. 7 Bd. 4 Hft.). Pastor Jensen, under hvem Provinsens Kirkebogsvæsen f. T. sorterer, har paataget sig den store Opgave at levere en ny og berigtiget Udgave heraf, som nu foreligger som 2. Bind af Quellen und Forschungen zur Familiengeschichte Schleswig-Holsteins.

Ligesom Udgaven fra 1923 medtager ogsaa denne Lauenburg, og hertil har Pastor Jensen saa føjet en Oversigt over ikke-lutherske Menigheders Kirkebøger, samt Provinsen Lübeck, Hamburg og Omegn, Fristaden Lübeck og Omegn og Bremen. Materialet er naturligt ordnet topografisk efter Provstierne, og for hvert Sogn gives Oplysning om de egentlige Kirkebøgers Begyndelsesaar for de enkelte Ministerialia med Angivelse af større Lakuner, desuden ogsaa om Stolestadebøger, Gravstedsprotokoller, Kirke- og Fattigregnskaber, Inventarier, Arkivregistraturer og Kroniker, ligesom der gives Oplysning om eventuelle andre ældre Arkivaliers Tilstedeværelse. Et udmærket Register letter Benyttelsen. Foruden talrige værdifulde Oplysninger og Henvisninger i Noter giver Pastor Jensen i Indledningen en nyttig og instruktiv Oversigt over Kirkebøgernes Historie i disse Landsdele, som konkluderer i, at Kirkebøgernes Anlæggelse hovedsagelig skyldes rent kirkelige Hensyn, og heri søges da Grunden til den Modstand, som Menighederne stedse har ydet imod den Centralisering af Kirkebøgerne, som baade af historiske og arkivmæssige Grunde skulde synes naturlig. Den slesvig-holstenske Landskirke, der af kirkelige og lokalhistoriske Grunde har hyldet Decentraliseringen, har imidlertid under den nyeste Tids Krav om Ofre paa Folkefællesskabets Alter været nødt til at opgive dette Princip, og man er da gaaet den Mellemvej at samle Kirkebøgerne i et for det enkelte Provsti fælles Kirkekontor. Til disse lokale Provstearkiver afgives dog kun Duplikaterne, som for Slesvig-Holstens Vedkommende

for en stor Del gaar tilbage til Midten af 18' Aarhundrede — altsaa godt et halvt Aarhundrede før Kongerigets —, ligesom det er Meningen at samle Afskrifter eller fotografiske Gengivelser af Unikaterne i disse Arkiver; denne delvise Centralisering er nu i fuld Gang her som mange andre Steder indenfor Riget.

Den danske historisk og personhistorisk interesserede Offentlighed vil med Glæde og Taknemmelighed modtage Pastor Jensens fortrinlige og nyttige Haandbog, der danner et for vor personhistoriske Forskning værdifuldt Supplement til den for nogle Aar siden af Rigsarkivet udsendte Registratur: Danmarks Kirkebøger ved S. Nygård.

Albert Fabritius.

(Se 10., III., 66—72 og 244 ff.).

Slutbemærkninger til: T. A. Topsøe-Jensen og Emil Marquard: Officerer i den dansk-norske Søetat 1660—1814 og den danske Søetat 1814—1932.

Den ene af Forfatterne til ovennævnte Værk har fundet det opptunt at fremkomme med en Antikritik og anfører, at han næppe var fremkommet hermed, hvis jeg ikke havde skrevet, »at det synes, som om Marinens Arkivalier er udnyttet paa tilfredsstillende Maade«. Han skriver, at han vil fremhæve det for at vise, at min Artikel hviler paa en Skævhed i min Opfattelse af Værket. Dr. Bobé bruger Vendingen »sikkert udtømmende Studium« og faar at vide, at han er erfaren og alvorlig indstillet. Da de to citerede Udtryk maa siges at dække hinanden, maa der være en Skævhed i min Modparts Opfattelse. Maaske er Tonen i mine Bemærkninger skarp, men den staar i høje Forhold til den Skuffelse, Værket har bragt mig og ikke mig alene; saaledes skrev en af vore mest kendte Personalhistorikere til mig: »Jeg personlig finder, at D'Hrr. faar, hvad de har godt af«. Det maa vel være tilladt i et Fagtidsskrift at fremhæve Fejlene ved et Værk i et skarpt Lys og ikke henfalde til panegyriske Floskler. At der maa være Fejl i saa stort et Værk er ganske givet, men det maatte have været Forfatternes Opgave at søge at begrænse Fejlens Antal og ikke lade syv og ni være lige. Af en Haandbog maa man kræve, at den er udarbejdet med Pertentlighed, og at Fejlens Antal er bragt ned til et Minimum. Som den nu fremtræder, kan det ikke undgaas, at de relativt mange Fejl, der er, breder sig til andre Værker, og min Modparts Forsøg paa at lære os en anden Forklaring af Ordene »særlig benyttede« end den gængse, maa betragtes som Udenomssnak. Den, der benytter Værket og f. Ex. ser, at Personalhistorisk Tidsskrift er særligt benyttet, vil ikke gennempløje Tidsskriftet for at finde supplerende Oplysninger, ligesaa lidt som han vil gennemsøge Danmarks Adels-Aarvog og de andre anførte Værker, medmindre der i den paagældende Biografi gives en Henviisning hertil. Min Modpart mener, at det er lykkedes ham at finde tre Ting, hvortil han nok kan gøre Bemærkninger. Det er *Cort Adellers* Navn og *C. P. O. Moltkes* Moders og Hustrus Navne samt *A. G. Wedells* Titel; om den sidstnævnte Person maa han dog erkende, at han var Baron. Jeg ankede over, at Navnene ikke var normaliserede. Adeler og ikke Adelaer skriver man dog nu (jfr. sidste Udg. af Dansk biogr. Leksikon). At fastholde Formen Adelaer, men ikke Formen Juell, maa vel nok siges at være inkonsekvent. *C. P. O. Moltkes* Moders og Hustrus Navne findes rigtigt stavet i »Det danske Søofficerskorps 1801—1919«, hvorfor saa tage de forkerte Navne fra den blaa Bog? Selv om Forfatterne i Fortalen skriver, at de ikke har medtaget Maanedsløjtnanter og Reserveofficerer, saa kunde det dog have været ønskeligt om Oplysninger (ikke genealogiske) om disse havde været bragt, min Modpart indrømmer jo selv, at de er meget vanskelige at finde i Arkivalierne. Med Hensyn til den ringe Lødighed af de nulevende Søofficerers Biografier kan man jo

kun beklage, at den skyldes, at saa mange af dem kun har vist Værket ringe Opmærksomhed. Til Slut vil jeg sige til min Modpart, at havde han vist større Forstaaelse af de store og mangesidige Krav, der stilles til et saadant Værk, da kunde han have undgaaet mine Bemærkninger og jeg hans Personligheder.

E. Juel Hansen.

SPØRGSMAAL OG SVAR.

SPØRGSMAAL.

1.

Brügger — Tuchsens.

Jeg søger oplysninger om major *Hans Andreas Brüggers* og hustru *Karen Marie Tuchsens* (1734—1823) forfedre. Hun skal ha været en datter av major *Fredrik Wilhelm Tuchsens* i hans ekteskap med generalmajor *Weinmanns* datter. Men en *Fredrik Wilhelm Tuchsens* ses gift m. *Karen Cathrine Daae* (1718—96), og majoren var vel sønn av generalmajor, kommandant på *Bergenhus Johan Fredrik Tuchsens*, kommandant 1712 til sin død 19/12 1730, g. m. *Maria Olsdatter Meng* fra *Frederikshald*. Generalmajor *Hans Jørgen Weinmann* (1666—1759) skal 3. g. være gift m. *Sophie Amalie Tuchsens* i 1732.

Jeg har tenkt mig 2 alternativer:

1. *Karen Marie Tuchsens* rette navn er *Karen Marie Tuchsens Weinmann*, født 2 aar efter *H. J. Weinmanns* ekteskap med *Sophie Amalie Tuchsens* i 1732, eller

2. Hun er datter av major *Fredrik Wilhelm Tuchsens* og sønnedatter av generalmajor *Johan Fredrik Tuchsens*. Majoren har været gift med en Datter av *Hans Jørgen Weinmann* i dennes første ekteskap med *Elisabeth Juliane Brueneck*. *Hans Jørgen Weinmanns* tredje kone har vært hans svigersønns mor?

Jeg vilde gjerne ha alle linjer bakover så langt som mulig eller anvisning på dem, f. eks. *Weinmann*, *Brueneck*, *Meng* o. fl., såfremt slekten går tilbake i disse linjer. Jeg har studert generallojtnant *A. P. Tuxens* »Slægten Tuxen 1550—1800« uten å finne generalmajor *Frederik Tuchsens* der.

Sverre Riisnæs,
Statsadvokat,
St. Edmundsvej 49, Oslo.

2.

Hiort.

1689 blev en yngre mand, *Peder Hiort*, ansat som bergskriver og kasserer ved *Røraas Kobberværk* i Norge. — Efter hvad hans yngste søn, senere direktør for *Røraasværket* har oplyst, skulde hans far ha sin slægt i *Gross Quern* i *Angelen* nær *Flensburg* i *Schleswig*. — Antagelig hed bergskriverens far *Jacob*; thi bergskriverens ældste søn hed *Jacob* og den næstældste *Hans* efter sin Morfar. — Muligvis er bergskriver *P. H.* udvandret fra *Flensburg* omkring 1680 til *Trondhjem*, hvor han ses at ha været ansat som fuldmægtig hos proviantforvalter *Klingenberg* paa *Kingsgaarden* i noen aar, før han blev ansat paa *Røraas*. — Han døde 1716 — angit i folketællingen for *Røraas* 1701 for 46 aar gl.; men det er tvilsomt, om denne alder er rigtig. Antagelig for høi. Kan der gives nogen oplysninger om hans slægt og forfædre? I sit signet hadde sønnen et hjortehoved.

Hvorfor jeg mener at hans alder er feil angit kommer af, at der angaaende

hans giftemaal i Trondhjem 1692 er anført om Johanne Hansdatter Ogmann (hans frue).

»Hun blev 22. 2. 1692 viet hjemme i huset til den discrete *unge* mand Peder Hiort, bergskriver paa Røraas Kobberværk —«.

J. Prytz,
Postbox 530, Oslo.

3.

Hingsberg.

Naar er Garver *Thomas Hansen Hindsberg*, f. 1734, viet til *Maren Marie Pedersdatter?* (Enke, født ca. 1754). Hvor fandt Vielsen Sted, den er sket antagelig 1778—80.

Københavns Kopulationsskatteböoger og Vielsesprotokoller samt Frederiksberg Kopulationsprotokol er gennemsete uden Resultat.

Ved Folketællingen 1787 boer Familien i Nyport Stræde, Matr. Nr. 100 i Køge, han kalder sig da *Thomas Hansen*, og Konens Navn passer, ligesom de to Børn, Sønnen *Jens* og Datter *Christiane Magdalene*.

O. Chr. Hingsberg,
»Provinsteater-Museet«,
Janus la Coursgade 2, III, Aarhus.

SVAR.

Høegh.

(10. III. 291).

Msr. *Andreas Høegs* søn *Peder* blev døbt 17. 12. 1769 (Sevel kb.); flere børn af nævnte A. H. sés ikke at være fødte i nævnte sogn, men det må bemærkes, at Sevel kb. er meget defekt og bl. a. mangler døbte 1734—68 og 1772—73. En forpagter *Høeg* blev begr. 30. 4. 1782, 46 år gl. (Bøvling kb.), og der er ingen tvivl om, at det var A. H., der altså på det tidspunkt må antages at have været forpagter på Ryssensten. Hans enke *Anna Margrete Pedersdatter Friis* var 1787 forpagterske på Bækmark, 53 år gl., enke efter 1. ægteskab, og havde da kun hos sig sønnen *Peder Andreasen Høeg*, 18 år gl. (Folketæll. for Flynder sogn). 1801 var hun forpagterske på Herpinggård, 67 år gl. og stadig enke efter 1. ægtesk. og havde kun hos sig sønnen *Peder*, 32 år gl. og forpagter på Vinderup samt gift, men hans hustru nævnes ikke (Folketæll. for Trans sogn). Hun nævnes derimod i folketæll. 1801 for Sal s., Gørding h., med sønnen *Andreas Henrik Høgh*, 1 år gl. *Anna Margrete Friis* er utvivlsomt identisk med mad. *Anna Margrete Høeg*, som døde 16. 8. 1803, 70 år gl. (Ferring kb.). Det er sandsynligt, at ovennævnte *Andreas Høeg* er identisk med præsten *Peder Høegs* søn *Andreas*, der blev døbt 9. 2. 1735 (Estvad kb.).

S. N.

TIL SAMFUNDETS MEDLEMMER.

Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistories Medlemmer kan faa »De borgerlige Rigsdagsmænd 1660« v. Fr. Barfod, udgivet af L. F. la Cour (272 S.) for 3.00 + Porto (opr. Pris 10.00) ved Henvendelse til Akademikasrerer, cand. mag. L. F. la Cour, Sorø.

REGNSKAB FOR AARET 1936.

	Kr. Ø.		Kr. Ø.
Saldo overført fra Regnskabsaaret 1935	1,624. 43	Honorarer for Bidrag til 1.—4. Hæfte	967. 50
Bidrag fra den danske Stat	390. 00	Trykning	2,135. 75
» » Julius Skrikes Stiftelse	200. 00	Tryksager m. m.	14. 75
» » Alfred Goods personalhistoriske Fond	200. 00	Porto	56. 98
Indvundne Renter	165. 20	Kontingent til Dansk-historisk Fællesforening	10. 00
Medlemskontingent	3,464. 00	Kommission	461. 91
Salg af ældre Aargange af Tidsskriftet	75. 43	Krans	10. 14
Udtrukken Obligation	200. 00	Indkøbt Kr. 800 4 ⁰ / ₁₀₀ Østifter. Kreditfor. Oblig.	704. 79
		Saldo overføres til næste Aar	1,957. 24
	6,319. 06		6,319. 06

Samfundet ejer den 31. December 1936 foruden Kassebeholdningen Kr. 1,957.24, som indestaar i Københavns Handelsbank,

Kr. 1,000	4 ⁰ / ₁₀₀ Jydske Landkreditforenings Obligation, testamen-	
	tarisk Gave fra Hds. Maj. Enkedronningen,	
» 700	4 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ Vest- & sønderjydske Kreditforenings Oblig.,	
» 400	4 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ Fyns Kreditforenings Oblig.,	
» 1,200	4 ⁰ / ₁₀₀ Østifternes Kreditforenings Oblig.,	
ialt Kr. 3,300	er Tretusindtredshundred Kroner.	

Desuden ejer Samfundet Kr. 2,700.00	4 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ Husejer Kreditkasse	
	Oblig.	
	» 2,700.00	4 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ Købcnnavns Kredit-
		for. Oblig.,
	» 98. 58	kontant
	Kr. 5.498. 58	indestaaende i Overfor-
		mynderiet,

ifl. testamentarisk Gave fra Overretssagfører Paul Hennings Enke Fru Lina Hennings, født Limpert. Kapitalen udleveres først ved en Legatars Død.

O. H. Clementsen.

København den 15. Februar 1937.

Ovenstaaende Regnskab har vi gennemgaaet og sammenholdt med de os forelagte Bilag, og vi har intet fundet at erindre. Formuen har vi befundet at være tilstede. Obligationerne lyder paa Samfundets Navn.

L. Bie.

Stefan Hetsch.

ANTOINE BOURNONVILLE, HANS HUSTRUR OCH AVKOMLINGAR

Av *Paul Bournonville*.

Det var på våren 1792, *Antoine Bournonville* fick tjänstledighet från operan i Stockholm för en utrikes resa. Och i medio av mars finna vi honom i Köpenhamn. Dahlgren skriver om honom i sina Anteckningar om Stockholms teatrar:

»Han var en både genom naturgåvor, bildat skönhetssinne, outtröttlig flit och förträfflig skola utmärkt konstnär. Hans yttre var genom de särskilda kroppsdelarnas plastiska renhet och harmonierande proportioner av imponerande skönhet, och med sitt intagande ansikte, sin lediga, lätta hållning och sina högst graciösa rörelser framställde han bilden av en sannskyldig Apollo; hans blotta framträdande fångslade ögat genom manligt behag. Därtill ägde han i alla slag av teaterdans en utomordentlig virtuositet, vilken han använde med den finaste smak. I det muntra och skålmska som i det ädla och imponanta, antingen det gällde att förvåna med en otrolig fotfärdighet eller att hänföra med ett bestämt och säkert utförande av svåra pas och vackra ställningar, i nationaldansen som i konstdansen, i energiska tours de force som i ett lätt framsvävande, visade han sig som en mästare, hos vilken man kunde märka varken ansträngning eller avmattning.«

Vid sitt framträdande på kungl. teatern i Köpenhamn skördade han helt naturligt allmänt bifall. Kvinnornas bevågenhet vann han, och det dröjde ej länge, innan hans hjärta fångades av den unga dansösen *Mariane Jensen*, med vilken han så småningom ingick äktenskap.

Och vem var nu denna *Mariane Jensen*? Jag hade aldrig tänkt mig, att det någonsin skulle lyckas mig att få veta något om hennes släktskapsförhållanden. Men en dag, då jag i Köpenhamn besökte frkn. *Wilhelmine Schmidt-Phiseldeck*, en kusin till min far, överräckte hon till mig som gåva de dagboksanteckningar, *Antoine* fört en del av år 1792, och som senare utgivits i bokform av bibliotekarie *Julius Clausen*. Hemkommen började jag naturligtvis läsa dem. När *Antoine* den 7 juli berättar, att han besökte *Mariane Jensen* i Vedbæk, och att hon, demoiselle *Büchling* och *Marianes* moder voro sysselsatta med tvätt, väcktes ett hopp om, att jag vid fortsatt läsning skulle påträffa ett eller annat, som kunde bli en ledtråd vid

kommande forskninger angående Mariane Jensens slækt. Jeg visste blott, att hon haft en släkting av ett eller annat slag, som hetat *Spentrup*, och som Antoine och Mariane då och då brukade dricka te hos om kvällarna. Och när jag kom till den 20 (skall vara 19) september, omtalar Antoine, att han varit på besök hos Mariane. Hennes moder hade denna dag gift om sig. Jag fick alltså den önskade ledtråden. Men i vilken församlings kyrkoböcker borde man i första hand leta? Givetvis i Nikolaj och Holmens församlingars böcker. Och så dröjde det icke många dagar, innan jag satte mig i förbindelse med landsarkivet i Köpenhamn, lämnade de upplysningar jag satt inne med och bad om hjälp med efterforskandet av Mariane Jensens härkomst. Och i slutet av september 1922 erhöll jag det efterlängttade brevet, i vilket arkivarie Holger Nielsen redogör för resultatet av de forskningar, han välvilligt utfört för min räkning. Jag återger här detta brev:

»Mariane Jensen, der 1792 3/12 i Nikolai Kirke i København blev viet til Antoine Bournonville, Danser ved Theatret, og som ved sin Død 1797 29/8 angives at være 29 Aar gammel, skulde herefter altsaa være født 1768 eller 1767. Ikke desto mindre har hendes Fødsel ikke været at finde ved en Gennemgang af Daabsprotokollerne for Nikolai, Vor Frue, Trinitatis, Helliggeistes og Holmens Kirker i København saa lidt som i Daabsprotokollen for Accouchementsanstalten ved Det kgl. Frederiks Hospital (den senere Fødselsstiftelse). Derimod er »Jfr. Mariane Jensen« indført i Nikolai Kirkes Protokol over Sognepræstens Konfirmander som konfirmeret i Oktober 1782, men uden nogen som helst Angivelse af Forældre eller Alder. Heller ikke har en Undersøgelse i Det kgl. Theaters Arkiv (i Rigsarkivet) angaaende hendes Herkomst givet noget Resultat. — Ikke desto mindre er det ad anden Vej lykkedes at oplyse, at hendes Moder hed

Anna Maria Spendrup (el. Spenderop, Spentrup), der maa være død (kort) før 1796 23/8 (i alt Fald efter 1794 28/2), men hvis Død og Begravelse forgæves er eftersøgt i Kirkebøgerne for Nikolai, Vor Frue, Trinitatis, Helliggeistes og St. Petri Kirker i København. Hun var gift (mindst) 2 Gange:

1. Gang i December (kort efter d. 6. Dec.) 1774 i Nikolai Kirke (ifølge en i Københavns Raadstuearkiv beroende Protokol over betalte Kopulationspenge; Nikolai Kirkes Vielsesprotokol for det paa-gældende Tidsrum er ikke bevaret) med

Janne Jensen, født c. 1739 i Holsteen, som 1769 13/12 havde faaet Borgerskab som Øltapper i København (if. Borgerskabsprotokol i Kbhvn.s Raadstuearkiv) og som døde 1791 12/11 og begravedes 52 Aar gl. paa Nikolai Kirkes søndre Kirkegaard fra Ulkegade Nr. 278 (Nikolai Kirkebog). Ved den af Skiftekommissionen d. 1. Dec. s. A. foretagne Forseglingforretning efter Værtshushol-

der Janne Jensen var Enken Anne Marie Spendrup til Stede og tilkendegav, at den afdøde, der ikke havde været i noget andet Ægteskab, efterlod som Arving en med hende avlet Søn *Jens Christian*, 15 Aar gl. (Dennes Fødsel er forgæves eftersøgt i Nikolai Kirkebog 1776). Derimod nævnes her ikke nogen Datter.

2. Gang blev Anna Maria Jensen, f. Spenderop, gift 1792 26/9 i St. Petri Kirke med Ungkarl *Carl Friedrich Rudolph*, fhv. Tjener. Som Forlovere er indtegnet *Conrad Rudolph*, Kommandersergeant ved Kronprinsens Regiment, og Postbud *Christian Wendelboe*, Ejer af Ulkegade 278. I Kirkebogen er Vielsen først indført under 19. September. Men der er derefter tilføjet: »NB. Diese Copulation ist wegen Einspruch einer andere Frauensperson nicht geschehen, und obenanstehendes bleibt ungültig, bis gerichtliche Erlaubniz erlangt worden,« og sluttelig: »Den 26. Sept. geschah diese Copulation durch Veranstaltung des Procurator Hr. Ditmer öffentlich in der Kirche.« — Af dette Ægteskab fødtes 1794 14/2 en Søn *Peter* (døbt 28/2 i St. Petri K.; Fadderne var: Geheimeraadinde Calmette, Hofdame Frk. Lytichau, Stiftamtmand Grev Knuth, Kammerherre v. Bylow, Baron v. Juel), der dog døde som lille og begravedes 1794 30/12 »vors Thor« i: paa St. Petri Assistens Kirkegaard uden for Byen. Forældrene boede da Vimmelskaft 162; Faderen kaldtes da Trakteur.

If. Hof- og Stadsrettens Skiftekommissions Forseglingsprotokol Nr. 5 Litr. O S. 434 f. indfandt Skiftekommissionen sig 1796 23/8 hos Spisevært Carl Friederich Rudolph boende i Huset Nr. 103 i Lavendelstrædet, for at foretage Skifte efter hans for i Vejen (i: i Forvejen, forhen) afdøde Hustru Marie Rudolph, hvor da Enkemanden gav til Kende, at den Avdøde af Ægteskab med ham ingen Børn haver haft, men at hun af et foregaaende Ægteskab med afgangne Janne Jensen efterlader sig 2de (!) Børn, som ere hendes eneste Arvinger, nemlig: en Søn *Jens Christian Jensen*, i 20 Aar gl., og en Datter *Mariane Jensen*, i Ægteskab med premier Danser *Anton Bournonville*. Begge disse Arvinger var til Stede. — — — Madam Bournonville erklærede at ville for egen Regning bekoste hendes Moders Begravelse, saa at dens Omkostninger ingenlunde skal komme Stervboet til Last. — Ved Skiftesessionen 1797 22/5 mødte *Kristine Hansen* og tilkendegav, at hun nu var kommen i Ægteskab med Spisevært Rudolph, hvem hun tilkendegav var rejst til Fyen. — Spisevært og Kaffeskænker C. F. Rudolph findes i Københavns »Vejviser« kun i Aargangen 1796; han har derefter formodentlig forladt Byen; der findes i alt Fald ingen senere Spor af ham hverken i St. Petri Kirkes Kirkebøger eller i Skifterettens Protokoller.

Hvor Anna Maria Spendrup er født, er intetsteds fundet anført; men da hun formentlig er Søster til den *Christen Jensen Spen-*

drup, der 1788 7/5 fik Borgerskab som Drejermester i København og ved den Lejlighed i Borgerskabsprotokollen angives at være født »i Mariager«, taler Sandsynligheden for, at det ved en Henvendelse til Landsarkivet i Viborg vil være muligt at finde begges Fødsel i Kirkebøgerne for Mariager — eller maaske snarere i den for (det c. 2 Mil Syd for denne By liggende) Spendrup Sogn. Da Christen Spendrup ved sin Død 1822 23/5 i Helliggeistes Kirkebog angives at være 68 Aar gl., skulde han altsaa være født c. 1754. Blokke-drejer Christen Jensen Spendrup blev 1789 10/2 if. Nikolai Kirkebog viet i Huset hos Mundkok Abrod paa Kongens Nytorv til Jomfru *Olive Margrethe Andersen*, f. c. 1749, død 1828 13/10, 79 Aar gl. (Helliggeistes Kirkebog). En Datter av dem, *Mette Marie*, døde 2½ Aar gl. 1795 25/1 (Nikolai Kirkebog). Ved deres død efterlod Ægteparret ingen Livsarvinger, hvorfor den sidstlevende ved Testamente indsatte Antoine Bournonville til sin Universalarving.«

Rådet att hänvända mig till landsarkivet i Viborg för att få utfört en undersökning av kyrkoböckerna i Mariager följer jag naturligtvis genast. Där fanns också gåtans lösning, som meddelades mig i följande brev:

»Ved Eftersyn af Mariager Kirkebog er følgende Notits fundet: 1767

»Fredagen den 20. November blev *Anne Marie Jensdatter Spentrups* vægte Barn døbt *Marianne*..... og blev udlagt til Barnefader *Cebasteian Sammuell Lever*, Danser ved Slottet, og søger Commion i Garnesons Kierke i Kiøbenhavn.

Anne Marie er i samme Sogns Kirkebog fundet døbt 1750 6. Februar som Datter af Klokker og Alterdegn *Jens Sørensen Spentrup*, der 1748 18. Juni blev trolovet med *Anne Christensdatter*, værende hos Christen Klokker, og gift 12. September s. A. Dette Ægtepar havde desuden en Datter *Christiane Birgitte*, døbt 1751 6. August, og en Søn *Christen*, døbt 1754 22. September, men allerede 1758 7. Juli døde Faderen.«

Lever hade för övrigt en syster, *Berthraline Lever*, som blev gift med lindansaren och ekvilibristen *Michael Stuart*. Deras dotter *Rosalie*, som alltså var kusin till Mariane Jensen och också var balettdansös, blev gift med den polske kapellmästaren *Zrca* och härigenom moder till den kända sångerskan.

Antoine förlorade som sagt snart sitt hjärta till Mariane. Av dagboken se vi, att hon på hans födelsedag den 19 maj uppvaktar honom med blommor och två muslinsnäsdukar. Tiden gick emellertid, och han hade för avsikt att sjövägen begiva sig tillbaka till Stockholm. Men det blåste en envis motvind. Äntligen den 25 juni vände sig vinden. Han for ut till Vedbæk till sin älskade Mariane, vände tillbaka till staden, men kunde inte förmå sig att resa. Och på kvällen åto Antoine, den svenske miniatyrmålaren kapten *Gill-*

berg och kapten *Wedel* upp den matsäck, som gjorts i ordning för den nu definitivt inhiberade resan. Den 3 december 1792 ägde vigseln rum. Äktenskapet blev emellertid icke långvarigt. *Mariane* dog den 29 augusti 1797, ett par veckor efter att hon skänkt *Antoine* en son, det tredje barnet i detta äktenskap.

Den 15 december 1816 vigdes *Antoine Bournonville* i Slotts-kyrkan med sin hushållerska *Lovisa Sundberg*. Brudgummens »forlover« var solodansör *Carl Dahlén* och brudens en *Lars Andersen* — *Bölling*, i civila livet likbärare på dagen och teaterkontrollör på kvällen.

Jag har också sökt skaffa uppgifter om *Lovisa Sundberg*. Hon var född på *Karlstens* fästning vid *Marstrand*. Enligt anteckningen i *Karlstens* garnisonsförsamlings kyrkobok skall hon vara född den 17/2 1776. Enligt egna uppgifter var hon emellertid född den 25/2 1779. Ibland är jag litet tveksam, vilkendera uppgiften jag skall skänka mest tilltro. Fadern var konstapeln, sedermera lärminören *Johan Gustaf Sundberg*, och modern hette *Ingeborg Wikström*. Familjen flyttade så småningom till *Göteborg*. I äktenskapet funnos, så vitt jag vet, dessutom två söner, *Olle*, som 1801 var försvunnen från hemmet, utan att föräldrarna visste, var han var, samt *Carl*, född 1770, död 1812, konstapel vid artilleriet liksom fadern, gift med *Anna Maria Hjelm*. I detta äktenskap funnos sönerna *Lorentz Magnus*, född 1804, *Sven Johan*, född 1809, och *Immanuel*, född 1811, alla dessa barn vid fattigförsamlingen i *Göteborg*. *Ingeborg Wikström* var född 1745 och dog i *Göteborg* den 4 oktober 1806. I *Göteborg* hade *Sundberg* anställning vid tullen. Vid efterforskningar i *Göteborgs* garnisonsförsamlings kyrkoböcker har en lanttullvaktmästare *Johan Gustaf Sundberg* påträffats antecknad död 1808 15/1, 82 år gammal, änklings. Säkerligen är det *Lovisas* fader. I nämnda församlings husförhörslängd över civila medlemmar 1801—1811 är han antecknad född 1726, »avsk. lärminör, lanttullbesök., gratialist«. Jag har också sökt honom i de gamla rullorna på kungl. krigsarkivet i *Stockholm*. I rullan för *Svea* artilleri för år 1748 hittar jag följande anteckning: Hantlangaren *Gustaf Sundberg*, nummer 77, ålder 22 år, född i *Västmanland*.

Frkn *Wilhelmine Schmidt-Phiseldeck* skriver om sin mormor, *Lovisa Sundberg*, följande till mig:

»Min Søster Louise og jeg er de eneste af Familien, der lever, som har kendt Bedstemoder Bournonville; alle de ældre er nu gaaede bort. Men vi har begge en saa klar og tydelig Opfattelse af hendes Person, at det vil være let for os at give en Skildring af hende med hendes klare Forstand, hendes sunde Omdømme og usminkede Gudsfrygt. Ligesom det geniale, spirituelle og spendstige hos Din Bedstefader (*August B.*) var en Arv efter hans Fader, saa var Klogskaben, Begavelsen og Overlegenheden nedarvet efter Mo-

deren, ligesom den inderlige Religiositet der gennemtrængte ham, hvad han selv har udtrykt i et smukt Digt, var fra hende. Ogsaa vi yngre i senere Led har hende meget at takke for, og meget af hvad godt der kan være i os, kan vi tydeligt henføre til hende.

Den 23 april 1793 skænkte Mariane Jensen sin make en dotter, som i dopet erhöill namnen *Gustafva Adelaïda Augusta*. Den 5 april 1795 föddes sonen *Emil Conrad Anton*, som emellertid dog i späda år, och den 6 augusti 1797 ännu en son, *Anthon*.

Gustafva, som blivit uppkallad efter Gustaf III, visade tidigt goda musikaliska anlag. Vid ett tillfälle skall hon ha givit en konsert och härvid spelat en del populära melodier. Efter att ha blivit vuxen kom hon ut som guvernant i olika familjer, till sist i Helsingör. Här stiftade hon bekantskap med den ryske konsuln och ingick förlovninng med honom. Men på konsulns kontor var anställt ett svenskt biträde, *Olof Olsson*, och en vacker dag rymde Gustafva med honom till Sverige, där de gifte sig. Olsson bosatte sig som handlande i Landskrona. Att börja med rådde ett kyligt förhållande mellan Olssons och Antoine Bournonville. Efter ett halvår kom emellertid Olsson en dag över till Köpenhamn för att försona sig och sin hustru med svärfadern. Det berättas, att mottagandet var mycket kyligt och att konversationen hade svårt att komma igång. Olsson var den förste, som bröt tystnaden med dessa ord, riktade till den gamle dansören: »Det ser ut, som om det skulle bli höga priser på spannmålen i år.« Varpå Antoine vände sig till sin son August med följande fråga: »August, spannmål, qu'est-ce que ca?« Mera berättar inte familjetraditionen om detta sammanträffande. Sedan Gustafva fått sin förstfödde, sonen *Anton Magnus*, kom hon med honom över till Köpenhamn och lyckades få en försoning till stånd. Olssons affär i Landskrona gick emellertid med förlust. Han gjorde konkurs, och 1827 flyttade familjen till Stockholm, där Gustafva öppnade ett pensionat och gav undervisning i dans. Olsson blev mer och mer förfallen. Var och hur han slutade sina dagar är mig icke bekant. Han överlevde emellertid sin hustru. Hon fick arbeta hårt för att hålla hemmet ihop. En söndag morgon sade hon sig vara trött och gick in i ett rum för att vila sig. När man om en stund tittade in till henne, var hon död. Det var den 6/3 1831. Det tog en vecka, innan underrättelsen kom till Köpenhamn, en nyhet, som starkt grep hennes åldrige fader. Bouppteckningen efter henne finnes bevarad på Stadsarkivet i Stockholm. Två av barnen tog morfar sig an. Sonen *Jules August* och dottern *Louise Adelaïda* kommo till Köpenhamn. Jules artade sig emellertid mindre väl, och efter diverse bravader skickades han över till sin morbror Anthon i Philadelphia. Louise dog som stiftsdam på Slagelse kloster 1914 10/9. Älsta sonen, Anton Magnus, skall

ha varit ett musikaliskt rikt begåvat barn. Han kom emellertid i målarlära och lär ha dött ca 1874 på försörjningshemmet i någon svensk stad. *Hilda Maria Beata* vistades vid tiden för morfaderns död i trakten av Landskrona och *Carl Oskar* i Stockholm. Deras vidare öden äro okända.

Dottern *Olavia Cecilia Mariana* vistades vid samma tillfälle i trakten av Norrköping. Hon gifte sig i New York med *Johan Theodor Palme*. Familjen flyttade snart nog tillbaka till Sverige, till Kalmar, där Palme etablerade sig som skeppsklarerare och sedermera grosshandlare. I detta äktenskap föddes fem barn. Yngst var sonen *Bror August*.

August Palme var född skådespelare. Både hans kusin, direktör *Sven Palme* i Stockholm, och hans syster, *Cecilia* i Oslo, ha berättat mig, hur han som gosse och yngling endast hade ett intresse, det att spela teater. 18 år gammal fick han sitt första engagement 1874 vid Nya teatern i Stockholm, där han debuterade som Gustaf II Adolf i ett skådespel av Gustaf III. Efter att ha verkat vid Stora teatern i Göteborg åren 1881—85 gjorde han sistnämnda år sin entré på Dramatiska teatern i Stockholm. Här blev han premiäraktör 1887, och denna scen förblev han trogen under sin återstående teaterbana. Han debuterade här som Hjalmar Ekdahl i »Vildanden«. 1921 tog han efter 36 års tjänst avsked från publiken i samma roll och på samma scen. I Svenska Dagbladet skriver dåvarande teaterkritikern Einar Smidt om denna avskedsföreställning och lämnar samtidigt en återblick över Palmes konstnärsbana:

»Tisdagens föreställning på Dramatiska teatern blev en händelse, som inte så lätt kan förgätas. En skådespelare tog avsked av publiken efter att själv ha funnit sig framme vid det vägmärke i livet, då man förtjänar ro efter fullbragt gärning. Bland alla de gestalter, August Palme under tidernas lopp utformat, hade han valt att denna sista gång visa sig som Hjalmar Ekdahl i Ibsens »Vildanden«. Det är sällan en skådespelare vid ett sådant tillfälle återgår till sin debutroll. August Palme kunde det, kanske för att denna uppgift var honom kärare än någon annan. Figuren hör till det yppersta i hans galleri, han har kommit tillbaka till den flera gånger; senast var det visst 1911. Nu vid avskedet bör det måhända icke anses bryta ramen för en dagsrecension att med några ord ge en tillbakablick över skådespelarens bana från begynnelseåret 1885. Hans ungdoms älskareroller förskaffade honom beröm och därjämte det vänliga skämet: »Palmes röst är för kvinnorna den ljuvaste musik«. Stämmans säregna klang har varit honom till en fara, men också många gånger tjänat som känsligt uttrycksmedel. Den bidrog till lyriken över »Ambrosius«, som tager priset bland hans poetiska hjältar i Cupidos tjänst. En romantisk roll, som också hör till de äkta Palmeska, var Ejbaeks i »Äventyr på fotvandringen«, där han satte sista tonen till den gammaldags stämningen genom sitt sätt att tolka, hur vid livets morgon ingen kan spå, var vandringen skall lykta om aftonen. Palme har även varit en originell »Petruchio«, om också tongångarna kanske icke fullt övertygade om den Shakespeareanska kvinnotämjarens överdådiga äventyraryllynne. Tänker man eljest på engelsk dramatik, minns man med odelat nöje hans po-

serade, egenkäre präst i Shaws »Candida«. Bland en hel rad Strindbergsroller står »Maurice« i »Brott och brott« törhända tydligast. Apropå svenska författare bör det också erinras om den muntra komik, varmed skådespelaren kryddade Per Hallströms »venezianska komedi«. Palmes sceniska form har emellerid alltid haft egenheter, som kommit honom att, där uppgifterna icke direkt pressat hans läggning, omforma dem till sitt behag. Så var det med Sang i »Over evne«, en av hans senare skapelser. Det blev inte den extatiska naturdyrkaren och profeten man väntar utan en troskyldig lantpräst, som, alltid naiv och tacksam, orubbligt sätter lit till sitt förbund med vår Herre. På ett gripande sätt kom Palmes konstnärskap till synes genom den behärskade tolkningen av Maeterlincks »Borgmästaren i Stilemonde«, den sista större roll skådespelaren utfört före sin avskedsföreställning. Vid en mångfald andra uppgifter ur världsdramatiken skulle säkert en Palmebiograf ha anledning att uppehålla sig, men det förnämsta i hans livsverk är säkert att finna bland Ibsenframställningarna. I Hjalmar Ekdal förkroppsligar han det innersta av vad han på detta område förmått. Det är nog endast få, som kunnat följa den utveckling Palmes gestaltning genomgått från debutantens försök att ge uttryck åt det allmänmänskligt gisslande i Hjalmar Ekdals lögnaktiga bravader och fega ömklighet. Utformningen vid avskedsrecetten hade emellertid icke förlorat något sedan 1911. Med pösande later visade denne Hjalmar Ekdal sin präktighet och sina stora vyer; skådespelaren avslöjade på samma gång hans erbarmliga andefattigdom och till det brottsliga gränsande egoism. August Palme behövde icke ha gjort mer för att veta sitt namn inrstat i svenska teaterhistorien.

En fullsatt salong hälsade August Palme med en minutlång applåd, när han steg in på scenen i första akten. Men skådespelarens insats i denna akt är inte stor, och bifallstormarna fingo alltså vila tillsvidare. Men hyllningsbruset låg i luften, ruvande som ett åskväder vid horisonten en sommardag och färdigt att bryta loss när som helst.

Först efter slutakten brast jublet riktigt loss. Gång på gång måste skådespelaren in och buga sig, och scenen fylldes hastigt av ett vackert kaos av sköna blommor och bandpnydda lagerkransar. Man applåderade alltjämt med entusiasm, men hela salongen var liksom en stor undran: skall det verkligen inte hållas något tal? För var gång ridån gick upp igen, väntade man att någon på scenen skulle stiga fram och överbringa ett den svenska teaterns tack till August Palme, men ingen kom. Och järnridån sjönk sakta. Bifallet brusade dock ännu starkt, och skådespelaren måste in genom järndörren och tacka. Och då — äntligen — kom det.

Daniel Fallström äskade ljud och bad att — då ingen från scenen framfört ett tack till skådespelaren — få från publiken frambära ett tack för vad han givit under de många gångna åren. I några korta, entusiastiska ord gav hr. Fallström en sammanfattning av vad August Palme betytt för svensk teater och utbringade därefter ett kraftigt besvarat, fyrfaldigt leve.

Och sedan sjönk järnridån obevkligt och satte punkt, inte bara för aftonens föreställning, utan för en lång, vacker skådespelargärning.

Sitt otium njöt August Palme i södern, där han mest vistades i Italien. Han omkom vid en olyckshändelse på hotell du Mont Blanc i Anusci, en liten ort i Haute Savoie i Frankrike.

August Palmes syster *Clara* blev den 4 september 1873 gift med ingenjör *Bernhard Wieck*. Framstående kommunalman i villasam-

hället Grünewald utanför Berlin var han därtill rikt musikaliskt begåvad. Av de fyra sönerna i detta äktenskap blev *Otto August* läkare, *Hans Leopold*, som var lungsjuk, bosatte sig som fotograf i Davos, *Curt Edvard* ärvde sin faders musikaliska begåvning och blev en framstående violinist samt slutligen *Carl Gustaf* som blev målare. Fotografen Hans Leopold Wieck påkallar i denna släktkrönika särskilt intresse som fader till skådespelerskan *Dorothea Wieck*. Åren 1921—22 stod jag i ganska livlig brevväxling med honom. I dessa brev avhandlas naturligtvis i främsta rummet de gemensamma släktingarna. Främst kretsas hans tankar kring dottern. Så här låter det i ett brev, daterat Davos den 28 augusti 1922:

Du weisst, dass ich dir bereits von meiner zweiten Tochter schrieb und davon, dass sie sich zur Schauspielerin oder Tänzerin ausbilden solle. Beim Lesen des Buches (Charlotte Bournonville: Erindringer fra Hjemmet og fra Scenen) musste ich doch denken, dass vielleicht ein wenig Vererbung dieser Begabung auch auf meine Tochter übergegangen ist. Denn mein Onkel August ist ja sehr begabt, meine Mutter war auch eine künstlerisch sehr begabte Frau. Sie wäre Sängerin geworden, wenn sie nicht geheiratet hätte, hatte eine wunderschöne Stimme und ihr Lehrer Strakosch prophezeite ihr in ihrer Jugend eine glänzende Karriere. Ich selbst bin auch nur durch Zufall Kaufman geworden, war ursprünglich Landschaftsgärtner und bin das geworden, nur aus einem starken Drang nach Schönheit. Meine Brüder Kurt und Karl sind ja beide Künstler. Es ist also fast bei uns Allen etwas von der Kunstlernatur vorhanden gewesen. Es hätte nur der Unterstützung der Begabung durch die Eltern bedurft und meine Mutter hätte vielleicht eine ähnliche Laufbahn gemacht wie Charlotte Bournonville.

Nachdem ich mich einmal entschlossen habe, Dora Tänzerin oder Schauspielerin werden zu lassen, will ich so viel wie möglich thun, um mich über das, was in diesem Fach zu lernen ist, zu unterrichten. Sie ist jetzt noch zu jung, um feststellen zu können, ob sie eine gute Singstimme bekommen wird. Es ist aber anzunehmen, da sie selbst viel singt und ein schönes Organ hat, mit dessen Ausbildung aber erst später angefangen werden kann, wenn sie Jungfrau geworden ist. Eigentümlich ist, wie der Sinn für das Theater sich ganz aus sich selbst bei ihr herausgebildet hat, wie sie fast ohne jede Ermunterung von uns angefangen hat kleine Theaterstücke zu schreiben, wie sie angefangen hat, vor ihre Schulkameradinnen zu schauspielern etc. Sie schreibt ganz entzückende Briefe, ihre Aufsätze waren immer die besten der Schule. Dabei stand sie immer von selbst des Morgens früher auf als die anderen, um Zeit zu haben, gymnastische Übungen zu machen, die sie von einem schwedischen Heilgymnastiker angeben liess. Wenn jemand im Alter von 13 Jahren schon so selbständig und bestimmt auf ein Ziel hinsteuert, so ist das doch gewiss nicht häufig und es wäre unrecht, wenn ich dies Streben nicht mit allen Mitteln unterstützen würde.

Det var då det. Hennes senare levnadsbana har icke kommit faderns förhoppningar på skam. Som filmskådespelerska i Amerika har hennes namn blivit känt i de vidaste kretsar.

Utom dottern Gustafva fanns i Antoine Bournonvilles äktenskap med Mariane Jensen ytterligare två barn, båda söner, av vilka den ene *Emil Conrad Anton* dog som barn före modern. *Anthon* däremot nådde mogen ålder. 1814 blev han student vid Köpenhamns universitet, där han bedrev medicinska studier. Under åren 1820—1821 blev innehållet i ett flertal penningbrev, som sändes mellan Danmark och Norge, helt eller delvis urtaget. I januari 1822 lyckades man upptäcka gärningsmannen, privatskrivaren vid helsingörska postkontoret i Köpenhamn *Jacob Christensen*, som tillsammans med *Anthon Bournonville* utfört stölderna. *Anthon* dömdes för sin delaktighet till tre års »förbedringshusarbete», samtidigt som han relegerades från universitetet. Sitt straff sonade han på Möens tukthus, varpå han skickades över till Amerika. Antoine hade icke haft tur med sina två äldsta barn, varken med Gustafva eller *Anthon*.

Om *Anthons* öden i det stora landet i väster har jag från Amerika inhämtat följande: »*Anthon Bournonville* slog sig först ned i Norfolk, Virginia, och började här utöva praktik. Här gifte han sig med *Charlotte Abbadie*. 1829 flyttade han till Philadelphia för att få ett större verksamhetsfält. Han blev snart en framstående man, både socialt och yrkesmässigt, lyckades erhålla en oerhörd praktik och blev en erkänd obstetrikspécialist. Han tjänade en del pengar, köpte ett stort femvåningshus med en kolossal balsal och började giva baler och talrika danstillställningar. 1852 valdes han till stormästare i frimurarorden i Pensylvania. Detta stärkte ytterligare hans anseende och gjorde honom till en inflytelserik person i hela U. S. A. Vid sin död efterlämnade han en förmögenhet på 15.000 dollar.»

Helt naturligt har det varit litet svårt att skaffa biografier över släktens medlemmar i Amerika. De biografiska uppgifterna jag fått, lida dessutom av diverse ofullständigheter.

Enligt *William B. Alkinson: The Physicians and Surgeons of the United States* var *Anthons* son *Augustus Caspar Bournonville* född i Norfolk i Virginia den 10 mars 1827. Efter att ha erhållit skolundervisning vid den akademiska avdelningen av universitetet i Pensylvania inskrevs han i *Jeffersons medicinska kollegium*, där han tog doktorsgraden 1847. Privat erhöi han dessutom undervisning av professor *Mütter*. Efter examen slog han sig ned som läkare i Philadelphia. År 1851 medföljde han professor *Mütter* till Europa. Han har varit ombud såväl vid Förenta Staternas medicinska kongresser som vid de internationella. Han var läkare vid *St. Josephs sjukhus*, vid mosaiska barnbördsassylen, vid franska och tyska välgörande sällskapen samt vid *New Yorks livsförsäkringsbolag*. År 1862 tjänstgjorde han som kirurg vid U. S. A-s frivilliga arme. Hans mest betydande bidrag till den medicinska

litteraturen är »The Medical and Surgical History of the War.« Hans son *Antoine Bournonville* var till för några år sedan affärsman i Philadelphia.

En dotter till Anthon Bournonville och Charlotte Abbadie, *Eugenie Antoinette*, blev gift med *Hugh Macauly*. I detta äktenskap föddes två söner, *Hugh Bournonville Macauly*, präst i U. S. A., och *Henri Antoine Bournonville Macauly*. Denne skriver om sig själv att han studerat medicin i Paris, Zürich, München och New York, där han var anställd vid franska kirurgiska sjukhuset. Efter 1906, då han miste sin hustru, har han rest från plats till plats, varit guldgrävare i Mexico, kirurg i mexikanska kriget, seglare och äventyrare på Stilla oceanen, skeppsläkare i Ostindien, film-skådespelare i Los Angelos, för att till sist ta anställning som läkare på en korallö, Midway Island, vid Honolulu.

En annan dotter till Anthon Bournonville och Charlotte Abbadie, *Louise*, blev gift med *Andrew J. Moulder* i San Francisco. I denna stad lär det finnas avkomlingar efter henne, fast jag icke lyckats komma i förbindelse med dem.

Hittills har jag i denna artikel behandlat avkomlingarna till Antoine Bournonville i hans första äktenskap med Mariane Jensen. Jag övergår nu till avkomlingarna i hans andra äktenskap med Lovisa Sundberg. Av vad som redan framgått av denna uppsats och mina »Bidrag till den Bournonvilleska familjens historia«, publicerad i Personalhistorisk Tidskrift 1935 sid. 81 ser man, hur rik den Bournonvilleska familjen är på konstnärer, framförallt sceniska artister. I av mig kända sju generationer av slakten finns det skådespelare i de sex generationerna, som framgår av följande uppställning:

1. generationen. *Amable Louis Bournonville, Jeanne Evrard,*
»La petite Evrard.«
2. » *Julie, Antoine och Ursule Bournonville.*
3. » *August Bournonville.*
4. » *Augusta och Charlotte Bournonville.*
5. » *August Palme.*
6. » Ingen.
7. » *Dorothea Wieck.*

Att det här rör sig om anlag för scenen, som gå i arv från generation till generation kan ingen hysa tvivel om. Läs blott, vad Favart skrev till greven av Durazo i Wien om »La petite Evrard«, läs vad jag skrivit om August Palme och vad Hans Leopold Wieck berättat mig om sin dotter. Detta var även fallet med familjens stora namn August Bournonville. Redan i barnaåren var han familj-

jens komediant, så berättar han själv, och visade redan då prov på goda anlag vid föredragande av visor och återgivande av komiska repliker. Hans far tog honom ofta med sig till hovteatern, där dansskolan på den tiden var inrymd och balettrepetitioner ägde rum. Allt, vad den lille August här såg av dansövningar och mimiska instuderingar, efterapade han, så att »figurantinderne« ropade efter honom: »Se paa Drengen, hvor han skaber sig.« Åtta år gammal — den 2 oktober 1813 — beträdde han scenen för första gången som en av Ragnar Lodbroks söner i baletten »Lagertha«, och vid en recettföreställning följande sommar erhöll han den första applåden i en ungersk solo, under vilken det från alla håll uttalades, att han var »sin Papa op ad Dage«. I övrigt är det skrivit så mycket om honom, att, om jag här skulle våga mig på att skriva en biografi över honom, jag till största delen blott skulle upprepa, vad många skrivit före mig. Han var i alla fall född på födselstiftelsen i Köpenhamn den 21 augusti 1805. Föräldrarna voro då icke gifta — det skedde först den 15 december 1816.

Den 23 juni 1830 gifte han sig med *Helena Fredrika Håkansson* från Landskrona. Hon skriver härom i sin almanacka: »Den 23 juni 1830. Auguste Bournonville og Helene Håkansson's Bryllupsdag. Vigde af Confessionarius Münster i Slotskirken. Brölloppet feiredes paa Skydebanen. Pastor Primarius Pettersson från Stockholm var min forlover og førte mig ind i Kirken, saavel Han — som jeg — gjorde megen Lykke hos Publikum. Biskop Münster, Svigerforældrene, *Juliane* og *Rikke*, min Moder, Søster og Broder, Selma Stoltz, Pastor Pettersson og Frue, gamle Nielsen og Frue, Rauch og Frue, Sara Caspersen, Jomfru Rosenberg, Larscher, Friiss og 2 Aumonts vare Brudfølget og Gjæsterna til Middagen.« När Olof Olsson (gift med Antoine B-s dotter Gustafva) gjorde konkurs i Landskrona reste Gustafvas styvmor över från Köpenhamn för att försöka hjälpa dem. Vid detta tillfälle stiftades bekkantskapen med familjen Håkansson.

Redan tidigt började jag intressera mig för min släkts historia. Det var inte så lätt att skaffa sig de nödvändiga kunskaperna, hur en genealogisk forskning skall bedrivas, och så beslöt jag att lära känna arkivförhållandena i Sverige först, innan jag försökte i utlandet. Med andra ord, jag började med släkten Håkansson. Men redan här tornade oanade svårigheter upp sig. Det visade sig nämligen, att Helena Fredrikas moder visserligen hade varit gift med en befallningsman *Per Håkansson* i Herslöv utanför Landskrona, men denne *Per Håkansson* dog 1805 och Helena Fredrika var född 1809. Att modern varit gift mer än en gång hade jag aldrig hört talas om, och jag beslöt därför att resa till landsarkivet i Lund för att genom studier av Landskronatraktens kyrkoböcker söka vinna klarhet.

I en socken utanför Landskrona, Örja, hittade jag följande

anteckning: Barnets namn: »*Helena Fredrika*, Faderns namn — — — —, Moderns namn okänt, moderns ålder 36 år, faddrar: Fabrikör S. Jönsson, Hustru Ingar Jönsson.
« Jag konstaterade, att prästen ändrat moderns ålder. En annan siffra var skriven under 6-an. Modern var 30 år gammal. Intet tvivel om att detta var min farmor, Helena Fredrika Håkansson. Det hela såg tämligen hopplöst ut, men så inträder f. d. rektorn vid Lunds Katedralskola, C. Sprinchorn, på arkivet. Jag var en av hans f. d. elever och reste mig därför upp och bugade till hälsning. Intresserad frågade han, vad mitt besök på arkivet gällde, och jag redogjorde för hur sakerna stodo. När jag slutat, berättade min f. d. rektor, att han för en del år sedan legat och badat i Ronneby och där sammanträffat med förste stadsläkaren i Landskrona, doktor Sjöberg och en syster till honom. »De berättade mig så mycket om apotekarens farmor och känner väl till hela den här historien. Deras farfar var kyrkoherde i de här trakterna på den tiden. Skriv till dem, så får apotekaren upplysningar.«

Och jag skrev och erhöll följande brev från fru Maria Wellin, doktor Sjöbergs syster:

»Här vad jag har mig bekant om fru Helena Bournonvilles föräldrar: Då fru Charlotte Håkansson blev änka, kom hon jämte sina två barn till en sin bror lantbrukare *Hultman* (jag vet ej hans bostad, ibland tror jag Flyinge, ibland Fulltofta) för att sköta hans hushåll. Till denna trakt kom 1807 eller 8 en hel del militär, som inkvarterades i trakten en längre tid. Hos *Hultmans* inkvarterades en finsk läkare, han förälskade sig i den ståtliga, duktiga änkan och friade flera gånger till henne, men ville hon ej ha honom. Hennes bror tillrådde henne att säga »ja«, men det ville hon ej. De inkvarterade skulle resa, och dagen förut kom doktorn in och förnyade sin anhållan, men förgäves. Ni kan väl dricka ett glas vin med mig, sade han till farväl. Hon gick in härpå, de drucko, pratade en stund, hon kände sig sömrig och somnade. Då hon vaknade, var hon ensam och undrade över det starka vin hon fått. Så avreste de inkvarterade. En tid efter märkte hon, att hon var i välsignat tillstånd och tänkte då på sin sömn och det vin hon erhållit. Brodern blev mycket vred på henne och fick hon lämna hans hus. Han ville icke tro hennes berättelse. En tid där-efter fick hon brev från den finske doktorn, som undrade, om hon nu kanske ändrat sig. Hans brev besvarades ej, hans namn har jag aldrig hört. Nu insåg man, att hon talat sanning. Vart fru H. sedan tog vägen och var hon födde sin lilla flicka har jag aldrig hört. 1814 fick hon plats vid Gjörloffska skolan i Landskrona. Den lilla Helena var sin mors stora glädje, växte upp till en stilig och rar flicka, blev gift med balettmästare Bournonville, och i deras hem hade mor och syster i många år sin hemvist.

Brodern hette *Fredrik Hultman* och var förvaltare på Rycke-

tofta gård i Hälsingborgstrakten. Den omtalade militären var den s. k. Södra armén, som sammandragits här för att förhindra en landstigning från Sjöland av Bernadotte. Sömnmedlet torde med all säkerhet ha varit opium. Det återstod att taga reda på namnet på den finske doktorn, vilket emellertid icke stötte på några svårigheter. Jag lyckades så småningom t. o. m. komma i besittning av ett originalfotografi av honom. Då fullt bindande bevis icke kan anses föreligga, att han verkligen var fader till Helena Håkansson, har jag icke velat utsätta hans namn här.

Charlotta Lovisa Hultman, Helenas moder, var född 1779 28/6 på Duveke utanför Hälsingborg och dotter till inspektoren *Magnus Hultman* och *Anna Margareta Grise*. I sitt äktenskap med befallningsmannen Per Håkansson hade hon tvenne barn, dottern *Eva Carolina* och sonen *Carl Magnus*. Dottern gifte sig 1829 5/5 med jaktuppsyningsmannen *Frans Suell*, som emellertid dog redan 25/7 samma år. Student i Lund skall han ha gjort sig känd som miniatyrmålare och utställt 1818 på Götiska förbundet en exposition och därefter ännu 1823 i Kalmar givit undervisning i teckning och målning. Sonen Carl Magnus Håkansson dog ogift som präst i Tryde 1853 23/10. Helenas moder och syster flyttade ett par år efter hennes giftermål över till Danmark. Befallningsmannen Per Håkansson var född på Björstrop i Vittsjö församling. Denna gård är ännu kvar i slakten Håkanssons ägo.

I sitt äktenskap med Helena Håkansson hade August Bournonville sju barn, fyra döttrar och tre söner, av vilka emellertid två söner dogo vid späda år. Älsta dottern, *Augusta*, skulle bli dansös och reste med sin fader och moster, *Eva Suell*, sommaren 1846 till Paris. I Minden sammanträffande de med *Erik Gustaf Geijer*. Mötet är beskrivet i Anna Hamilton-Geetes bok »I solnedgången«. Hon skriver:

»Då vi stego ur vagnen vid posthuset, stod där på trappen en ståtlig, ytterst elegant klädd herre, som uppmärksamt betraktade oss. Då han hörde oss tala svenska, kom han genast fram, lyfte artigt på hatten och frågade på danska, om vi voro svenskar, samt uttryckte därpå sin glädje över resällskapet, då även han var på väg till Köln och Aachen. — — — — »Undskyld, men maa jeg spørge Deres Navn?« — »Geijer — från Uppsala!« — Stor scene!! — Med en dramatisk geste, vältaligt uttryckande den ytterligaste häpnad och glädje, tog han tre steg tillbaka, tre steg fram, störtade sig därpå över pappa, som stod i sin oskuld, intet anande, grep hans hand och gjorde ett halvt knäfall. — »Oh Guds!!!« — (dansk d ungefär som engelskt th) — »Hvis jeg vovede, vilde jeg kysse Deres Haand!!« — vilket han också i blinken gjorde utan att avvakta vidare tillåtelse. »Er det sandt, er det muligt, at jeg virkelig skuer den store Geijer?!« — — Pappas min, hans fullkomligt försteltnande häpnad över denna för honom lika oväntade som oförklarliga hyllning, var en syn för gudar. Det dröjde en lång stund, innan ett ljus gick upp för honom, och han fattade, att det var menat som en hyllning åt hans vetenskapliga renommé, ehuru den entusiastiske herrn alltjämt med flödande tunga uttömde sig i utrop och förklaringar. Det var, fingo vi äntligen klart för oss, ingen mer eller mindre än den mycket omtalade balettmästaren Bournonville från Köpenhamn — och

aldrig i mitt liv har jag sett ett par mer danslustiga ben. I sitt hjärtas fröjd över sammanträffandet utförde han liksom ofrivilligt och omedvetet alltjämt de elegantaste entrechats och piruetter — jag väntade vart ögonblick att få se honom utbryta i en stor improviserad pantomimisk pas seul på postgården till firande av dagens högtidlighet. — Lyckligtvis beherskade han sig dock tillräckligt för att i någorlunda stillhet göra oss sällskap till hotellet, där han vid frukosten presenterade oss för sin svägerska och sin femtonåriga dotter, Augusta, en förtjusande brunett, nu på väg till Paris för att utbilda sig till dansös. — »En lille Jenny Lind i sit Fag,« föesäkrade den lycklige fadern. Båda visade sig vara fint bildade, högst älskvärda damer, som under det återstående av resan blevo oss det angenämaste sällskap.«

Sex år senare, 1852, gifte hon sig med Sogneprästen *Peter Mandrup Tuxen* och lämnade därmed definitivt teaterbanan.

Det andra barnet i äktenskapet var dottern *Charlotte Bournonville*. Hon utbildades till sångerska först av Carl Helsted, sedan av Lamperti i Milano och debuterade på teatern i Stockholm 1858. 1859 kom hon till Köpenhamn och knöts nu till kungl. teatern, vars scen hon lämnade 1883. På Fredensborg, där hon slutade sina dagar, skrev hon sina memoarer och sin minnesskrift om fadern, vars efterlämnade papper hon redan tidigare utgivit.

Yngsta dottern, *Margaretha Theresia Augusta Bournonville*, blev 1864 gift med kommandör *Otto Heinrich Irminger*.

August Bournonville hade som sagt haft två söner vilka båda dogo i späda år. I psalmboken har han vid varje barns födelse skrivit några rader, och man ser, att hans största glädje skulle vara, om äktenskapet blev välsignat med en son. När Therese föddes, skriver han sålunda: »Forsynet nægtede os Sønner men skænkede os Velsignelse og rigelig Kjærlighed til vore Pigebørn. Gid de maa ligne deres Moder.« Men »Mandag den 9 November 1846 kl. 1½ om Middagen blev min dyrbare Hustru forløst med en stor velskabt Søn, som jeg hilsende med disse ord: »Velkommen! bliv din Moders Trøst og Glæde. Gud lad ham leve og trives baade til Legeme og Sjæl.««

Vid hans död 1904 skriver förste stadsläkaren i Ystad, D:r W. Winther följande nekrolog i Ystad Posten.

Korset härovan mäter för oss, att doktor *Edmond Mozart August Bournonville* i går på morgonen i Köpenhamn skattat åt förgängelsen. Dödsbudet kom egentligen icke oförmodat. Vi, som stodo honom nära, hade länge vetat, att den till det yttre livlige och rörlige mannen dock sedan många år bar på ett pinsamt kroniskt lunglidande, som nu lagt honom i graven vid ännu ej fyllda 58 år. Till detta hans kroppsliga lidande sällade sig också under den senaste tiden en akut psykisk sjukdom, som i sin mån påskyndade den dödliga utgången.

De yttre konturerna av hans levnad erbjuda just ej så mycket av intresse. De endast bekräfta, att han ej blev, vad han kunnat och bort bliva och vad hans lysande begåvning och hans gedigna kunskaper speciellt inom ögonsjukdomarnes område kunnat berättiga honom till. Vidriga omständigheter och framförallt hans eget nervösa och oroligt jäktande lynne buro väl närmast skulden härtill.

Doktor *Edmond Bournonville* föddes i Köpenhamn den 9. nov. 1846. Både hans moder och farmoder voro svenska kvinnor, och med modersmjölken insöp han sin kärlek till gamla Sverige.

Efter erhållen skolundervisning blev han student vid Köpenhamns universitet i juli 1864 och avlade därstädes sina medicinska examina, sista ämbetsexamen i januari 1871. Efter åtskillig medicinsk praxis uti Fredensborg och i Köpenhamn — särskilt tjänstgjorde han nära 2 år som assistent hos den berömde ögonläkaren Edmund Hansen — överflyttade han til Sverige år 1879 och avlade i Uppsala och Stockholm föreskrivna svenska examina åren 1879 och 1881 och upptogs sistnämnda år till svensk undersåte.

Samma år utnämdes han till lasarettsläkare i Hudiksvall men erhöll redan efter 3 år (1884 14/7) på egen begäran avsked från lasarettsläkarebefattningen och bosatte sig därefter, sedan han dock först ett halv års tid i England, särskilt i Edinburg, ytterligare studerat sin specialitet, såsom ögonläkare i Göteborg. Därifrån flyttade han redan följande året till Tomelilla, varest han stannade 15 år, tills han år 1900 bosatte sig i Ystad.

D : r B. var otvivelaktigt en nobelt anlagd, en rikt begåvad och mycket genialisk personlighet — men en disharmonisk, söndersliten personlighet med i vissa hänseenden mindre lyckligt utvecklat ingenium, som framförallt aldrig lärde sig den svåra konsten att räkna med de befintliga, faktiska förhållandena här i världen.

Han ägde en ovanligt stor musikalisk begåvning och var en överdådig pianovirtuos samt skulle alldeles otvivelaktigt blivit en betydande konstnär, om hans egentliga studier och arbeten gått i den riktningen.

Han var en särdeles trofast, god och pålitlig vän och kamrat, ehuru han i allmänhet, även mot sina kolleger, iakttog en viss tillbakadragenhet och otilgänglighet, som väl ofta vid första påseendet kunde tolkas som stolthet och högdragenhet.

Men den han en gång skänkt sin vänskap, honom svek han aldrig.

För några veckor sedan reste D : r B. över till Köpenhamn för att vila sitt oroliga nervsystem, och från den danska huvudstaden har telegrafan i går bragt oss underrättelsen, att han därstädes avlidit natten mellan den 10 och 11 d : s. Han sörjes närmast av hustru och fyra barn, en son och tre döttrar.

Frid över hans minne.

Vile han nu ostörd av världens disharmonier.

Med sin andra hustru Lovisa Sundberg hade Antoine Bournonville även tvenne döttrar, *Juliane* och *Frederikke Wilhelmine Antoinette*. Juliane gifte sig 1836 med adjunkten i Rønne *Mathias Mandix Stub*, ett äktenskap som efter blott 2 år upplöstes genom makens död. En son, *August Mathias Stub*, studerade medicin och slog sig så småningom ned som läkare i Assens. I unga år visade han som amatörskådespelare prov på scenisk begåvning — egentlig skådespelartalang hade han ej — däremot visade han som liten gosse så avgjorda anlag för dans, att det en tid var på tal att han skulle in vid baletten. Sitt intresse för teatern bevarade han livet igenom och vid hög ålder dyrkade den gamle läkaren musikens konst, som han älskade över allt annat.

Frederikke Wilhelmine Antoinette blev gift med sogneprästen Carl Otto Schmidt-Phiseldeck. I detta äktenskap föddes 5 barn, två söner och 3 döttrar. Äldst var dottern *Marie Wilhelmine Antoinette*. Det är hon, som i första rummet väckt mitt intresse för min släkts historia. Hon bevarade en del gamla papper, som givit mig ovärderlig vägledning och hennes kunskap om släktens öden har varit en rik guldgruva att ösa ur. I hennes hem har jag varit en flitig gäst och hennes minne bevarar jag i den ljusaste hågkomst. Av sönerna blev *Conrad Friedrich Valdemar* sognepräst i Odense och den andre sonen var målaren och teckningsläraren vid Sorö akademi *Carl Anton Ferdinand Schmidt-Phiseldeck*.

Och så vänder jag ännu en gång tillbaka till *Antoine Bournonville*. I sitt äktenskap med Mariane Jensen hade han en son *Emil Anton Conrad*, född den 5 april 1795. Fadrdarna voro prins Emil, kamarherre Hauch, konferensråd Clasen, fru Hauch och fröken Falbe. Denne Emil Anton Conrad dog i späda år före modern, Mariane Jensen. Men det kom en annan *Emil Anton Conrad*. I dopprotokollet för födselstiftelsen i København finnes följande anteckning:

Döbte den 15. Marts 1806: Dreng N:r 120: Emil Anton Conrardt, fød den 10 under n:r 261.

Det har på annat sätt lyckats mig att få veta, att han var son till Antoine Bournonville. Modern var Jfr. *M. Olsen*, som blev danselev i november 1801, figurant augusti 1807, dansös augusti 1808, och debuterade som skådespelerska som Constance i Blanca den 23 november 1820. Avsked juli 1821. Emil Anton Conrad Olsens uppfostran lär Antoine Bournonville ha bekostat. Först avlade han lantmätareexamen, men lämnade denna bana för att studera teologi och blev så småningom sognepräst i Dalby och Tureby. Han gifte sig 1835 15/9 med *Johanne Rønne*, dotter till sognepräst *Bone Falck Rønne* och *Frederikke Maria Brandt*. I detta äktenskap föddes 5 söner och 2 döttrar. Av sönerna blev *Benjamin Rønne-Olsen* tandläkare och gifte sig i Öslöv i närheten av Lund med *Johanna Lamartina Pia Ahnfelt*, dotter till prosten *Paul Gabriel Ahnfelt* och *Hedda Sofia Charlotta Ekstrand*. Barnen, 2 söner, kallade sig *Ahnfelt-Rønne*. En son är höjesterettssagfører *Ö. Ahnfelt-Rønne*, som lämnat mig dessa upplysningar och även sitt medgivande att publicera dem. Hans broder blev skådespelare och ansågs på sin tid som en av Danmarks mest lovande talanger. Vidriga omständigheter medförde att han ej kom att infria de förväntningar man ställde på honom. Av Emil Anton Conrad Olsens döttrar blev *Frederikke Marie* gift med sogneprästen *Georg Nicolai Bugge* och *Bolette Ingeborg* med sogneprästen *Hans Christian Rördam* och därigenom moder åt författaren *Valdemar Rördam*.

LEONORA CHRISTINAS SELVBIOGRAFI
ET HAANDSKRIFT I STATSBIBLIOTEKET I AARHUS.

Af *Sigvard Preben Skov*.

Med gehejmearkivar *C. F. Wegeners* store bibliotek, der købtes af staten til statsbiblioteket i Aarhus, fulgte ogsaa en del haandskrevne sager, deriblandt »*La vie de Leonora Christina, fille du Roy C. 4 et de Madm. Kirstine Munch, femme de Corfits Ulfeld, escrete d'Elle même, et adressée au Professeur Dt. Ot. Sperling.*«¹ nu nr. 44 i bibliotekets haandskriftsamling. Det bestaar af to ubeskrevne blade, titelblad og 76 beskrevne sider af størrelse 16 × 20,5 cm. Papiret er Propatria fra Strandmøllen med vandmærke,² indbindingen er ikke oprindelig. Skriften er en stor og tydelig latinsk skrift, der vanskelig lader sig nøjere datere. Paa det forreste, ubeskrevne blad har Wegener skrevet: Dette Manuscript er mig foræret af Prof. Chr. Jürgensen, Lector Mathes. i Søetaten, som havde fundet det blandt afd. Geh. Raben-Lewetzows efterladte Papirer. Sorøe, d. 12. Septbr. 1841.

Wegener var da faa aar i forvejen, i 1837, blevet lektor i historie og statistik ved Sorø Academi, og den der havde foræret ham manuskriptet var hans gode ven, den alsidigt interesserede matematiker *Christian Jürgensen*,³ oprindelig jurist, derefter magister i matematik, hvori han ogsaa, som ovenfor nævnt, blev lektor ved søetaten med titel af professor, og derefter, i 1857, matematisk professor ved Københavns universitet. Foruden sit fag dyrkede han tillige musik og filosofi — især Fichte — og var som saa mange i det 19. aarhundredes begyndelse grebet af tanken om en sammenfattende helhed af videnskaberne, baade de exacte og de humanistiske, hvori de enkelte discipliner gik op som i en højere enhed. I disse synspunkter mødtes han med den polyhistorisk indstillede Wegener, der i sit store bibliotek samlede bøger af alle fag, og hvormed hans venner, som nu i dette tilfælde Chr. Jürgensen, var ham behjælpelige.

¹ Bibliotheca Wegeneriana IV, p. 365. (Khvn. 1897).

² Afbildet i Haandbog i Bibliotekskundskab I, p. 415. (Khvn. 1924).

³ Algreen-Ussing: Til Minde om Dr. Chr. Jürgensen. (Khvn. 1860).

Haandskriftets skæbne oplyses yderligere af det brev, der fulgte med fra Chr. Jürgensen, og som nu er indhæftet i haandskriftet.

Kjøbenhavn, d. 9. Septbr. 1841.

Kjære Hr. Professor!

Hermed sender jeg det omtalte Collegium⁴ over Statistiken, som endnu var i Behold ved min Hjemkomst. Paa Omslagene seer De endeel Notitser henhørende til den højere og højeste Mathematik. Dette kan maaske give Dem Stof til en matematisk Epistel til *Mundt*,⁵ til hvem jeg maaske ogsaa maa uleilige Dem med at besørge vedlagte lille Brev.

Blandt gamle Papirer fandt jeg ogsaa vedlagte Forelæsning af samme *Engelstoft*,⁶ som jeg uvis om det maaske kunde være til nogen Nytte, dog ikke vilde kaste bort. — Endnu et tredie Mscr. lader jeg medfølge, nemlig Eleon. Christine Ulfelds Levned skrevet af hende selv. Det vilde maaske have en Deel Interesse, hvis man kunde stole paa dets Ægthed. Men alt som jeg om dette Mscr. kan sige Dem, er, at jeg, om jeg husker ret, har fundet det mellem nogle gamle Papirer, som vare efterladte af afg. Geheimeraad *Raben-Lewetzau*,⁷ der nok i sin Tid var Minister i Rusland. Disse Papirer, der vare bestemte til Urteboden, fik jeg Lov til at gennemsee og udtage hvad jeg vilde. Hvorfra den salig Herre har faaet det, veed jeg ikke. — Kanske indeholder det heller ikke andet end bekendte Ting. Men hvorom Alting er, vil jeg dog ikke undlade at lægge det i Pakken med det Øvrige.

Det er jo rigtignok ikke artigt, at sige: »pocus comedenda relinquo«, men her bliver jeg ikkedestomindre nødt dertil, og jeg haaber derfor paa Deres Undskyldning, naar jeg sender Dem en heel Pakke gammelt Sammensurium, og beder Dem beholde hvad De kan bruge og kaste Resten bort.

Jeg haaber, De ikke glemmer at pirre lidt imellem ved vor Ven Mundt.

venskabeligst Deres

Chr. Jürgensen.

I sin lange fængselstid syslede Leonora Christine gerne med sit livs brogede tildragelser og fæstnede dem gerne paa papiret; foruden Jammersmindet, der er det mest kendte og det værdifuldeste af hendes arbejder, har hun skrevet en fuldstændig dagbog over hvad der hændte hende og Ulfeld under fangenskabet i Malmø 1659—60 og en udførlig beretning om fangenskabet paa Bornholm 1660—61; de kendes nu kun af omtale;⁸ derimod er bevaret en særdeles livfuld beretning om hendes uheldige færd her til landet i aaret

⁴ antagelig Engelstoft: Danmarks Statistik, 1—4 Hefte. Bibliotheca Wegeneriana IV, p. 362.

⁵ *Carl Emil Mundt*. 1802—73, lektor i matematik ved Sorø Academi.

⁶ Blandt Wegeners manuskripter findes flere forelæsninger af Engelstoft.

⁷ Antagelig *Fr. Raben-Lewetzau* (1745—1820), der deltog i forhandlingerne med Rusland om det gottorpske mageskifte.

⁸ S. Birket Smith: Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie II, p. 257. (Khvn. 1881).

1656⁹ og hendes paa fransk skrevne selvbiografi,¹⁰ udarbejdet paa opfordring af Otto Sperling d. y., der vilde bruge den til et paa-tænkt værk om lærde kvinder.

Originalen til denne selvbiografi tilhørte i begyndelsen af det 18. aarhundrede den kendte bogsamler Chr. Reitzer; med hans bibliotek kom den i kongens eje og er, efter Birket Smiths formodning,¹¹ gaaet tabt ved slotsbranden 1794; den kendes ialtfald ikke mere. Derimod har man flere afskrifter, samt et par oversættelser til latin.¹²

Til grund for sin udgave har Birket Smith lagt Ny kgl. Samling 2146, 4⁰ som det haandskrift der formentlig gengiver originalen med mest troskab. Af en anden, noget forkortet redaktion af selvbiografien kendte Birket-Smith da kun nogle brudstykker trykt i Zieglers tyske oversættelse af Jammersmindet,¹³ og først efter at udgaven var trykt stiftede han bekendtskab med Wegeners manuskript, der nøje svarede til det ovennævnte tyske. Birket-Smith mener, at det antagelig er et forkortet uddrag, foretaget af et af Leonoras børn.¹⁴ Det er dog ikke exciperet af selvbiografien i den for os foreliggende form, da det har nogle navne og tidsangivelser tilføjede og kan saaledes paa enkelte punkter korrigere det haandskrift Birket-Smith benyttede. Det har saaledes det korrekte navn, *Envold Randulf*, paa Leonoras første præceptor og for hendes anden præceptor, at han siden blev biskop i Viborg, ikke Fyn. I stedet for det ubestemte »une duchesse de Brunsvig«, angives det nøjagtige »sa cousine *Sophie Hedevig*, duchesse de Brunsvig«, og om hendes mand oplyses det, at han var »stathalter de la Frisse«, dvs. statholder i Friesland; »la princesse à Nikøping« præciseres nærmere som »la princesse *Magdalena Sibylla* à Nykiøbing en Falster«, og endelig sættes Leonoras rejse til Danmark rigtigt til 1656 og ikke til 1657.

Større interesse end disse smaanotitser, der kan tjene til udfyldelse af lakuner og til korrektion af det udgivne haandskrift, har de længere sammenhængende stykker, der skal meddeles i det følgende; de vedføjede sidetal angiver paa hvilken plads stykkerne

⁹ Udgivet af P. W. Becker i Samlinger til Danmarks Historie under Frederik III's Regjering II, p. 441—47. (Khvn. 1857).

¹⁰ Udgivet af S. Birket Smith i Danske Samlinger, 2. Række I, p. 142—217. (Khvn. 1871—72).

¹¹ Danske Samlinger, 2. R. I, p. 130.

¹² Fortegnelse over de eksisterende hdskr. i C. Behrend: Katalog over det kongelige Biblioteks Haandskrifter vedrørende dansk Personalhistorie, p. 144. (Khvn. 1925).

¹³ Denkwürdigkeiten der Gräfin Leonora Christina, herausgegeben von J. Ziegler. (Wien. 1871).

¹⁴ Danske Samlinger, 2. R. I, p. 134 og p. 385.

hører hjemme i Birket Smiths udgave i Danske Samlinger 2. Række, I. Bind.

pag. 162, linie 29: Ensuite F. 3 fut couronné 23 Novembre. La Reine *Sophia Amalia* eut une haine irreconciliable contre Monsieur Ulfeld.

pag. 163, linie 2: Le Roy obtint que le Prince son Fils seroit déclaré son successeur à la couronne.¹⁵ M. Ulfeld s'absentoit lui même des affaires et ne voulut pas écouter ce que sa femme lui dit, la quelle avec le Weillard¹⁶ *D. Otto Sperling* lui étoit Prophète, et luy dirent qu'il seroit traité en Esclave, quand il n'auroit plus d'autorité, qu'on le soupçonnoit et envioit sa richesse, comme il arriva en suite.

pag. 163, linie 24: Estant arrivé à Stockholm il demanda la protection de la Reine *Christine*, qu'il eut par écrit le 13 Septembre,¹⁷ et il fut admis auprès de la Reine le 26 Septembre avec cérémonie, et on lui fit beaucoup d'honneur, il fut deux heures et demi seul avec elle dans sa Cabinet. Comme la Reine sicut que Madame étoit avec lui travestie, Elle desiroit la voir, Elle la vit en habit d'homme et lui permit de lui baisser la main et lui temoigna beaucoup de Grâce.

pag. 173, linie 13: Le 26 Fevrier Mr. Ulfeld signa le Traité de la Paix à Roschild entre la Suede et le Dannemarc comme premier Pleni potentier de la Suede, Ils y fut stipulé dans le 24 Artic. qu'on lui renderoit avant le deuxième d'Avril la même Annés toutes ses biens en Dannemarc et Norwegue mobiles et immobiliés et qu'on l'indemniserait des tous les dommages qu'il avoit souffert avant la St. Jean prochain.

Avec sa femme, sa belle mère, ses enfants, Amis et serviteurs auroit la liberté, la ou ils leurs pourvoit. Que les Bailliages de Hirschholm, Munckelin et le couvent de St. Jean en Norwegue, que Mr. Ulfeld et son Fils avoit en cidevant, leurs seroit rendu selon la teneur des Investiteurs et des lettres qu'ils avoit la dessus. Et qu'on donneroit le Titre à sa femme qu'elle avoit en auparavant, de Comtesse de Slesvic-Holstein.

pag. 179, linie 11: Le lendemain apres son arrivé à Copenhague, qui étoit le 21. Juillet, Ils furent tous deux pris et menez à Boringholm, au ils aborderent à la Ville Rønne et au Château Hammershus, ou le Major Général *Adolph Fuchs* estoit gouverneur. Il

¹⁵ Prins *Christian* valgte til tronfølger i juni 1650.

¹⁶ den stadige betegnelse for *Otto Sperling*.

¹⁷ Beskyttelsesbrevet er trykt hos Holberg: *Danmarks Riges Historie III*, p. 82—84.

suborna une femme¹⁸ pour leurs offrir de leurs faire tenir un batteau au prix de 500 Escus pour échapper.

pag. 194, linie 5: Le 23 Decembre.¹⁹ On leurs fit tout deux signer un Revers par lequel ils furent obliges de renoncer par serment a tous les benefices, qui se trouvoit inserres dans le Traité de Roschild en leur faveur, et de s'engager de ne vouloir pas prendre aucune revance du Major Général Fux, du mauvais traitement qu'il leurs avoit fuit a Bornholm.

Mr. Ulfeld fut en suite admis à la table du Roy à Rosenbourg.²⁰

pag. 209, linie 1: On débita que lors'que Monsr. Ulfeld fut à Brugé l'an 1661 il avoit fait connoitre à l'Electeur de Brandenburg²¹ que tout la noblesse, la Clerisie et la plus part de peuple estoit mal satisfait du changement en Dannemarc et qu'une grande partie de la Noblesse et des Prêtres du Pays, luys avoit fait entendre que puis qu'il avoit fait enforte que le Roy F. 3 étoit monte sur le trone, il devoit ausi délivrer de son jong, et qu'il avoit propose à L'electeur de Brandenburg, que s'il vouloit avoir la Couronne de Dannemarc, il feroit en sorte qu'il l'auroit mais que le dit Electeur en avoit averti le Roy de Dannemarc pour parvenir tout ce qui en pouvoit arriver.

pag. 213, linie 11: 1664. Le dit *Joachim*²² lui dit que son Mari étoit morte cette année sur le Rin pres de Neubourg au mois de Février, le tout comme la verité estoit et que ses fils qui estoit à l'université de Basle. Quand Ils en avoit eu des nouvelles, y estoit allé et l'avoit ensevelé au champs, a fin que personne ne sceut trouver son corps mort.

pag. 213, linie 24: Les indignites qu'Elles a soufert d'un et autre ont êtes grandes et particulierement du Foight *Joachim Waltpurger*. Il ne la nommoit que Leonora. Quand il lui parloit c'étoit la tête couverte, Il ne la traitoit quelque fois, comme on traite les criminels qui devoit être exécutes ou décapites, en lisent des prières et en chantent des psaumes d'enterrements.

pag. 217, linie 2: L'an 1685 le 20 Février la Reine Sophia Amalia mourut et le Roi de France *Louis XIV*²³ intère la pour Madame

¹⁸ *Kathrine Meyer*, jvfr. Danske Samlinger, 2. Række I, p. 181, note 2.

¹⁹ Vedrørende striden om datoen, se Danske Samlinger 2. Række I, p. 194 og Birket Smith: Leonora Christine II, p. 89 og XVII.

²⁰ Det er sikkert ikke rigtigt, derimod ønskede Ulfeld en samtale med kongen, men uden at faa den, efter hvad han beretter i et brev af 26. nov. 1662 til vennen, rigsadmiral *Henrik Bjelke*, jvfr. Birket Smith: Leonora Christine II, p. 93 og XVII.

²¹ *Frederik Wilhelm*, kurfyrst af Brandenburg 1640—88.

²² Slotsfogeden *Jokum Waltpurger*.

²³ Ludvig XIV's intercession var af afgørende betydning, han skriver selv til gesandten Cheverney fra Versailles, 20. Juni 1686: »da han (dvs. grev Ulfeld, Leonoras søn) tror, at skyldte mine bona officia den frihed, som hans

Leonora Christinana auprès le Roy C. 5 qu'elle fut élargie de sa prison le 19 de maj la même Année et confinée à Mariboe Closter en Laalande pour le reste de sa vie, ou elle demeura jusqu'a sa mort.

pag. 217, linie 8: Leonora Christiana mourut l'An 1698 le 6 d'Avril agée de 76 ans, 8 mois et 8 jours.²⁴

De her meddelte tilføjelser indeholder vel ikke ting af større vigtighed, men dog enkelte ganske interessante træk.

Man ser, at Ulfeld søgte at lamme administrationen ved at holde sig borte derfra, trods det at baade Leonora Christine og Otto Sperling er klar over denne taktiks farlighed.

Den modtagelse Ulfeld fik ved det svenske hof under Stockholmsopholdet i 1651 har sikkert været en lise for hans ærestørstende sind. Modtagelsen af Leonora Christine, der fuldt ud bekræftes, lige til datoen, af den franske gesandt *Chanut*,²⁵ frembyder den ganske mærkelige scene, en Zahrtmanns pensel værdig, hvor den landflygtige danske kongedatter klædt i mandsdragt kysser den svenske dronning Christinas haand.

Beretningen om Roskildefreden er en næsten ordret gengivelse af fredstraktatens § 24,²⁶ der betegner Ulfelds personlige triumf. Man bemærker slutningen, der sikrer Leonora Christine hendes retmæssige titel. Rang spillede jo en betydelig rolle dengang, og hun var meget øm over sine rettigheder i den retning, det har da sikkert

moder grevinde Ulfeld for tiden nyder«. Danske Samlinger, 2. Række V, p. 140.

Den samme opfattelse havde ogsaa den svenske udsending, *Lejoncloo*, der beretter: »Grefwinnan Ulfeldt, som uti 21 års tid uti blå tornet setat har, blifwer och på hans Majt. Konungens af Frankrike intercession lösgifwen«, Danske Samlinger, 2. Række IV, p. 187.

²⁴ Iflg. Birket Smith: Leonora Christine II, p. 313 døde hun den 16. marts. Den 6. april (begravelsesdagen) og den nøjagtige aldersangivelse, der forøvrigt er rigtig nok, er sikkert taget efter gravskriften (anf. Værk p. 315).

²⁵ Mémoires, tirez des depesches de Mr. Chanut II, p. 287—88 (Cologne 1677).

²⁶ Til sammenligning sættes her traktatens ordlyd: »Låfves och här medh, att her Corfitz, grefve af Uhlefeld, innan den 2. April uthi inñevaranda år till allt sitt godz både i Danmarck och Nârie, lööse och faste, skall restitueras, jämväl och för all lijden skada nöyachtig vederlagh och satisfaction innan St. Johannis dagh, nästkommande niuta; och honom sampt hans grefvinna, svärmoder, barn, vänner och tjänare fritt skal stå att byggja och boo uthi Danmarck frij och säker, hvarut honom och dem siefve lyster och behager. De lähn, som grefve Uhlefeld och hans sohn, nemblig Hirsholm, Munckelin och St. Hans closter uthi Nârie, medh förläht hafver varit, hafve de effter förlähningsbrefven att niuta och behålla, och skall i lika mätto hans gemähl hennes tillbörlige titul fullkomligen restitueradt varda. — Danmark-Norges Traktater udg. af L. Laursen, V, p. 239. (Khvn. 1920).

været hende en tort at blive tiltalt slet og ret Leonora af slotsfogeden, der tilmed beholdt hatten paa. Samme slotsfoged har ogsaa været særdeles udspekuleret til at pine Leonora Christine; hans paa-fund med bønner og begravelsessalmer kan kun betegnes som en sjælelig raahed.

De to sidste tilføjelser hører ikke til selvbiografien i dens oprindelige form, men maa være føjet til af en anden efter hendes død, maaske af den samme som har foretaget forkortningen, derimod er der ingen grund til at tvivle om, at de andre tilføjelser skal stamme fra Leonora Christines egen haand.

Leonora Christines selvbiografi taaler vel ikke sammenligning med Jammersmindet, men det er dog vist ikke derfor, at den er gledet saa fuldstændig i baggrunden; aarsagen er langt snarere sproget, der er et til tider ret mærkværdigt fransk. Trods den noget flygtige og skitsemæssige form har Leonora Christine her let og levende skildret sit livs begivenheder og, modsat Jammersmindet, navnlig dvælet ved tiden før fangenskabet; især giver hun en fylde af oplysninger fra barndom og ungdom, som vi ellers maatte savne, og hun har givet skildringen et umiskendeligt præg af sin egen stærke og mærkelige karakter.

ET HANDELSHUS I VIBORG I DET SYTTENDE AARHUNDREDE

HASSE OG MAJONER.

Af Chr. Bokkenheuser.

Paa den sydlige Side af Sct. Matthias Gade i Viborg, i den Del af Husrækken, der ligger udfør Hjultorvet, findes der en stor og monumental Ejendom; det er Sparekassens Hus. Det er nyt, taget i Brug i 1915, men Grunden er gammel, og til den er der knyttet Historie. Naar i Nutiden Byens og Omegnens Folk vil sætte Penge paa Rente eller vil laane Kongens Mynt, falder det dem naturligt at gaa ind i »Viborg Byes og Omegns Sparekasse«s Hus, og i gamle Dage, da Handelshuset *Jacob Hasse* og *Hans Jørgen Majoner* havde sit Hjem her, gik der ind i den samme Ejendom en Strøm af Mennesker med tilsvarende Ærinder. Det er om dette Kompagniskab og om de Folk, der stod i Forbindelse med det, at der i det følgende skal fortælles.

Emnet kan synes noget specielt, idet Forbindelsen mellem de to Købmænd og betydelige danske Slægter er yderst spinkel; naar det alligevel fremdrages, skyldes det dels, at det byder Lejlighed til at skildre Forholdene i en lille Provinsby paa en Tid, der i sig selv har Interesse, fordi saa at sige alt i Staden og ikke mindst de økonomiske Forhold var ved at vende og gaa ned ad Bakke, og dels at det giver ikke uvigtige Bidrag til den jyske Adels Historie i Aarene kort efter Enevældens Indførelse.

Navnene Hasse og Majoner lyder fremmedartede, og det er ogsaa sandsynligt, at den sidstnævnte af de to Indhavere af den fælles Købmandshandel har været om ikke selv født udenfor Landet, saa dog af fremmed Æt, men hvorfra han er kommet, eller hvor Slægten oprindeligt har hørt hjemme, vides ikke. Hvorfor? Ja, vi befinder os her i en Tid, der for Viborg Bys Vedkommende er saa godt som helt blottet for Arkivsager, næsten alt mangler, Kirkebøger, Skifteprotokoller, Regnskaber, Retsbøger og løse Dokumenter, kun udenfor Byen findes noget bevaret.

Navnet Majoner kendes i Viborg By og vist overhovedet i Danmark ikke før Hans Jørgen Majoners første Tilsynekomst kort efter

Aar 1650; hans Fader kendes ikke; ganske vist nævnes Majoner i enkelte Kilder som Hans Jørgensen, men det skyldes utvivlsomt Skrivefejl. Sporet, der mulig kan fortælle om Slægtens Historie, fører til Holland; i 1654 var Hans Jørgen en Tur i Amsterdam, og her blev han sat i Arrest, til han havde udredet 83 Daler. Beretningen er meget kortfattet, men gennem dens faa Linier skimter man en sandsynlig Historie: *Morten (Claus?) Boemand* i Kjøbenhavn var død, og ved Begravelsen mødtes *Johan Butler* fra Amsterdam og *Hans Jørgen Majoner* fra Viborg; den førstnævnte betalte Jordefærden, de omtalte 83 Daler, og sammen rejste saa de to, der maaske begge var i Familie med den afdøde, til Amsterdam; her forlangte Johan Butler, der støttede sig til et tidligere udstedt Forløftebrev, at Majoner skulde udrede Begravelsesomkostningerne, og da denne viste sig mindre villig hertil, blev han belagt med Arrest, til Pengene var betalt.¹

Jacob Hasses Afstamning var muligvis dansk, og han var ikke den første af sit Navn i Viborg; i 1626 nævnes to Borgere, *Christen Jønsen Hasse* og *Peder Christensen Hasse*, men om deres mulige Forbindelse med Jacob Hasse vides intet.

Hans Jørgen Majoner, eller som han almindelig kaldtes Hans Jørig, var født i November 1618 og døde 1696, begravet 25/6; han var gift to Gange. Hans første Hustru var født 14/3 1624 i Fovlum Præstegaard i Sønderlyng Herred, Viborg Amt (nu Tjele Sogn), hed *Hylleborg Jønsdatter* og var sandsynligvis Datter af Præsten *Jens Madsen Roed*, der døde samme Aar, hun blev født, men om hvem der iøvrigt intet vides. Brylluppet stod 26/7 1654, og i Ægteskabet blev der født 3 Sønner og 3 Døtre:

1. *Cathrine*, sandsynligvis født i Forsommeren 1655, gift 2 Gange: 1. G. 18/6 1671 med *Hans Thomsen Svendborg*, Sognepræst til Skive-Resen, død 1674, og 2. G. 4/11 1674 med Efterfølgeren i Kaldet Mag. *Niels Nielsen Krogh*, død før 1691; en Datter af hendes første Ægteskab *Anna Hansdatter* blev gift med *Laurits Mortensen* i Øresø Mølle ved Halleby Aa, Skippinge Herred, Holbæk Amt.

2. En Søn, begravet 24/7 1657.

3. *Just*, døbt 25/7 1658, død 1712; han blev Rektor i Middelfart og 12/2 1701 Sognepræst til Brædstrup i Elbo Herred, Vejle Amt. Han var ugift.

4. *Else*, døbt 16/9 1660, død 7/2 1728 og gift to Gange: 1. G. 21/10 1690 med den meget velstaaende Købmand i Viborg *Just Nielsen Arctander*, død 14/5 1710, og 2. G. 12/11 1711 med *Christian à Moenichen*, født 29/10 1683, Amtsforvalter i Skive, senere

Landsdommer i Viborg, Oversekretær i Danske Kancelli og død 26/9 1749 som Stiftamtmand i Bergen; i sit 1. Ægteskab havde hun 6 Børn, hvoraf dog kun 2 naaede at blive voxne: Datteren *Mette Cathrine*, gift med *Andreas Lund*, Amtsforvalter i Skive, og Sønnen *Just*, Købmand i Viborg. Hendes 2. Ægteskab var et rent Fornuftgiftermaal: Møinichen, der i 1708 var blevet Amtsforvalter for Halds og Skivehus Amter, var sammen med sin hollandsk fødte Hustru flyttet til Skive; kort efter Ankomsten døde Hustruen, og han fik saa sin Søster *Sophia Dorothea* (senere gift med Just Arcanders Søn af 1. Ægteskab, Niels) til at styre Hus for sig. Hun var »indtagen af Kjøbenhavns storartige Væsen og udvortes Anseen«, evnede ikke at faa Broderens beskedne Indtægter til at slaa til og egnede sig i det hele taget ikke for Livet i den stille Provinsby. Han maatte derfor se sig om efter en Hustru, og her var Vennen Biskop *Deichmann* i Viborg ham behjælpelig; mod en Erkendtlighed paa 500 Rdl. satte han Møinichen i Forbindelse med den rige, men i Forhold til ham noget aldrende Enke, og senere fik han et Honorar paa 50 Rdl. for at foretage Vielsen. Else Majoners Formue blev opgivet til over 20000 Rdl., og det lykkedes ret hurtigt Møinichen at faa den sat over Styr.

5. *Anne Marie*, døbt 11/4 1662 og gift med Kornet *Hans Behm* ved Oberst Prehns Regiment; han nævnes senere som Løjtnant og synes i 1706 at have boet i Viborg. Deres Søn *Hans Werner Behm* var omkring 1720 Købmand i Viborg, og 8/10 1728 blev deres Datter *Hylleborg* gift i Viborg med *Jens Olsen Bang*.

6. *Jens*, døbt 16/4 1665 og begravet 3 Dage senere.

Hylleborg Jensdatter døde 16/12 1677, og 21/9 1680 giftede Majoner sig med Raadmand *Niels Pedersen Nøpagaards* Datter *Helvig*, født i 1638, død 15/9 1700; de havde ingen Børn.²

Jacob Hase, hvis Fødselsaar ikke kendes, døde 3/9 1683 og var gift tre Gange; hans Hustruer tilhørte alle Byens velstaaende og indflydelsesrige Familier. Den første var Raadmand *Just Boumands* Datter *Hilleborg*, der var født 1633 og døde i Februar 1660; hendes Bryllup stod vist i 1655, og hun fødte Børnene:

1. *Anne Cathrine*, døbt 1/6 1656,

2. *Just*, døbt 24/9 1659, død 1687.

Hans anden Hustru, til hvem han blev viet 7/9 1662, var Købmand og Raadmand *Niels Pedersen Ostenfelds* Datter *Giertrud*, født 1642, død 23/5 1670; med hende fik han Børnene:

3. *Peiter*, døbt 20/9 1663, død som Barn,

4. *Hylleborg*, døbt 14/10 1664, begravet 5/2 1665,

5. *Jacob*, døbt 24/11 1665,

6. *Hylleborg*, døbt 2/8 1667, begravet 18/10 1698, gift 4/1 1693 med Købmand *Laur Christensen Arctander*, født ca. 1666, død

18/10 1720; deres Søn *Jacob Hasse*, født 1694, død 1765, var fra 1750 til sin Død Sognepræst til Viborg Domkirke.

7. *Peiter*, døbt 28/5 1669, død 2/4 1731, Købmand i Viborg, gift 22/9 1706 med *Just Arctanders* Datter af 1. Ægteskab *Maren*, død 18/11 1749.

Jacob Hasses tredie Hustru, *Margrethe*, født 1651, død 26/3 1695, var Datter af Købmand og Raadmand *Claus Sidenborg* og Kusine til Hilleborg Boumand (deres Mødre var Søstre); med hende blev han gift 1/5 1672, og hun ægtede 5 Aar efter Mandens Død Borgmester *Peder Erichsen*.

Jacob Hasse, hans Hustruer og de af Børnene, der døde som smaa, blev begravet i Domkirken. Hilleborg Boumand blev nedsat i sin Stedfaders, Vinhandler *Salomon Gerbers* Begravelse, men i 1665 købte Jacob Hasse selv Begravelsesplads i Kirken, og samtidig skaffede han sig en gammel Ligsten, der havde ligget over Ærke-
degn *Anders Skovgaards* Grav, han døde 1554; paa den lod han indhugge Indskrifter om sig selv og sin Familie.³

Den 26/2 1655 fik Majoner Skøde paa den Ejendom, nuværende Matr. Nr. 291, Sct. Matthias Gade Nr. 68, i hvilken Handelshuset blev indrettet, og hvor han ogsaa selv fik sit Hjem. Grunden havde tidligere været delt i to, der tilhørte henholdsvis Mag. *Laurids Christensen Trane* og Hr. *Søren Frederiksens* Arvinger; paa disse sidstes Vegne handlede Hr. *Christen Erichsen*, Sognepræst til Hinge i Lysgaard Herred, Viborg Amt. Hr. Søren kendes ikke, men des mere vides om Mag. Laurids; han var født 1612 og døde »hasteligen« Natten mellem den 15. og 16/10 1666; han var Søn af Raadmand *Christen Lauridsen Trane* og hans Hustru *Giertrud Jørgensdatter Hegelund*, der begge hørte til de i tidligere Tider førende Købmandsslægter i Viborg. Laurids Trane rejste som ung i nogle Aar i Udlandet, og da han kom hjem, giftede han sig med Raadmand *Jens Madsen Berings* Enke, *Kirsten Jensdatter*. Han tog saa Magistergraden og blev i 1654 Sognepræst til Domkirken; i 1658 døde Hustruen, og han ægtede da *Maria Justdatter Boumand*, en Søster til Jacob Hasses første Hustru; i dette Ægteskab blev der født 2 Døtre, hvoraf den yngste *Maria* blev gift med Mag. *Søren Sevel*, der var Sognepræst til Domkirken fra 1680 til 1711.⁴

Der er næppe gaaet lang Tid efter Skødets Udstedelse, før Majoner har givet sig til at rive de to gamle Ejendomme ned og har taget fat paa at bygge et nyt og stort Hus. Ud til Sct. Matthias Gade kom Hovedbygningen, Alhuset kaldet, til at ligge; det var af Bindingsværk, tre Stokværk højt — vist det eneste Hus i Datidens Viborg af denne Højde — og hvilede paa to solide Kældere, hvoraf

den ene var hvælvet; disse har efter al Rimelighed været Levninger af de to gamle Huse. Bredden var 10 Fag, og langs den vestlige Side var der Indkørsel til Gaarden. Omtrent midt paa Façaden var der en Karnap, der stod paa Jorden og ialfald gik op til Loftet paa første Sal; det er rimeligt at gaa ud fra, at den har haft en Bredde og en Dybde af 1 Fag. Fra Gaden var der desuden Nedgang til den ene af Kældrene. Den gamle Beskrivelse af Huset fortæller om Taget, at der paa dette var to Kviste, og at Tagrenderne var af Bly, men der siges ikke noget om det Materiale, hvoraf selve Taget var dannet; det er dog naturligt at regne med, at det var af Straa; dels var dette almindeligt i hine Dages Viborg, dels var det sikkert blevet nævnet, om det havde været af Tegl, og dels bestyrkes Tanken af den Omstændighed, at Huset brændte i 1726, og at det sandsynligvis blev antændt af en Gnist, der blev ført af Vinden, og som kom fra den anden Side af Hjultorvet; Majoners tidligere Hus var nemlig den vestligste af Ejendommene i Sct. Mathias Gade, der ved den Lejlighed blev et Rov for Luerne.

Det store Hus har ganske utvivlsomt pyntet i Byen, og selv om der ikke findes bevaret noget Billede af Gaarden, tager man næppe fejl, naar man sammenligner den med Datidens Bygninger i andre jyske Byer og hævder, at det store Bindingsværkshus med sine Knægte, sit udskaarne Træværk og sine udkragede Stokværk i meget høj Grad har præget Gadebilledet og har fortalt Folk, der kom tilrejsende langvejs fra, at her boede en af Byens store Mænd.

I Stueetagen var Kramboden og — vistnok — paa 1. Sal »Salen«, der af senere Ejere brugtes som Skrivekammer; Huset rummede ialt 16 Værelser foruden Køkkenen, Spisekammer o. lign. Rum. Ejendommen havde i sin Helhed 7 Ildsteder, hvilket tyder paa, at Bygningskomplekset var meget stort. En af Stuerne var prydet med 14 hollandske Skilderier og 28 Alabastes Billeder, der med Søm og Bændler var fæstet til det Klæde, hvormed Væggene var draget (beklædt), og langs Loftet løb en udskaaret Frise af Træ med Englebilleder; Kakkellovnspladsen var sat med hollandske Sten. I Ny-stuen var Væggen draget med flamsk Klæde, afvejlende med broderede og sribede Stykker, og Vinduerne var blyndfattede med tærnet Mønster. I Købmandens eget Kammer var Væggene beklædt med Maatter. Overalt var Dørene prydet med skønne og kunstfærdige Laase, og Vinduerne var forsynet med Skodder, der var til at lukke ved Hjælp af Skruer. I Karnappen var der udskaaret Træværk, og Væggene var draget med malet Lærred. I Køkkenet var der Afløb gennem en Granitrende i Muren.

Bag huset laa den forreste Gaard, der mod Øst begrænsedes af et to Etages Hus paa 15 Fag, sandsynligvis indrettet med Gæsteværelser o. lign.; imod Vest var der en muret Skillevæg paa 13 Fag, og langs den laa der nogle Boder; om de har været lejet ud til Fat-

tigfolk eller brugt som Lagerrum, kan ikke afgøres. Imod Syd afsluttedes Gaardsrummet af en Bygning paa 12 Fag, og ved dennes Vestende var der en liden Have; den var ligesom mange af Haverne i Nutidens Viborg omgivet af et Stengærde, bygget dels af almindelige Kampesten og dels af hugne Sten, d. v. s. Granitkvadrer, Rester fra en nedrevet Kirke.

Længere tilbage laa Baggaarden med Udkørsel til Strædet, der fører til Bradepande, nu Store Sct. Peders Stræde, og her var der imod Øst en Bygning paa 12 Fag, indeholdende Stald og Vognport, samt endnu et Hus paa 11 Fag; langs Strædet laa der en Lade paa 15 Fag, to Etager høj og forsynet med en Svalegang, samt et lille lavt Hus paa 5 Fag. I Gaardene var der 2 Brønde med Lænker og Spande.⁵

Skraas over for Majoners Ejendom, paa Hjørnet af Store Sct. Mikkels Gade og Sct. Matthias Gade, boede Jacob Hasse. Den Firkant, der nu begrænses af de to nævnte Gader sammen med Hjultorvet og Store Hjultorvs Gyde, var i det 17. Aarhundrede delt i 3 Ejendomme. De to andre tilhørte Købmand *Jacob Christensen Sidenborg* (Hjørnet af Sct. Matthias Gade og Torvet) og Guldsmed *Christen Madsen* (Hjørnet af Sct. Mikkels Gade og Gyden). Jacob Hasses Ejendom, hvortil der hørte 5 Boder, der blev lejet ud til Smaafolk, strakte sig til Hjultorvet og Gyden og skød sig altsaa ind mellem de to andres Gaarde. Der kan ikke gives en saa nøjagtig Beskrivelse af Hasses Ejendom som af Majoners Gaard, og det maa være nok at fortælle, at der var 2 Beboelseshuse, et i hvert Hjørne, at de tilsammen indeholdt 29 Værelser, og at der var ialt 9 Ildsteder.⁶

Jacob Hasse og Hans Jørgen Majoner drev Forretning i Fællesskab, og de handlede med mange forskelligartede Varer; i Foraaret 1653 hører man første Gang om dem; Majoner rejste til Hamborg, og hos Byens Storkøbmænd forsynede han sig med en Mængde Varer; det var Meningen, at de skulde have været sendt hjem pr. Skib til Aalborg, Randers eller Aarhus, men der maa være kommet Vanskeligheder, thi Majoner fik den sønderborgske Skipper *Jacob Almand* til at sejle dem til Vejle. Varerne var følgende:

9 Stk. brandenborgsk Klæde i forskellige Farver, ½ Stk. hollandsk Klæde, 27 Alen, 2 Stk. spansk Klæde, ialt 56½ Alen, 1 Stk. dobbelt Stoleklæde, 25 Alen, 6½ Stk. ordinært Dossin (engelsk Klæde), 4 Stk. middelfint Dossin, ialt 97 Alen, 4 Stk. engelsk Kirsej, 10 Alen hvidt brabantisk Kirsej, 6 Stk. fint Dossinkirsej, ialt 147½ Alen, 20 Stk. engelsk Baj i forskellige Farver, ialt 258 Alen, 4 Stk. enkelt Ry (groft uldent Tøj, en Slags Filt), ialt 263 Alen, 3 Stk. kipret (med tydelige skraa Striber) Ry, ialt 195 Alen, 2 Stk. Rasch (groft uldent ensfarvet Tøj), 2 Stk. Lakenrasch, ialt 48 Alen, 1 Stk. Kron-

rasch, 11 Stk. Fiskskaft (uldent ensfarvet Tøj), 2 Stk. fint Fiskskaft, 2 Stk. Duellik, 3 Stk. Skiffklæde, 3 Stk. Perpetuan (uldent Tøj), 13/2 Stk. slesisk Lærred, sort og farvet, ialt 349 Alen, 4 Stk. slesisk Lærred, 1 Stk. Greifenberger Lærred, 1 Stk. Vanddrop Lærred, 1 Stk. fint Vanddrop Lærred, 3 Stk. Olmerdug (Bolster), 1 Stk. Bolster, 30 Alen, 1 Stk. rødt Damask, 1 Stk. Laken, 3/2 Stk. Paklaken, ialt 82 Alen, 2/2 Stk. sort Hamborger Pilck, ialt 48 Alen, 6 Stk. Kronbomersi, 6 Stk. Bucherral, 1 Stk. Makord til Bænkedynner, 3 fine Gehæng, 1 Dusin Gehæng af Corduan (blødt Læder), 1/2 Dusin Gehæng af Bisselæder, 6 Gros Hornknapper, 16 Gros Silkeknapper, 2 Dusin parfumerede Handsker, 1 Dusin almindelige Handsker, 1 Dusin Børnehandsker, 15 Hatte, 3 udtungede Nattrøjer, 2 smaa Nattrøjer, 2 Par Plysch Ærmer.

Det hele til en Værdi af 1680 Rdl. Varerne var fordelt i 2 Pakker og 1 Bylt, og uden om dem var der — vel som Indpakning, der ikke blev beregnet — lagt 102 Alen groft Ry og 60 Alen groft Hamborger Baj.

Da Skibet 22/4 1653 naaede Vejle, var hverken Købmændene fra Viborg eller deres Fuldmægtig til Stede, og Skipperen, der gjerne vilde have sit Skib losset i en Fart, gav selv Meddelelse om sin Last til Tolderen *Jørgen Staaelsen*; Varerne blev ført i Land og i forseglet Stand oplagt i et privat Hus; derefter afgav Hasse en Erklæring om, hvad han mente, der skulde være i Pakkerne, men da han endnu ikke havde faaet Fortegnelse over Varerne — den var sendt med Posten over Land — kunde han ikke være klar over, om den var helt rigtig. Imidlertid havde Toldinspektøren i Horsens, under hvem Toldstedet i Vejle hørte, grebet ind; han hævdede, at Pakkerne uretmæssigt var bragt uden om Tolden til et privat Hus, og han belagde dem derfor med Arrest. Da Jacob Hasse saa kom til Vejle, kunde han ikke faa dem udleveret, og da det var af største Betydning, at dette skete snarest, ikke mindst, fordi nogle af Varerne skulde betales til Pinse (29/5), rejste han til Kjøbenhavn og klagede skriftligt til Kancelliet. Righofmesteren *Jochum Gersdorff* bestemte saa, at Varerne med behørig Kaution skulde udleveres til Købmændene.

Majoner var imidlertid kommet til Vejle, og Pakkerne og Bylten blev derefter lukket op, og Varerne talt og registreret af 4 Borgere i Vejle og 2 Toldere. Det viste sig nu, at Beholdningen var mindre end af Hasse opgivet, og man drog den Slutning, at Pakkerne havde været aabnet, før de blev forseglet; Toldinspektøren beskyldte Hasse og Majoner for Toldsvig og krævede samtlige Varer konfiskeret, men hertil svarede disse, at al deres Færd var sket ikke hemmeligt i Mørke og Mulm ved Nattetide, men aabenbarligt ved lys Dag og i kgl. Majestæts Toldbetjent *Iver Hansen Rüs* i Vejle, hans og andre Dannemænds Nærværelse. Sagen blev indanket for Retten, og denne kom til det Resultat, at Hasse og Majoner skulde betale 604 Rdl., som var Værdien af de Varer, der savnedes ved Registreringen.⁷

Det er naturligt at tænke sig, at Kompagniskabet har videre-solgt en Del af Varene til mindre Købmænd, dels i Viborg og dels i andre Byer i det nordlige Jylland, og desuden vides det, at Hasse og Majoner har haft Kunder blandt de jyske Adelsmænd; i adskillige af de Tilfælde, der i det følgende fortæller om Penge-mellemværender mellem Enkeltpersoner og Handelshuset, vides det, at Gælden oprindeligt skyldtes leverede Kramvarer, og for nogle enkeltes Vedkommende er der bevaret Udsnit af Kompagniets Hovedbøger. Herren til Bjørnsholm, det gamle Vitskøl Kloster ved Vejen fra Viborg til Løgstør, *Niels Axelsen* af Lilie-Juulernes Slægt, var 11/7 1672 i Viborg og hos Hasse og Majoner bekom han 2½ Alen fin Olmerdug à 3 Mk., er 1 Dlr. 3 Mk. 8 Sk., 4 Alen sribet Taft, er 1 Dlr. 1 Mk., 6 Alen Auigaas Baand à 8 Sk., er 3 Mk.; allerede tidligere samme Aar, 7/2 havde han været i Kramboden og faaet 1 Par graa engelske Strømper til 2 Dlr., 8 Dusin sorte Knapper à 8 Sk., er 1 Dlr., 4 Dusin Knapper à 7 Sk., er 1 Mk. 12 Sk., 2 Lod sort Sysilke à 20 Sk., er 2 Mk. 8 Sk., og desuden havde han modtaget et kontant Laan efter hans Seddel af 9/2: 6 Dlr.; 9/3 1673 modtog han igen i rede Penge efter Seddel 7 Dlr. 2 Mk., og 17/3 2½ Alen uperset Borat (uldent Tøj) à 7 Mk., er 4 Dlr. 1 Mk. 8 Sk., 7 Alen brede Florentiner Baand à 4 Sk., er 1 Mk. 12 Sk.; 24/4 købte han 7 Dusin Knapper à 5 Sk., er 2 Mk. 3 Sk., 1 Lod graa Silke 1 Mk. 4 Sk., ¾ Alen sribet Pullemet 2 Mk. 8 Sk., og 2/3 havde han efter sin Seddel faaet forskellige Kramvarer for 20 Rdl. Det blev i det hele 38½ Rdl.⁸

I 1678 fremkom en Regning til *Laurids Munck* til Havbrogaard i Himmerland, og den lød paa en stor Del Manufakturvarer af samme Art som de ovenfor nævnte og desuden paa 2 Skp. Salt, 4 Skp. Humle, 10 Skp. Sædehavre og 1 Pund sort Tobak; det var ialt 153 Sldl.; Aaret efter købte *Sivert Brockenhuus* til Ullerup paa Mors 1000 Tagsten, 12 Gulvsten og 9 Skp. Havre.⁹

Den almindelige Købmandshandel skaffede Hasse og Majoner dels gode Indtægter og dels Forbindelse med den jyske Adel, og da Tiderne senere blev strænge for Herremændene, og Skatter og Afgifter trykkede dem, faldt det dem naturligt at søge til det store og rige Handelshus i Viborg for at laane Penge. I Begyndelsen fik de dem vist paa deres adelige Ord og Underskrift, senere krævede Laangiverne, at andre skulde være med til at staa inde for Betalingen af Renter og Hovedstol, men da heller ikke dette syntes at yde den nødvendige Sikkerhed, fik de 29/12 1663

af Kongen Bevilling til at maatte tage adeligt Jordegods som Pant og siden lade sig det udlægge.¹⁰

Det blev efterhaanden store Beløb, de to Viborg-Købmænd fik til gode hos den haardt trængte jyske Adel, og denne Del af Forretningen har i det hele og store næppe været indbringende. Det er naturligt at tænke sig, at naar det senere gik stærkt ned ad Bakke for Majoner, var en af Grundene, at han havde vanskeligt ved at faa sine udlagte Penge ind igen.

Allerede tidligt hører vi om Pengemellemværende mellem en jysk Adelsmand og Kompagniskabet, idet dette ved *Erich Juels* Død i 1657 fik Part i Højris paa Mors; i 1663 solgte de deres Andel til Dr. med. *Niels Benzon* i Aalborg.¹¹

Medens Svenskerne holdt Jylland besat, var Viborg By kommet i Vanskeligheder med Hensyn til Penge, og den havde da henvendt sig til de velstaaende Borgere og faaet Hjælp; blandt dem var Hasse og Majoner. Da Krigen var endt, krævede Borgere at faa deres Penge, og 1663 gav Kongen Tilladelse til, at Byen maatte sælge nogle af sine Markjorder for at faa Gælden betalt. Det gik imidlertid langsomt, og det var vist kun de mest paatrængende, der fik noget af deres Tilgodehavende; Majoner, der i 1670 havde opgivet at have 1216½ Sldl. til gode, og som den Gang havde faaet 353 Sldl., fik senere en Toft til Værdi af 220 Rdl., og Hasse, der havde betalt den afdøde Borgmester *Søren Nielsen Bøg's* Enke noget af hendes Tilgodehavende — vel sagtens medens han var Kæmner — fik en Ager til 10 Rdl. og den ved Sydenden af Viborg Sø liggende Teglgaard, nu Østerteglgaard, der var vurderet til 250 Rdl. Bygningerne ikke medregnede; de tilhørte de Folk, der havde Gaarden i Brug. Senere maatte han gøre sig større Anstrængelser, og i 1679 fik han et kongeligt Brev paa, at Byen skulde betale ham hans Tilgodehavende, 506 Rdl. samt Renter; muligvis fik han ogsaa denne Gang Erstatning i Dele af Byens Jord.¹²

Fra 1660 kendes et Gældsbevis til Hasse og Majoner; paa Østergaard i Harre Herred i Salling sad *Christian Lindenow*; han havde pantsat sin Gaard til Mag. *Erich Olufsen Torm*, Sognepræst til Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn, og skyldte desuden 259 Sldl. til Hasse og Majoner; da han imidlertid ikke sendte disse Renter og Afdrag, stævnedes de ham, og Viborg Landsting dømte 1663, at de skulde nyde Betaling i Sædekorn og Løsøre paa Østergaard. Sagen kom imidlertid for Højesteret, og denne underkendte Landstingets Afgørelse; da Østergaard af *Christian Lindenow* var pantsat til Magisteren, kunde der ikke gøres Indførsel i Gaarden.¹³

I 1662 skrev *Jørgen Pors* til Fredbjerg Gaard i Gislum Herred, Aalborg Amt, at han skyldte 135 Rdl. og derfor pantsatte

Bøndergods i samme Herred, og hertil føjede han i 1672 et nyt Gældsbevis paa 230 Rdl. og en ny Forskrivning paa Gods i Herredet. I 1683 maatte han sælge Fredbjerg Gaard, men allerede tidligere var han flyttet til Aastrup i Rinds Herred, Viborg Amt; den hørte under Lynderupgaard, og den fattige Jørgen Pors endte vist som Røgter.¹⁴

I 1662 udgav *Christen Munch* til Hvanstrup i Gislum Herred en Obligation paa 80 Rdl. og pantsatte Bøndergods i Herredet, og i 1671 laante han andre 206½ Rdl. og gav derfor et nyt Pantebrev paa Gods i Gislum Herred.¹⁵

I 1663 var *Laurids Munch* til Havbrogaard i Aars Herred, Aalborg Amt, blevet 100 Rdl. skyldig, og derfor pantsatte han 12 Tdr. Hartkorn i sin Hovedgaard. Han sad endnu ved sin Død i 1677 som Ejer, og derefter fik Sønnen Gaarden. I 1678 udviste, som foran nævnt, Majoner og Hasses Regnskabsbog et yderligere Tilgodehavende paa 153 Sldl. for leverede Kramvarer, og for dette Beløb fik de Indførsel hos Arvingerne.¹⁶

I 1662 skyldte Fru *Sophie Staverskov* til Øllufgaard i Skads Herred, Ribe Amt, 600 Rdl. og pantsatte sin Gaard paa det vestre Hjørne af Vestergade og Lille Hjultorvs Gyde i Viborg; i 1666 blev den med tilhørende Indbo udlagt til begge Købmændene, og i 1682 nævnes Majoner som dens Ejer. I 1663 laante hun 200 Rdl. og pantsatte Bøndergods i Skodborg Herred, Ringkjøbing Amt; det blev senere udlagt til Hasse og Majoner, og i 1667 udbød de det til Salg. Sophie Staverskov led under Svenskekrigen meget ved Fjendernes Overlast, hun kom senere i Aagerkarleklør, og tilsidst maatte hun gaa fra Gaard og Gods paa Grund af Gæld.¹⁷

Eggert Abildgaard til Lynderupgaard i Rinds Herred, Viborg Amt, skyldte i Henhold til forskellige Gældsbeviser fra 1662 og senere 124 Rdl., og i 1665 dømte Landstinget, at der skulde gøres Indførsel i Løsøre og Jordegods, saa at Kreditorerne kunde faa fuld Betaling i Henhold til deres Fordringer. Eggert Abildgaard var gift med *Dorothea Lykke*, der ødede baade Gaard og Skov for sin Mand, og i 1667 maatte de forlade Lynderupgaard; Licenciat *Peder Lassen* fik Gaarden udlagt, og han solgte den til den rige Købmand i Viborg, Borgmester *Claus Christensen*, Familien *Reenbergs* Stamfader.¹⁸

I 1663 laante Ritmester *Jacob Sparre* til Raastrup i Hundborg Herred i Thy 400 Rdl. og pantsatte en Del af sin Hovedgaard og noget Bøndergods i Thy; han deltog som dansk Officer i Svenskekrigen, men medens han var borte, blev hans Gods hærget af Fjenderne, saa at han blev en fattig Mand; han blev afskediget fra sin Stilling som Ritmester, men blev senere udnævnt til Oberstløjtnant og maa aabenbart trods sine ringe Midler have

klaret sig nogenlunde, thi da han døde i 1694, ejede han endnu Raastrup.¹⁹

I 1663 skyldte *Jørgen Marsvin* til Abildgaard i Hornum Herred, Aalborg Amt, 177 Rdl. og pantsatte 2 Bøndergaarde i Herredet; de blev udlagt i 1666, og det følgende Aar blev de udbudt til Salg.²⁰

I 1663 laante den foran omtalte *Niels Juul* til Bjørnsholm 2045 Rdl. og pantsatte derfor Bøndergods i Gislum Herred, Aalborg Amt; i 1672 laante han i Henhold til 3 Obligationer 394 Rdl. Han hørte til de mest forgældede blandt de jyske Adelsmænd og skyldte saaledes sin Frænde *Axel Iversen Juul* 11135½ Rdl.; i 1668 havde han været nødt til at holde Maning paa Grund af en uopfyldt Kautionsforpligtelse, men han brød Arresten og blev stævnet, og i 1669 fik den kendte Hamborg-Købmand *Joaachim Kohlblatt* udlagt noget af hans Gods; i 1678 fik Hasse og Majoner Indførsel i Volstrup Hovedgaard i Hjerm Herred, Ringkjøbing Amt, men Aaret efter kom der Vanskeligheder, fordi det viste sig, at den københavnske Købmand og Skibsbygger *Lyder Stiefchen* tidligere havde faaet Pant i samme Gaard og havde faaet Indførsel i den; først i 1683, da Niels Juul var død, lykkedes det Hasse og Majoner at faa deres Tilgodehavende.²¹

Til Aaret 1663 hører ogsaa Beretningen om en anden af den jyske Adels daarligst stillede Mænd, *Otte Friis* til Astrup i Salting Nørre Herred; han var i Slægt med den *Mogens Frijs*, som netop i de Tider fik oprettet Grevskabet Frijsenborg, men han var en ligesaa slet Husholder, som hans Frænde var god. Han laante 1500 Rdl. af Hasse og Majoner og pantsatte derfor Jordegods ved Grinderslev Kloster i nævnte Herred; om Pengenes Tilbagebetaling vides kun, at i 1691 fik Majoner Dom over ham, at han skulde udholde Maning. Han ejede en Gaard i Viborg paa den sydlige Side af Sct. Matthias Gade, mellem Hjultorvet og Store Sct. Peders Stræde.²²

I 1663 maatte Købmændene føre Proces med *Hack Wind* til Aggersborg i Øster Han Herred, Hjørring Amt, og med *Børge Rosenkrantz* til Ørup i Skaane angaaende Betaling af henholdsvis 200 og 1661 Rdl.; i begge Tilfælde fik de Indførsel i Bøndergods i Øster Han Herred, og i 1667 udbød de det til Salg; en Del af det blev dog først solgt 21 Aar senere. Den sidstnævnte var ligesom Otte Friis en yderst slet Husholder; han interesserede sig mest for Jagt og Hunde og nævnedes af Almuen som oftest med Øgenavnet Hunde-Børge.²³

I 1664 pantsatte *Berendt Friderich von Buch* til Voergaard i Dronninglund Herred, Hjørring Amt, for 200 Rdl., som hans Svigermoder *Riborg Lindenow* var Handelshuset skyldig, en Gaard i Horns Herred, og 1671 fik Købmændene Indførsel i

denne; dette var nær gaaet galt, thi den samme Gaard var i 1665 blevet givet en Aalborg-Købmand, *Harding Petersen*, i Pant, og han havde derefter i 6 Aar brugt og nydt den; da imidlertid Hasses og Majoners Panteret var af ældre Dato, kendte Retten, at Gaarden maatte tilfalde dem.²⁴

I 1664 udstedte Jomfru *Anne Lange* paa Overgaard (Beliggenhed usikker) et Gældsbevis paa 518 Rdl. og pantsatte noget Bøndergods i Bølling Herred, Ringkjøbing Amt, og desuden skyldte hun 30 Rdl. for leverede Kramvarer. I 1667 forlangte Hasse og Majoner Udlæg for hele Beløbet, og de fik nogle Gaarde i Hillerslev Herred i Thy.²⁵

I 1664 udstedte *Claus Maltesen Sehested* til Rydhave i Ginding Herred, Ringkjøbing Amt, en Obligation paa 234 Rdl. og 2 Aar senere en anden paa 303 Rdl.; i disse Beløb indgik en Gæld paa 181 Rdl., der stammede fra leverede Kramvarer. I 1670 forlangte og fik Hasse og Majoner Indførsel i hans Løsøre og Jordergods for begge de nævnte Summer; Claus Sehested var paa det Tidspunkt bortrejst, og da han kom hjem, gjorde han Ophævelser over, at Ridemændene havde bortgivet hans bedste og bekvemlest liggende Gods, men han fik ikke noget ud af sine Anstrængelser.²⁶

I 1666 pantsatte Generalmajor *Anders Sandberg* til Kvelstrup paa Mols og hans Brodersøn *Ulrich Sandberg* til Bøgsted i Vennebjerg Herred, Hjørring Amt, Hovedgaarden Kjærsholm og en Del Bøndergods i Lysgaard Herred, Viborg Amt, for 3500 Rdl., og i 1677 transporterede Hasse og Majoner Pantet til den velstaaende Købmand *Peder Jensen Bering* i Viborg.²⁷

I 1667 udstedte *Just Høeg* til Gjorslev i Stevns, senere Vicesatholder i Norge, en Obligation paa 52 Rdl., og denne transporterede Majoner i 1682 til Mag. *Søren Sevel* i Viborg.²⁸

I 1667 skyldte *Jørgen Rostrup* til Lydum Gaard i Vester Horne Herred, Ringkjøbing Amt, 160 Rdl., i 1668 desuden 397 Rdl. og pantsatte derfor 1 Gaard i Nørvang Herred, Vejle Amt, og 2 Gaarde i Vester Horne Herred; i 1672 fik Hasse og Majoner Indførsel i det nævnte Gods, og i 1681 afhændede de det.²⁹

I 1668 udstedte Ritmester *Jørgen Lykke* til Søgaard i Hillerslev Herred, Thisted Amt, 2 Obligationer paa henholdsvis 126 Sldl. og 30 Rdl.; af den første svarede han Renter og Afdrag, dog næppe helt regelmæssigt, og efter 10 Aars Forløb var Gælden bragt ned til 16½ Sldl., men af det sidste Beløb fik de intet. I 1674 udstedte han igen 2 Obligationer paa henholdsvis 139½ Rdl. og 170 Rdl.; den første blev i de følgende 4 Aar nedbragt til 104 Rdl., medens den anden voxede ved, at Renterne blev lagt til Hovedstolen. I 1678 havde imidlertid Kreditorerne tabt Taalmodigheden, og ved Gudum Klosters Birketing fik de saa en Dom over Jørgen Lykke: han

skulde betale ialt 423 Rdl., heri Renter og Omkostninger eller give Indførsel i Løsøre eller Jordegods. De sendte deres Fuldmægtig til hans Hjem, men han vendte hjem med den Besked, at Jørgen Lykke var intetsteds at finde, og hans Søster *Karen Lykke* havde erklæret, at der ikke fandtes noget, hvori Udlæg kunde gøres.³⁰

I 1669 kom *Valdemar Skram* til Todbøl i Hundborg Herred, Thisted Amt, til Hasse og Majoner for at laane Penge; det blev ikke hans sidste Besøg, og 8 Aar senere var Gælden voxet til 799 Rdl. For dette Beløb fik de Indførsel i Ørndrup Hovedgaard paa Mors, og i 1685 solgte Majoner denne Part til *Peder Mathisen*, der havde den øvrige Del af Gaarden, og som selv drev den; han havde været Skriver paa Hald og ejede desuden »Karnappaarden« i Viborg. Valdemar Skram havde en Gang haft en Gaard i Bradepande i Viborg, men den var blevet pantsat og senere udlagt til de fattiges Kasse i Byen.³¹

I 1670 skyldte *Ebbe Rosenkrantz* til Bramstrup paa Fyen 574 Rdl. og pantsatte derfor noget Bøndergods i Hellum Herred, Aalborg Amt; han gik senere fallit, men Hasse og Majoner fik Godset udlagt, og i 1680 solgte de det til Oberst *Hartvig Otto von Deden*.³²

I 1670 stævnedes Hasse og Majoner *Claus Seefeld* til Visborggaard i Hindsted Herred, Aalborg Amt, for 26 Rdl. — de har vel stammet fra leverede Kramvarer — men da ingen mødte paa hans Vegne, blev der givet Indførsel, og i 1680 fik de desuden hos hans Enke, *Birgitte Urne*, Indførsel for 346 Rdl. Aaret efter fik Viborg-Købmanden Assessor *Henrich Jørgensen* selve Visborggaard udlagt, og han og hans Efterkommere sad derefter som Herremænd paa den gamle Adelsgaard.³³

I 1671 fik Hasse og Majoner Dom over *Erich Kruse* til Engeltofte i Skaane og *Hans Wolf Mühlheim* til Mellerup Gaard i Børglum Herred, Hjørring Amt, i Anledning af deres Gæld paa 200 Rdl., og der blev udlagt Bøndergods i Vennebjerg Herred, Hjørring Amt. Aaret efter blev de samme dømt til at betale 59 Rdl., og der blev udlagt Løsøre. Erich Kruse ejede tidligere Grubbesholm og Nørkjærgaard i Nørre Horne Herred i Ringkjøbing Amt, men maatte allerede i 1661 gaa fra dem begge; han boede paa sine sidste Dage i Viborg i Majoners foran omtalte Gaard paa Hjørnet af Vestergade og Lille Hjultorvs Gyde og fik i 1687 af Kongen en Pension paa 52 Rdl. aarligt; denne transporterede han til Maler og Kontrafejer *Christen Pedersen Lyngbye* som Betaling for Kost og Ophold. I 1693 var han saa fattig, at der af Viborg Hospital maatte bevilges ham en liden ugentlig Sum til Livets Ophold; hans Frue var gammel og svag og tilbragte sine sidste Aar i Sengen. Selv om Midlerne var smaa, maatte de dog leve standsmæssigt, og de holdt 2 Tjenestepiger og 1 Dreng.³⁴

I 1672 gjorde Oberstløjtnant *Lave Rodsteen* til Lerbæk i Horns

Herred, Hjørring Amt, Opbud, og Hasse og Majoner fik da udlagt noget Bøndergods i Dronninglund Herred, Hjørring Amt; i 1680 solgte de det til Ridefogden paa Asdal i Vennebjerg Herred, Hjørring Amt, *Hans Pedersen*.³⁵

I 1672 udstedte *Sivert Brockenhuus* til Ullerup paa Mors (gift med en Datter af den foran nævnte Ulrich Sandberg) en Obligation paa 146 Sldl., Aaret efter en ny paa 132½ Sldl. og i 1679 en tredje paa 32 Rdl. — alle til Hasse og Majoner; det blev sammen med Betalingen for de tidligere nævnte Varer ialt en Gæld paa 394 Rdl., og for dette Beløb blev der i 1683 gjort Udlæg i Bøndergods i Morsø Nørre Herred. Han havde sin Købstadgaard i Viborg paa det vestlige Hjørne af Sct. Matthias Gade og Sct. Leonis Stræde (den Gang kaldet Strædet, der fører til Lones Kilde); den gik efter hans Død i Arv til en Datter.³⁶

I 1674 købte Hasse 2 Bøndergaarde, den ene i Hjerm Herred, Ringkjøbing Amt (tilhørte *Vilhelm Henisch*, boende paa Strandbygaard, formodentlig i Skodborg Herred, Ringkjøbing Amt) og den anden i Nørlyng Herred, Viborg Amt (tilhørte *Jochum Frederich Pentz* til Palsgaard i Bjerge Herred, Vejle Amt); i 1680 købte han af Pentz noget mere Bøndergods i Nørlyng Herred, og samtidig solgte han nogle Gaarde i Børglum Herred, Hjørring Amt, som han og Majoner i 1673 havde faaet ved Indførsel, uvist fra hvem; den nærmere Grund til de nævnte Køb kendes imidlertid ikke.³⁷

I 1675 fik Hasse og Majoner Dom over Fru *Lisabeth Friis*, der skyldte dem 445 Rdl., men først 1686 indfriele hun sit Gældsbevis.³⁸

I 1675 skyldte *Bendix Hartvigsen* til Terpgaard i Vester Lisbjerg Herred, Aarhus Amt, 46 Rdl. og pantsatte en Gaard i Vester Han Herred, Thisted Amt, men 3 Aar senere solgte han den samme Gaard, saa det maa formodes, at han forinden havde stillet Pant haverne tilfreds.³⁹

I 1675 skyldte *Valdemar Lykkes* Enke, Fru *Sophie Reedtz* til Grinderslev Kloster i Salling Nørre Herred, 530 Rdl. og pantsatte Bøndergods i Herredet; i 1715 naaede hendes Døtre at faa Gælden betalt. Hun ejede en Gaard i Viborg, i Nærheden af Otte Friis's Ejendom.⁴⁰

I 1677 laante Mag. *Willads Clausen Sidenborg* nogle Penge af Svogeren Jacob Hasse, og han pantsatte derfor nogle Ejendomme i Viborg, som han havde arvet efter sine Forældre; Peiter Hasse arvede senere Obligationen, og i 1691 fik han det hele overladt som fuldt Vederlag for Gælden.⁴¹

I 1682 døde Oberstløjtnant *Ove Brockenhuus*, der skyldte Hasse 135 Rdl., og paa Skiftet fik denne udlagt en Gaard i Harre Herred i Salling; samme Aar solgte han den til Hr. *Bertram From*, Sogne-

præst til Selde i Salling Nørre Herred og gift med en Søster til Hasses tredie Hustru.⁴²

I 1682 solgte Hasse noget Bøndergods i Vester Han Herred, Thisted Amt, til Mag. *Søren Sevel*, men det vides ikke, hvorfra Hasse havde sin Ejendomsret.⁴³

I 1683 laante *Peder Bertelsen Dons*, der var Søn af den afdøde Viborg-Købmand, Raadmand *Bertel Jensen Dons*, og som var Forpagter paa Albæk i Hornum Herred, Aalborg Amt, 250 Rdl. af Hasse og pantsatte Bøndergods i Morsø Sønder Herred, som han havde arvet efter sin Fader.⁴⁴

Listen over Handelshusets Skyldnere er lang, og saa er den dog næppe fuldstændig, thi der mangler saa godt som ganske Folk fra Viborg; det er unaturligt at gaa ud fra, at der ikke i selve Byen skulde have været mange Mennesker, der skyldte Hasse og Majoner Penge, dels for leverede Varer og dels som Følge af kontante Laan; men det lader sig ikke gøre at fremkomme med Navne og Tal, Kilderne, der skulde have fortalt herom, er gaaget til Grunde.

Et Spørgsmaal trænger sig frem: Hvorfra fik Hasse og Majoner de mange Penge, som de laante ud? Man har Lov til at tænke sig, at de fra Begyndelsen har ejet en vis Kapital, og at ialfald Hasse har faaet Midler med sine Hustruer; men enkelte Exempler viser ogsaa, at de har laant sig frem, og at der har været fremmede Penge bundet i deres Forretning. Efter Jacob Hasses Død gjorde Raadmand, senere Borgmester *Thomas Schwan* Krav gældende i Boet, og han fik derfor en Gaard i Slet Herred, Aalborg Amt; uheldigvis havde Jacob Hasse selv faaet denne Gaard udlagt, efter at der var givet en anden Mand Indførsel i den, saa *Thomas Schwan* maatte tilfredsstilles paa anden Maade. I 1684 udstedte Majoner et Gælds-brev til den foran omtalte Mag. *Søren Sevel*; det lød paa 1300 Sldl., der stammede fra Mag. Søren Hustrus Arvepart; denne havde Hans Jørgen under Formynderskab, og han pantsatte derfor sine Ejendomme i Byen.⁴⁵

I 1680 ophævede Hasse og Majoner deres Købmandshandel og delte de Pantebreve, der endnu var i Behold. De to Indehavere og deres Familier gik derefter hver sine Veje, og deres Kaar blev i høj Grad ulige. Jacob Hasse vedblev at være velstaaende, medens Hans Jørgen Majoner efterhaanden blev fattig; Grunden hertil er vanskelig at finde. Majoner giftede sig anden Gang i 1680, og forinden maatte han skifte med sine Børn; han nævned selv denne Omstændighed som Kilde til sine økonomiske Vanskeligheder, men det kan ikke have været den vigtigste, Hasse havde jo to Gange tidligere været ude for tilsvarende Forhold. Majoner hævdede, at han des-

uden havde lidt Skade ved Ildebrand, og han sigtede rimeligvis til Branden i 1667, der lagde en stor Del af Gaardene i Sct. Mogens Gade og paa Nytorv i Aske; det gik ved den Lejlighed ud over Majoners store Gaard paa den nordre Side af Torvet, umiddelbart Øst for den nuværende Amtsgaard, men han ejede næppe andre af de brændte Gaarde; man har imidlertid Lov til at gætte paa, at han har haft Pant i nogle af dem, og at han har lidt Tab derved; Dattiden kendte jo ikke til Brandforsikring. Man kan ogsaa tænke sig, at de to Indhaveres Parter i den fælles Forretning, Kramhandelen og Pengehandelen, har været ulige store.⁴⁶

De forskellige økonomiske Kaar belyses i nogen Grad, naar man gennemgaar Oversigterne over de Gaarde og Huse inde i Byen og de Markjorder, Borgerne ejede, og som netop findes fra 1674 og fra Begyndelsen af 1680erne.

I det førstnævnte Aar havde Hasse og Majoner Byeendomme til Værdi af henholdsvis 960 og 960 Rdl. og Markjorder af Hartkorn (gl. Matrikel) 13 Tdr. og 6 Tdr. 6 Skp.

Hasses Ejendomme i Byen var i 1682 følgende: hans egen Gaard i Sct. Matthias Gade, en Gaard i Vestergade, en Gaard i Lille Sct. Mikkels Gade, som han havde arvet efter sin sidste Svigerfader, og som han delte med Svogeren *Henrich Krebs*, en Ladegaard i Gravene og ialt 17 Boder af meget forskellig Værdi og spredt rundt i Byen; desuden ejede han en Smedie i Gravene, men kun Huset, Grunden tilhørte Byen; det hele stod i Grundtaxten af 1682 opført med 903 Rdl. Paa Marken havde han ialt 18 Lodder, skyldsats til Hartkorn (ny Matrikel) 4 Tdr. 2 Skp.

Omkring 1682 ejede Majoner Gaarden i Sct. Matthias Gade, hvori han selv boede, Gaarden i Vestergade, som var blevet udlagt efter Fru Sophie Staverskov, og i hvilken blandt andre den foran omtalte Erich Kruse boede, en mindre Gaard i Store Sct. Mikkels Gade (den pantsatte han umiddelbart før sin Død til *Hans von Lossow* til Ristrup i Sabro Herred, Aarhus Amt), en Ladegaard paa vestre Side af Gravene, et Hus i den sydlige Del af Nedergade, og endelig opførtes han som Ejer af den store Gaard paa Nytorvet, der er omtalt ovenfor, men som han netop var i Færd med at udlægge til sine Børn som en Part af deres mødrene Arv; naar denne sidste fradrages, stod Byeendommene i Grundtaxten opført til 673 Rdl. Derudover ejede Majoner 3 Stykker Markjord, ialt (Hartkorn) 1 Td. 5 Skp.⁴⁷

De to Købmænds Lefevod kan ikke bedømmes. Kilderne fortæller intet herom, og nogle faa Oplysninger fra Skattemandtallerne siger saa godt som ikke noget: i 1672 havde Hasse 2 Tjenestepiger, 1 Tjenestekarl, 1 Krambodsvend, 1 Kramboddreng og 4 Heste, medens Majoner opføres med 2 Tjenestepiger, 1 Tjenestekarl og 2 Heste; desuden havde han 1 Skoleperson paa Kost; man maa gaa

ud fra, at Krambodsvenden og Kramboddrengen var fælles Tyende. I 1682 havde Hasse 1 Karl, 2 Piger, 2 Heste, 3 Køer, 2 Kalve, 6 Faar og 2 Svin, medens Majoner havde 1 Karl, 2 Piger, 2 Heste, 2 Køer, 2 Kalve og 2 Svin.

Selve Skatteregnskaberne, der i 1672 omfatter Skat paa Matrikel samt Brug og Næring, i 1677 udviser Matrikel- og Stykkuske-Skat, og som i 1680 og 1682 handler om Skat paa Ejendomme og Markjorder samt Næring og Brug, fortæller om Hasses og Majoners Stilling indenfor Borgerskabet.

I 1672 betalte Byens største Skatteyder, den nylig afdøde Borgmester *Claus Christensen*, 87 Rdl.; de næste i Rækken var Majoner: 85 Rdl., Hasse: 83 Rdl. og Købmand *Kield Nielsen Bøg*: 50 Rdl.

I 1677 stod Hasse og Majoner øverst paa Listen med henholdsvis 72 Rdl. og 62 Rdl.; nærmest derefter fulgte *Kield Bøg* med 44 Rdl.

I 1680 var Hasse den første og betalte 55 Rdl. 5 Mk., og som de næste fulgte *Claus Christensens Enke*: 41 Rdl., Majoner: 38 Rdl. og Købmand *Christen Christensen Ugelriis*: 37 Rdl.

I 1682 betalte *Christen Ugelriis* som den første 43 Rdl.; efter ham fulgte Hasse med 42 Rdl., og den videre Række var Købmand *Hans Pedersen Bødker*: 41 Rdl., *Kield Bøg*: 36 Rdl., Borgmester *Mourids Brun*: 35 Rdl. og Majoner: 29 Rdl. I 1682 klagede baade Hasse og Majoner over de store Tab, de havde lidt ved forskellige Skyldnere, og de nævnede begge, at de havde stor Gæld til baade indenrigske og udenrigske Folk.

De fleste af Byens store Mænd fulgte i det nævnte Tiaar ligesom Hasse og Majoner nedadgaaende Linier, men Forskellen mellem 1672 og 1682 var gennemgaaende mindre; kun et Par ganske enkelte viste en opadgaaende Tendens. De samlede Skattebeløb for hele Byen var: 1672: 1887 Rdl., 1677: 1676 Rdl., 1680: 1789 Rdl. og 1682: 1833 Rdl.⁴⁸

I deres Velmagtsdage sad baade Hasse og Majoner i Byens Raad, og det betød, at de hørte med til de højt agtede blandt Byens Borgere. Jacob Hasse blev Raadmand i 1676 og Hans Jørgen Majoner i 1677, men i 1682 indskrænkedes Magistraten, og de maatte derfor begge træde tilbage. Der var ikke væsentlige Indkomster forbundet med disse Stillinger; Borgmestre og Raadmænd delte forskellige Smaaandtægter: Afgrøden af Engdraget »Raadmandskær« i den yderste nordvestlige Del af Viborg Mark, visse Bøder, der kun blev sparsomt idømt, og endelig Gebyrer ved Skifteforretninger; tidligere havde Borgmestrene delt Melskylden af Vintmølle paa Byens

Mark, men det var vist faldet bort; det, der lokkede Folk til at modtage Pladserne i Byens Raad, var derimod — foruden en vis honnet Ambition — den Magt, der var forbundet med Stillingerne, og som mange af Indehaverne meget vel forstod at omsætte i Penge. I 1669 havde en Del Viborg-Borgere rejst en større Sag, rettet imod nogle af Raadets Medlemmer, og de havde især beskyldt dem for ved Skatteansættelserne at have begunstiget sig selv; Sagen, der blev ført frem til Højesteret, endte ganske vist med Borgmestres og Raadmænds Frifindelse, men det gamle Ord, at der gaar ikke Røg af en Brand, uden at der er Ild i den, viste sig ogsaa her at have sin Berettigelse, thi der kom ved Sagens Forløb flere Ting frem, der ikke var helt smigrende for Magistratens Medlemmer, og i lang Tid derefter var Byens øvre Lag delt i to hinanden mindre venligt sindede Grupper.

Ved den Lejlighed lærer man Jacob Hasse at kende som en fremtrædende og indflydelsesrig Mand indenfor Borgerskabet, og i de følgende Aar finder man ham da ogsaa som Indehaver af forskellige Tillidsposter; han nævnes saaledes i 1672 som Kæmner og 3 Aar senere som Formand for de kommitterede Borgere, et Borgerudvalg, der fandtes i enkelte Byer, og som førte Tilsyn med Styrelsen.

I 1660, da hans første Hustru var død, skænkede Jacob Hasse 100 Rdl. til Aftensangstjenesten i Sortebrødre Kirke, og ved Skiftet efter ham i 1684 blev der derfor til Kirken udlagt 7 Agre paa Viborg Mark.⁴⁹

Som foran nævnt døde Hasse i 1683, og hans Arvinger vedblev derefter at være saa velstillede, at de kunde beholde Ejendommene i Byen, ja saa sent som i 1749 var nogle af dem endnu i Slægtens Besiddelse. Enken og Børnene havde i nogle Aar i Fællesskab den Gaard, Jacob Hasse selv havde beboet, saa giftede hun sig med Borgmester *Peder Erichsen*, og han afkøbte Børnene deres Parter.

For Majoner begyndte det kort efter Kompagniskabets Ophør at gaa tilbage; atter og atter maatte han laane Penge, han flyttede fra den store Gaard paa Sct. Matthias Gade, den blev i 1684 pantsat og i 1692 udlagt til Mag. Søren Sevel, og han tog Bolig i den meget ringere Ejendom paa Hjørnet af Vestergade og Lille Hjultorvs Gyde. I 1696 beskrives han som en gammel, sengeliggende Raadmand paa 76 Aar (Kirkebogen fortæller, at han var 77 Aar), der tilforn havde været en meget formuende Mand; han var formedelst sine mange Debitors Fallering og sin egen store Gæld kommet ganske til agters, og han havde ingen Handel eller Vandel. Kort Tid efter døde han; Magistraten udstedte Proklama, om nogen kunde have noget at fordre, og Børnene fragik Arv og Gæld.

4 Aar senere døde hans Enke, og da var der i Boet ikke tilstrækkelige Midler til Dækning af Gælden; Møblerne var fattige, og imellem Papirerne fandtes nogle gamle, nu værdiløse Obligationer.⁵⁰

Hans Jørgen Majoners Livshistorie har en vis Lighed med mange andre Viborg-Borgeres fra Tiden henimod og omkring Aar 1700. Naar man tager Hensyn til Byens ringe Udstrækning, indsnævret som den var af Rester af gamle Fæstningsværker og opfyldt af en Mængde store Adelsgaarde, maa man hævde, at der i Aartierne før Enevældens Indførelse var mange Borgere af forholdsvis stort Format i Viborg, men Tiderne blev daarlige, og de mange trykkende Skatter, der fulgte med den nye Regeringsform, bragte en Del af de jævne Borgere til Tiggerstaven; dette i Forbindelse med den jyske Adels vanskelige økonomiske Forhold og dens Ulyst til at mødes i Landstingets By — fordi den ikke mere havde noget at gøre her — virkede ogsaa paa de »fornemme Borgere«, og en efter en saa de sig nødsaget til at opgive deres tidligere Levevis og dele Kaar med Byens Smaafolk; nogle flyttede fra Viborg, fordi der her kun var ringe Mulighed for Handel og Vandel, og ingen flyttede dertil; Gaarde og Huse stod tomme, de forfaldt, og Byen blev fattig. Da saa i 1726 den røde Hane galede over Jyllands gamle Hovedstad, betød dette, at Byen fik et Knæk, som den først sent skulde forvinde.

KILDER OG HENVISNINGER.

- 1) Vib. Landst. Justitsprot. 1654, 299; Bilag t. Kbh. Byfogedregnsk. 1654—55. 2) Kisteplade i Vib. Mus.; Kirkebøger og Skifteprotokoller; Wibergs Præstehist.; Biogr. Lex. 1. Udg. XII, 37; Museum 1892 I, 159 ff; Pers. Tidsskr. II, 163 ff. 3) Vib. Bispeark. 509, 29; Vib. Graabr. Regnsk. 1655—56; Krog: Efterr. om Viborg Bye, 210 f. 4) Vib. Skøde og Ptbog, 1, 10; Chr. Erichsens Haandskr., Univers.bibl. 284. 5) Vib. Sk. Ptb.. 1, 200; Vib. Auktprot. 2, 275. 6) do. 2, 183. 7) Vib. Landst. Domb. C. 1654, 383 ff; Herredags Domb. 54, 833 ff; Indk. Br. t. D. Kanc. 22/5 1653. 8) Vib. Landst. Sk. Ptb. 21, 308. 9) do. 18, 212; 21, 261. 10) J. Reg. 1660—70, 253. 11) Vib. Landst. Sk. Ptb. 4, 183. 12) J. Tegn. 30/1 1679; Vib. Landsark. Overs. o. Vib. Markjorder. 13) Højesterets Domb. 191/1666; Dok. t. do. 75/1667; Vib. Landst. Just. prot. 1663, 87. 14) J. Saml. 4. R. VI. 157; Vib. Landst. Sk. Ptb. 3, 396; 13b, 160. 15) do. 3, 384; 13a, 151. 16) do. 3, 403; 18, 212. 17) do. 4, 97; 8, 61; Landst. Breve 7/6 1666 Nr. 5. 18) Vib. Landst. Domb. 1665, 114. 19) Hirsch: Danske Officerer, Kgl. Bibl.; Vib. Landst. Sk. Ptb. 4, 106. 20) do. 4, 107; 8, 61; Breve 7/6 1666 Nr. 6; Domb. 1666, 285. 21) Højesterets Domb. 10/7 1668, 38; 1679 II, 465, 471; Vib. Landst. Sk. Ptb. 4, 268; 18, 91; 18, 94; 21, 304. 22) do. 4, 327; Vib. Købst. Regnsk. 1701—10. 23) Hirsch: Danske Officerer; Vib. Landst. Just. Prot. 1663, 19, 87; Sk. Ptb. 8, 61; 23, 164. 24) Højesterets Domb. 1672, 742; div. Retssager 28/9 1671 Nr. 15. 25) Vib. Landst. Sk. Ptb. 9, 217. 26) Højesterets Domb. 1671 II, 252; Vib. Landst. Breve 23/11

1670 Nr. 25; Just. Prot. 1670, 17. 27) Vib. Landst. Sk. Ptb. 20, 12. 28) Højesterets Domb. 1683 I, 821. 29) Vib. Landst. Sk. Ptb. 10, 66; 13^b, 164, 167. 30) do. 18, 98. 31) do. 17, 134; 22, 224. 32) do. 13^a, 100; 19, 196. 33) do. 19, 217; Just. Prot. 1670, 17. 34) Vib. Sk. Ptb. 1, 116; Købst. Regnsk. 1661—70, 1682—88; Vib. Landst. Sk. Ptb. 13^a, 124; 13^b, 201. 35) do. 19, 294. 36) do. 21, 261. 37) do. 14, 57; 15, 103; 19, 296; 19, 322. 38) do. 15, 98. 39) do. 15, 116. 40) do. 15, 138. 41) Vib. Sk. Ptb. 2, 232. 42) Vib. Landst. Sk. Ptb. 20, 402, 403. 43) do. 20, 397. 44) do. 21, 216. 45) do. 20, 396; Vib. Sk. Ptb. 1, 10, 176. 46) Højesterets Domb. 1683 I, 821; Vib. Købst. Regnsk. Kopskat 1682. 47) Vib. Grundtaxt 1682; Matrikel 1688, Nr. 1412, 1775, 1837. 48) Vib. Købst. Regnsk. 49) Vib. Raadstuedomb. 1673 ff, 124; Bispeark. 509, 29. 50) Vib. Købst. Regnsk.; Skifteprot. 1, 100, 143; Landst. Just. Prot. 1692 ff, 198, 209.

HOLBERGS FADER

Af Th. Hauch-Fausbøll.

Nordmændene har hidtil været enige om, at *Ludvig Holbergs* fædrene Afstamning var norsk, men herudover hører Enigheden op; nogle antage hans Fader for en Bondesøn fra en af Holberggaardene i Trøndelag,¹ andre for en Gefrejders Søn og atter andre for Søn af en Tolder i Nordmør,² det er altsammen løse Hypoteser uden faste Holdepunkter.

Spørgsmaalet om Holbergs Nationalitet har tidligere været debatteret. R. Nyerup skrev saaledes om Ludvig Holberg: »Hans Fader Christian Nielsen Holberg (formodentlig af dansk Extraction) var Oberstleutnant i den norske Armé«. ³ Hvorpaa han grunder sin Formodning om Holbergs danske Afstamning, siger han ikke, men en norsk indfødt, der har tjent sig op fra menig Soldat til Officer, var vistnok et Særsyn paa den Tid. Mange Officerer baade i Danmark og Norge var af fremmed Nationalitet, og Norge havde desuden alle de danske Officerer. I »Kjøbenhavns Skilderi« 1822 formoder en anonym Forfatter, at Holbergs Fader var en Tysker, der med hvervede Tropper var kommet til Norge,⁴ men Nyerup forkaster denne Hypotese, da en Mand, der hedder Christian Nielsen, umuligt kan være født i Tyskland, næppe nok i Norge eller Sverige.⁵ Dette sidste er nu ikke rigtigt; i en Rulle over udkrevne Soldater af Major Michael Opitz' Kompagni i Norge 1651 nævnes blandt 3—400 Soldater en Christen Pedersen Roffver, en Christen Ollsen Nordbye og en Chresten Gudmundsen Ransthuus. Jeg mener derfor, at Navnet Christian nok har været forholdsvis sjældent i Norge paa den Tid, men dog har været baaret af en af Hundrede.

Mod Nyerup tog Justitiarius J. Chr. Berg til Orde, idet han sluttede ud fra et af Oberstløjtnant Holberg ført Vaaben,⁶ som, siger

¹ Norsk Biografisk Leksikon.

² V. Olsvig: Ludvig Holbergs unge Dage, S. 460—66.

³ R. Nyerup og Kraft: Dansk-norsk Litteraturlæxicon S. 258.

⁴ Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn 1822, 19. Aarg., S. 328.

⁵ Under Mærket »Desiderius« i Literatur, Kunst- og Theater-Blad 1822, 2. Aarg. S. 48. Jvf. L. Daae i (Norsk) Histor. Tidsskr. II, S. 244 ff.

⁶ Vaabenet kendes fra 1667, et Fotografi af det er i Lektor Th. A. Müllers Besiddelse.

han, viser en granbevokset Klippe, at han er født i Norge, »thi Granen har egentlig ikke hjemme i Danmark, og der gives ingen Klipper«. Da han nu af Kaptajn Munthe har hørt, at der er en Gaard Holberg i Skogns Præstegjeld i Indherred, slutter han, at Oberstløjtnant Holberg eller i alt Fald hans Familie var fra Trøndelagen.⁷ Uheldigvis svækkes denne mildest talt tynde Bevisførelse fra 1836 allerede 10 Aar senere af Bernt Moe, der meddeler, at Oberstløjtnant Holbergs Segl, som han kender fra et Aktstykke fra 1663, er et Bjerg, men da Sigillet er meget lille, kan man ikke skelne, om Klippen eller Bjerget har været granbevokset.⁸ Jeg antager, at dette Segl har dannet Forbilledet for Ludvig Holbergs borgerlige Segl, afbildet og beskrevet af Arkivar Poul Bredo Grandjean.⁹ Han hævder her, at der ingen Grantræer findes i Holbergs Vaaben, og han kalder Hovedfiguren i Vaabenet en Klippe, mod hvilken Bølgerne brydes; mig forekommer det, at Klippen er et ildsprudende Bjerg, ved Havet adskilt fra en By med Taarne, der ikke har noget nordisk Udseende, og jeg tænker mig, at det er et Vaaben, Ludvig Holbergs Fader har anskaffet sig paa sin Rejse i Italien. Vaabenet er dannet over Navnet Holberg, og Ludvig Holberg gør sit friherrelige Vaaben endnu mere »talende« ved at lade Bjerget være hult.

Moe har nu fundet en *Christen Nielssen*, som stod ved det trondhjemske Regiment som Sergent fra 20. Juni til 23. Aug. 1645 og som Fændrik fra 23. Aug. til 27. Nov. 1645, og da nu Holberg fortæller i sin Autobiografi, at hans Fader »nedenfra igennem alle Trin har tjent sig op fra Soldat til Oberst« »saa er det temmelig sandsynligt«, at hin Fændrik Christen Nielsen er identisk med Holbergs Fader og senere: »Der er saaledes al Rimelighed for, at Christian Holberg har været en Bondesøn fra en af hine tre ovennævnte Gaarde af Navnet Holberg i Trondhjem Stift, og at han har tjent ved det Trondhjemske Regiment, først som Soldat, senere som Sergent og i 1645 avanceret til Fændrik«.

Men hvorfor nu netop denne Christen Nielssen; han kunde jo lige saa godt være den Christian Nielsen, der nævnes som Fændrik i Fortegnelse 16. Jan. 1646 over Officerer antagne at bruges i Stavanger og Audsidens Eskadron¹⁰ og heller ikke tør man, fordi der findes tre Gaarde af Navnet Holberg i Trondhjem Stift, slutte, at

⁷ Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie IV, S. 384.

⁸ Tidsskr. for den norske Personalhistorie, Nye Række, 1. Hefte.

⁹ Personalhist. Tidsskr. 10, II, 16—18.

¹⁰ Danske Kancelli B, I, 2 f.: Diverse Breve, Dokumenter og Akter vedr. Sagen mod Hannibal Sehested etc. 1646—59. Ifg. O. Overstad: Den norske Hær 1628—1900 var han Fændrik ved Stavangerske Eskadron 14. Sept. 1645—1. Sept. 1647 og kan altsaa ikke være identisk med vor Christian Nielsen. Ifg. samme var der 1641—47 en Arkelimester Christen Nielsen paa Bahus, men iøvrigt kendes faa af Fændrikerne paa den Tid.

Christian Holberg absolut skal være fra en af dem, thi ogsaa i Danmark findes lignende Navne. Saaledes nævnes 1688 et Hølebjerg i Ejby Sogn paa Fyn,¹¹ og i Jylland findes baade et Hølebjerg Sogn, 2¼ Mil sydvest for Randers, og flere Gaarde Halbjerg. I Registret til Norske Registre¹² kaldes han Christian *Huolberg*, i Teksten Christian *Huolborig*. Formen Holberg blev først fastslaaet 1654. Man fristes til at antage, at Christian Nielsen har været en yngre Broder til den Niels Nielsen *Halbiere*, der 1641 blev Student fra Aarhus Skole.¹³ I Aarene 1630—53, da Christian Nielsen udnævnes til Løjtnant, er der ikke immatrikuleret nogen Nordmand af Navnet Christian Nielsen, men flere danske af dette Navn, og at Holbergs Fader var Student eller i hvert Fald havde gaaet i den sorte Skole, maa man slutte af, at han siden lod sig immatrikulere i Siena.

At Christian Nielsen ikke kan være den af Moe fundne Fændrik fra 1645, fremgaar af hans egen Udtalelse i nedenanførte Ansøgning fra 1684, thi han skriver heri, at han har betjent Norges Militz 35 Aar som Fændrik, Løjtnant etc. Var han allerede blevet Fændrik i 1645, havde han selvfølgelig anført det til Gavn for sin Ansøgning. Desuden behøvede han jo ikke at fremhæve, at Riget og Grænserne var ham velbekendte, hvis han var Nordmand. Naar han i den ligeledes nedenanførte Ansøgning af 1685 skriver, at han har tjent Norges Militz i over 40 Aar, ser vi deraf, at han har tjent i mindst 5 Aar som Menig og Underofficer, inden han blev Fændrik.

Ansøgningen af 1684 lyder saaledes:¹⁴

Stormegtigste høybaarne Første, allernaadigste Koning och Arffue Herre,
 offer Danmarch och Norgis Rigger, sambt detz wnderliginde
 Førsten dømme och Provintser.

Aller wnderdanigst andrager, at ieg haffuer betient Norgis Militzien — 35 Aarstider som Fendrich, Leutenant, Captein, Major og Obrister Leu: och er Riget och Grendtzerne wel bekiendt.

Er min allerwnderdanigste Suplique mig maa benaadiges att commendere dett Bergenhusische Ambts annoterit Reserve Regiment sambt haffue Inspection, at Almuen der samedsteds holder derris Landt Gewehr parat effter Norgis Loug, saa och at ieg maa were fri for at wdlegge en Krigssteuer, som af mig fordris, end til ieg bekommer nogit aff min resterinde Besolding, som den dog der aff bør betalis saawell aff mig, som aff andre Officerer min ligge.

Saadan høy konglige Naade belønner alle Himmelens och Jorderiges Herre.
 Aff Kiøbenhafn
 den 15. Aug. 1684.

E: K: Ma: allerwnderdanigste
 med Liff och Blod schyldig Obrister Leutenant

Christian Holberg.

¹¹ Matrikelen 1688, Vends Herred.

¹² Norske Reg. 5. Feb. 1653.

¹³ Birket Smith: Universitetsmatrikel.

¹⁴ Supplicationer til Krigskancelliet 1684.

Aller wnderdanigst anmodis om Betaling til Ober Kriegs Commisariatit for Norge, at ieg dog maa bekomme den siste Obr:str: Leut: Affregning och Betaling for nest forleden 1677 som er et heel Aars Rest foruwden huis til gode i forige Tider.

Den anden Ansøgning lyder saaledes:¹⁵

Stormegtigste, høybaarne Monarch allernaadigste Koning och Arffue Herre offuer Danmarch och Norgis Riger och detz tilliggende Førsten Dømme, Graffschaber och Herligheder.

Effttersom ieg aller wnderdanigst haffuer opwartit Melitzien i Norge offuer 40 Aars Tider och werit Obrister Leutenant i fembten Aar och som ieg nu allernaadigst er beordnit at haffue Inspection offr Landmandens Armatur i Norge och haffue til Besolding aarligen thoe Hundrit Rdr., som er for mig nogit ringe til wtløfftig Reijser er derfor min aller wnderdanigste Suplique, at forbemelt Besolding maatte nogit forbedris och med Obristers Æretittel worde honorerit, saadant store Naade wil Gud allermegtigste belønne och ieg med Liff och Blod med allerwnderdanigst Plicht forholde.

Kongl. Majestetz Fogder i Norge, som ere beordnit som Landt Capteiner offr de anrolerite Bønder och mig til Assistentz, anmoder och paa allerwnderdanigste, at de maae worde honorerit lige som andere Kriegs Capitainere.

Forhaabinde allernaadigste milde Svar och Guds Protection i Wold, woris allernaadigste Konge och Herre ynscher

allernaadigste Koning och Arffwe Herris
obligered med Liff och Blod

Christian Holberg.

Bergen den 4. Juli 1685.

Det ses heraf, at Christian Holberg maa have ladet sig hverve omtrent 1644 og 1649 være bleven Fændrik. 5. Feb. 1653 faar han Bestalling at være Løjtnant i Bergenus Len og By,¹⁶ og 6. Okt. 1654 meddeles der ham Tilladelse til fremdeles at blive til Tjeneste.¹⁷ Kort Tid efter maa han have begivet sig ud paa de Eventyr, hvorom hans Søn melder: »Han var ellers een af de Tidens store Avanturiers, havde i sin Ungdom været i Venetiansk og Maltesiske Tieneste og siden gaaet til Fods af Curiositet heele Italien igienem.«¹⁸ Det er fra denne Rejse,¹⁹ vi har hans eget Vidnesbyrd om, at han var dansk, idet han 3. Juli 1656 lader sig immatrikulere ved Universitetet i Siena som Danus.²⁰ At det ikke er en

¹⁵ Indkomne Memorialier paa Christian V.s Rejse til Norge 1685 (Krigskancelliet).

¹⁶ Norske Reg.

¹⁷ Norske Tegn.

¹⁸ Carl S. Petersen: Ludvig Holbergs samlede Skrifter VIII, S. 312.

¹⁹ Desværre eksisterer ikke mere Patenten for 1653 og 54, hvori man kunde vente at finde hans latinske Rejsepass.

²⁰ Af det paagældende Blad findes nu et Fotografi paa det kgl. Bibliotek.

Tilfældighed, at han betegner sig som Danus og ikke som Norvegus, fremgaar af, at samtidig to holstenske Adelsmænd lader sig immatrikulere som Holstenere, og *Nicolai Bennic* fra Tønder som Slesviger. Paa den Tid lod iøvrigt enhver Nordmand fra en dansk Skole sig immatrikulere ved Kjøbenhavns Universitet som »Norvegus«. Jeg kan tilføje, at da Ludvig Holberg i 1706 lader sig immatrikulere i Oxford, sker det under Betegnelsen »Norvegus«.²¹

1657 var Christian Holberg Kaptajn og Kompagnichef i Bergenhusiske nationale Infanteri Regiment, efter *Rupturen* 1658 deltog han i Okt. samme Aar i Generobringen af Trondhjem Stift. 28. Maj 1660 udnævnte Hannibal Sehested ham paa forventet kgl. Approbation til Major,²² og 7. Juli 1660 fik han Bestalling som saadan.²³ Han deltog i Kampene paa Bergens Vaag 2. Aug. 1665 og sendtes under Kampen som Parlamentær ud til den engelske Admiral, men kunde ikke komme ombord.²⁴ Udnævnt til Oberstløjtnant 27. Marts 1667 blev han under Feltoget i Efteraaret 1676 sendt tilbage til Bergen for at overtage Kommandoen paa Bergenhus.²⁵ Han var Vicekommandant i Bergen 1678, men erholdt 12. Marts 1679 Afsked efter Ansøgning og fik 13. Dec. 1684 Inspektionen med Landmandens Armatyr med 200 Rdl.s aarlig Løn.²⁶ Han døde 19. Marts 1686 i Bergen, hvor han ejede en Gaard, som han mistede ved Ildebrand og som før Branden var vurderet til 600 Rdl. Han havde desuden flere andre Ejendomme paa Landet og var en Tid en velstillet Mand.²⁷ Gift c. 1665 med *Karen Lem*, født 7. Maj 1647, død 1695, en Datter af Lector theol., Magister *Peder Nielsson Lem* og Bispedatteren *Abel Ludvigsdatter Munthe*. Med hende fik han 12 Børn, af hvilke Ludvig Holberg var det yngste.²⁸

²¹ Personalhist. Tidsskr. 10, II, S. 158.

²² Danske Magasin 5, III, S. 270.

²³ Krigskancelliet, Bestallingsbog 1657—60.

²⁴ Hirsch' Militærpersonalia.

²⁵ Wahl: Det gl. Bergenhus Regiment, S. 54.

²⁶ Norske Reg.

²⁷ Hartvig Munthe: Efterretninger om Familien Munthe I, S. 92. Moe l. c. II, S. 70. Berg l. c. IV, S. 378.

²⁸ Ch. Delgobe: Stamtavle over Familien Holberg.

GREVE RUDOLF STRASOLDO

Af *Christian Elling*.

Om den ovennævnte italiensk-østrigske Adelsmand har Egil Snorrason skrevet en fængslende Afhandling i nærværende Tidskrift (Aarg. 54, 9, VI, 194—214). Strasoldo's lurvet-gentile Tilværelse i København, hvor han dukker op ca. 1780 og med Afbrydelser bliver til sin Død 1824, er blevet saa fyldigt behandlet som vel ønskeligt. Men unægtelig vilde man gerne løfte Dækket for hans Fortid. Grevens Personlighed indgyder just ikke saa megen Tillid, at man udenvidere tør fæste Tro til de af Egil Snorrason fremsatte Hypoteser om hans Bevæggrunde til at forlade sin Hjemstavn og søge et nødtørfigt Udkomme i Danmark — under Navneskjul. Har Strasoldo som østrigsk Undersaat under et Ophold i Polen »blandet sig stærkt op i de dér saa forviklede og urolige Forhold i Aarene efter dette Lands første Deling 1773«, har han under disse Forhold »lagt sig ud med sit Stamland Østrig« og maattet bøde derfor med Landflygtighed? Er Strasoldo, kort og godt, en politisk Martyr, skal hans Liv i København betragtes som »en Emigrantskæbne«? — Min umiddelbare Skepsis overfor denne Opfattelse af Strasoldo's Personlighed og Levned har tilskyndet mig til at foretage nogle Undersøgelser. Jeg har begivet mig ud paa Æventyrernes store Kongevej i det attende Aarhundrede og dér været saa heldig at træffe Greven i Trieste Sommeren 1773. Han var ikke i meget nobelt Selskab, borgerligt set. Selve *Giacomo Casanova* var her hans Omgangsfælle i nogle Dage; ikke nok med det: den celebre Venezianer tog sig endogsaa venligt af hans Elskerinde, der ikke vilde følge med ham paa hans tilstundende Rejse fra Trieste til Polen. Casanova har skildret denne Episode med Strasoldo i sine navnkundige Memoirer (R. Vèze's Udgave, Bd. XII, Paris 1935, pag. 191 ff.) og iøvrigt karakteriseret vor Helt med udtalt Sympathi: smuk men fattig, »som næsten alle Strasoldo'er«, forlystelsessyg og følgelig meget forgældet, høflig og ædelmodig.

Nu vil en samvittighedsfuld Personalhistoriker vel næppe udenvidere lade Udsagn i Casanova's Memoirer gælde som paalidelig

historisk Kilde. Den meget fyldige dokumenterede Kommentar til disse Memoirer i den citerede Udgave godtgør dog ubestrideligt, at Strasoldo i 1773 opholdt sig i Trieste, og at han samme Aar rejste til Polen. I 1772 var Strasoldo blevet udnævnt til »Kreisamtsadjunkt« under Statholderskabet i Trieste; 1773 blev han forflyttet til Galizien (østrigsk Polen), i de sidste Dage af dette Aar ventedes han til Brody. Der er da ingen Grund til at tvivle om, at Casanova i det mindste har truffet ham i Trieste. Mere vigtigt er det dog, at man i Casanova-Memoirernes Kommentar finder en Række Oplysninger om Strasoldo's senere Tilværelse, — Oplysninger, der helt klarlægger Motiverne for hans Emigration til København. Ikke længe efter, at han var kommet til Brody, blev han af den østrigske Regering forfremmet til et større Embede (som »Kreishauptmann«) i Lemberg. Intet som helst tyder paa, at Polens nationale Affærer har angaaet ham; derimod erfarer vi, at Fornøjelser og Spil i meget høj Grad har lagt Beslag paa hans Interesse, saa meget, at det blev katastrofalt for hans Embedsførelse. Den elskværdige Levemand begik Bedragerier og maatte efter godt fire Aars Tjenestetid i Lemberg tage Flugten for at undgaa Retfærdighedens straffende Haand; han dømtes til at miste sit Adelskab og blev hængt in effigie i Wien (1782). Da havde Strasoldo et Par Aar levet stille i København. Men han bør ikke beholde de politiske Landflygtiges Martyrkrone. Saa hellere smykke hans Navn med den venlige Karakteristik, som Casanova gav ham i et Brev fra 1789 til Litteraten Opiz: »Joli garçon, mais ayant une cervelle ennemie du calcul. Grand malheur!«

Det kan tilføjes, at de af Eigil Snorrason omtalte Rejser, som Strasoldo senere foretog til sit tidligere østrigske Hjemland, bekræftes af wienske Politirapporter (Casanovas Memoirer, anf. St. pag. 277). Man har holdt Øje med ham. — En anden af Datidens navnkundige Æventyrere, Lorenzo Da Ponte, Casanova's Ven og Mozarts Librettist, omtaler Familien Strasoldo med megen Veneration i sine Memoirer (udg. af R. Vèze, Paris 1931, pag. 54).

OPTEGNELSER OM SLÆGTEN HAUGAARD FRA AABY

Af *C. Klitgaard*.

(Til mine nordjyske Arkivundersøgelser har *Carlsbergfondet*
velvilligst ydet Støtte).

Jesper Pedersen var 1630—1662 Ridefoged til Birkelse og boede i Hovgaard i Aaby Sogn sammen med sin vist ugifte Broder *Ove Pedersen*, der ligeledes deltog i Godsets Administration. Jesper var i samme Aarrække Værge for Aaby Kirke.¹ Var gift I med *Anne Eriksdatter*, der 1634 blev begravet i Aaby Kirke, som derfor blev betænkt med 2 Vokslys,² og gift II med *Karen Hansdatter* fra Viborg. Jesper Pedersen flyttede antagelig en Tid til Viborg, hvor han havde arvet Gaarden St. Mogensgade 32 efter sin Hustrus Forældre og skal have beboet den, men 1682 var *Karen Hansdatter* »af Haugaard« Fadder i Hune Kirke ved sin Datters Barns Daabs Publikation, og 1680 nævnes Jesper Pedersen »kaldet Hofgaard« i Kjør Herreds Tingbog.³

Om Karens Familieforhold vides følgende: *Peder Christensen Hegelund*, Raadmand og (1574) Borgmester i Viborg, var gift med *Karen Pedersdatter Trane*, Datter af Raadmand Peder Jensen Trane. Blandt deres Børn var *Peder Trane (Hegelund)*, der 1587 blev ihjelslaet i Viborg, og som var gift med *Mette Sørens datter*, der levede 1623. Deres Datter *Anne Pedersdatter Hegelund*, død 1629, var gift med Vinhandler *Hans Christensen Skriver* i Viborg, som ejede nuværende St. Mogensgade 32, og som blev begravet i Graabrødre Kirke 1626. De havde følgende Børn:

1. *Peder Hansen*, Magister, Lektor theol. i Kolding.
2. *Mette Hansdatter*, død før 1657, gift med *Peder Tornsen*, d. 1699, Præst i Rødding og Krejbjerg. Deres Datter Maren blev adopteret af Mosteren Maren og førte Navnet Blicher til sine Børn.*
3. *Maren Hansdatter*, begr. Aalborg 26. Juni 1681 »i hendes 50. Aar«, hvilket jo ikke kan passe, da Faderen døde 1626; gift

¹ Kirkens Regnskabsbog.

² a. St.

³ Meddelt af Lærer Værnfeldt, Aalborg.

* Personalh. Tidsskr. 9. V. 287.

Aalborg Bud. 17. Dec. 1662 med Købmand og Bartskeer *Didrik Henriksen Blicher*, der døde i Aalborg 26. Marts 1677.

4. *Karen Hansdatter*, gift med Jesper Pedersen paa Hovgaard.

(Kilder: Chr. Erichsens Manusk. om Viborg, Universitetsbibl. Additam. 80 S. 405; Jyske Saml. 2. I. 106 ff; Personalh. Tidskr. 9 V. 287 samt Meddelelse fra Oberstløjtnant Chr. Bokkenheuser).

Jesper Pedersen og Karen Hansdatter havde mindst efternævnte 5 Børn: 1—5.

1. *Anne Jespersdatter Haugaard*, boede 1680 og 1684 i Stade (i Vennebjerg S.?) og ejede i Fællesskab med Broderen Ove Matr. Nr. 2 Søndergaard i Aasendrup i Vrensted Sogn, som Ove havde købt af Sofie Brahes Arvinger til Birkelse.⁴ Var gift med *Anders (Nielsen?)*.

Dette Ægtepar havde en Datter *Margrete Andersdatter*, f. 16..., d. efter 1743, der 1706 var gift med *Mads Christensen* i Høngaard i Torslev, f. 16..., begr. i Torslev Kirke i Maj 1713, gift I før 1694 med Johanne Olufsdatter, der døde 1705, og med hvem han havde 4 Børn: Søren, Niels, Maren og Oluf.⁵ Mads Christensen synes at have været en velhavende og fremtrædende Mand, efter hvem der holdes Boregistrering 14.—15. Novb. 1713, idet Skiftet blev udsat, fordi hans Enke, der kaldes »den fornemme Matrone«, var frugtsommelig.

I hans Bo anføres bl. a. 3 Punge med Penge 227½ Dlr., 1 Sølvkande 56 Lod, 1 do. 49 Lod, 1 Sølvbæger med Aarstal 1697, vejede 8 Lod; 1 do. med Aarstal 1692, vejede 6 Lod; 1 do. med Aarstal 1705, vejede 5 Lod; 1 do., vejede 1 Lod, 1 Sølvfad 8 Lod, 1 drevet Smørbrikke af Sølv 7 Lod, 1 Sølvsaltkar 6 Lod, 6 Sølvskeer med Aarstal 1706, vejede 19 Lod; 6 do. udstukne 17 Lod, 6 do. ældre 16 Lod, 93 Sølvknapper, meget Kobber, Messing og Tin, Indbo, Sengeklæder, 1 Kvindekjole af Atlask m. m. samt mange udestaaende Fordringer, bl. a. hos Lave Arenfeldt til Bangbo 108 Dlr., Købmand Chr. Olesen Kraft i Fladstrand 64 Dlr., smaa Debitorer 233 Dlr., og dernæst var der usikre Fordringer til Beløb 296 Rdl. bl. a. hos Major Motzfeldt til Nibstrup, Sr. Poul Poulsen i Vandsted, Hjørring Sct. Hans Sogn, Peder Wolgast, Guldmed i Sæby, Jens Toftum i Fladstrand og Købmand Thomas Lydersen i Sæby.

Mads Christensens Brødre var ogsaa ret fremtrædende Mænd: Anders var 1713 og 1733 Fæster af Sparrevon i Astrup S., Jens boede 1713 i Vestergaard i Vraa i Torslev S., Hans

⁴) Jerslev H. Tgb. 24. Juli 1684. En Anders Nielsen boede i Stade i Vennebjerg H. 1670.

⁵ En *Oluf Madsen Høngaard* var 1733—48 Aalborg Hospitals Fæster paa Vesterladen i Horsens Sogn og var gift med *Gyde Jensdatter Kjørulf*, Enke efter Jep Andersen.

var 1713 og 1720 Forpagter paa Hørbylund, og Lars var 1713 og 1720 Ridefoged til Lengsholm. Margrete Andersdatters Værg og Slægtning var Poul Nielsen Børglum, Ridefoged til Tidemansholm i Taars, senere Byfoged i Hjørring.⁶ Margrete Andersdatter havde i Ægteskab med Mads Christensen Sønerne Henrik, f. o. 1710, og Mads, den sidste født 1713 efter Faderens Død. Hun ægtede II o. 1715 Enkemand *Jakob Jørgensen Lorch*, f. Kbh. 1682, begr. i Flade 3. Maj 1743.⁷ Han fortsatte Fæstet af Høngaard, der laa under Ormholt, men 1719 var han Forpagter af Kølskegaards Mølle i Hallund Sogn og 1725 af Klavsholm i Hellevad Sogn; 1736—41 boede han paa V. Mellerup i Jerslev Sogn, som hans ovennævnte Stifsønner havde i Forpagtning, og han var da Ridefoged til Nibstrup i V. Brønderslev Sogn. Han døde som Forpagter paa Knivholt i Flade S og uden Livsarvinger.⁸

En Søster til Margrete Andersdatter var muligt den *Anne Sofie Andersdatter*, som var født i Arendal, og som 1707 fik et Barn med Apoteker Niels Krag i Sæby, for hvem hun var Husholder. Hun opholdt sig i 1708 i Høngaard, og Købmand Thomas Lydersen i Sæby lovede at betale hendes Lejermaalsbøde, hvilket vel kunde tyde paa, at hun ikke var en almindelig Tjenestepige.⁹

2. *Sofie Jespersdatter* »af Haugaard« i Aaby var 1682 i Hune Kirke Fadder ved Søsterens Barns Daabs Publikation; nærmere er ikke fundet.
3. *Dorte Jespersdatter Haugaard*, f. 16....., d....
Gift med *Peder Larsen Holm* eller *Hollænder*, f. d....., antagelig Søn af Laurs Clausen Hollænder, der 1624 blev Borger i Aalborg.¹⁰

Peder Hollænder boede vist først i Hovgaard i Aaby, men boede 1682 i Holmen i Hune Sogn og ejede denne Gaard med Mølle samt en Mølle i Blokhus, og det maa formodes, at han har drevet Mølleri med Udførsel af Mel og Gryn til Norge for Øje. Familien førte Omgang med Egnens Aristokrati, men synes bortflyttet. 1682 blev deres Søn *Gødert*, der var »født og inddøbt i Haugaard i Aaby Sogn«, frembaaret i Hune Kirke, og blandt Fadderne var Herredsfogeden Knud Christensen i Drustrup samt Karen Hansdatter og Sofie Jespersdatter »af Haugaard«. 1686 fik de i Hune en Søn *Claus* døbt.

⁶ Børglum-Jerslev H. Tgb. 20. Juni, 4. Juli, 1. Aug. 1720.

⁷ Han blev 1707 gift i Skæve med Anne Andersdatter og boede 1712 i Fladkjær i Skæve.

⁸ Skifte i Aalborghus m. fl. Amter.

⁹ Sæby Tgb. 15. Aug. 1708.

¹⁰ Broder til Peder Clausen Holland, der blev Borger i Aalborg 1618. De var fra Angel.

4. *Anne Hegelund Jespersdatter Haugaard*, f. o. 1650, d. 5.—6. Maj 1716 paa Ormholt i Torslev S.

Gift I med Forpagter paa Knudseje i Skæve Sogn *Henrik de Hemmer Mortensen*, f. 1644, d. o. 1674, Søn af Raadmand i Aalborg Morten Jensen og Margrete de Hemmer Koch.¹¹

Gift II 25. Juni 1675 i Skæve med *Søren Pedersen Kjærulf*, f. 162., d. o. 1686, Søn af Peder Jørgensen Kjærulf i Østbjerg i Hammer S. og Maren Pedersdatter Mørk.¹² Søren Kjærulf var 1670 Forpagter paa Dybvad i Skæve Sogn, købte 1683 Ormholt m. m. i Torslev S. og ejede den store Bondegaard Langholt i Skæve S.

Gift III 1687 med *Niels Mortensen Kjærulf*, f. o. 1634, d. o. 1690, Søn af Morten Nielsen Kjærulf i N. Ravnstrup i Ørum S. og Anne Laursdatter. Niels Kjærulf var 1668 Forpagter paa Hejselt i Torslev S. og boede her, indtil han ægtede Anne Haugaard, der var hans 2. Hustru. Han flyttede da til Ormholt. I første Ægteskab havde Anne Hegelund 3 Børn, i andet 3.¹⁴

- a. *Morten de Hemmer Henriksen*, f. o. 1670, d. 17....., Købmand i Aalborg, falleret ca. 1715, gift 3. Okt. 1698 med *Ide Andersdatter Høg*, Datter af den velhavende Købmand og Gæstgiver Anders Jensen Høg i Aalborg.
- b. *Jesper Henriksen*, f. 17. April 1671, d. 1702, Forpagter paa Kølskegaard i Hallund S., gift i Lerup 1695 med *Else Katrine Kampmann*, Datter af Pastor Henrik K. i Aggersborg.
- c. *Margrethe de Hemmer Henriksdatter*, f. 23. Juli 1672, bisat i Hjørring 23. Febr. 1756, gift I 1688 med *Peder Thomsen Kjærulf*, f. N. Sundby 9. Nov. 1661, d. 29. Aug. 1717, begr. i Tolstrup Kirke, Ridefoged paa Ormholt 1685, Forpagter paa Haven i Hørby S. (1693), købte 1694 Hvils-højgaard i Ø. Brønderslev S., hvor han boede en Arrække, Forpagter paa Hjermelevgaard 1708—1717, 1714 tillige af Hvidstedgaard i Taars S. Ejede en hel Del Gods i Ørum og Hellevad Sogne.¹⁵ Hans Enke ægtede II (1723) Forpagter paa Hjermelevgaard *Jørgen Nielsen Birch*, f. o. 1684, bisat i Hjørring 15. Juni 1756, tilligemed Hustruen begravet i Tolstrup Kirke. Birch fik med sin Hustru Hvils-højgaard, som han solgte 1737. Han var 1730—33 Forpagter paa Hæstrupgaard og pantsatte 1733 alt sit Indbo,

¹¹ A. H. Nielsen: Embedsmænd i Aalborg, S. 138.

¹² C. Klitgaard: Kjærulfske Studier, S. 281, 294, 295, 311.

¹³ Jyske Saml. 3. III 186, 488 ff.

¹⁴ Børglum-Jerslev H. Tgb. 1715, 4. og 11. Juni 1716 (Ormholt's Deling).

¹⁵ C. Klitgaard: Kjærulfske Studier, S. 292 ff.

1733—36 var han Forpagter af V. Mellerup i Jerslev S. og flyttede derefter til Hjørring, hvor han var Sagfører og døde 8. Juni »af Dagens Hede«. Han var Søn af Forpagter paa Odden Niels Jensen Birch og Magdalene Albrechtsdatter Fog.

- d. *Henrik Sørensen Kjærulf*, f. 1677, d. 1717,¹⁶ Student 1696 fra Aalborg, Kollega i Hjørring Skole o. 1700, Forpagter paa Eskær 1705, Ejer af Linderumgaard og Egebjerg i Ugilt S., ½ Ormholt i Torslev S. og N. Ravnstrup i Ørum S. Gift 1705 med *Ide Henriksdatter Bugge*, f. 1690, d. 1770.^{16b}
- e. *Maren Kjærulf*, f. 1678, d. 17....., gift 21. Okt. 1700 paa Ormholt med Mag. *Henrik Klein*, f. 1674, d. 1734, Præst i Jerslev, Ejer af Ormholt m. m., stor Ejendoms-handler.
- f. *Sofie Kjærulf*, f. 1681, d. før 1716, ugift.
5. *Ove Jespersen Haugaard*, f. 1640 i Aaby, d. paa Kærskov (Kirkeskov) i Albæk S. 7. Juni 1726, 86 Aar 2 Mdr., hvilken Gaard af Hk. 4—1—2—1 han 1711 havde købt for 200 Rdl. af Borgmester i Sæby Chr. Lauridsen Ruus' Enke Johanne Samuelsdatter Gesmell. Han blev 1664 Student fra Viborg og studerede Theologi, men fuldførte ikke Studierne og blev Landmand. Blev 1677 Værge for Maren Hansdatter, Enke efter Bartskeer Diderik Henriksen Blicher i Aalborg,¹⁷ der var hans Moders Søster (se foran), men hans Bopæl der nævnes ikke, saa han har muligt boet i Aalborg og bestyret Blichers Købmandsforretning. 1683 nævnes han i Haugaard.¹⁸ 1688 og 1698 træffes han som Forpagter paa Dybvad i Skæve Sogn, 1708 som Forpagter af Høstemark i Mov Sogn, 1710—1712 som Forpagter af Aagaard i V. Han Herred og 1713—1718 Forpagter paa Sæbygaard i Volstrup Sogn. 1711 købte han som nævnt Kærskov i Albæk, og 1717 blev han Medejer af Store Rugtved i samme Sogn,¹⁹ endvidere ejede han Vissegaard i Nøvling Sogn samt en Del spredt Bøndergods i forskellige Sogne og 1680 i Sameje med Søsteren Anne i Stade den ene af Søndergaardene i Aasendrup i Vrensted Sogn (beboet af Peder Laursen Rod), hvilken han staar som Ejer af 1688, men solgte ca. 1715 til Pastor Ejler Chr. Dyssel i Vrensted. I det hele synes han at have været stor Ejendomshandler. Medens han

¹⁶ Auktion over hans Bo 23. Aug. 1718. Han havde bl. a. en Del Bøger paa forskellige Sprog (Børglum H. Tgb. 22. Febr. 1731).

^{16b} Kjærulfske Studier, S. 295.

¹⁷ Aalborg Skiftepr. 1677 Bl. 229.

¹⁸ Matriklen 1688.

¹⁹ Vends. Folk og Land VIII. 30.

var Ejer af Kjærskov, byggede han en Skole i Lyngsaa, til hvilken han testamenterede 200 Rdl., af hvis Rente Skoleholderen skulde have 6 Rdl. aarlig, og 2 Rdl. skulde anvendes til Indkøb af Bøger til fattige Skolebørn.²⁰ Dette Legat bestaar endnu. Hans Begravelse stod i Kirkeskov, og begge Ligklæder fra Sæby Kirke lejedes dertil. 16. Sept. 1685 blev han i Skæve viet til *Kirsten Madsdatter Wolf*, hvis Søster Maren var gift med Præsten i Skæve Jakob Pedersen Brun.²¹ Hun var født i Nørholm ved Nibe 1668 som Datter af Birkefoged i Nørholm Birk Mads Sørensen Wolf og Maren Poulsdatter Kras,²² og hun døde 1697 paa Dybvad i Skæve S.,²³ begr. i Skæve Kirke, hvor der findes Ligsten over hende. Den slidte Indskrift lyder: »Her hviler / Sal. *Kirsten Madsdatter / Wolf*. Fød udi Nørholm 1668 / af christne Forældre, S. Mads Søren / sen W oc (.....) datter Kier / ulf,²⁴ gift 1685 med *Ove Jespersen / Haugaard*, Forpagter (.....) bvad. / Var Moder til 3 Sønner oc 1 Dater / med (.....) ken (.....) hun døde / d. 30 (.....) 1697 salig Forløst fra denne Verdens Møye oc Uroe / (.....) en ære/fuld Opstandelse.« Ove Jespersen Haugaard og Kirsten Wolff havde 3 Sønner og 1 Datter, af hvilke Datteren maa være død ved Fødselen samtidig med Moderen. Sønnerne var: 1. *Jesper*, døbt 12. Decb. 1686, 2. *Mads*, døbt 23. Sept. 1688, og 3. *Mads*, døbt 29. Decbr. 1689. Den ældste Mads er vel død, før den anden Mads blev født. Er ikke indført i Kbg. som begravet. Den anden Mads hører vi om nedenfor. Derimod er der ikke fundet Spor af Jesper i Jylland,²⁵ og det er vel mest sandsynligt, at han ogsaa er død som Barn uden at være blevet indført i Kbg.

Mads Ovesen Haugaard (se ovenfor), f. paa Dybvad 1689, d. Birkelse, begr. Aaby 14. Okt. 1748;²⁶ var i nogle Aar (o. 1725. 1732) Forvalter paa Hals Ladegaard, senere Forpagter paa Østeraagaard i Hals Sogn (1738) og sidst Forvalter ved Birkelse Stamhus og Forpagter af Birkelse (1742. 1748), Ejer af noget Strøgods. Gift i Aalborg 16. Sept. 1723 med *Elsebet Hornemann*, f. Aalborg 5. Juli 1694, d. Østeraagaard 5. Okt. 1738,²⁷ Datter af

²⁰ Hofmans Fund. IV. 323.

²¹ Hauch-Fausbøll og Hiort-Lorenzen »Patriciske Slægter« III. 30.

²² Personalh. Tidsskr. 7. IV. 211.

²³ Præsten har glemt at indføre hendes Begravelse i Kbg.

²⁴ Maren Poulsdatter Kras' Moder hed Maren Kjærulf, og Maren har vel været opkaldt efter hendes Slægt.

²⁵ Velvillig Meddelelse fra Arkivar S. Nygård.

²⁶ Skifte i Aalborghus m. fl. A.

²⁷ Ligsten i Hals Kirkes Vaabenhus.

Købmand Rasmus H. og Elsebe Hansdatter Mumme; gift II Vadum 5. Maj 1741 med *Amalie Margrete Jessen*, f. 17..... d. 17....., Datter af Pastor Jes Hannibal Jessen i Vadum og Margrete Pedersdatter Ostenfeldt. I første Ægteskab havde Mads Haugaard 2 Sønner og 1 Datter, i andet 2 Døtre. Om hans Efterkommere henvises iøvrigt til V. A. Secher »Den grotumske Legatstamtavle«, S. 14 ff. Børn 1—5.

1. *Kirsten Madsdatter Haugaard*, f. Hals 3. Jan. 1725, d. Jerslev 21. Aug. 1777. Gift Aaby (i Stuen paa Birkelse) 11. Okt. 1742 med *Jakob Holm*, f. 3. Okt. 1698 (Wiberg) eller 11. Okt. 1697 (Gravstenen i Jerslev) d. 2. Jan. 1777, Sognepræst i Jerslev og V. Brønderslev. 8 Børn.
2. *Ove Jesper Haugaard*, f. Hals 11. Aug. 1726, d. Kristiansfeld 9. Okt. 1801,²⁸ Student, studerede Teologi, men var 1750 Forpagter paa Kongstedlund i Sdr. Kongerslev Sogn, købte 1754 Volstrup i Rørbæk S., som han solgte 1761, hvorefter han købte en Gaard i Døstrup ved Hobro. Flyttede 1791 til Brødremenigheden i Kristiansfeld. Gift 1750 med *Elsebe Margrete Lassen*, døbt Aalb. Bud. 1. Marts 1729, begr. Rørbæk 3. Nov. 1761, Datter af Forpagter paa V. Ladegaard, senere Ejer af Høstemark i Mov S. Tøger Lassen og Karen Wraae. 1 S. 6. D.
 - a. *Tøger Lassen Haugaard*, født S. Kongerslev 6. Marts 1751, d. 18. Aug. 1831, Præst i Hvornum-Snæbum og i Als.
 - b. *Elsebet Hornemann Haugaard*, døbt S. Kongerslev 5. Juli 1752, nærmere ubekendt.
 - c. *Karen Wraae Haugaard*, døbt S. Kongerslev 9. Jan. 1754, død lille.
 - d. *Matthise Amalia Haugaard*, døbt Rørbæk 16. Juli 1755, begr. sst. 9 S. e. Tr. s. A.
 - e. *Karen Wraae Haugaard*, døbt Rørbæk 9. Marts 1757, død ugift i Kristiansfeld.
 - f. *Christine Elisabeth Haugaard*, døbt Rørbæk 3. Jan. 1759, d. Vissegaard i Nøvling S. 17. Marts 1829, gift Øls 19. Okt. 1785 med *Jens Reiersen*, f. 26. Aug. 1747, d. Vissegaard 13. Juli 1827, Præst i Nibe.
 - g. *Cecilie Cathrine Haugaard*, f. paa Volstrup 24. Sept. 1761, d. Kristiansfeld 3. Dec. 1825, ugift. Rejste 1780 til Zeist i Holland og kom 1796 derfra til Kristiansfeld; var i Aarene 1797—1811 i »Herrens Tjeneste« hos de udsendte Søstre i og omkring Burkal i Sønderjylland, men tilbragte efter 1811 sin meste Tid i Korhuset i Kristiansfeld som svagelig; død af Tæring.²⁹

²⁸ Vita i Brødremenighedens Kirkebog 1801.

²⁹ Brødremenighedens Kbg.

3. *Rasmus Hornemann Haugaard*, f. Hals Ladegaard 13. Aug. 1730, d. s. St. 25. Febr. 1732.³⁰
4. *Elsebe Haugaard*, døbt Aaby 2. Maj 1742, begr. 24. Juli s. A.
5. *Elsebe Haugaard*, døbt Aaby 9. Okt. 1743, levede 1748, da hun fik Morbroderen, Pastor Jens Lassen Jessen i Tolstrup, til Værge.

En *Ove Jespersen Haugaard*, som 1794—1808 var Degn i Aasted-Skærum, og som blev Student fra Aalborg 1765, var ikke af foran omhandlede Slægt, men formentlig Søn af Niels Heilesen i Horsens Mølle i Kjær Herred og vel opkaldt efter Ove Jespersen Haugaard paa Kærskov. Degnen efterlod sig ikke Afkom.

³⁰ Ligsten i Hals Kirke.

KAMMERHERRE, OBERST
CARL VON SPÄTH'S SELVBIOGRAFI

Ved *Hector Boeck*.

*Kmh. Oberst C. v. Späth,
1779—1865*

*Kammerherreinde Frederikke v. Späth,
f. Friis, 1787—1851*

Oberst von *Späth's* interessante Biografi* skildrer en dansk Officers bevægede Liv paa Napoleons Tid under Datidens ustandselige Omflytninger af de militære Afdelinger til Krigsforetagender, Kystbevogtninger under den engelske Flaades Tilstedeværelse i vore Farvande, til Kordon af det kolerasmittede Hamburg og Dele af Holsten m. v., og beretter om Frihedsbevægelsen omkring 1830 i Kiel og om vanskelige Forhold for en dansk Civilembdmand i Treaarskrigen 1848—50 under Oprørsregeringen i Holsten.

Biografien er utvivlsomt affattet til Ordenskapitlet efter Oberstens Ud-nævnelse til Ridder af Dannebrog i 1852, da den efter dette Aar kun giver faa Tilføjelser om Familiebegivenheder til 1856. Den er mærkelig derved, at medens dens første 12 Sider er affattet paa Dansk, skrives Resten, fra det Øjeblik *Späth* 1827 ankommer til Kiel som Kommandør for Lauenborgske

* Manuskriptet, i 18 smaa Foliosider med letlæselig god Haandskrift, er i Ekspeditionssekretær, cand. jur. Axel v. *Späth's* Eje. (Kbh.).

Jægerkorps, pludselig paa Tysk. Dette Sprog ligger aabenbart bedre for ham som Følge af hans Ungdomsopdragelse i Institutet i Celle og Gymnasiet i Altona samt hans lange Tjenestetid i Byen Slesvig og i Holsten. Desuden var Moderen tysk, og det danske Rige dengang tosproget.

Det er med rørende Følelser, man følger Kong Frederik VI's Interesse for ham. Selv om dette, at hans Fader, General v. Späth, havde været Generaladjutant hos Kongens Fader, Christian VII, og saaledes var knyttet til Hoffet, kan have medvirket til den Yndest, Obersten stod i hos Kong Frederik, skyldes Kongens Bevaagenhed for Späths hele noble og officersmæssige Færd utvivlsomt ogsaa det særlige, at Kongen følte sig som Fader for sine Officerer og fulgte hver enkelt med Interesse som velvillig Ven, der, som Späth skriver, »hyppigt kunde glemme Afstanden mellem os«.

En stor Del af det danske Officerskorps paa den Tid overlevede gennemsnitlig ikke 50 Aars Alderen paa Grund af udstaaede Strabadser under Krigene og strenge Vinterforhold. Da Späth ved 50 Aars Alderen ogsaa er svagelig, giver Kongen ham velvilligt det vakante og bedre lønnede Postmesterembede i Kiel. Her forblev Späth under Oprøret kongetro, afsattes af Oprørsregeringen og blev boende i sin Ejendom med en ringe Pension for sin da 52 Aars Embedsmandstjeneste, vel udsat for Mistænkeliggørelse, men holdende sig til et snevert Familieliv. Da Trearskrigen er forbi, tilbyder den danske Regering ham atter Embedet, hvilket han som 72 aarig afslaar, men han faar ny Pension tildelt, sin Kammerherrenøgle tilbagegivet og bliver Ridder.

Hans Kvalifikationer som Officer og Postmester er ubestridelige. Bemærkelsesværdig er hans Undergivnes Tillid til og Hengivenhed for ham. Paa en Sessionsrejse i 1824 paa Jyllands Vesteregn træffer han sine gamle, ud-tjente Jægere fra 2. Jydske Infanteriregiment, der vil gense ham, og i Sønderborg møder Forældre frem med 7 unge Mennesker og beder ham tage Sønnerne som frivillige under sin Beskyttelse til Regimentet, uden Behandling og Lodtrækning, hvilket ogsaa skete.

For den ikke krigshistorisk kyndige Læser vil det være ret vanskeligt at erkende Grundene til hans hyppige militære Omflakken i Riget som Følge af Krigsbegivenhederne og Krigsforanstaltningerne paa den Tid. Der er derfor i Noter gjort rede for de foreliggende militære Aarsager herfor.

I Biografien er Ortografien bibeholdt uforandret for den danske Dels Vedkommende, men Tegnsætningen er af Hensyn til Læseligheden noget ændret, ligesom Familienavne er fremhævet.

Oberst v. Späth døde 25. Juli 1865, 86 Aar gammel, i Kiel paa sin smukke Ejendom »Pryne«, der endnu før Verdenskrigen var prydet med Slægtsvaabnet paa Facaden. Han jordedes ogsaa i Kiel.

Jeg *Carl v. Späth* er fød i Altona den 22de Mai 1779; min Fader var *Johan Jacob v. Späth*,¹ fød i Helsingør; han tjente i Grossfyrstlig russisk Tienst som Major og gjorde i den Egenskab Feldtoget med i Comföderations Krigen, blev optaget i 1768 i den polske Adelstand,² af Kong Stanislaus Augustus, og senere 1777 ogsaa optaget i den danske Adelstand³ af Kong Christian VII; han kom i Grossfyrstlig Tienst staaende som Oberstlieutenant af Kavalleriet, 7de Holsten,⁴ og da dette blev afstaaet til Danmark, blev han ansadt i dansk Tienst 1773 og commanderet senere de gule

Husahrer.⁵ I Aaret 1774 blev han gift i Kiel med Frøken *Sophie Mariane v. Brokes*.⁶ I Aaret 1786 tog han sin Afsked som General⁷ og blev igen i samme Egenskab ansat i Rusland, hvor han som General Lieutenant 1797 døde som Commandant i Beyschiserai — Krim.⁸

I Aaret 1786 kom jeg tilligemed min Broder,⁹ til et Opdragelses-Institut i Celle i det hannoverske, hvor jeg forblev i 5 Aar, kom igien i min Moders Hus, og frequenterede Gymnasium i Altona.

I Aaret 1789 havde jeg erholdt et Patent¹⁰ som Lieutenant i dansk Tienst, og samme Aar et Patent af Keiserinde Cathrine II af Rusland som ansat i den Preobrazinskische Livgarde Kavallerie, dog foretrak jeg at indtræde i dansk Tienst og kom 1796 i activ Tienst ved det Slesvigske Infanteri Regiment.¹¹

I Aaret 1801¹² marscherede Regimentet til Hamborg,¹³ og blev Byen besat i 6 Uger, hvorefter det hele Arme Corps forblev i nogen Tid i Holsten og Regimentet i Omegnen af Watersee. Imedens denne Feldtog varede, kommanderede jeg de saakaldte 120 Regiments Skarpskytter. Regimentet kom igen til Slesvig i Garnison, og blev jeg hvert Aar, enten som Lærer, eller Exerceerskolens Forstander commanderet.

Det Slesvigske Inf.:Regiment marscherede fra 1796 aarlig til Rendsborg til Manøvre i 8 Dage. —

I Aaret 1804 havde jeg 13 Officere af Forstærknings Battallionen i Exercerskolen, som jeg dels dresserede og underviste i Tiensten.

I Aaret 1805¹⁴ blev Regimentet forlagt i Omegnen bag Rendsborg, og laa jeg med Compagniet, hvilket jeg commanderte, i Lüttenwistedt et helt Aar, og havde forinden lagt med et samled Armecorps i Leieren ved Boller. Om Efteraaret 1806 fik Regimentet pludselig Ordre at marschere til Grændsen ved Lübeck,¹⁵ da Byen var indtaget af de Franske, men Regt: kom kuns i Omegnen ved Kiel, hvor det fik Ordre at gaa tilbage til det forhen havde Cantonnement, og kort efter blev det igien forlagt til Slesvig. Jeg blev samme Efteraar udnævnt til Stabscapitain.¹⁶

I September 1807 marscherede Regimentet, efter Englændernes Bombardement af Kløbenhavn, til Jylland, hvor Kong Christian den 7de residerede i Kolding, og gjorde Vagt-Tienst der paa Slottet, som senere afbrændte ved Uforsigtighed af Spanioler.

I Slutningen af 1807,¹⁷ blev Regt: over Langeland indskibet til Laaland, hvor jeg fik Commandoen over Stranden ved Taars og havde i Marts 1808 Æresvagten paa Frederiksdahl hos Prindsen af Ponte Corvo, senere Konge af Sverrig, og fik jeg Befaling at besørge et Fartøi til Prindsens Overfart til Heiligenhafen i Holsteen.

Regimentet afmarscherede derefter til Falster, hvor jeg blev ud-

nævnt til Commandant i Nyekjøbing over Spaniolerne,¹⁸ som blev transporteret tilbage fra Sielland, og derefter til Nyestedt i Laaland, som Commandant over de Spanioler, som havde gjort Oprør ved Roeskilde og blev transporteret til Holsteen.

Da ieg kom tilbage til Falster, blev ieg forlagt med Compagniet til Gjedser, den sydligste Egn af Landet, og blev indquarteret paa Giedsergaard, tilhørende den Godsejer Kammerraad *Fries*,¹⁹ og havde Hovedcommandoen ved Øster og Vestersogn tillige over Fyrtaarnet. Af en dansk Kaper, som blev forfulgt af et engelsk Krigsfartøi og havde maattet sætte sit Skib paa Grund og brænde dette, lod ieg opfiske af Søen 3 4pundige Kanoner og dermed besætte en Forskandsning, som blev opkastet lige for Indløbet af Søen foran Fyrtaarnet, til Sikkerhed for Kaperbaade imod fiendelig Overfald, hvoraf bestandig en Deel Skibe var i Søen, og Hovedcommandoen idelig blev allarmeret, og ieg bestandig var nødt at være tilstede for at træffe de fornødne Foranstaltninger, som var, da mit Quarter Giedsergaard laa 1¼ Mile fra Fyrtaarnet, meget besværlige lange Toure.

I Aaret 1809 fik Reg.: Ordre at opbryde og at marschere over Iset til Wordingborg i Sielland for at tage Deel i Overgangen til Sverrig,²⁰ som igien blev opgivet, da Iset i Sundet ved Storm og Tøveier gik op. Regimentet marscherede tilbage til Falster, indskibet fra Wordingborg, og erholdt ieg igien mit forhen havde Quarter paa Giedsergaard. I denne Tid blev ieg 1810 forlovet med Kammerraad Frieses Datter *Fredericke*,²¹ dog bestemte vi os ei at giftes, forinden ieg var udnævnt til Compagnichef. —

I Aaret 1811 blev Giedserstrand stedse Samlingsplads for Ind- og Udlands Kaperfartøi, hvis Antal beløb sig imellem til nogle treds, da de laa sikker for Overfald ved Forskandsningen. Den 15 November om Natten laa tvende Engelske Konvoi Flaader Øster og Vester paa, uden for Roesand²² i Tallet af 1300 Skibe, og blev ved en Østen- og Paalandsvind adsplittet, og en stor Deel ødelagt og taget af Kaperfartøier, eller drev kentret omkring i Søen. Af de strandete Fartøier havde ieg alrede om Eftermiddagen besørget 74 strandete Skibsfolk i Landet, og ved den vedgaaende Storm med Paalandsvind bierget, ved Hielp af Omegns Fiskere, Bønder, mit Compagnies Mandskab og det mig underlagte Commando, af det Slesvigske Rytter Regiment, Ladning af 5 store strandete Fartøier, hvoraf nogle laa 2 Mile fra Stranden, og af et stort Firemast Fartøi, som blev kastet tæt ind til Stranden, og var ladt med 5000 Skippds. Stangiern, med Tiære og Dæksplanker, hele Ladning, med Untagelse af Iern, som var, da Enden af Skibet var gaaet itu, sunken i Søen, og hverken denne Gang eller senere var opfisket, da det blev overskyldt af Vandet; da den øvrige Ladning blev bierget, blev det tomme Skib kastet klods op i Landet, hvor ieg

lod hugge det i Stykker. Den hele Vinter gik hen med den betydelige Biergning af Gods og Vrage, som alt blev condemne[re]t som fiendtlig Ejendom, solgt ved Auction den 12te Februar 1812. Udfaldet af Biergeløn for mig og mine Undergivne blev udtrukken til 1815 og blev ubetydent i Forhold til Arbeide og store Besværligheder, og havde ieg kuns sørget for, at mine Folk under Biergning blev godt forpleiet, hvortil ieg anvendte alt Skibsproviant af de biergede Skibe.

I Foraaret 1812 lod den for mig bestandig godhedsfulde naadige Konge Fr. VI tilbyde mig Grenader Compagniet i det Fynske Infanteri Regiment, som ieg taknemlig modtog, dog, da ieg derved havde ytret, at ieg hellere havde ønsket mig et Jäger Compagnie,²³ saa var Kongen saa naadig at tage mit Ønske i Betragtning, og fik ieg et Skrivelse, hvorefter ieg skulde afreise til Langeland for at erholde det der liggende Jäger Compagnie af 2. Jydske Infanterie Regiment,²⁴ som var blevet vacant. Efter Befaling tog ieg til Langeland og overtog mit Compagnie, blev foreløbig liggende i Quarter paa Slottet Tranekjær efter General Greve *Ahlefeldt Lauerwig*[s]²⁵ godhedsfulde Tilbud og Ønske, som alrede havde været tidligere i Slesvig meget venlig imod mig, og blev ieg senere forlagt med Compagniet til et Leier i Skoven ved Loohals, og fik ieg der igien Commandoen over Stranden og til Soutien den derliggende Afdeling af 4 Kanonbaade under Commando af Søekaptain *Hagerup*.²⁶ I Leieren havde ieg det meget godt, da ieg fik leveret Træer og Halm, og mine Jägere byggede særdeles godt Hytter og et Hus til mig, som var saa rummelig, at ieg, da ieg havde Revue, kunde modtage den commanderende General med Staben og General *Juhl*²⁷ fra Taasinge og beværte dem; men mit Ophold paa Langeland varede desværre ikke længe, da ieg om Sommeren fik pludselig Befaling at opbryde med Jägerne²⁸ og tilige med Grenader Compagniet af Regt., som havde cantonneret i den nordlige Deel af Landet, at indskibes fra Loohals til Corsøer; mit hele Besætning af Fiederkreaturer m. v. solgte ieg til Capitain Hagerup; fra Corsøer afmarscherede ieg med begge Compagnier til Kiøbenhavn, hvor det 2. Jyd.:Inft.:Regt: laa i Garnison, og var indquarteret i Kasernen paa Christianshafen. I November 1812 tog ieg Urlaub til Falster, og blev gift den 12. Novbr. paa Giedsergaard; dog forblev min Kone hos Forældrene foreløbig, da ieg igien tog til Christianshafen, og kom først i Marts Maaned 1813 til mig, og havde det Uheld, at hendes Sager og Tøi, som var indskibet fra Nystedt, blev, tillige med Skibet, taget af en Engelsk Krigsfartøi, da Regeringen havde forsømt at bekjendtgøre, at den fiendtlige Flaade var alrede i Farvandet; Skibet blev opbragt til Helsingborg, hvorfra ieg købte noget af min Kones Tøi tilbage i dyre Domme, hvoraf dog alrede en Deel var solgt og stiaalen. Min

Kone, som var frugtsomlig, tog imod Sommeren igien til Giedsergaard, hvor hun fødte min ældste Datter *Sophie*.²⁹ I Dec. 1813 fik Regt: Befaling at afmarschere til Holsteen,³⁰ da de fiendtlige Armeer var rykket over Grændsen; da ieg havde været permitteret til Giedsergaard, afreiste ieg derfra og kom til Regimentet først i Slesvig. Efter at Krigen var udbrudt, og den danske Armeé maatte trække sig tilbage til Fyen, fik ieg Befaling med mit Jägerkompagnie at afmarschere til Angeln, og besætte og forsvare Egnen imellem Eckernford og Messunde; paa Demarkationslinien stod Fienden, bestaaende af Svendske, den tydske Legion, og Hanseater, og var derved omgivet paa to Sider af Fienden; ieg holdt strengt paa Orden og lod tilbagevise enhver Overtrædelse af Demarkations Linien og Requisition af Fienden. Den 2^e Januar 1814 om Aften Kl. 8 fik ieg den Befaling at opgive min Stilling, da formodentlig den hidtil bestaaende Waabenstilstand vilde blive brudt, og at trække mig tilbage igiennem Landet til Flensborg, og derfra over Kolding til Fyen. Den 3^e Jan. om Morgen, efter at ieg havde samlet mine Jägere om Natten, forlod ieg Egnen og gik over Messunde, medtagende Færgen paa den anden Side af Vandet, Veiret blev meget slem, og begyndte Vintren meget stræng, og havde vi en meget besværlig Marsch ved den stærke Snefald, saa vi maatte næstendels ælte til Knæene; dog naaede vi i god Behold Flensborg, hvorfra ieg igien den 4^e Jan. afmarscherede paa Veien til Kolding. Paa den hele Marsch havde ieg Aarsag at erkiende, hvilken fortreffelig Orden og Disciplin herskede i mit Compagnie, som var 163 Jäger stærk; ieg hørte aldrig Klager over Besværlighederne, og herskede giensidig Tiltroe og Anerkendelse af min Omsorg fra Jägernes Side, saa ieg ei kunde ønske mig bedere Undergivne; uden at komme i Fægtning med dem, fulgte Kosakkerne os i Afstand af to Mile. Fra Kolding fik ieg Ordre at marschere til Fyen, hvor Regimentet alrede laa; da ieg kom til Middelfart, var det ei mulig at erholde Efterretning, i hvilken Egn Regimentet laa; hele Landet var opfyldt med de forskiellige Troppers Afdelinger; da ieg also var uden Bestemmelse, naatte ieg afmarschere og indquartere mig om Natten i de Byer, ieg kunde naa; naturlig blev Quarteren meget slet, og laa ieg og en af mine Officere den første Natt paa Halm hos en Bonde. Den anden Dag i et gruelig Sneveir marscherede ieg længere ind i Landet, og bliver det mig uforglemelig, at da ieg mærkede, at mine Jägere, som ellers bestandig var lystig og sang, gandske taus marscherede, saa at ieg spurgte dem, hvorledes det var fattet, hvorpaa de svarede, at de havde havt meget slette Quartere og Forpleining; ieg trøstede dem, at ieg ei havde havt det bedere; derpaa sendte ieg straks nogle Overjägere i Forveien for at foranstalte ved Værts-husene nogle Levnedsmidler, men naar vi igien naaede de Af-

sendte, fik vi Besked, at der var ingen Ting at erholde, saa at vi blev nødt at marschere længer uden at vide, til hvilken Nattequarter vi kunde naa; vi kom forbi ved en Vandmølle, som laa tæt ved Landeveien; ieg lod atter gøre Forsøg paa at erholde derfra Levendsmidler, men Konen beklagte, at de for Øjeblikket ei havde noget; det eneste, der kunde tilbydes, var en stor Potte med Svinefitt og $\frac{1}{2}$ Pott Brændevin, naar vi ville benytte dette; det første tog ieg imod, det sidste ei, da det var utilstrækkelig, og da ieg huskede, at der maatte være i Compagniets Brødvogn endnu en Deel Brød, saa lod ieg tage dette ud og sendte nogle Folk til Møllen dermed, hvor det blev skaaren i Stykker og besmurt med Fittet, hvoraf ieg, Officerne og hele Mandskabet fik et godt Stykke. Jægerne var meget fornøjet dermed, gav mig og Møllekonen et Hurra, som ieg meget gerne gav en rigelig Erstatning desuden, derefter fortsatte vi Marschen, og Jægerne var lystig som sædvanlig; efter at vi endnu var gaaet $1\frac{1}{2}$ Mil, kom ieg til Kiøng, en stor Kirkeby, hvor ieg, endskiøndt Egnen havde allerede en Deel Indquartering, besluttede at forblive med Compagniet; ieg lod hente Sognefogten, som var strax villig at indquartere os; ieg med en Officer tog mit Quarter i Præstegaarden hos meget gæstvillige gode Folk, og forblev ieg med Compagniet der i tvende Dage, indtil ieg endelig fik at vide, i hvilken Egn Regimentet havde sit Cantonnement, hvorhen ieg saa dirigerede Marschen. Compagniet fik flere Byer til Cantonnement, ieg selv i Allerup, i en Bondegaard, hvor det var meget daarlig og Maden for det meste bestaaende af Grød. Kulden og Sneeveier vedblev, saa at Communicationen var næstendels umulig; til Lykke fik ieg at vide, at en gammel Ven boede i Nærheden paa en Gaard; ieg gjorde Besøg der, men traf Kammerherre *Skjel*³¹ ei, da han var commanderet som Landeværns Officer; dog blev ieg meget venlig af Fruen modtaget og indbudt at komme dagelig med min Officer til at spise der, som ieg med Glæde modtog, og kom vi ved mine Jägers Hjælp, forsynet med Stiger, over Gierder og Grøfter dagelig frem og tilbage, til og fra Gaarden. Efter 3 Uger fik Regt: Ordre at opbryde og at marschere til Fredericia, hvorfra ieg blev commandert med mit Compagnie og 3 Reserve Jäger-Compagnier paa Forpost ved Christiansfeld, da Fienden laa i Hadersleb. Jeg selv tog mit Quarter i Landsbyen Heils, hvor ieg blev i 5 Uger. Da imidlertid Freden var sluttet i Kiel, blev mit Commando opløst, og ieg igjen forlagt til Fredericia, hvorfra ieg selv blev commanderet i 3 Uger til Rendsborg i militair Anliggende. Derefter marscherede Regimentet til Viborg, hvor det forblev til September 1815, da 6 Compagnier opbrød til Holsteen, for at marschere med Forbundstropperne³² i mod de Franske; ved Eckernförde overtog vores nye Regimentschef *Prinds Wilhelm til Hessen*³³ Commandoen af Regimentet, som over Ham-

burg passerede Elben over Wilhelmsburg Broe og Chaussee, igennem det Hannoverske til Bremien, hvor et Armees Corps forblev i 6 Uger. Da vores Batallions Commandeur døde i Bremen, blev jeg den 15. August 1815 udnævnt til Major i Regimentet. (Paa Fremmarschen til Bremen fik ieg i Altona den Efterretning, at min Kone havde født i Viborg vor Datter, som senere blev døbt *Emilie*.³⁴ Regimentet marscherede igien til Viborg i Jylland; vores Regimentschef fulgte ei med, men tog til Kiøbenhavn.

Efter Befaling afmarscherede Regimentets 1' Battallion og mit Jäger Compagnie som bestemt til Deeltagelse i Occupationen i Frankrig,³⁵ og fik ieg Commandoen for at føre det til Altona, og afmarscherede ieg fra Viborg den 3. Juli 1815. I Altona, hvor hele det danske Contingent blev samlet under Landgreve Prinds *Friederick af Hessen*,³⁶ afgav ieg Commandoen igien til Regimentschefen Prinds Wilhelm; vel blev ieg stærk anmodet af min høje Foresadte at følge med til Frankrige, men da ieg kuns var Second Major, uden Udsigt til Batt.Commandeur, havde Kone og to Børn i Viborg, saa bød Fornuften mig at aflæne Tilbudet. Jeg tog igien til Viborg og havde Commandoen over Regimentets 2. Batt., indtil ieg fik Befaling at afmarschere til Aalborg den 3. Juli 1816 for der at blive i Garnison, hvor senere en ny Batt.Commandeur Major *Rode*³⁷ overtog Commandoen. I Aaret 1817 blev ieg commanderet til Session i Holsteen og Slesvig, som varede i 2 Maaneder; under denne Tid fødte min Kone vores 3' Datter *Clara*.³⁸ I Aalborg laa ieg i det hele tagt i 2 Aar 3 Maaneder.

I Aaret 1818 retournerede Regimentschefen Prinds Wilhelm med de 6 Compagnier fra Frankrig til Aalborg, hvor det udmærket smuk uniformerede Contingent meget høitidlig blev modtaget. Den 15. December 1818 fødte min kiære Kone, vores Søn *Wilhelm*,³⁹ og var det den første Gang, ieg var hjemme ved min Kones Forløsning. Samme Aar var ieg bleven meget farlig syg af Inflammation i Underlivet; endskiønt ieg var opgivet af tvende Læger, maa ieg antage, at ieg blev frelst ved mit egen Forlangende at erholde en Spanskflue over hele Underlivet, da ieg, da den virkede, fald i Søvn, som ei havde været Tilfælde i flere Dage og Nætter, og Faren og Sygdom derefter blev endt. Under min Sygdom havde min Chef været min deeltagende og pleiende Ven. Den 20' Marts 1819⁴⁰ tabte ieg, ved Brystsyge, vores Datter Sophie. Opholdet i Aalborg var ret behagelig, og levede Militairet i god Forstaaelse med Indvaanerne; for mig var det særdeles behagelig, at ieg havde Tilladelse at afbenytte Jagden i Amtet, og da min Ven Kammerherre *Skeel*⁴¹ havde arvet det Stamhuus Birkelse, som laa paa den anden Side af Limfjorden, og var bosiddende der, saa tog ieg tidt derhen paa nogle Dage, hvor ieg stedse var velkommen.

Regimentschefen, Prinds Wilhelm, var i nogle Maaneder fra-

værende ved Familien, i Kiøbenhavn, men kom meget gjerne igien tilbage til Aalborg, og kom saa dagelig i vores Huus. I Foraaret 1820 fik Regimentet Order at indkalde de permitterede og forlade Aalborg for at marschere til Kiøbenhavn for at forblive der i Garnison, og afmarscherede Regimentet den 6. Mai til Aarhus og blev der indskibet til Kallundborg og kom den 19. Maj til Kiøbenhavn, hvor Regimentet, som havde erholdt Tilladelse at beholde foreløbig den fra Frankrig medbragte Uniformforandring og Pynt, og muligen havde ogsaa egaliseret de 4 Compagnier, af 2' Batt., blev modtaget af en stor Deel af Byens Indvaanere og ledsaget til Byen, hvor det høstede almindelig Opsigt og Bifald.⁴²

Fra 1820 til 1823 var ieg Medlem af en Commission, som var nedsadt for at undersøge Varedepoet og det hele Monderingsvæsen, og at forestaa de nødvendige Forandringer og Besparelser; Kammerherre *Flindt*⁴³ var Præsides i Commissionen; Resultatet deraf var, at en til Tiderne passende Snitt og Form, og betydent Besparelse blev indført; alt gammel og unyttige Tøi og Sager blev solgt, og iblandt andet erholdt den hele Armee paa engang efter min Forslag og Beregning, som gik ud derpaa at bede Kongen, at til Exerceertiden 1822 to Aars Mandskab blev mindre indkaldt, og den derved gjorte Besparelse blev anvendt til Anskaffelse af nye Beenklæder til hele Armeen; Forslaget til Anvendelse af de 36.000 Rbdl., som Exerceertiden mindre ville koste, blev af hans Majestæt strax approberet. Foruden denne Uniformscommission blev der befalet en Commission for at prøve nogle Geværer og Svenske Pistoler med paasatte Kolber, og var ieg det skydende og prøvende Medlem. Ieg havde i den hele Tid meget Adgang til Kongen og erholdt bestandig Audienc til Kongen, naar ieg ønske[de] det, og var han bestandig venlig og faderligsinde imod mig. Da det laalandske ridende og Fodjäger-Korps var vacant, havde Kongen naadigst bestemt mig til dettes Korpschef, men da det blev ganske redouceret, faldt Ansættelsen bort. Da min Kone og Børn, som havde været paa Giedsergaard, kom i Løbet af 1820 igien til mig, var vi boendes paa Vandkunsten⁴⁴ i Kiøbh. i 2½ Aar. Den 15' August 1820 fødte min Kone vores Søn *Louis*,⁴⁵ som maatte opflaskes, da min Kone ei kunde give Brystet. I Aaret 1821 døde min gamle 77-aarige Svigerfader, og 1822 overstod min Kone lykkelig en farlig Brystbetændelse; opgivet af Lægen indtraadte en Crisis, hvorved en Byll i Brystet gik op, og hun blev forløst og snart ganske helbredet. I Begyndelsen af 1823 blev ieg forfremmet til Premier-Major i Regimentet, og flyttede ieg til Kassen paa Christianshaven, hvor det 2. Jydske Inf.Regt. var indquarteret. Min Kone fødte en Datter, kaldet *Marie*,⁴⁶ som vi dog kuns beholdt 2 Maaneder, da hun døde af Brystsyge. I Aaret 1824, den 9. September, afreiste ieg fra Kiøbenhavn som kommanderet paa Session

til Slesvig og Jylland, som varede i 9 Uger, og var Reisen for mig meget interessant for alt ved Jyllands Vestkyst og Strand, hvor ieg endnu ei havde været, og havde ieg den Glæde at træffe overalt mine gamle udtiente Jægere; ei allene de opsøgte mig, men flere bragte deres Koner og Børn med, for at de skulde see mig. I Sønderborg erholdt ieg en Beviis af mine tidligere Undergivnes Tiltro og Kiærlighed imod mig, da Forældre og Beslægte af 7 Rekruter, som skulde udtages og lodtrækkes, bad mig om, naar de frivillig ville melde sig til Militair, om ieg saa ville antage dem til 2^e Jyd.Inf.Regt. og tage dem i min Beskyttelse; denne frivillige Stilling af 7 smukke Mensker gjorde megen Opsigt paa Sessionen og blev gierne modtaget, og sørgte ieg, da de kom til Regimentet, paa det bedste for dem, og at de, saa snart det var mulig, var de første, der blev permitteret. Min Tilbagereise maatte ieg gjøre fra Aarhus over Landet, da Farten til Kalundborg blev standset ved en vedgaaende Storm fra Vesten, og ingen Fartøi kunde komme igien til Aarhus tilbage. Lykkelig kom ieg igien til Kiøbenhavn, hvor jeg forblev til 1827; i dette Aars Foraar blev ieg betydent syg, og beviste Kongen mig sin særdeles Interesse ved at sende hver Morgen sin Løber for at spørge, hvorledes ieg havde tilbragt Natten. I Aaret 1825 fødte min Kone vores sidste Barn, en Søn, som blev kaldet *Carl Attaque*,⁴⁷ og fik han den sidste Navn, da ieg fik Efterretning om hans Fødsel ved et Manøver, hvor vi deltog, attackerede en Bondeby. Aaret 1826 gik rolig hen, uden Afbrydelser, med Garnisons Tienest og Exercits. Efter at ieg 1827 var igjen nogenledes helbredet, og havde meldet mig hos Kongen og takket ham for hans naadige Deeltagelse, tilbød han mig Pladsen som Commandør for det lauenborgske Jæger Corps i Kiel, som var vacant, men da ieg endnu følte mig svagelig, tog ieg i Betænkning at modtage det naadige Tilbud, men Kongen tillod mig at betænke mig en aate Dagstid, da det var hans Ønske, at ieg modtog Pladsen; efter Overveielser indfand ieg mig til den bestemte Tid igjen hos Kongen og erklærede mig bered at overtage det mig allerhøjest tilbudne Commando, hvorefter ieg blev udnævnt til Oberstlieutnant⁴⁸ og afgik fra 2. Jydske Regiment, hvori ieg havde tient hen imod 15 Aar. Da ieg maatte forlade Kasernen, flyttede vi til min Gaard paa Nørregade,⁴⁹ hvortil der var en stor Hauge. Huset var leiet bort til flere Familier, hvorved ieg havde 7 Procent af Husets Kiøb; da ieg imidlertid skulde forlade Kiøb., solgte ieg Egendommen til en Institutbestyrer,⁵⁰ uden at erholde den ringeste Betaling, kuns under Betingelse af aarlige Afdrag paa Capitalet og Renter, og Udbetaling af Pengene, som ved Salg af Egendommens Areal erholtes, og kom ieg ved Opyldelsen af den indgaaede Contract og Salg aldeles skadesløs fra min Gaard. Den 29 April meldete ieg mig til Afreise hos Kongen, og blev ieg ind-

buden til Taffel, hvorved, foruden den kongl. Familie, ingen Fremde var tilstede. Min Kone og Børn kunde ieg ei strax medtage til Kiel, og forblev de boendes i Gaarden, indtil ieg om Sommeren kunde afhente dem. Den 1ste Mai afgik ieg per Dampskib og kom den 2. til Kiel, hvor ieg overtog Corpset og Commandantskab over Byen. Ich fing gleich an, mich mit der Corps Einrichtung und Beschaffenheit zu beschäftigen, und die nothwendigen Veränderungen, zumal die legale Uniformierung der Offiziere zu veranlassen. Da die permittierten des Corps zur Exercierzeit einberufen waren, hatte ich Gelegenheit, mich völlig in allen Dienst und der Exercice des Corps gründlich zu üben. In der Mitte Juni marschierte ich zur Revue und Manöver auf 10 Tage nach Rendsborg, wo selbst 8. Mai der König eintraf. Die Revue über das Corps und das von mir ausgeführte Manöver fand grossen Beifall, zumal da ich die Freude hatte, dass der König mir sagte, Er habe das Corps immer sehr gut gefunden, doch es noch nie, in einem so vorzüglichen Zustande und Haltung gesehen, und mir dafür dankte. Wieder mit dem Corps zurückgekommen, wurden die zu permittierenden Leute wieder entlassen, und trat den gewöhnlichen Garnisonsdienst wieder an. Den 19. Juli ging ich auf Urlaub nach Kopenhagen, wo ich bis zum 26. August blieb, und mit meiner Familie, und allen Sachen, mich auf einem gemietheten Packetschiff nach Kiel begab; wir hatten einen stark stürmenden Wind zur Ueberfahrt, welcher aber so günstig war, dass wir in 24 Stunden wohlbehalten in Kiel eintrafen.

Im Jahre 1828 reiste ich nach Ratzeburg, um das dortliegende Detaschement des Corps zu inspiciern. Nach Lübeck brachte ich meine beiden ältesten Söhne, wo sie auf der Schule kamen, und bey meinem Bruder,⁵¹ der in der Stadt wohnte, vorläufig waren, bis er auf Reisen ging, und meine Kinder in der Kost bey einem der Schullehrer kamen. Die Exerzierzeit hatte das Corps in der Garnison. Den 6. November 1828 ward ich von Sr. Maj dem Könige zum Kammerherrn ernannt.

Viele Unannehmlichkeiten entstanden von der Universität und den Studenten, welche, zumal wenn sie geschwiert, betrunkenes Muthes, die Schildwache und Patrollen häufig insultierten, von diesen arretiert, und in nöthigem Falle sehr kräftig und handgreiflich behandelt werden mussten; selten verging eine Nacht, dass nicht einer oder der andere Student in der Wache kam, vorzüglich nahm der Uebermuth in 1830 Ueberhand, wo der bekante Lorensen⁵² seinen Freiheitschwindel von Kiel aus verbreitete. Mit der grössten Unpartheilichkeit behauptete ich aber meine Stellung, war häufig der vergebende, aber nicht der Nachgebende, wo Ordnung und Strenge erforderlich war, so dass ich meine Gerechsamkeit nie aus den Augen verlor.

Im Jahre 1829 marschierte das Corps wieder im Juni zur Revue und Manöver nach Rendsburg, und war der König auf der Hinreise eine Nacht in Kiel gewesen. Im Herbste ging ich mit Urlaub nach Giedsergaard auf 14 Tage.

Im Jahre 1830 hatte das Corps die gewöhnliche Exerzierzeit in Kiel. Im Herbste zog ich nach der Pryne⁵³ in der Vorstadt, auf dem von mir erkauften Eigenthum.

Im Jahre 1831 marschierte das Corps wieder zur Revue nach Rendsburg. Im Herbste näherte sich die Cholera der Gränze, und erhielten die meisten holsteinischen Truppen den Befehl zum kostspieligen, völlig nutzlosen Aufbruch, um einen Cordong zu beziehen unter Commando des Stadthalters Prinz *Friedrich zu Hessen*. Mit dem Jäger Corps marschierte ich am 11. September nach dem Lauenburgischen und kam das Corps in die Umgegend und Stadt Lauenburg, wo selbst ich 25 Tage blieb bis die Nachricht eintraf, dass die Cholera in Hamburg ausgebrochen; ich detaschierte gleich hundert Jäger an der Gränze gegen Bergedorf, und erhielt darauf Befehl, mit dem ganzen Corps auch dahin zu marschieren; ich nahm mein Quartier im Posthause zu Escheburg, und meine Jäger in der Umgegend; die zweckwiedrigsten Befehle und Anordnungen erhielt ich, wodurch die Einwohner und der Verkehr auf nutzlose Weise verstört wurde; so viel wie möglich suchte ich die Hindernisse zu erleichtern; nach 8 Tagen verlegte ich mein Quartier nach Reinbeck auf dem Schlosse, zu dem Amtman *Scholtz*,⁵⁴ einem Jugend Bekanten. Wie die Gerüchte über die Cholera zunahmen, zeigte sich die ganze nutzlose Gränzsperre, indem der Cordong Befehl erhielt, sich zurück zu ziehen, und marschierte ich mit dem Corps wieder nach Kiel, wo wieder eine Absperrung zu Wasser und Land eintrat; nachdem alle Anordnungen getroffen, mit Ausnahme gegen Wind und Wetter, erhielt das Armeekorps Befehl, weiter zurück zu gehen und über den Kanal zu ziehen, und die strengste Absperrung eintreten zu lassen, obgleich sich die Cholera gar nicht im Lande verbreitete; und bewährte sich der Spruch, wenn die Gefahr sich nahet, ist in der That der beste Rath gehe ich davon. In 5 Wochen lag ich mit meinem Stabe auf einem Gute Uhlenhorst, wo wir es vorzüglich gut hatten, bey dem sehr freundlichen, gefälligen Eigenthümer. Endlich da die Cholera sich gar nicht zeigen wollte, marschierte das Armeekorps zurück, und die Absperrung wurde gehoben. Mit dem Korps kam ich nach Kiel zurück, und permittierte die einberufenen Leute wieder den 10. December. Am Ende des Monats reiste ich auf 6 Tage nach Lübeck, um meine Söhne zu besuchen.

Im Jahre 1832 war die gewöhnliche Exerzierzeit in der Garnison. Da meine Söhne von der Schule in Lübeck abgegangen waren, so brachte ich sie über Moen nach Soroe, wo sie auf die

Akademie kamen, und 1836 auch mein jüngster Sohn, wo von sie, in den Jahren 1837—39 und 41 wieder abgingen, und 1842 der jüngste als Landcadett nach Kopenhagen kam; der älteste sollte dorten studieren, gab es aber auf um Forstmann zu werden, da er sich aber verheirathete, ging er zum Zollfach über. Mein Sohn Louis, wurde Landmann.

Im Juni 1833 marschierte ich wieder nach Rendsburg zur Revü vor dem König, welcher später auf einige Tage nach Kiel kam. Bey einem Manöver in Rendsburg hatte ich das Vergnügen, mit meinen Jägern die Festung zu überfallen, und durch Nachlässigkeit und Unvorsichtigkeit durch ein, vom Feinde, unter des Prinzen Friedrich zu Hessen Commando, offenes und nicht besetztes Ausfallsthors in die Festung zu kommen. Im Herbste 1833 erhalte ich, durch den kommandierenden General, die schriftliche Vorfrage zufolge Sr. Majestät Order, ob ich den vacanten Postmeister Dienst in Kiel haben wollte; obgleich ich von Jugend an im Militair gedient, und diesen Stand sehr ungern verliess, durfte ich doch des Königs allergnädigstes Anerbieten nicht ablehnen, da der Postmeister Dienst in pekuniärer Hinsicht vortheilhaft war, und meine Familien Umstände dadurch bedeutend verbessert wurden. Durch die sogleich erfolgte Ansetzung erhielt ich meinen Abschied vom Militair als Oberst,⁵⁵ und Erlaubniss die Armee Uniform zu tragen. Nachdem ich als Postmeister die reglementierte Caution von 10.000 Rbtl. geleistet, trat ich meinen Dienst am 1. April 1834 an, und habe ich diesen Dienst in 14 Jahren besorgt, ohne dass mir jeh sowie in meinem 38 jährigen Militair Dienst ein Versäumniss oder Ansprache zutheil geworden. Im Jahre 1836 starb meine Mutter⁵⁶ in Kiel 82 Jahre alt, so wie meine Schwester⁵⁷ 1845, 59 Jahre alt, so wie 1848, meine bey mir wohnende Schwiegermutter, die Kammeräthin *Friis*,⁵⁸ 96 Jahre alt, deren Leiche nach Giedsergaard transportiert ward. Den 3. December 1839 starb der gute König *Friederich VI*; sein Todt ward im ganzen Lande betrauert und sein Verlust empfunden; ich selbst verlor einen Wohlthäter und einen stets wohlwollenden Freund, der auch häufig den Abstand zwischen uns häufig hatte vergessen lassen können. Im Frühjahr 1840 machte ich eine Reise für die Grenz Direction von Kiel nach Altona, und von dorten herauf bis nach Kolding in Anleitung der Bedeckung der Frachtpost Wagen, welches Projekt ich aber nicht anwendbar hielt. Im Herbst ward meine Tochter *Emilie* mit dem Kammerjunker *v. Mansbach*,⁵⁹ Sohn des norwegischen Gestndten v. M., verheirathet, zog mit ihm nach Friedrickshall, wo er aber nach einem halben Jahre an der Schwindsucht starb.

Im Frühjahr 1844 war ich in 3 Wochen nach Altona kommandiert in einer Commission, in Anleitung der Verhältnisse des

Postwesens zu der fertigen und zu eröffnenden Eisenbahn. Im Jahr 1846 ward mein Sohn *Carl* Officier und bey dem 14. Infanterie Batl. in Rendsburg angesetzt. Im Jahre 1846 war der König *Christian der VIII* in Holstein, und war ich zweimal bey Ihm in Ploen.

Die unruhige Stimmung in ganz Deutschland verbreitete sich auch in Holstein, und kam den 24^r März 1848 eine völlige Insurrection zum Ausbruch in Kiel. Die ersten Tage besorgte ich meinen Königlichen Dienst nach gewöhnlicher Weise, liess auch die auf[rührer]rische Aufforderung unbeantwortet, und erklärte auf eine mündliche Vorfrage des provisorischen Regiments am 26. März, dass ich nur als Königlicher Beamter meinen Dienst besorgen würde; auf diese von mir abgegebene Erklärung erhielt ich den 28. März des Abends 8 Uhr meine Entlassung als Postmeister, lieferte an meinen konstituierten Nachfolger den Kassebehalt m. w. ab, verschloss meine Stuben, und verliess um 10 Uhr das Posthaus, ohne ferner in alle zu entgehende Collision mit der provisorischen Regierung zu kommen; auch erhielt ich von derselben keine mir angebotene Pension, sondern dieselbe erst im December 1848 die Anzeige der Bestimmung der allgemeinen Regierung darüber, wonach ich nicht nach 52-jähriger Dienstzeit, als Militair und Civil Beamter, ein Mal die Hälfte der gehabten Diensteynnahme zugelegt [erhielt]. Die darauf folgenden Jahre vergingen stille und betrübend für mich und meine Familie, wenn auch ohne Störung, nur sehr drückend durch die willkürliche Einquartierung der fremden und Einländischen Truppen, wovon ich niemals einen im Hause nahm, sondern ausmietete, und mir in den 3 Jahren 700 Rbdlr. kostete. Allen Umgang hatten wir bey der schlechten Stimmung der Einwohner aufgegeben, und hatten uns auf unser häusliches Leben beschränkt, so dass wir ohne Antheil oder Theilnahme blieben, und daher auch von jeder Bekantschaft, fremder und missliebiger Personen, befreiet blieben. Den 23. April 1849 hatte mein Sohn *Carl*⁶⁰ das Unglück, welcher gleich bey dem Ausbruch der Insurrection das Land verlassen, und nach Dänemark gegangen, nachdem, zufolge einer Waffenstillstands Evaquation, sein der provisorischen Regierung gezwungen gegebener Regard nicht gegen dieselbe zu dienen, gehoben ward, trat er in die dänische Armee. Den 23^r April 1849 hatte er das Unglück bey dem Sturm der Preussen und Insurgenten einen Schuss im Beine zu erhalten, nicht weit von Kolding; die Verwundung war so gefährlich, dass eine Amputation notwendig war; zum Glück war diese doch einen Fuss unterhalb des Knies vollzogen, wodurch er die freie Bewegung desselben behielt, und die Amputation glücklich überstanden. Vorläufig war er nach Fyhn ins Lazareth gebracht, und darauf nach Kopenhagen ins Hospital zu Schiffe transportiert, und ward den Umständen nach bald couriert. Meine Frau reiste nach Kopenhagen um ihn zu besuchen

und zu pflegen, und hatte sie die Freude, ihn auf einem künstlichen Fuss wieder gehen zu sehen. Eine allgemeine Theilnahme ward ihm [zuteil], und war er so glücklich bevorzugt zu werden, Capitain und Ritter zu werden und den Dienst als Postmeister in Stege auf Moen zu erhalten, und dadurch seinen Wunsch erreichen konnte sich verheirathen zu können. Das Jahr 1850 ging bey dem beybleibenden Krieg für uns auf selbe unangenehme Art, bis die fremden deutschen Truppen das Land wieder verliessen. Im Anfang 1851 kam mein vieljähriger Freund der General Lieutnant *v. Bardenfleth*⁶¹ als kommandirender General nach Kiel, welcher indessen erst im Oktober bis die fremden Commissaire das Land verlassen und der König seine Herrschaft übernommen, seine Function übernehmen konnte. Für mich trat im Februar eine traurige Zeit ein, indem meine Frau zu kränkeln anfang, welches in eine gefährliche Krankheit überging, und sie mit vielen Leiden das Bett in 14 Wochen hüten musste, und am 4. Juni sanft hinüber schlummerte; in 39 Jahren war sie meine treue Lebensgefährtin gewesen, und ihr Verlust für mich und ihre sie überlebenden 5 Kinder in jeder Hinsicht ein unvergessliches hartes Schicksal, welches selbst die Zeit nicht mildern kann, und ihr Andenken unvergesslich bleiben wird.

Im Winter 1851 reiste mein Sohn *Louis*⁶² über Land nach Christiania, wo meine Tochter *Emilie*⁶³ bey Verwandten mehrere Jahre gelebt, da sie an Brust- und Lungen Krankheit leidend, seine Ueberkunft gewünscht, und blieb er dorten bis im Juni 1852, wo er sie nach Kiel zu uns per Dampfschiff brachte; ihr Zustand schien sich auch zu bessern, und zufolge ihres sehnlichen Wunsches begab sie sich, begleitet von ihrem Bruder, nach Bad Eilsen bey Bückeberg, wo ihr Zustand indessen schlimmer ward, und sie ihren Leiden am 20. August erlag und in Bückeberg beerdigt ward. Einen Tag früher starb auch in Kiel, nach vielen jahrelangen Leiden, mein alter Freund General *Bardenfleth*, wieder eine schmerzliche Erinnerung an Alter, an Verlust und Trennung von so manchen Freund, Bekannten und Verwandten. Als Ausnahme gegen andere gleichgestellte erhielt ich im Sommer wieder meinen 1848 eingeschickten Kammerherren Schlüssel.

Ogleich ich berechtigt war, meinen Dienst als Postmeister in Kiel wieder anzutreten, so fand ich es in meinen Alter unpassend und zu beschwerlich, zumal bey den geänderten Verhältnissen und Bestimmungen, und gab meine Erklärung ein, derzufolge ich auf den Dienst verzichtete gegen Erstattung meines bedeutenden Verlustes und eine passende Pension, worauf ich auch nach 52-jähriger königlicher Dienstzeit meinen Abschied mit 3000 Rbth. Pension, und als Vergütung das, was in dieser, in den 4 Jahren ich weniger gehabten Gehaltes gehabt hatte, bezahlt erhielt. Im September machte ich eine Reise auf 4 verschiedenen Dampfschif-

fen, besøgte minen Sohn in Stege in zwei Tagen, segelte nach Kopenhagen, wo ich 6 Tage blieb, mange Merkværdigheder sa, viele alte tidligere Bekendte traf. Mit minem Sohn *Wilhelm*,⁶⁴ der in Kopenhagen var, segelte ich nach Aarhus zu minem Schwager Ritmeister *Friis*,⁶⁵ nachdem ich noch am Tage vor meiner Abreise Audienz bey dem König Fr. VII erhielt, und kam ich nach Verlauf meiner 14-tägigen Reise wieder nach Kiel zurück.

Am 6. Oktober,⁶⁶ Sr. Majestät Geburtstag, ward ich zum Ritter des Dannebrog's Orden ernant.

Am 18. December 1853 starb min Bruder⁶⁷ in Ottensen 78¾ Jahre alt und ward am 29/12 auf dem dortigen Kirchoff begraben. In dieser Anleitung machte ich als Universal Erbe des Nachlasses einige Reisen nach Ottensen und zur Testaments Publikation nach Pinneberg.

1854—55 ohne Unterbrechung in Kiel gelebt.

Den 7. April 1856 starb meine Schwiegertochter *Frederike*⁶⁸ 35 Jahre alt.

NOTER

1. Jfr. Stamtavle over Slægten *von Späth* i Danm.s Adels Aarb. 1931, S. 141—147. F. 3. Marts 1738 i Helsingør (Marie K.), Søn af Storkøbmand Johan Adam S. og Eleonora Winter, nedsatte sig først (1760) som Købmand i Helsingør, forlod 1761 Byen, var 1763 i Lübeck, gik i russisk Krigstjeneste og tjente sig op til Major i den polske Insurrektionkrig.
2. Ved Pat. af 8. Dec. 1768 som »capitanus exercitus Russici«. Dette samt det danske Patent, flere Akter fra russiske Generaler, en Brevsamling fra ham, samt de i Stamtavlen afbildede Malerier er i Ekspeditions-sekrt., cand. jur. Axel von Späth's Eje (Kbhvn.).
3. Naturaliseret 22. Okt. 1777 som dansk Adelsmand. Vaaben, se Stamtavlen.
4. Fulgte med Storfyrst Poul Petrovitsch til Holsten og blev Oberst og Chef for 7. russiske Kavalleriregiment i Kiel.
5. Ved Mageskiftet 1773 med Danmark afskedigedes han af storfyrstlig Tjeneste og gik med det kielske Korps i dansk Tjeneste som Oberstlt. af Kav., blev s. A. Generaladjutant hos Kongen, 1774 kar. Oberst og Chef for 1. Eskadron. Da Regimentet 1. Maj 1780 deltes i to, ansattes han som Chef for 2. Rgmt. paa 2 Eskadroner (»De gule Husarer«) i Holsten. Et stort Pastelbillede i Rgmts. Uniform findes i A. v. S.'s Eje. (jvf. Pkt. 2).
6. *Sophie M. von Brockes* (Brookes), f. 30. Juni 1754 i Kiel (Nic. K.), † 6. Feb. 1836 smst., Datter af storfyrstl. Geheimelegationsraad Erich Nicolaus v. B. og Elsabe Magdalene v. Stolle. Gift 17. Sept. 1773 i Kiel (Garn. K.).
7. Ved Hærorden. 1785 formeredes Regimentet som 1. Husarkorps paa 2 Eskadr., hvorved han afgik fra dette. Dømtes 6. Juni 1788 for »grove

- Uordener og Egenraadighed i Tjenesten« til at miste Kaarden og betale 1380 og 1485 Rd. 12½ Sk. i Procesomkostninger. Dommen formildedes samme Dag til 6 Maaneders Fæstningsarrest i Citadellet med Tab af ¾ Gage og Afsked samt forpligtedes han at betale Pengebøden (Gen. Audit. Rel. Prot. 246/1788). Lignende Domme overgik flere Afdelingschefer paa samme Tid, en Følge af Pengeknaphed til Administration, og betød ikke mere end, at han afskedigedes med Generalmajors Kar. 3. Okt. 1788 efter udstaaet affortet Arrest.
8. Kommanderede et Armékorps under Potemkin, udmærkede sig i Slaget ved Matchin, 1792 Rd. af Georgs Ord. III., og blev General og 1797 Chef for Musketerregimentet Wietsky. Død 15. Sept. 1797 i Baktshisarai paa Krim og begravedes der (Skr. fra russ. Krigsdep.). Var i høj Gunst hos Kejser Paul, der tilstød hans Enke en betydelig aarlig Pension paa 2000 Sølvrubler, som hun oppebar til sin Død. Enken forblev boende i Altona for Børnenes Opdragelses Skyld og døde hos omhandlede Søn 6. Febr. 1836 i Kiel. (Jvf. Pers. Tidskr. 1936, S. 201).
 9. Oberst af Rytt. Christian Ludvig (*Louis*) v. *Späth*, f. 6. Maj 1775 i Altona, † 18. Dec. 1853 i Ottensen. Udnævnt til Sekondlt. i Husarregt. paa Vuggen af Kong Chr. VII, hans Fadder, senere dat. 4. Juni 1783. Kornet i 1. Husarregt. s. D., Sekondl. 1788, Premierlt. 1790, Sekondritm. 1797, Major 1808, deltog i Feltoget sammen med Franskændene og Hollænderne mod Major Schill, i Erobringen af Stralsund 1809, i Feltoget i Mecklenburg og Holsten 1813. Blev Oberstlt. og Chef for Husar eskadronen in Kbhvn., hvilket han afslog, sattes à la suite 1816, k. Oberst 1826, K. D. 1828. Gift 1815 m. Clara Margrethe Röhling (f. i Rendsborg og † 10. Maj 1827 der).
 10. Pat. af 29. Maj 1789 som Fændrik à la suite i Fyenske Infanterirgt. (8. Jan. 1790 kaldet Slesvigske Infrgt., nuv. 13. Batl.).
 11. Virk. Sekondlt. 18. Nov. 1796 (erholdt 20. Juni Sekondlts. Anc. fra 21. Juni 1793) med Garnison i Slesvig By.
 12. Kar. Premierlt. 17. Juli 1801, virk. 7. Maj 1802.
 13. Under Rustningerne mod England besatte danske Tropper under Feltmarsk., Prins Carl af Hessen med et Korps Hamburg 29. Marts 1801, hvoriblandt 2 Batailloner af Slesv. Infrgt.. Et andet dansk Korps besatte 5. Apr. Lübeck. Disse Steder holdtes besat til Slutningen af Maj. 2. April fandt Søslaget ved København Sted. Efter Rømningen af Hamburg og Lübeck blev de 2 Korps staaende i det sydlige Holsten til sidst i Aug., da de vendte hjem til Garnisonerne.
 14. I Anledning af Frankrigs Krig med Rusland og Østrig sammendroges en dansk Hær i den nordlige Del af Holsten i Begyndelsen af Okt. 1805, medens Avantgarden bevogtede Grænsen mellem Lübeck og Holsten.
 15. Preussen havde i Sept. 1806 erklæret Frankrig Krig, et Armékorps paa 25000 Mand under Blücher var 5. Novb. kastet ind i Lübeck. Blücher søgte at faa Danmark til Hjælp mod Franskændene, hvilket afsloges. 6. Novb. angreb Franskændene under Murat Preusserne ved Lübeck og tilfangetog hele Hæren her. Det kom til Sammenstød ved de holstenske Byer Fackenburg og Stockelsdorf mellem de danske Styrker og Murats Tropper, men General Ewalds Koldblodighed overfor den tililende Murat og hans Trusel om at skyde denne, foranledigede, at de franske Tropper trak sig bag den neutrale Grænse. For ikke at indvikle Danmark i Krigen, trak Kronprins Frederik den danske Hær nordpaa.
 16. 14. Novb. 1806.
 17. I Okt. 1807 havde Danmark-Norge sluttet Forsvarsforbund med Frankrig. Begge Magter forpligtedes til ikke at slutte Fred med Storbritannien før det havde ydet fuld Erstatning for, hvad der var tilføjet dem. 29. Febr.

- 1808 erklærede Danmark ogsaa Sverige Krig, da dette understøttede Briterne og nærede fjendtlige Hensigter mod Danmark-Norge. Alle Danmarks Indløb, Havne og Kyster blev fra nu af bevogtede mod Briternes Flaader, de militære Styrker og Landeværnet kom paa Kystvagt, og et Armekorps opstilledes i og ved København til Erobring af Skaane, hvilket Foretagende Frankrig skulde støtte.
18. To spanske Divisioner (c. 14000 Mand) under General Romana var af Napoleon sendt til Danmark som Hjælpetropper til Erobringen af Skaane. Et fransk Armékorps hertil udeblev. Spaniolerne spredtes over Jylland, Fyen og Sjælland for at hindre deres Optagelse af Briterne, men en stor Del lykkedes det at komme om Bord paa den engelske Flaade, Resten tilfangetoges og sendtes til Holsten.
 19. Kammerraad Johan Christian *Friis* til Gjedsergaard (Skjelby), † 1821 77 Aar gl., gift med Elisabeth Marie Aagaard (f. c. 1752, † 1848, 96 Aar gl. i Kiel).
 20. Svenskerne havde i 1804 gjort Indfald i Norge, men trak i Maj—Juni Styrkerne, ødelagte af Vinteren, tilbage. Fr. VI. forberedte i Januar 1809 Angreb paa Skaane, en Hær paa 25000 Mand sammendrog ved København, Isen dækkede Sundet, Forberedelserne til Overgangen trak ud indtil Foraaret smeltede Isdækket, hvorved Krigsforetagendet opgaves.
 21. *Frederikke Birgitte Friis*, f. 26. Okt. 1787 paa Gjedsergaard (Skjelby), † 4. Juni 1851 i Kiel, Datter af Godsejer, Kammerraad F. (se Note 19). Gift 12. Nov. 1812 paa Gjedsergaard.
 22. Rød Sand, en Revle gaaende 2 Mil Vest for Gjedser.
 23. Ved Hærordn. af 8. Juni 1803 kom hvert Fodfolksregiment fremdeles til at bestaa af 10 Kompagnier i 2 Batailloner, men det ene af Grenaderkompagnierne forandredes til et Jægerkompagni med Regimentets bedste Skytter, og betragtedes som et ønskeligt Kommando for en Kaptajn.
 24. 2. Jydske Infrgt., den nuv. 9. Batl.
 25. *Ahlefeldt*, Frederik, Greve af Langeland og Laurvigen, f. 17. Nov. 1760 paa Bjørnemose, † 8. Marts 1832 paa Tranekær, Kammerhr., Generalmaj. i Landeværnet (paa Langeland og Ærø) 1802, Generallt. 1813, Chef f. Fyenske Rgmts. lette Dragoner 1815, Afsk. 1830. Gift 1) 1785 m. Louise Charlotte Hedemann (1764—1812), 2) 1816 m. Anna Cathrine Leth (1798—1871).
 26. *Hagerup*, Gotfried, f. 20. Juli 1777 i Kbhvn., † 10. Maj 1838 smst. Kommandørkapt. Gift m. Christiane Joachimine Rieck.
 27. *Juel*, Frederich, f. 29. Jan. 1761, † 15. Marts 1827, Besidder af Taasinge, Kmhr., Oberst i Arméen og Chef f. Fyenske Landeværns Rgt. (7. Batlr.) 1801, Generallt. 1809, Generallt. Gift 1) 1799 m. Charlotte Rumohr (f. 1761, sep. 1816, † 1817), 2) 1816 m. Frederikke Juliane Louise v. Warnstedt (1777—1835).
 28. I Juli 1812 indløb allevegne fra Efterretning om, at en svensk-russisk Hær truede med at gøre Landgang paa Sjælland, hvorfor der blev trukket Forstærkninger til den paa Sjælland staaende Hær.
 29. Marie *Sophie* Frederikke v. Späth, f. 16. Aug. 1813 paa Gjedsergaard (Skjelby), † 1. Marts 1820 i Aalborg (Bud.).
 30. Lübeck og Hamburg var i 1811 blevet erobret af Franskændene, hvorved Danmarks Grænse mod Syd nu stødte op til Frankrigs. Napoleon forlangte i Aug. 1813 et mere bindende Forbund af Danmark, der afgang en Division under Prins Fr. af Hessen til det franske 13. Armékorps ved Elben, og maatte erklære Sverige Krig paany, senere ogsaa Rusland. Dette førte til Feltoget i Mecklenburg og Holsten. Efter indledende Kampe med de svensk-tyske Hære i Mecklenburg og paa Grund af Nederlag for Napoleon ved Leipzig i Okt., gik det dansk-franske Armékorps

- tilbage til en Linie Syd for Lübeck—Hamburg. Mod denne Stilling rykkede den svenske Kronprins (Bernadotte) frem med 60000 Mand og overskred Grænsen. Under en vanskelig, men glimrende ført Tilbagegang gennem Holsten naaede den danske Division efter heltemodigt at have slaet sig igennem Fjenden i Slaget ved Sehested d. 10. Decb. 1813, Rendsborg Fæstning, Vaabenstilstand erklæredes paa 14. Dage, og de fjendtlige Tropper opstilledes ved Slesvigs Sydgrænse. Resten af Hæren stod samlet paa Fyen under Fr. VI, men Danmarks Kræfter var udtømt. Freden maatte 14. Jan. 1814 i Kiel tilkøbes med Afstaaelse af Norge.
31. *Skeel*, Sophus Peter Frederik, til Stamhuset Birkelse og Oxholm, f. 22. Juli 1776, † 22. Nov. 1826, cand. jur. 1796, Kapt. i Fyenske Landeværnsrgt. 1801, Kmhr. 1811, Afsked som Major 1815. Gift 1. Sept. 1799 m. Amalie Hedevig Komtesse Trampe (f. 2. Aug. 1776, † Aug. 1840).
 32. Under Kongresforhandlingerne i Wien 1815 vendte Napoleon tilbage til Frankrig fra Elba. Fr. VI tilbød at stille 15000 Mand i Marken i den nye Krig mod Frankrig. Korpset samledes i det sydlige Holsten, men først efter at Napoleon var styrtet og paa Vej til St. Helena rykkede det i Beg. af Aug. over Elben gennem Hannover—Oldenburg og tilbage til Bremen, hvorfra det hjemsendtes i Sept..
 33. Prins (senere Landgreve) *Wilhelm af Hessen-Cassel*, f. 24. Dec. 1787, † 5. Sept. 1867 i Kbhvn., Søn af Landgreve Friederich og Caroline Polyxene af Nassau-Usingen, Kapt. i Holst. Infrgt. 1805, Oberst og Kommandør f. 2. Jydske Infrgt. 17. Juni 1815, deltog i Armékontingentet i Frankrig 1816—18, Generallt. 1838, Guvernør i Kbhvn. 1842, General 1848. Gift 10. Nov. 1810 paa Amalienborg med Prinsesse Charlotte (f. 30. Okt. 1789, † 28. Marts 1864, Datter af Arveprins Frederik). Var Fader til Chr. IX's Dronning, Louise (f. i Bouchain i Frankrig).
 34. *Emilie Mariane Mathilde v. Späth*, f. 22. Juli 1815 i Viborg (Sortebr.), † 20. Aug. 1852 i Eilsen ved Bückeburg, gift 1840 m. Premierlt., cand. jur., Kammerjkr., Politifuldm. i Frederikshald Jan Frederik Tank Friherre *von Mansbach* (f. 15. Aug. 1813 i Oslo, † 2. Jan. 1841 i Frhald.).
 35. Under Wellington dannedes mod Frankrig af de forbundne Magter en Iagttagelses- og Besættelsehær paa 150.000 Md., der besatte det nordlige Frankrig. Det danske Okkupationskorps paa 5000 Md. under Prins Fr. af Hessen indkvarteredes 1816—18 mellem Bouchain og Douai.
 36. Prins *Friderich af Hessen-Cassel*, f. 24. Maj 1771 i Slesvig, † 24. Febr. 1845 paa Slottet Panker i Holst., Søn af Generalfeltm., Landgreve Carl af H.-C. og Prinsesse Louise af Danm. General 1808, Chef f. den bevægelige Armédivision i Holsten, og underlagt Marchal Davout i Hamburg 1. Juli 1813, Command. en chef for Auxiliær-Korpset 6. Aug. s. A., slog sig efter glimrende ført Tilbagetog gennem Holsten med Korpset gennem Fjenden ved Sehested 10. Dec. 1813 til Rendsborg, Chef for Troppekontingentet i Frankrig 1816—18, Feltmarch. 1836, Statholder i Hertugdømmerne. Gift 21. Maj 1813 m. Clarella Dorothea v. Brockdorff (f. 1779, † 23. Aug. 1836).
 37. *Rode*, Frederik Jacob, f. 31. Decb. 1766 i Libau, Elev i den math. Skole i Christiania 1786—88, Major 1812, Batskmdr. i 2. jydske Infrgt. 1816, Afsked som Oberstlt. 1823.
 38. *Clara Johanne Louise v. Späth*, f. 19. Apr. 1817 i Aalb. (Bud.). † 30. Marts 1892 i Wiesbaden, ugift.
 39. *Wilhelm Carl Christian v. Späth*, f. 15. Dec. 1818 i Aalb. (Bud.) † 15. Maj 1906 i Kolding. Cand. phil. 1840, Toldforv. i Slesvig og Kammerjkr. 1860, Toldforv. i Kolding 1868, Afsked 1889 og Kammerhr. Gift 1) 28. Apr. 1846 i Kbhvn. (Frels.) m. *Frederikke Marie Caroline Wil-*

- helmine v. *Barner* (f. 9. Juli 1819 i Nykøb. M. † 7. Apr. 1856 i Hansfelde), ²⁾ 19. Juli 1861 m. *Mathilde* Pauline Nicoline *Michelsen* (f. 28. Okt. 1831 i Kbh. (Holm.) † 10. Sept. 1885 i Kold.).
40. I Stamtavlen angivet død 1. Marts 1820 i Aalb. (Bud.).
41. Se Note 31.
42. 2. jydsk Infanterirgts. Forbidefilering i dets smukke Uniformer for Kong Fr. VI ved Eremitagen er afbildet i det kendte Maleri, hvor Kongen med Stab og de kongelige Damer interesseret betragter det. (Amalienborg).
43. *Flindt*, Jacob, f. 19. Apr. 1768 † 20. Maj 1842 i Horsens, Kammerh. 1810, Generalmajor af Rytteriet 1831. Gift 9. Jan. 1795 i Kbh. m. Lovise Elphinstone († i Frankrig 25. Juli 1818).
44. »Vandkunsten«, nuv. Nr. 8 (gl. Nr. 150), fredet smuk Gaard midt paa Torvet »Vandkunstens« Nordside i København.
45. Ludvig (*Louis*) Johan Sophus v. *Späth*, f. 7. Aug. 1820 i Kbhvn. (Garn. K.) † 26. Jan. 1883 i Wiesbaden. Landmand, indtil 1850 paa Bosseehof i Holsten, levede derefter fornemmelig i Wiesbaden. Ugift.
46. Sophie Marie Elisabeth v. *Späth*, f. 13. Marts 1823 paa Chr.havn † 3. Juni s. A. der (Fr. tyske K.). Kaldes i Stamtavlen »Sophie«.
47. Carl Frederik Attaque v. *Späth*, f. 11. Okt. 1825 p. Chr.havn (Fr. t. K.) † 21. Jan. 1911 p. Frberg (Kbh.). Sekondlt. v. 14. Batl. 1845, Hofjunkere 1847, Premierlt. v. 6. Batl. 1849, saaredes i Slaget ved Kolding 23. Apr. s. A. og mistede det ene Ben, afskediget som Kapt., R*, og Postmester i Stege 1. Jan. 1850. Afsk. 1893 og K². Gift 18. Dec. 1849 i Kbhvn. m. *Henriette* Henningia Jensine Mariette *Deichmann* (f. 24. Marts 1823 i Kbhvn. (Garn. K.) † 3. Maj 1914 paa Fr.berg (Kbh.).
48. Kav. Oberstlt. u. Anc. og Kommandør f. Lauenborgske Jægerkorps i Kiel 6. Marts 1827. Oberstlt.-Anc. 17. Marts 1828.
49. Nørregades nuv. Nr. 41, Ejendommen umiddelbart Nord for Folketeatret.
50. Det von Westenske Institut.
51. Oberst Louis v. *Späth*.
52. *Lornsen*, Uwe Jens, politisk Brochureforf., f. 18. Nov. 1793 i Keitum p. Sild † 13. Febr. 1838 ved Selvmord ved Genfersøen, cand. jur. 1820 fra Kiel, grebet af Tidens Frihedsbestræbelser og gav i et Skrift en Formel for Slesvigs Udriivelse af dets svage Forbindelse med Danmark til Sammenhør med Holsten.
53. »Pryne« i Forstaden Pryne.
En Haandtegning af Ejendommen i A. v. *Späth*'s Eje (se Note 2).
54. *Scholtz*, Ludwig Heinrich, Vicekansler, f. 28. Juli 1774 i Bovenau i Holsten † 5. Aug. 1854 i Wandsbeck, Søn af Sognepræst Peter Chr. Heinrich S. (1736—1811), udnævnt 1848 af den prov. Reg. til Amtmand over Reinbek, Trittau og Tremsbüttel Amter samt Intendant for Godserne Wandsbeck og Wellingsbüttel, afsat fra disse Stillinger 1852. Gift ¹⁾ m. Luzie Hoë (1784—1840), ²⁾ m. Marie Hanken (1796—1848).
55. Afskediget med Obersts Karakter og udnævnt til Postmester i Kiel 20. Nov. 1833.
56. Se Note 6.
57. Sophie *Mariane* v. *Späth*, f. 4. Okt. 1786 i Ottensen † 20. Febr. 1845 i Kiel, ugift.
58. Se Note 19.
59. Se Note 34.
60. Se Note 47.
61. v. *Bardenfleth*, Frederik Løvenørn, f. 15. Juli 1781 † 19. Aug. 1852, Søn af Generallt. Johan Friederich v. B. og Sophie Magdalene Løvenørn. Deltog under General Ewald som Generalstabsoff. 1809 i Ekspeditionen

i Nordtyskland mod Major Schill, udmærkede sig ved Stralsund, deltog som Souschef under Prins Fr. af Hessen i Auxiliærkorpset til Frankrig og var Kommandant i Bouchain. Kmhr. 1824, Generallt. 1849, komm. Gen. i Holsten og Lauenborg 1. Dec. 1851. Gift 1816 m. Sofie Ewald (f. 17. Nov. 1792 † 27. Feb. 1829, Datter af Gen. Johannes E. og Susanne Ungewitter).

62. Se Note 45.

63. Se Note 34.

64. Se Note 39.

65. *Friis*, Johannes, f. 26. Okt. 1794 p. Gjedsergaard † 16. Marts 1877, Søn af Kammerraad F. til Gjedsergaard. Sekondlt. i Prins Frederik Ferdinands Dragoner 1814, kar. Premierlt. 1824, Afsk. som Ritmester 1827, Hofjægerm. 1861, kongv. Medlem af Landstinget 1866, Ejer af Lyngbygaard v. Aarhus. Gift 1822 m. Sophie Meulengracht († 29. Sept. 1881). Segl i R. Ark. Saml.

66. R* 6. Okt. 1852, s. A. Afsked.

67. Oberst af Rytt. Louis v. Späth. Se Note 9.

68. Se Note 39.

OM KIELERPROFESSOREN MARTIN EHLERS
 MED TO BREVE FRA MARTIN EHLERS TIL
 JOHAN v. BÜLOW.

Af *Olaf Carlsen.*

Forfatteren af de her meddelte Breve, *Martin Ehlers*, hører til det baade i aandelig og national Henseende kosmopolitisk indstillede Element inden for det 18. Aarhundredes dansk-tyske Helstat. Med den traditionsbundne Ærbødighed og indgroede Respekt for Kongemagten forbandt han en af Oplysningstidens Filosofi præget Tro paa Fremskridtet og Begejstring for alt, hvad der kunde fremme den menneskelige Lykke. Baade som Pædagog og Filosof var han optaget af at tjene Menneskeheden ved at virke for Udbredelsen af Fordomsfrihed og ved at fremme Tidens eudæmonistiske Bestræbelser. Han var — som det træffende er sagt — »eine innige, warme, liebevolle Natur, die mit weitem Herzen für das Wohl und Wehe der Menschheit fühlen und schwärmen, wie mit eifrigem Wort und nüchternem Werk das erreichbare Nahe fördern konnte«. ¹

Martin Ehlers blev født i Nortorp 1732, og til Holsten var han knyttet næsten hele sit Liv. Efter nogle Studieaar ved Universitetet i Göttingen blev han i 1760 kaldet til Rektor for den i Segeberg lige oprettede Latinskole. Fra denne lille Skole, hvor han vel var eneste Lærer, forflyttedes han i 1768 til Oldenburg, hvor han dog kun forblev et Par Aar, idet han i 1771 ombyttede dette Rektorat med den betydelig mere ansete Stilling som Rektor og Professor ved Gymnasiet i Altona.

I de Aar, han tilbragte her, fornyede han sit tidligere Bekendtskab med Mænd som *M. Claudius* og *Klopstock*, der ved Siden af den senere tilkomne *J. H. Voss* udgjorde hans nærmeste Omgangskreds; ² desuden kom han — som det fremgaar af det andet her meddelte Brev — hyppigt i Huset hos Grev *J. H. E. Bernstorff*, der levede en Del af sin sidste Tid i Hamburg.

¹ Wilhelm Herbst: *Matthias Claudius*. 2. Aufl. Gotha 1857, S. 90.

² Wilh. Herbst: *Johann Heinrich Voss I*, S. 164; jvfr. *Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen*. Deutsches Sonderheft, S. 35.

Ehlers's Liv henrandt iøvrigt under trykkende økonomiske Kaar, og disse synes stadig at have fulgt ham, skønt han baade her og senere i Kiel søgte at bøde paa dem ved i sit Hjem at optage Kostgængere, der — efter Grev *Fr. W. Schmettows* lidt ondskabsfulde Bemærkning — betalte ham meget uden at faa noget til Gengæld;³ men selv om Ehlers ikke spandt Guld ved denne Forretning, saa blev den paa anden Maade til Gavn for ham, idet det ad denne Vej lykkedes ham — ogsaa efter J. H. E. Bernstorffs Død — at vedligeholde Forbindelsen med den bernstorffske Familie; blandt de unge Mennesker, der blev betroet til hans Om-sorg, var nemlig ogsaa Grev A. P. Bernstorffs yngste Svoger, *Magnus Stolberg*.⁴

Bernstorff fattede Velvilje for sin unge Svogers Mentor, og denne kunde snart glæde sig ved Haabet om at nyde godt af den Beredvillighed, hvormed Bernstorff gerne søgte at placere dem, der havde Tilknytning til ham og hans Kreds.⁵

I dette Tilfælde gik Planen ud paa at faa Ehlers ansat som Professor ved Universitetet i Kiel, og i Breve til Universitetskuratoren *Ditlev Reventlow* gjorde Bernstorff det denne klart, hvor stærkt Opfyldelsen af dette Ønske laa ham paa Sinde. Det Initiativ, han her tog, udsprang naturligvis kun delvis af hans Frygt for, at Ehlers — som han skriver i et Brev til Reventlow — skulde dø af Sult i Altona;⁶ det skyldtes selvfølgelig i lige saa høj Grad hans Overbevisning om, at Ehlers var velskikket til en Post som den nævnte, hvilket han gav Udtryk for i den Karakteristik, hvormed han uden Tvivl mente at anbefale ham paa det bedste, og hvori det hedder: »Ce n'est pas un fort grand savant, mais il a d'excellentes parties«. ⁷ Ehlers svarede saaledes fortræffeligt til det Professorideal, der for Bernstorff stod som det rette, og hvorefter det ikke i første Række kom an paa Lærdom eller Genialitet; i den Henseende oversteg hans Krav ikke, hvad der kunde betegnes som solide Kundskaber, naar blot vedkommende hermed forbandt pædagogiske Evner og Lyst til at omgaas og vejlede de unge. Efter Bernstorffs Opfattelse skulde en Universitetsprofessor først og fremmest være en Ungdomslærer og Opdrager,⁸ og han tvivlede ikke om i Ehlers at have fundet en Pædagog, hvem Forældre tillidsfuldt kunde betro Opsynet med deres studerende Sønner; derfor ventede

³ Zeitschrift d. Gesellschaft f. Schlesw.-Holst. Geschichte 39. Bd., S. 161.

⁴ Bernstorffske Papirer III, S. 393. *Magnus Ernst Chr. Stolberg* blev dræbt i en Duel 1780, 20 Aar gammel, medens han endnu var i Huset hos Martin Ehlers. *Luxdorps Dagbøger* II, S. 214.

⁵ Aage Friis: *Andreas Peter Bernstorff og Ove Høegh Guldberg*, S. 139 f.

⁶ Bernstorffske Papirer III, S. 273.

⁷ Bernstorffske Papirer III, S. 393.

⁸ Aage Friis: *Bernstorff og Guldberg*, S. 145.

han ogsaa, at Ehlers vilde blive til stor Gavn for Universitetet i Kiel,⁹ hvorhen han netop under Henvisning til den Betyggelse, saadanne Lærerkrafter frembød, ønskede at drage den adelige Ungdom.¹⁰

I 1776 udnævntes Ehlers da ogsaa — efter kort forinden at være blevet Doktor i Göttingen — til Professor i Filosofi; og i denne Stilling virkede han til sin Død i Begyndelsen af Aaret 1800.

Det var som Pædagog, Ehlers havde vundet Bernstorffs Bevaagenhed; paa hans pædagogiske Virksomhed beroede ogsaa den Anseelse, han nød i sin Samtid, og den er tillige den vigtigste Aarsag til, at Historieforskningen har fundet det af Interesse at beskæftige sig med ham, — »denn gerade seine pädagogischen Werke geben klar die hauptsächlichen Neuerungsbestrebungen jener Zeit wieder und verdienen es wohl, zu den nennenswerten Schriften jener Tage gezählt zu werden«.¹¹

Ehlers's Stilling til Tidens pædagogiske Bevægelser var udpræget eklektisk. I sine Studieaar i Göttingen havde han især været under Indflydelse af *Gesner*, der her sammen med *Heyne* begyndte den filologiske Reformbevægelse, der indvarslede Nyhumanismen. Som Rektor i Segeberg udsendte han i 1766 sit første betydningsfulde Skrift, »Gedanken von den zur Verbesserung der Schulen notwendigen Erfordernissen«; det vakte en ikke ringe Opsigt, og gav endog *Basedow* en Impuls; men af større Virkning blev den personlige Indflydelse, han — iøvrigt ogsaa i Segebergperioden — fik paa en af sine Elever, den senere som filantropinistisk Pædagog og Forfatter kendte *E. Chr. Trapp*,¹² i deres pædagogiske Anskuelse afveg de imidlertid en Del fra hinanden, hvilket Ehlers tydeligt gav til Kende gennem sit Medarbejderskab ved *Campes* »Allgemeine Revision des gesammten Schul- und Erziehungswesens«,¹³ hvor han foruden til Rousseaus »*Emile*« ogsaa føjede kritiske Anmærkninger til en Afhandling af *Trapp* om Studiet af de gamle klassiske Forfattere; i sin Stilling til dette Spørgsmaal svigtede han ikke sin Lærer *Gesner* for at følge *Eleven Trapp*.¹⁴

Som *Bernstorff* havde ventet det, blev det især ved sine Forelæsninger over Pædagogik, at Ehlers formaaede at gøre sig gæl-

⁹ Bernstorffske Papirer III, S. 395.

¹⁰ Aage Friis: *Bernstorff og Guldberg*, S. 151.

¹¹ Felix Kelle: *Martin Ehlers' pädagogische Reformbestrebungen. Kamenz 1907*, S. 11. (Leipziger-Dissertation).

¹² Theodor Fritsch: *Ernst Christian Trapp. Dresden 1900*, S. 3 ff.

¹³ Olaf Carlsen: *Realistiske Strømninger i den højere Skoles Undervisning II*, S. 39; *Trapp* er her omtalt S. 49—88.

¹⁴ Friedrich Paulsen: *Geschichte des gelehrten Unterrichts. 3. Aufl. II*, S. 19.

dende;¹⁵ som Forelæser kunde han baade fange sine Tilhøreres Interesse og vække dem til Eftertanke.¹⁶ Maaske bidrog det ogsaa sit til at øge den Opmærksomhed, man skænkede hans pædagogiske Udtalelser, at man vidste, han stod i Yndest hos Hertugen af Augustenborg, der jo i særlig Grad var interesseret i Skole- og Undervisningsspørgsmaal og paa dette Omraade øvede megen Indflydelse; hans Forhold til Hertugen forlenede uden Tvivl hans Pædagogik med et autoritativt Præg, og dette skete i saa Fald ogsaa med en vis Ret, eftersom de to Mænd i det væsentligste indtog samme pædagogiske Standpunkt. Selv om Hertugen nok med *Baggesen* kunde harcelere lidt over Ehlers som »ein Bleistiftmann«,¹⁷ lagde han dog ikke Skjul paa, at han satte Pris paa »den gode, punktlige og flittige Ehlers«.¹⁸

Skønt Bølgerne paa den Tid unægtelig ofte gik højt i den pædagogiske Verden, kom Ehlers, der dog paa ingen Maade holdt sig ængsteligt tilbage, aldrig ud for de voldsomme Storme og heftige Angreb, der rejstes mod saa mange af Tidens pædagogiske Skribenter; hans upartiske Holdning kunde imidlertid vanskeligt virke udæskende paa nogen af Parterne; men paa den anden Side fik dette til Følge, at i den offentlige Debat, der samlede sig stærkest om de rene Linier, gled hans Navn i Baggrunden og vilde vel efterhaanden være blevet glemmt, hvis ikke Historieforskningen, der eftersporer de Resultater, der kom ud af de teoretiske Drøftelser, havde paavist, at Ehlers med sin udprægede Sans for det nyttige og med sit skarpe Blik for det praktisk mulige havde stræbt efter at bringe det bedste og mest brugbare ud af baade Filantropinismen og Nyhumanismen og derved udført et Arbejde af betydelig om end ikke af saa umiddelbart iøjnefaldende Virkning m. H. t. Tidens pædagogiske Udvikling som det, der skyldes Kæmperne paa Yderfløjene.

Anderledes stillede det sig for Ehlers, naar han vovede sig ind paa andre Omraader end sine faglige.

Han yndede at drive journalistisk Virksomhed for derved at faa Lejlighed til at luften sine Anskuelser om Tidens politiske Tildragelser og optræde som Raadgiver for og Vejleder af den offentlige Mening. Herunder afstedkom han engang en større Opstandelse, der som Baggrund for den efterfølgende Tids danske tyske Strid har faaet Historieforskningen til at indføre hans Navn i den nationalpolitiske Historie, paatrykt sort Stempel.

¹⁵ Allgemeine Deutsche Biographie V, S. 699.

¹⁶ Dr. Claus Harms Lebensbeschreibung verfasst von ihm selber. Kiel 1851, S. 59 f.

¹⁷ Timoleon und Immanuel. Briefwechsel zwischen Friedrich Christian zu Schlesw.-Holst. und Jens Baggesen. Herausgegeben von Hans Schulz. S. 157.

¹⁸ Anf. Skr. S. 353.

Aarsagen var en Artikel i »Königl. Schleswig-Holsteinischer Special-Calender auf das Jahr 1790«, S. 155—72, som Ehlers havde kaldt »Unterredungen zweener Prediger im Schleswigschen über den Gebrauch der deutschen Sprache in den Landschulen«.

Af de to Præster var den ene Dansker, den anden Holstener. Danskeren havde i sine Skoler indført Skolebøger paa Tysk, medens Holsteneren var gaet den modsatte Vej, havde afskaffet de tyske og indført danske, da han syntes, man »krüppelte kümmerlich fort« under Forsøgene paa at tale og læse Tysk. Holsteneren undrede sig over Danskerens Fremfærd og vilde gerne vide Motiverne dertil, og denne forklarede ham da, hvorfor han havde handlet, som han havde gjort.

Han vilde betragte det som et Kulturfremskridt for Danskerne, hvis Tysk ikke blot blev det herskende Sprog i Slesvig, men tillige havde Fremgang i Kongeriget. Danskerne vilde nemlig derved — karakteristisk nok for Ehlers's Syn paa Oplysningen som den førende Kulturfaktor — faa Del i et Kundskabsstof, der baade kvantitativt og kvalitativt overgik det, en lille Nation kunde byde paa; thi han regnede med, at den større Folkemængde gav flere store Mænd eller i hvert Fald skaffede bedre økonomiske Kaar for aandeligt Arbejde, — en mildest talt noget overfladisk Betragtning, der dog faar et lidt dybere Perspektiv gennem hans Beklagelse over, at *Struensee* ved uheldig Adfærd og slette Karakteregenskaber havde vakt Forbitrelse i Danmark mod Tyskere, og at han saaledes havde skadet en god Sag, der rakte videre end til Sproget, da han ogsaa havde mange rigtige Ideer om Statsstyrelsen. Artiklens Hovedsynspunkt rummes dog i følgende Udtalelse af den danske Præst, Ehlers's Talerør, der udbryder: »Wäre die deutsche Sprache unsre Schul-, Kirchen-, Schrift- und auch Hofsprache, so würde aus unserm Reich ein sehr grosses Uebel vertilgt werden.«

Denne Artikel vakte uden Tvivl Harme i videre Kredse, end det nu er os bekendt. Vi kender kun Grevinde *Sophie Schulins* kraftige Vredesudbrud over »cette impertinente idée«, idet hun i et Brev til Broderen fortæller, at hun kom »i et sandt Raseri over at høre noget saa dumt Tøjeri«. ¹⁹

Senere har Edv. Holm — som det lige er anført — under sin Omtale af Tidens Tyskhedsaand draget Affæren frem og derunder betegnet den som et Vidnesbyrd om, at Ehlers var »dum og fræk«, idet han i Parentes tilføjer, at »andre Udtryk kunne ikke bruges«. Holm nævner samtidig det gode Forhold, hvori Ehlers

¹⁹ Edvard Holm: Danmark-Norges Historie VI, 1, S. 408. Det her anførte Citat af Grevinde Schulins Brev findes ikke inden for det Brudstykke af Brevet, der er meddelt af Hans Schulz i »Briefwechsel des Herzogs Friedrich Christian mit König Friedrich VI. von Dänemark«, S. 24 f.; et tredje Stykke af samme Brev findes hos Louis Bobé: Frederikke Brun, S. 35.

stod til Hertugen af Augustenborg, og derved ligesom antyder han, at denne egentlig var medansvarlig for, at slige Tanker kunde blive fremsat, og at han maaske endog har bifaldet dem. Herimod har Hans Schulz hævdet, at Nationalitetsbetoningen for Hertugen gjaldt som Tegn paa det dybeste Barbari, og at det heller ikke efter hans øvrige Tænkemaade kan antages, »dass er den besondern Vorschlag des Professors Ehlers, die dänische Sprache auszurotten, gebilligt hätte, wenn man ihn auch als Gönner des Professors ansah«. ²⁰

For Ehlers's Vedkommende stiller Sagen sig vel iøvrigt saaledes, at Nationalfølelse uden Tvivl for ham ligesom for Hertugen var noget, oplyste Mennesker voksede fra; hans Forslag var hverken dikteret af tysk Selvforherligelsestrang eller af Had til det danske; det skyldtes udelukkende hans Tro paa, at det var en fornuftig Ordning, hvis Danskerne betjente sig af Tysk; de vilde derved kun gavne sig selv og ved en praktisk Foranstaltning bidrage til Udbredelsen af Kulturen og den Oplysning, der for ham stod som det over alt andet ophøjede. Tyskheden var jo i Forvejen saa stærkt udbredt i Danmark, ²¹ at det af ham foreslaaede Skridt næppe forekom ham at være andet end Fortsættelsen af en Udvikling, der allerede var temmelig fremskreden. — At Ehlers med sin Mangel paa Nationalbevidsthed heller ikke havde Forstaaelse af det nationalt prægede Kulturliv, kan ikke vække Forundring hos os. Hans Kulturfølelse bundede i Oplysningsbestræbelserne og var hverken politisk eller nationalt bestemt. —

Medens Regeringen synes at have været uinteresseret eller i hvert Fald at have forholdt sig tavs i denne Sag, saa blev dette ikke Tilfældet, da Ehlers Aaret efter rykkede ud i samme Kalender med sine Anskuelse om Tidens revolutionære Bevægelser. I Kalenderen for Aaret 1791 skrev han S. 73—98 en Artikel, kaldet »Betrachtung über die Freyheitsbewegungen unserer Zeit«.

Efter at have skildret den franske Enevældes Synder, fortsætter han saaledes: »Wer nicht ein gar zu verworfner Mensch in seinen Gesinnungen gegen sein Geschlecht ist, und einige Kenntnisse von Natur- und Volksrechten hat, wird wider die erste grosse Volksbewegung nichts einwenden können.« — Ogsaa Tidens andre, men mindre Oprørsbevægelser forklarer han som en naturlig Reaktion fra Folkets Side mod Tyranni og Despoti.

Til Slut rejser Ehlers Spørgsmaalet om, hvilken Indflydelse disse Frihedsbevægelser har haft eller vil faa paa den danske Stat. Han besvarer det ved at udtale sin Forvisning om, at lignende Bevægel-

²⁰ Friedrich Christian, Herzog zu Schleswig-Holstein, S. 163.

²¹ N. M. Petersen: Bidrag til den danske Literaturs Historie. 2. Udg. V, 1, S. 68; H. Schwanenflügel: Peter Andreas Heiberg, S. 159 f.; Edv. Holm, anf. Skr. VI, 1, S. 405 ff.; Carl Petersen: Deutscher und nordischer Geist. 2. Aufl. Breslau 1937, S. 53 f. og 67 ff.

ser ikke vil kunne opstaa i Danmark, selv om vi ogsaa her har haft Hoffolk, der har spillet deres Intriger til Skade for Folket og de faderligt sindede Konger;²² — thi nægtes kan det jo ikke, siger han, at her ogsaa har været Mænd, »die nichts mehr fürchteten, als eine heilsame Verbesserung vieler Regierungsmängel und die Entfernung grosser Volksübel, weil eine solche Verbesserung ihrem persönlichen äussern Interesse zuwider war, und die daher suchten die Lage des Landes und des Volkes vor den Augen der Könige zu verbergen, und ihre Herzen von Regierungssorgen zu entfernen«. Til Støtte for denne Paastand anfører han forskellige Ting, der fandt Sted under Frederik V's Regering, og som maatte anses for lidet heldige; men han skynder sig derefter med at tilføje, at det jo nu er indlysende for enhver, at den nuværende Regering sammen med Tronarvingen er ivrig »um die grossen Staatsübel aus dem Wege zu räumen«; og for yderligere at berolige Regeringen med Hensyn til sit loyale Sindelag tilføjer han følgende Forsikring: »Einer kann mit der lebhaftesten Wärme an der französischen Revolution Theil nehmen, und muss als ein patriotischer Mitbürger des Dänischen Reiches sich aufs heftigste wider jede Revolutionsidee in Dänemark erklären.«

Ehlers undgik dog ikke med sin Artikel at vække Mishag paa højeste Sted; og dette forstærkedes ved, at han samtidig i »Gemeinnütziger Handcalender«²³ meddelte en Anekdote om Benjamin Franklin, som Kronprinsen ogsaa tog ham unaadigt op; thi i Mod-sætning til sin Svoger, Hertugen af Augustenborg, tog Kronprinsen meget bestemt Afstand fra Tidens revolutionære Røre,²⁴ og han misbilligede stærkt den herhjemme endnu ret udbredte Begejstring for den franske Revolution.²⁵

Kronprinsen fandt det derfor paakrævet, at Ehlers fik en Tilrettevisning, og denne blev givet ham gennem Hofmarskallen *Johan v. Bülow*. Vi kender ikke dens Indhold; men efter Ehlers's Svar at dømme, maa den have været formet som en Forespørgsel, hvori Johan Bülow paa Kronprinsens Vegne udbad sig nærmere Forklaring. Denne Fremgangsmaade er ikke blot betegnende for Systemet, den oplyste danske Enevælde, men tillige for den Rolle, den belæste og humant dannede Johan Bülow spillede som Mægler mellem

²² Jvfr. hertil F. Rønning: Rationalismens Tidsalder III, 1, S. 382 ff.; Tankegangen i de dér anførte Artikler fra »Minerva« 1790—91 falder godt i Traad med disse Udtalelser af Ehlers.

²³ Heraf findes paa Det kgl. Bibliotek Aargangene 1788—90 og 1792; desværre er det ikke lykkedes at hjemskaffe den manglende Aarg. fra Ulandet.

²⁴ E. Holm: Den offentlige Mening og Statsmagten i den dansk-norske Stat fra 1784 til 1799, S. 140.

²⁵ Holm: Danmark-Norges Historie VI, 1, S. 419 ff.

Kronprinsen og de lærde Skribenter, der havde Hofmarskallens Bevaagenhed.

Sammen med det nævnte Svar fra Ehlers meddeles her et tidligere Brev fra Ehlers til Bülow,²⁶ fordi det viser, at deres Bekendtskab var af ældre Dato, og at Pædagogen og Filosofen Martin Ehlers stod sig bedre baade med Kronprinsen og Johan Bülow, end Tilfældet var med den politiske Skribent af samme Navn. Imidlertid glemte man for Ehlers's politiske Skrivelser ikke, hvad han havde betydet ved sin Virksomhed som Skolemand og Universitetslærer; gennem hans pædagogiske og filosofiske Forfatterskab havde man faaet et saadant Indtryk af hans Karakters Beskaffenhed og af hans Sinds Redelighed,²⁷ at man ikke tvivlede om, at hans Hensigter var de bedste, ogsaa naar han gav sine politiske Anskuelser til Kende.

Monsieur,

Etant au mois de Septembre de l'année passée à Friedensbourg pour avoir le bonheur d'être présenté aux Augustes Personnes de la Famille Royale je fus bien fâché de n'y trouver pas Votre Excellence et de n'y pouvoir pas Lui rendre mes respects. Je ne saurais m'empêcher, Monsieur, de m'acquitter de ce devoir pour écrit et j'ose croire que Vous daignerez excuser cette liberté en faveur du desir que j'ai d'être en quelque maniere utile à l'Auguste Prince dont l'éducation a été confiée aux soins de Votre Excellence. Ce desir là ne peut Vous déplaire quand même Vous croiriez que je n'eusse pas assés atteint à mon but en dediant à Son Altesse Royale le livre que je joins à cette lettre-ci et que je Vous prie de vouloir bien Lui offrir en mon nom.²⁸

Je rougis de ne pouvoir pas encore offrir un autre exemplaire à Votre Excellence. L'imprimeur a tiré à la hate les dernieres feuilles pour ce seul exemplaire qui est dessint au Prince et par lequel je souhaitais de Lui faire une espece d'offrande au jour heureux de sa naissance.²⁹ J'espere qu'il n'arri-

²⁶ Begge Breve findes blandt Johan Bülows Papirer i Sorø Akademis Bibliotek. Manuskriptsaml. Pakke 68, IV.

²⁷ Til Bevis paa det gode Omdømme, Ehlers nød blandt sin Samtids og nærmeste Eftertids Pædagoger, tjener især følgende Karakteristik, som vi skylder Niemeyer, og hvori det hedder: »Martin Ehlers that tiefe Blicke in das Schulwesen und fühlte das Bedürfnis seiner Verbesserung, ehe Basedow auftrat. Seine Schulprogramme sind alle sehr gedacht, und Worte zu ihrer Zeit. Seine »Winke für Prinzen und Prinzenerzieher« bewähren Einsicht und grossen Eifer für echte Menschenveredlung durch Aufklärung und Sittlichkeit; seine zahlreichen Kritiken und Berichtigungen des Campe'schen Revisionswerk einen ruhigen und von keiner Parteisucht bestochenen Geist.« A. H. Niemeyer's Grundsätze der Erziehung und des Unterrichts. Herausgegeben von Dr. Wilhelm Rein. 2. Aufl. III, S. 409 f. (Bibliothek pädagogischer Klassiker).

²⁸ Talen er om den Bog, der vel maa betegnes som Ehlers's filosofiske Hovedværk, »Betrachtungen über die Sittlichkeit der Vergnügungen« I—II (1779). Den er dediceret Kronprinsen, og i Tilegnelsen skriver Ehlers om den Glæde, det var ham, »als Sie vor einigen Monaten Sich so gnädig mit mir zu unterhalten geruhten«.

²⁹ Dette var som bekendt den 28. Januar. Han blev i 1779 elleve Aar.

vera pas trop tard pour cet effet. Aussitôt que les dernières feuilles seront sorties de la presse pour toute l'édition, je ne manquerai pas de prier Votre Excellence d'en accepter aussi un pour Sa bibliothèque.³⁰

En faisant les vœux les plus ardents que la providence divine benisse tous les soins et toutes les mesures que Vous prenez pour donner au Royaume de Dannemarc un Prince éclairé et bienfaisant, et qu'elle veille sur les jours de Votre Excellence j'ose recommander l'auteur de ce livre à Sa bienveillance et à Sa protection et je suis avec un très profond respect,

Monsieur,

de Votre Excellence

le très humble et très obéissant
serviteur, Mart. Ehlers.

à Kiel ce 20me de Janv. 1779.

Hoch und Wohlgebohrner,

Höchst zu verehrender Herr Geheimer Rath und Ritter,

Aus der Frage, welche der Kronprinz durch Ew. Excellenz gnädiger Weise mir selbst zur Erwägung vorzulegen geruht hat, habe ich mit einem Schmerz, welcher meiner feurigen Zuneigung zu diesem unsern Thronerben gleich ist, ersehen, dass Sr. Königl. Hoheit die im Handcalender befindliche Anecdote von Franklin und die im Specialkalender enthaltene Betrachtung über die Freyheitsbewegungen unserer Zeit für manche Leser der Calender nicht glücklich genug zu seyn scheint.

Bey der Aufnahme der Anecdote dachte ich in dem Augenblick bloss an das Interessante, das sie hat. Nach dem Abdruck fiel es mir ein, dass sie aus einem, den niedern Volksklassen vorzüglich wie gewidmeten, Calender besser weggeblieben wäre. Ich beruhigte mich indessen mit der Idee, dass eben jene Volksklassen die Sache, wovon die Rede ist, zu wenig verstehen dürften um dadurch in ihren Ideen und Gesinnungen missgeleitet werden zu können.

Die erwähnte im Specialkalender enthaltene Betrachtung wurde veranlasst durch die starken Extreme, worin oft die Menschen in ihren Urtheilen über Regierungseinrichtungen hineingehen, und durch Wahrnehmung der dabey sich häufig zeigenden Parthéysucht. Ich schmeichelte mir durch treue jedem einleuchtende Anhänglichkeit an das, was wahr, ernst und gut ist, einen und den andern Leser auf den Mittelweg der Wahrheit und des Rechts hinführen, bey nur zu vielen noch äusserst ungrossmüthig gegen die grössere Anzahl ihrer Nebenmenschen gesinnten Personen bessere Gesinnungen erwirken, bey einem und dem andern niedrig gesinnten und niederträchtig lebenden öffentlichen Begünstiger und Beförderer herber und despotischer Gesinnungen ein beschämendes Gefühl seines Verhaltens erregen und bey allen Lesern endlich Abneigung und Abscheu vor allen, unsern Staat betreffenden, Revolutionsideen und dagegen ein lebhaftes und starkes Zutrauen zu den Regierungsmassregeln unsers vortrefflichen in allgemeiner Volksglückseligkeit seine eigene

³⁰ Sorø Akademis Bibliotek har baade dette Værks Udgave fra 1779 og dets 2. Oplag, der udkom 1790. Johan Bülow ejede iflg. det ved hans Bog-samlings Overgang til Sorø Akademi udarbejdede Katalog (se Olaf Carlsen: Soranske Studier I, S. 40) af Ehlers's Skrifter endvidere »Discours sur la liberté«, en fransk Oversættelse af hans Bog, »Über die Lehre von der menschlichen Freiheit« (1782), og »Winke für gute Fürsten, Prinzenenerzieher und Volksfreunde« I—II (1786—87). Om sidstnævnte Værk har Ehlers udtalt sig udførligt i et 19 Sider langt Brev af $\frac{1}{11}$ 1786 til A. G. Carstens i Anledning af nogle Bemærkninger, denne havde fremført over for Forfatteren efter Læsningen af Værkets 1. Bind. Ny kgl. Saml. 4°. 2751a).

Glückseligkeit suchenden Kronprinzen und zu den Arbeiten der ersten so recht-schaffen für das gemeine Beste sorgenden Staatsmänner bewirken und be-festigen zu können, wenn ich die in erwähnter Betrachtung enthaltenen Ge-danken den cultivirten Personen in einem Calender mittheilte, den unwissende und gemeine Leute nicht kaufen.

Nach dem zu urtheilen, was ich sonst von der Wirkung gehört oder er-fahren habe, scheine ich mir jene Absicht nicht unglücklich erreicht zu ha-ben. Wäre das aber nicht allenthalben im Ganzen genug der Fall, so wünschte ich herzlich sie aus dem Specialkalender zurück nehmen zu können. Ew. Ex-cellenz Schreiben lässt mich jenes fürchten und ein Wink der Art ist mir hinreichend der Scrupulosität, wozu ich sonst von jeher nur zu geneigt war, wieder mehr noch zu geben. Jene Scrupulosität, die vorzüglich aus dem früh bemerkten Fehler mancher bey ihren Stubenstudien in unausführbare falsche Theorien hineingerathener Gelehrten und aus dem Vorsatz entsprang in prak-tischen Dingen nicht nur sicher zu gehen, sondern auch andern einsichts-vollen und besonders regierenden oder obrigkeitlichen Personen sicher gehen zu scheinen, hat mich sonst gehindert mit manchen sich auf Politik, Staats-organisation und Regierungskunst beziehenden Gedanken eher ans Licht zu treten, als bis Erfahrungen und Erfolge ihnen das Siegel der Richtigkeit auf-gedrückt und der Erkenntnisszustand der wichtigsten Männer des Staates selbige zu begünstigen und nutzbar werden zu lassen angefangen hatte. Je mehr ich übrigens jenen Fehler der Gelehrten fürchtete, desto mehr machte ich mir es zur Pflicht die Welt und das menschliche Geschlecht, zu dessen Vollkommenheit und Glückseligkeit wirksam zu seyn ich von feuriger Be-gierde brannte, nicht sowohl aus Büchern, Theorien und Speculationen ken-nen zu lernen, als sie in Begebenheiten, in dem gesellschaftlichen Leben, in der Geschichte und in Memoiren, wodurch über die Dunkelheiten der Vor-welt und der Regierungscabinetten ein Licht verbreitet wird, zu studiren. Auch darf ich, verehrtester Herr Geheimer Rath, Sie es nicht bemerken lassen, dass die verschiedenen Menschenklassen viel eher dem scharf beobachtenden Menschen des Mittelstandes in ihrer wahren Gestalt erscheinen, als hohen Regierungspersonen, bey welchen ihre Ehrfurcht oder ihr Eigennutz es der Mühe werth findet eine falsche Gestalt zu erkünsteln. Der selige Graf Bernstorff pflegte in der Zeit seines letzten Aufenthalts in Hamburg, wo ich ihn auf seinen gütigen Befehl ein gutes halbes Jahr hindurch wöchentlich mehr als einmal zu sehen und viele offne Äusserungen zu nützen das Glück hatte, oft Gelegenheit zu der Bemerkung zu finden, dass er, als Minister, viele Menschen gar nicht in ihrer wahren Gestalt kennen gelernt hätte.

Ew. Excellenz verbinden mich unendlich, wenn Sie von allen hier ge-äusserten Gesinnungen und Gedanken unsern theuren Kronprinzen zu unter-richten die Gewogenheit haben und zugleich Sr. Königl. Hoheit meine dank-bare Freude darüber äussern wollen, dass Sie Selbst meine Aufsätze zu lesen geruht haben. Denn ich darf mich so des angenehmen Gedankens erfreuen, dass des Prinzen edle und wohlthätig gesunde Seele dabey nicht allein in vielen wichtigen, und dem Staat Segen bringenden, Gedanken unterhalten ist, sondern dass auch gnädige Gesinnungen dabey gegen mich erwirkt sind, die mich reichlich für das Gefühl der Missbilligung schadlos halten, das zu-gleich veranlasst ist, wie schmerzhaft es auch für mich ist jenes Gefühl bey einem Prinzen entstanden zu sehen, dem ich mit so inniger und dankbarer Verehrung und Liebe ergeben bin und für dessen segensreiche lange Regie-rung ich, wenn es nöthig wäre, gern und mit der grössten Freude mein Leben hingäbe.

Ew. Excellenz bezeuge ich endlich noch meine innigste Dankbarkeit für die gütige Art, worauf Sie schon über die Sache Sich gegen den Kronprin-

zen haben äussern wollen und auch dafür, dass Sie mich mit Beyseitesetzung aller Titulatur mit einer zutraulichen Anrede haben in Ihrer geneigten Zuschrift beehren wollen.

Ich bin mit Gesinnungen, welche dieser Dankbarkeit angemessen sind,
Ew. Excellenz
ganz gehorsamster und verbundenster

M. Ehlers.

Kiel d. 1. Februar 1791.

EN FAMILIE HIRSCH FRA GLÜCKSTADT I HOLSTEN

(PROBSTEI MÜNSTERSDORF).

Af *Per von Hirsch*.

I. *Jürgen Hirsch* (født ca. 1620?) var i 1652 Musketer i kaptein Bremers kompani i Glückstadt (se rulle 25/9—1652, Ind. Sager, Rigsarkivet, København). I 1660 var han korporal i livkompaniet i Bremers geworbne infanteriregiment (se rulle 22/12—1660. Ind. Sager 1661, Rigsarkivet, København). Hans sønner var muligvis en Jürgen og en Martin Hirsch, som begge i 1660 var tambourer i geworbne regimenter, den ene i Glückstadt, den annen i nabokommunen Krempe.

II. 1. *Jürgen Hirsch* (født ca. 1640?). Han var 24/12—1660 tambour i major Ernst Reinkings kompani av Johan Bessels infanteriregiment, som da lå i garnison i Krempe. (Ind. Sager 1661, Rigsarkivet, København.) Han er formodentlig identisk med den Jürgen Hirsch, som blev gift i Glückstadt (Slotskirken) 13/2—1670 med Jungfer *Ancke Martens*. Barn?

II. 2. *Martin Hirsch* (født ca. 1640?). Han var i 1660 tambour ved Bremers geworbne infanteriregiment, ved samme kompani hvor faren stod som korporal (Rulle 22/12—1660, Ind. Sager 1661, Rigsarkivet, København). I 1675 var han korporal i kompaniet fra Krempe, av det Schleswig-Holstenske nasjonale infanteriregiment (Oberstl. Johann Wittmach. Se rulle Ind. Sager juli 1675 no. 510). Han giftet sig 17/10—1664 i Glückstadt (i Slotskirken) med *Barbara Margaretha Dürcken*, og fikk med henne 4 barn (III 1—4).

III. 1. *Catharina Anna Hirsch*, født i Glückstadt 1668, døpt i Slotskirken 18/12—1668.

III. 2. *Anna Liessbeth Hirsch*, født i Glückstadt 1672, døpt i Slotskirken 12/1—1672.

III. 3. *Christina Dorothea Hirsch*, født i Glückstadt 1675, døpt i Slotskirken 25/2—1675. Faren var da korporal.

III. 4. *Jochim Hinrich Jürgen Hirsch*, eldste barn, født i Glückstadt 1666, døpt i Slotskirken 15/7—1666. Levde sansynligvis som

borger i Glückstadt. Giftet sig i Glückstadt (Slottskirken) 1/10—1691 med jomfru *Gerdrut Ehlers*. 6 barn (IV 1—6).

IV. 1. *Maria Catrina Hirsch*, født i Glückstadt 1692, døpt i Slottskirken 14/12—1692. Hun giftet sig 1/7—1710 i Glückstadt (Slottskirken) med *Peter Sauer*.

IV. 2. *Anne Margret Hirsch*, født i Glückstadt 1695, døpt i Slottskirken 11/2—1695.

IV. 3. *Anna Magdalena Hirsch*, døpt i Glückstadt 2/4—1699, far: »Johan«, mor: Gerdrut. Hun er sansynligvis datter av Jochim Hinrich Hirsch og frue Gerdrut, idet »Johan« sansynligvis er skrivefeil for Jochim.

IV. 4. *Jochim Hinrich Hirsch*, født i Glückstadt 1700, døpt i Slottskirken 28/1—1700.

IV. 5. *Elisabeth Christin Hirsch*, født i Glückstadt 1702, døpt i Slottskirken 14/11—1702.

IV. 6. *Johann Peter Hirsch*, født i Glückstadt 1697, døpt i Slottskirken 8/1—1697. Han gikk i dansk militærtjeneste. Før 1739 var han Unter-Feuerwärker i det holstenske artilleriregiment, og blev i 1739 utnevnt til Feuerwerker. I året 1747 den 25/10 blev han utnevnt til stykkjunker. Hans avdeling lå i garnison i Rendsburg. I året 1750 blev tøjhuset i Rendsburg antendt av en brannbombe, og ved denne anledning viste stykkjunker Hirsch stor tapperhet. I Ove Mallings bok: »Store og gode Handler af Danske, Norske og Holstenere« (København 1783) s. 173 kan man lese om disse begivenheter. I året 1753 blev han utnevnt til virkelig stykkjunker, og 15/12—1756 til karakterisert artilleriløitnant. 19/7—1758 blev han virkelig løytnant og overført til avdelingen i Oldenburg. 8/10—1760 kom han imidlertid tilbake til Rendsburg. 17/3—1762 blev han utnevnt til karakteriseret kaptein. Han døde i Rendsburg 31/8—1762, og blev 3/9—1762 begravet i garnisonskirken (nu Neuwwerker-Kirchengemeinde). Han giftet sig 28/5—1745 i Rendsburg med jomfru *Margaretha Elisabeth Gude*, datter av da avdøde bysecretair Michael Gude og frue. Fru Margaretha Hirsch døde i Rendsburg 7/10—1762. De hadde bare et barn (V. 1).

V. 1. *Johann Peter Ulrich Hirsch*, født i Rendsburg 5/9—1746, døpt i Christkirken 7/9—1746. Han blev 1/1—1750, 10 år gammel, konstabel i artilleriet, med nummer som officerssønn, men uten å yde tjeneste. Karakterisert Feuerwerker i det holstenske artilleri 14/10—1761, og virkelig Feuerwerker 23/6—1762. Secondleutnant i det danske Artillerie-Corps 18/1—1764, premierleutnant og tøjhusleutnant på Fredriksten 27/10—1773. Kaptein og artillerichef på Fredriksten 1778, stabskaptein 25/2—1785. 23/11—1787 blev han utnevnt til chef for det 6. artillerikompani i Danmark. 12/6—1795 blev han utnevnt til major. I årene 1794—96 var han lærer ved stykkjunkerskolen i København. I 1802 den 5/3 blev han oberst-

leutnant og chef for 17. artillerikompani. Karakteriseret oberst 14/3—1806. 3/1—1809 virkelig oberst og kommandant i Friedrichsort ved Kiel. Generalmajor 16/11—1809. Under Napoleonskrigene blev han i 1813 belejret af svenskene. Han kapitulerede, og overgav festningen til svenskene 19/12—1813. Avskjed i nåde 28/7—1817. Han døde 30/5—1824.

Han giftet sig ca. 1784/85 i Fredrikshald med *Cecilie Christine Nandrup*, født i Frederikshald 15/7—1766, datter av rådmand og kjøpmann Andreas Nandrup og Anna Margrethe, f. Klein. Hun døde 4/1—1840. De havde 5 barn, se VI 1—5.

VI. 1. *Ulrik Fredrik Hirsch*, født i Frederikshald 11/12—1786. Artillericadet i København 1/10—1793, 7 år gammel, stykkjunker 23/2—1798. Secondleutnant i artilleriet 16/11—1804, med anciennitet fra 1/3—1803. Karakteriseret premierleutnant 16/2—1809. Han døde i København 5/9—1809 av tuberkulose, og blev begravet ved Garnisonskirken.

VI. 2. *Carsten Noah Hirsch*, født i Fredrikshald 29/12—1787, død i Fredrikshald 31/12—1787.

VI. 3. *Antoinette Margrethe Elisabeth Hirsch*, født i København 1791, døpt i Garnisonskirken 22/11—1791. Død i København 1795.

VI. 4. *Caroline Henriette Hirsch*, født i København 1793. Efter sine foreldres død levede hun hos konferensråd Esbensen på Raakildegaard ved Aalborg, hvor hun døde ugift 11/11—1876.

VI. 5. *Carl Gustav Hirsch*, født i København 1796, døpt i Garnisonskirken 21/1—1796. Død ung?

Til denne familie hører formentlig også:

Johann Hirsch, som 4/3—1660 giftet sig i Krempe (nabosogn til Glückstadt) med Anna Heydritters, Johan Regner Dantz' enke. Hun er formentlig identisk med den fru Anna Hirsch som 15/6—1675 giftet sig i Glückstadt (Slottskirken) med *Hans Christoff Struess*.

BREVE FRA FREDERIK BARFOD TIL STATS- MINISTER CONRAD GREVE RANTZAU

Ved *Albert Fabritius*.

Da *Frederik Barfod* i 1841 paabegyndte sit »længe tilsigtede Hæfteskriфт« »Drøvpner«, indledede han dette med en Fremstilling af Familien Rantzaus Historie, som forhen havde været trykt i hans »Brage og Idun«. Denne Skildring, som vistnok væsentligst paa Grund af de økonomisk vanskelige Forhold, hvorunder han levede, aldrig blev fuldført — Drøvpner udkom kun med dette ene Hæfte — blev naturligvis ikke til uden Samraad med Slægtens i denne Tid mest fremstaaende Medlem, Statsminister *Andreas Conrad Peter Greve Rantzau* til Breitenburg, saaledes som det fremgaar af de nedenfor meddelte to Breve.

Disse Breve, der nu opbevares i Arkivet paa Breitenburg (Gruppe: M, Nr. 25) synes ikke uden Interesse til Belysning af den — 30-aarige — *Frederik Barfods* særprægede Forfatterpersonlighed, denne underlige Blanding af aandsaristokratisk Selvtilfredshed og Angst for ikke tilstrækkeligt skarpt at pointere sit sande folkelige Sindelag.

Brevene offentliggøres med *Greve Hans Caspar Rantzaus* velvilligst meddelte Samtykke.

1.

København, d/ 9de Juli 1841.

Med en Glæde, som jeg vilde have vanskeligt ved at give Ord, oversender jeg herved Deres Eksellense Begyndelsen af Familien Rantzaus Historie, som endelig i disse Dage har forladt Præssen. Det er nu over to År siden, at jeg sidste Gang sad i Sophaen hos Deres Eksellense på det venlige *Frederiksberg*¹⁾ og samtaledede med Dem om Deres herlige Forfædre og det Arbejde, jeg havde under Hænder. Dengang stod det for mig, som om dette Arbejde på det nærmeste var færdigt fra min Hånd, men jeg fulgte dog min sædvanlige Fremgangsmåde, at lade det hvile et Års Tid, inden jeg atter tog det frem, for således med større Rolighed og Upartiskhed at kunne veje dets Værd og Betydning. Da jeg atter tog mit Arbejde frem, fandt jeg, hvor langt det var fra at være sin Genstand værdigt, og foretog en fuldstændig Omarbejdning af det hele. Mindes Deres Eksellense, hvad jeg i sin Tid forelæste Dem,

og nu vil gjennemlæse, hvad jeg herved tillader mig at tilstille Dem, vil De upåtvivlelig selv finde, at Familien Rantzau har vundet ikke lidet i det Par År, i hvilke det har henligget i min Pult.

Og dog, tilstår jeg, var den mellemliggende Tid mig ofte pinlig. Jeg tænkte mig Muligheden af, at Deres Eksellense, medens den ene Dag hengik efter den anden, uden at mit Arbejde så Lyset, kunde mistvivle om, at dette nogensinde vilde ske, og regne min Ærlighed til Brøde, hvad der havde sin eneste Grund i min Ængstelighed. — Endelig er dog nu Begyndelsen udgået; De vil af den se, at min Beslutning var ærlig ment, om end langsomt udført — og hvis De, som jeg håber, ikke finder Dem ganske misfornøjet med Udførelsen, vil De og, håber jeg, tilgive mig den henrundne Tid.

Dog — det er kun Begyndelsen af Værket, der endnu er udkommet. Hvis imidlertid Gud lader mig beholde mine Kræfter, og hvis, som jeg håber, pekuniære Forholde ikke lægger mig ganske uovervindelige Vanskeligheder i Vejen, skal jeg endnu i September Måned tillade mig at tilstille Dem Fortsættelsen og ved Juletid Slutningen.² Manuskriptet ligger færdigt og venter blot paa Overvindelsen af økonomiske Forhindringer. Når De da inden Nyår har det hele Arbejde i Deres Hænder, vil De kunne fælde en bestemt Dom over det, og jeg kan ikké nægte, at jeg er stolt nok til at håbe, at De ikke skænkede en uværdig Deres hædrende Tillid.

Hvis Deres Eksellense endnu mindes det, så var Talen for to År siden om at få Rantzauernes Historie udgivet af Trykkefrihedsselskabet; men da jeg i den Anledning i indeværende Forår henvendte mig til det nævnte Sælskab,³ var dette kun villigt til at udgive *Johan, Henrik og Daniel Rantzaus* Levnet; jeg skulde altså opgive Udsigten over hele Familien's Historie, *Stamtavlen* og endnu desuden *Gert, Josias, Jørgen*, den yngre *Johan* og *Skak Karl* Rantzaus Biografier. Dette var mig umuligt, mit Arbejde var mig kæretere end de 3—400 Rbd., Trykkefrihedsselskabet kunde tilbyde mig; jeg havde jo desuden lovet at ville behandle hele Familien Rantzau, og jeg afslog Sælskabet dets Anmodning. Jeg vovede at udgive mit Arbejde på min egen Bekostning og begyndte dermed et længe tilsigtet Hæfteskrift.

Men dette har jeg tilegnet Deres Eksellense og den kongelige hollandske Jægermester Grev Rantzau.⁴ Jeg burde jo vel mulig have anmodet både Dem og ham om Deres Tilladelse dertil, men jeg frygtede, at Deres Beskedenhed skulde nægte mig en sådan Tilladelse; jeg kunde dog ikke nægte mig den Fornøjelse at pryde mit Hæfteskrift med et Par så højt hædrede Navne, jeg håbede desuden Deres Tilgivelse, når jeg paa min egen Hånd havde gjort, hvad der ikke længere stod til at ændre; og i Håb om denne

Tilgivelse handlede jeg således på egen Hånd. Vil De nægte mig Tilgivelsen? — Det kan De umulig, når De betænker, hvad Fryd det må være for en Historiker at se en ædel Stamme endnu så værdig repræsenteret, medens så mange af vore stolteste Slægter ere levende døde i de spøgelseslige Gjenfærd, der endnu prale med de herlige Navne, som de daglig besmitte.

Jægermester Rantzau i Holland sender jeg i Morgen nogle Eksemplarer af min lille Bog. En lignende Frihed tager jeg mig i Dag, i det jeg vover at tilstille Deres Eksellense medfølgende Pakke. Den indeholder et Eksemplar, som jeg har tilladt mig at bestemme for Dem selv — et andet, som jeg vilde have tilstillet Grev Kuno Rantzau-Brejteborg,⁵ der i Vinter udgav sit vakre Skrift, hvis jeg havde hans Adresse, og hvis jeg ikke havde formodet, at han var Deres Eksellenses Brodersøn, så at jeg ikke forgiæves skulde anmode Dem om at tilstille ham det på mine Vegne — samt endnu en halv Snes Eksemplarer, om hvilke jeg mente, at Deres Eksellense mulig kunde ønske at overrække forskellige af Deres Slægt dem. Måtte De i denne sidste Hensigt attrå endnu et Antal Eksemplarer, skulle disse øjeblikkelig følge, så snart jeg måtte håbe at se mig underrettet herom.

Og jeg siger hermed for denne Gang Deres Eksellense et hjærteligt Levvel, med Utålmodighed imødesende den Stund, da jeg atter skal kunne henvende mig til Dem med Fortsættelsen af mit Arbejde. Måtte Deres Eksellense have Bemærkninger at gøre med Hensyn enten til Formen eller Udførelsen, skulde det være mig kært at måtte vorde meddelt disse og at kunne rette mig efter dem.

Gud velsigne og bevare Deres Eksellense og lade Dem endnu i en lang Række af År være en Velsignelse for vort elskede Fædreland og en Stolthed for Rantzauernes hæderkronede Slægt. Måtte De se Deres egen Ånd gjenføde sig i en Mængde Skud af Deres Stamme, inden De selv hæderkronet, hjemvender til Fædrene. En Bebudelse herom synes mig Grev Kuno at være, der upåtvivlelig er en begavet ung Mand. For mig selv har jeg kun det Ønske, at De må finde mit Arbejde sin Gjenstand nogenlunde værdigt, og det forekommer mig, at jeg tildels tør håbe dette, ti ihvor svage Sider det endog monne have, så vidner det dog — det siger min Selvfølelse mig — på den ene Side om Flid og på den anden Side om Kærlighed til det behandlede Æmne, Kærlighed til Fædrelandet og Kærlighed til Sandheden.

Gud velsigne og bevare Deres Eksellense. Mig er Mindet om de Timer, jeg tilbragte i Deres Sælskab, så uforglemmeligt, som det er dyrebart. Jeg kan ikke nægte, at jeg længes efter endnu engang at skue Dem og tale med Dem — ikke som det ringe Individ i Mængden kan længes efter et nådigt Blik af den fejrede Stormand — ti dertil er jeg for stolt — men som et Menneske med

åbent Øje for Åndens og Hjærtets Adel kan længes efter at gjen-skue denne, enten den så skjules af Brystets Stjærner eller af Armodens Pjalter — tusind hjærtelige Levvel.

Deres Eksellenses med Kærlighed og Højagtelse hengivne

Frederik Barfod
Student

Skindergade Nr. 46.

Hans Eksellense

Gehejmeståtsminister Grev

Rantzau-Brejtenborg

Ridder af Elefanten, Storkors af Dannebrog o. s. v.

2.

Frederiksberg d. 23de Februar 1842.

Jeg modtog bægge Deres Eksellenses Breve til mig i et Par af mit Livs mest bevægede Øjeblikke. Da jeg modtog det første, var jeg just kommen hjem fra Landet, hvor jeg havde holdt mit Bryllup⁶ og var fuldt beskæftiget med at ordne og indrette mit lille Husvæsen, (— jeg bebor det Hus, hvor Deres Eksellense vist vil mindes, at Fru *Rørdam*⁷ i sin Tid boede, skrås overfor det, i hvilket De selv boede, medens jeg besøgte Dem); da jeg modtog det andet, var jeg ligeledes vendt hjem fra Landet, men jeg havde dengang været ude at begrave min gamle elskede Fader.⁸ — Deres Eksellense vil vistnok heri finde en stærk Undskyldning for, at jeg ikke ilede med at besvare Deres så venlige og kærkomne Linier, mit hele Sind var så opfyldt både af de gladeste og de vemodigste Følelser, så at min Hu vendte sig bort fra alt det, der ikke stod i umiddelbar Forbindelse med Kilden til min Glæde og Kilden til min Sorg.

Men hertil kom endnu det, at økonomiske Vanskeligheder gjorde det umuligt for mig at forudse, når jeg vilde blive i Stand til at lade Fortsættelsen af »Familien Rantzau« følge. Derom ønskede jeg at måtte kunne underrette Dem i mit Brev, og først i disse Dage have dog Forholdene klaret sig således, at jeg med nogen grundet Fortrøstning tør antage, at jeg inden Løbet af nogle få Uger vil have kunnet bekoste og udgive Fortsættelsen af et Arbejde, hvis hurtige endelige Afslutning i så mange Henseender er mig af en overvejende Interesse og Vigtighed.

Når jeg da ved disse Linier har tilladt mig at gøre Deres Eksellense bekendt med de forskjelligartede Grunde, der hidtil have afholdt mig fra at besvare Deres Breve og tillige har underrettet Dem om, at jeg med Vished håber i Slutningen af næste Måned at kunne tilstille Dem Fortsættelsen af Deres Families Hi-

storie, indeholdende *Henrik, Daniel* og måske *Gert Rantzaus* Levnet — håber jeg at kunne gøre Regning på Deres velvillige Overbærelse.

Deres Breve glædede mig bægge i en høj Grad. Hvis jeg må slutte af dem, har Deres Eksellense ikke alene ikke været misfornøjet, men tildels endog ret vel fornøjet med min Bearbejdelse af Deres Families Historie. Det samme har også *Sally*⁹ fortalt mig, skønt han har tilføjet, at der var Enkeltheder, hvori De ikke kunde være enig med mig. Således vilde det dog vel stedse med en indre Nødvendighed blive Tilfældet, hvor Anskuelserne stå selvstændige ligeoverfor hinanden — den ene ikke med slavisk Villieløshed underordner sig den anden — og jeg for min Del skal være både fornøjet og glad, når Deres Eksellense kun i Hovedsagen må finde Dem tilfredsstillet ved mit Arbejde. De Bemærkninger, De iøvrigt måtte have at gøre, såvel de misbilligende som de dadlende, vilde det være mig en Tilfredsstillelse at modtage, og de turde mulig ikke blive uden Betydning både for Fortsættelse og Slutning. — Det Vidnesbyrd tror jeg dog at turde give mig selv, at mit Arbejde ikke blot vidner om Interesse og Sandhedskærlighed, men tillige om et så fortroligt Kjendskab til sit Æmne, som det var muligt uden Adgang til Familiearkiverne — men en sådan har jeg desværre måttet savne. —

Fra bægge Deres Fætre — Grev Kuno Rantzau og Hofjægermester Rantzau til Mejnersviik — har jeg endnu intet hørt. Fra Grev Kuno væntede jeg dog kun Brev for så vidt, Deres Eksellense havde troet at kunne love mig et sådant. Næsten skulde jeg frygte for, at mine demokratiske, Adelskabets Betydning bekæmpende, Anskuelser kunne have mishaget og fornærmet disse Mænd. Mindst forekommer det mig dog, at sådanne Anskuelser skulde støde den, der ikke behøver at pukke på et gammelt Adelsbrev, men selv kan skrive sig et nyt.

At Deres Eksellense ikke har fundet Dem fornærmet ved disse Ytringer, er mig kun endnu et Vidnesbyrd om hin Deres sande og ægte Liberalitet, ved hvilken jeg så ofte glædede mig, men som kun kan finde sig lidet smigret ved min Anerkjendelse, da den længst er vant til i det mindste tvende Folkefærds.

For Deres Eksellenses 30fåldige Subskription på min Drøvpner kan jeg ikke noksom takke Dem. Jeg har den Forfængelighed heri at se et praktisk Vidnesbyrd om Deres Tilfredshed med mit Arbejde, men kan jeg end ikke regne mig hele denne Tilfredshed til Indtægt, idet jeg må skrive den største Del på Deres overbærende Godmodigheds Regning og den øvrige langt mere på Stoffets end på Behandlingens Regning, så kan og skal jeg dog af denne hædrende Tilfredshed hænte forøget Kraft og Mod til ved forøget Anstrængelse at søge at fortjene den.

Som et Tegn på min uindskrænkede Højagtelse og Hengivenhed måtte det mulig behage Deres Eksellense at modtage det medfølgende Eksemplar af de Skrifter, jeg i det senere Par År har udgivet — af den Brage og Idun, der skulde være et litterært Forbindelsesmiddel mellem Nordens politiske adskilte Provinser¹⁰ — og af den poetiske Læsebog,¹¹ hvis 2d. Oplag udkom i Fjor — og af mine egne, vistnok højst ubetydelige Smådigte, om hvilke jeg har villet nedlægge min egen Bedømmelse i det Faktum, at jeg ikke har villet tillade dem at komme i Boghandelen, men kun i Vennehånd.

Og jeg skal nu ikke driste mig til at optage mere af Deres Eksellenses kostbare Tid, men slutte disse Linier tilladende mig endnu engang at bevidne al den Højagtelse, med hvilken jeg forbliver

Deres Eksellenses ærbødigst hengivne og forbundne

Frederik Barfod.

NOTER :

¹ *Conrad Rantzau* opføres i *Vejviseren* 1839 som boende Frederiksberg Bredegade Nr. 22. Foruden ved sin politiske Indsats har *Conrad Rantzau* gjort sig fortjent af Danmark ved den Mæcenvirksomhed, som han med stor Rundhaandethed udøvede. Hans Støtte til *H. C. Andersen* og *Thorvaldsen* er velkendt, mindre kendt er det maaske, at ogsaa *H. P. Holst* og *Christian Winther* blev mødt med Velvilje af ham. ² Fortsættelsen saa ingensinde Lyset. ³ Nogen Korrespondance herom ses ikke i Trykkefrihedsselskabets Kopibog i Aarene 1839—41 (Selskabets Arkiv i RA). ⁴ Drøvpner er tilegnet »Gehejmestatsminister Andreas Konrad Peter Grev Rantzau til Brejtenborg og Jægermester, Stændermedlem Georg Ludvig Carl Henrik Greve af Rantzau til Mejnersvyk«. ⁵ Grev *Cuno Henrik Carl Rantzau* (1805—82) var Søn af Grev *Conrad Rantzau*s ældre Broder, *August Wilhelm Frantz Greve Rantzau* (1768—1849), Forf. af *Berichtigung einiger falschen Nachrichten die Grafschaft Rantzau betreffend*, Heidelberg 1841. ⁶ Fr. Barfod blev gift i Fuglebjerger 11. September 1841 med *Emilie Birkedal*. ⁷ *Cathrine Georgia Rørdam*, født *Teilmann* (1777—1842), Enke efter Provst *Thomas Schatt Rørdam* (1776—1831), boede 1839 i Frederiksberg Bredegade Nr. 10. ⁸ Provst *Hans Peter Barfoed* døde 14. Novbr. 1841 i Fakse. ⁹ Sikkert Fuldmægtig i Ordensmarskallatet *Niels Henning Christian Wilhelm Sally*. ¹⁰ *Brage* og *Idun* udgaves 1839—42 af *Frederik Barfod*. ¹¹ *Poetisk Læsebog for Børn og barnlige Sjæle*.

FORTEGNELSE OVER
DEN DANSKE STAMTAVLE-LITTERATUR
I AARENE 1935 OG 1936

Slægtsforeningernes Medlemsblade er kun medtaget, forsaavidt der i Aargangen 1935 eller 1936 indeholdes genealogisk Stof. — For de øvrige Tidsskrifters Vedkommende henvises til Th. Døssing & Robert L. Hansen: Dansk Tidsskrift-Index 21. Aargang 1935. Kbh. 1936, S. 310—341, og 22. Aargang 1936. Kbh. 1937, S. 345—384.

1935.

Danmarks Adels Aarbog. Udgivet af en Forening. Redigeret af J. V. Teisen og Louis Bobé. 1936. 53. Aargang. Kbh. (1935.) 8vo. XXVI + 451 + 129 + 48 Sider. Afsnit II indeholder Stamtavler med Vaabenafbildninger og Portrætter over Slægterne Brockdorff (samtlige endnu bestaaende og uddøde grevelige, friherrelige og adelige Linjer), Wensin, Vognsen af Steenshede, Vognsen af Hæstrup, Vognsen af Hørbylund, Vognsen af Stenumgaard, Vognsen af Røghave.

Le Danemark dans ses rapports avec la France. Publié à l'occasion du cinquantenaire de l'Alliance Française de Copenhague. Cph. 1935. 4to. Side 87—96: Arbres généalogiques. L'immigration des Français en Danemark, par Louis Bobé. d'Agar, d'Angibaud, d'Antichou, de Bosc de la Calmette, de Cheusses, Dechezaulx, Clément, Colas, Colomb, de Moor, Formont, Girard, Hignar, Jean, Lafont, le Cercler de la Monerie, le Coffre, Lys, Musnier, Papus de Lauerdaugie, Pillooy, Puychernaut de la Ramière, Richebourg, Sevin, Touyon, Trefort, Valleau.

Slægtsoptegnelser. Jens Andersen »MariEGAARD« og Hustru Kiersten Cathrine Andersdatter, Vittrup, og den nærmeste Slægt. (Af Andreas Jensen.) Hjørring 1935. 8vo. 61 Sider.

Kollerup Slægten. (Af Marius Andersen.) Ø. Nykirke 1935. 8vo. 169 Sider.

Nielsine Bie. En Mindebog ved Sigurd Elkjær og Jens Peter Bie. Hillerød 1935. 8vo. Side 107 ff.: Lidt om Laurs Bies Slægt.

Stamtavle over Jens Berthelsen Bruun's Efterkommere ud-

arbejdet af H. Chr. Bruun. (Kbh.) 1935. 4to. 41 dupliserede Blade.

Jens Frølund Buur: Buurslægtens Stamtavle 1728—1935. Anden forøgede Udgave ved Lars Buur Thuesen og Johan C. Sulkjær. Udgivet af et Udvalg af Buurslægten. Herning 1935. 8vo. 80 Sider.

F. Elle Jensen: Ferdinand Fenger. En Levnedstegning. Kbh. 1935. 8vo. Side 16 ff.: Slægt. Barndom og Ungdom.

Slægtsbog med Portrætter for Familien Finsen samlet og udgivet af Vilh. H. Finsen, fhv. Overpostkontrolør. Trykt som Manuskript. Kbh. 1935. 8vo. 86 Sider.

Stamtavle over Slægten Havemann. Udarbejdet af Mogens Seidelin. Odense 1935. 8vo. 26 Sider.

Hundrede Aar paa Aabjerggaard 1835 1. Maj 1935. Tilegnet Niels Henriksen. Ved Hj. Henriksen. Ringsted 1935. 8vo. 43 Sider.

Familien Houmøllers Stamtavle. Kun trykt i 25 nummererede Eksemplarer. Udgivet af Sven Houmøller. (Hjørring 1935.) 8vo. 4 Sider + 1 Tavle.

Johan P. Hovmøller og hans Slægt. Af Sesilie Blaabjerg. Særtryk af Morsø Folkeblad. [Nykøbing Mors] 1935. 8vo. 12 Sider.

Degnen Peder Husum i Kallehauge (1700—1783) og hans Efterkommere, ved L. F. la Cour. (1. Hefte.) Næstved 1935. 8vo. 64 Sider.

Godsejer Jørgen Jørgensens Efterslægt. En Fornylse af Fru Laurina Suhrs Stamtavle: Forpagter Lars Jørgensens Efterkommere. Udgivet som Manuskript ved L. Jul. Suhr. (Kbh.) 1935. 8vo. 44 Sider.

Chr. Kiellerup: Kiellerupslægten. Skive. [1935]. 8vo. 65 Sider.

Kierkegaard-Slægten og Sædding. Ved Thorkild Andersen. Særtryk af Hardsyssels Aarbog 1933. [Holstebro 1935.] 8vo. Side 26—40.

A. J. Rud: Emil Koch. En Odensepræst, skildret af en Ven. (Odense) 1935. 8vo. Side 15—20: Slægten.

Bidrag til Efterslægtstavle for Erich Nielsen Krarup, Øster Krarup, Møborg. Slægtshistorie samlet af Kr. Krarup. Kbh. 1935. 8vo. 17 Sider.

Henrik J. Krebs: Slægter af Navnet Krebs. 2. Udgave. Trykt som Manuskript. Kbh. 1935. 8vo. 146 Sider.

Kammerskriver Søren Jensen Hellekande, hans Efterslægt. Slægten Lindberg af 1640 og Amtsforvalter Morten Michelsen Hadrup til Ørridslevgaard, Dallund og St. Købeskovgaard. Supplerende Oplysninger om tre Slægter Lindberg. Af F. C. Brette-

ville-Plum. Særtryk af Personalhistorisk Tidsskrift, 56. Aargang, 10. Række, 2. Bind, 2. Hæfte. Kbh. 1935. 8vo. Side 104—145.

J. Nørgaard: Tre Slægter fra Rold. Nørgaard, Damborg, Aldal og deres Efterslægt. Aars 1935. 8vo. 119 Sider.

Slægten Paludan. Paa Grundlag af trykte og utrykte Kilder ved L. F. la Cour. (Sorø 1935.) 224 Sider.

Stamtavle over Godsejer Johann Bendix Pape's Efterkommere. Samlet og udgivet af Carl Johan Pape. (Ringsted) 1935. 4to. 32 Sider.

Til Minde om Ludvig Carl Christian Paulsen 1837—1933. (Af Ove Paulsen.) Trykt som Manuskript. Kbh. 1935. 8vo. Heri: Oversigt over Kancelliraad Paulsens Slægtskabsforhold til hans eget Slægtled.

Stamtavle med biografiske Optegnelser over Slægten Pingel, nedstammende fra Kaptajnleutnant Christian Pingel, død 1730, og Hustru Mette Sophie Eckleff, død 1761, samt Lotteriinspektør Hans Heinrich Pingel og Hustru Anna Marie Seboth, og andre her i Landet forekommende Slægter førende Navnet Pingel (Pengel), udarbejdet af P. H. J. Petersen, fhv. Apotheker i Hørsholm 1931. Manuskript. [Kbh. 1935.] Fol. LXXXVIII + 112 maskinskrrevne Sider.

Retteslesblad til [Axel Pontoppidan:] Den yngre Slægt Pontoppidan [udgivet 1931]. (Kbh.) [1935.] 8vo. 4 Sider.

Familie-Stamtavle 1654—1935. Til et kært Minde om Mor og Far ved Dannebrogsmænd Bertel Schmidt, Ulkebølskov. Sønderborg (1935). Fol. 1 Blad.

Stamtavle over Slægten Schroll. Udarbejdet af Mogens Seidelin. Odense 1935. 8vo. 47 Sider.

Stamtavle over Slægten Schultz (fra Aalborg). Samlet af Stamtavlens Nr. 37, Thomas Schultz. Aalborg 1935. 8vo. 89 Sider.

Geschlechterbuch der Familie Schütte (Schytte-Schythe). Herausgegeben von Verleger Albert Schütte, Harburg-Wilhelmsburg. Bearbeitet in Gemeinschaft mit Genealog Albert Fabritius, Kopenhagen. Band. 1: Stammtafel. (Wilhelmsburg 1935). 8vo. 116 Sider.

Baron Charles Joseph Selbys Descendens. Udarbejdet af Lehnbaron H. Berner Schilden Holsten og Genealog Albert Fabritius. 1755 — 24. Oktober — 1935. Kbh. 1935. 8vo. 218 Sider Tekst + 240 Sider Billeder.

[Slægten Sonnichsen og den dertil hørende Slægt Thomsen af Sønderho paa Fanø. Udarbejdet af P. Sonnichsen, A. P. Sonnichsen, S. Sonnichsen. Nykøbing F. 1908.] Tilføjelser til Hovedtavlen ved N. M. Kromann. [Esbjerg 1935.]

Einige Vorfahren von Fabrikant Walter Wilhelm Stelling.

Gesammelt und herausgegeben von Mogens Stelling. Kbh. 1935. 8vo. 32 Sider.

Poul Uttenreiter: Fritz Syberg. Udgivet af Kunstforeningen. Kbh. 1935. 4to. Side 15: Slægten, Barndom og Ungdom (med Noter Side 185).

Slægts-Stamtavle fra 1640 til 1934. [Af Gaardejer Ejnar Christensen, Høstemark, Mou.] 8vo. 47 Sider. Familierne Thygesen m. fl.

Slægten Vorbeck i Danmark. Stamtavler og Oplysninger. Samlet og udarbejdet af K. H. C. F. Vorbeck. Trykt som Manuskript. Kbh. 1935. 8vo. 45 Sider.

1936.

Danmarks Adels Aarbog. Udgivet af en Forening. Redigeret af J. V. Teisen og Louis Bobé. 1937. 54. Aargang. Kbh. (1936.) 8vo. XXV + 457 + 178 + 49 Sider. Afsnit II indeholder Stamtavler med Vaabenafbildninger og Portrætter over Slægterne Benzons, Ulrik Frederik Gyldenløves Efterslægt (Friherreerne af Løvendal, Greverne af Løvendal, Greverne Bangemann-Huygens-Løvendal, Løvensøn, Greverne af Danneskiold-Laurvig, de Ulrichsdal, Vagel de Ulrichsdal), Baronerne Hambro, von Jessen, Rumohr, de Svanenskiold.

De gamle Slægter. Lokal- og Slægtshistorie fra Aller Sogn. Af Hans Krog. Christiansfeld 1936. 8vo. 156 Sider.

Stamtavle over Læge i Hvalsø Laurits Esmach Bangs Efterkommere paa Sværdsiden med biografiske Tilføjelser. Samlet af Børn og Børnebørn. (Aarhus) 1936. 4to. 12 + 35 + 18 + 6 + 37 Sider. Duplikeret.

Stamtavle. Severin Adrian Bojesen, 1802—81, (og hans Efterslægt). Afsluttet i Januar 1936. Kbh. 8vo. 8 Sider uden Titelblad.

Släkten Edelberg. Samlad och utgifven af J. F. Edelberg. Hellerup 1936. 8vo. 14 Sider.

Danske Slægter Fabricius. Udarbejdet af F. B. Fabricius, Læge, L. P. Fabricius, Sognepræst. I. Slægten Fabricius fra Faaborg. 3.—4. Hæfte. Kbh. 1936. 8vo. Side 73—136.

Generalkonsul Johan Hansen: Memoirer. Udgivet 1936. Kbh. 8vo. Side 6, 79 ff., 101 ff. om Familierne Hansen, Terp, Aagesen.

Slægten Hooge ved L. Hooge. Kbh. 1936. Fol. pat.

Nogle Oplysninger om Navnet Hornhaver. Samlede af O. Rasmussen, »Helle«, Laven. Kbh. 1936. 8vo. 8 Sider.

Slægten Lützhøft 1610—1936. Ved Hans Holten Lützhøft. Kbh. 1936. 8vo. 124 Sider.

Svendborg-Slægten M o u r i t z e n 1620—1936. (Udarbejdet af Th. Hauch-Fausbøll paa Foranledning af Peter Hansen Mouritzen.) Aalborg 1936. 8vo. 19 Sider.

Familien N e c k e l m a n n s Slægtsbog. Med Familievaaben, Biografier, Genealogi, Stamtavle, samt 208 Billeder og Portrætter. Samlet og udarbejdet af Edvard Neckelmann, Hovedkasserer. Udgivet ved Hector Boeck, Kaptajn, Kammerjunker. Kbh. 1936. 8vo. 196 Sider.

Vor Slægts Minder. Af pens. Lærer Orelius O l s e n. Slagelse (1936). 4to. 49 Sider.

Stamtavle over min Moders, Johanne Marie Meinertsen (født P e d e r s e n), Slægt. Ved Provst H. P. Meinertsen. (Præstø 1936). 8vo. 48 Sider.

Meddelelser om S c h r ø d e r-Slægten. Nr. 9, 1936. Tillægsblad til Johs. E. Schrøders Slægtebog. (Meddelelser omfattende Aarene 1934—35. Ved Frederik Schrøder.) Kolding 1936. 8vo. 2 Sider.

Einige Vorfahren von Fabrikant Walter Wilhelm S t e l l i n g. II. Nachträge zu dem [!] im Jahre 1935 ausgegebene [!] Schrift. Ausgegeben von Mogens Stelling (Adr. Vedbäk, Dänemark). Kph. 1936. 8vo. 24 Sider.

Stamtavle over Familien S t o r c h eller Edvard Storchs mandlige Descendenter. Udgivet af S. V. Wiberg, Sognepræst for Jordløse og Haastrup Menigheder. Faaborg 1863, optrykt i Kostræde 1936. 8vo. 16 Sider.

Slægt-Register. Familien S v a n h o l m. Af Volmer Blum-Hansen. (Kbh. 1936.) 8vo. 12 Sider. Side 12: Slægten Adler.

Das Geschlecht S v e i s t r u p (Svejstrup, Dover Sogn). Von Hans Sveistrup. (Privatdruck.) Berlin 1936. 8vo. VIII Sider. — Reihe 1, Ahnenlisten, Stück 1. 28 Sider. Reihe 1, Stück 2: Berichtigungen und Ergänzungen zu Reihe 1, Stück 1. Side 29—34. — Reihe 3, Nachrichtensammlung, Stück 1. 12 Sider.

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1934.

Se 57. Aargang (10. Række, 3. Bind) 1936, Side 153.

Ahnentafel für Elisabeth Helene Margarete Fuglsang A c h e l i s, geb. in Flensburg am 16. April 1922, veröffentlicht an ihrem 12. Geburtstag von Thomas Otto Achelis. (Hadersleben 1934.) 8vo. 4 Sider uden Titelblad.

En bornholmsk Haandværkers Erindringer. Optegnelser om Livet paa Bornholm for hundrede Aar siden af Glarmester Johan Hansen. Udgivne ved Th. Lind. Rønne 1934. 8vo. Side 244—245: Johan H a n s e n s Slægt.

Antho n M a a l ø e: En Pressemands Erindringer. Kbh. 1934. 8vo. Side 5 ff.: Min Slægt og min tidligste Barndom.

P. A. R o s e n b e r g: Erindringer. I. Del. Kbh. [1934.] 8vo. Side 7—21: Min Slægt.

Træk fra Vestkysten ved Torben Klinting. Nr. Nebel 1934. 8vo. Side 57—85: II. Niels Christian S ø r e n s e n og hans Slægt. 1. Slægtsoversigt af Thorv. Lodberg. 2. Slægtsoversigt m. m. af Kr. S. A. Sørensen.

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1932.

Se 54. Aargang (9. Række, 6. Bind) 1933, Side 258.

Den evangelisk-lutherske Kirke i Horsens 1532 — 17. November — 1932. Festskrift udgivet af Horsens Kirkers Bestyrelse ved Sognepræsterne N. F. S. Dahl og C. E. T. Engsig-Karup. Horsens 1932. 8vo. Side 82—120: De gamle Horsensslægter og Kirken. Ved Kirkebestyrelsens Formand.

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1929.

Se 52. Aargang (9. Række, 4. Bind) 1931, Side 264.

Slægten K o r s h o l m fra Stadil. Samlet og udgivet af J. J. Korsholm og K. P. Korsholm 1929. Struer 1929. 8vo. 40 Sider.

ANMELDELSER.

Albert Fabritius: Hans Majestæt Kong Christian X og hans Slægtninge. Kbhvn. 1937. Udgivet af det Berlingske Bogtrykkeri.

Det foreliggende Værk omfatter Kong Christian Xs seksten Aner og alle deres Efterkommere, ialt 1471 Personer, hvilket vil sige noget nær Totaliteten af alle Individuer af fyrstelig Byrd i Evropa.

Konsangvinitetstavlen — det faglige Udtryk for en Stamrække, der knytter Anetavlen (Ascendensen) til Stamtavlen (Descendensen) — har til Formaal en Optælling af en bestemt Persons (Probantens), i dette Tilfælde Hs. Maj. Kongens, Blodbeslægtede indenfor en vilkaarlig valgt, dog forholdsvis snæver indkredset Ramme. Forf.s Skrift er en Nyskabning indenfor dansk genealogisk Litteratur og har i Udlandet kun ganske enkelte Forbilleder at opvise. I fortløbende, numereret Række er samtlige Personer samlet til en fuldstændig Enhed, af hvilken de enkelte Grupper udskilles ved en original Anvendelse af Decimalsystemet, hvilket frembyder den Fordel, at hver Descendent indordnes automatisk.

A. Fabritius' monumentale Skrift er, som allerede fremhævet af en videnskabelig tysk Genealog, tjenligt som Forbillede ved det af ham anvendte, originale Fremstillingssystem, men ogsaa belærende fra Indholdets Side, fordi der her udredes et udstrakt og forgrenet Net af Slægtskabsforbindelser indenfor de europæiske Fyrstehuse, og i enkelte Tilfælde udmunder Descendensen endog i Folket. Selv om en stor Del af Angivelserne kan findes i Almanach de Gotha frembyder det med al mulig Samvittighedsfuldhed udarbejdede Materiale en Mangfoldighed af allevegne fra, ved Benyttelse af fjerntliggende Kilder og udstrakt Brevveksling tilvejebragte Oplysninger om Personer, der afstammer fra morganatiske Ægteskaber, og paakrævede Stedsangivelser.

Skriftet kan trygt siges at være uundværligt for alle, der beskæftiger sig med de europæiske Fyrstslægters Genealogi.

A. Fabritius har gennem nærværende Arbejde gjort sig selvskreven til at virkeliggøre Ønsket om en længe imødeset kritisk Nyudgave af J. P. F. Königsfeldts »Genealogisk-historiske Tabeller over de nordiske Rigers Kongeslægter«, 1856, der nu, navnlig for den ældste Tids Vedkommende, er overfløjet af de siden deres Udgivelse forløbne otti Aars historiske Forskninger.

Endnu fortjener at fremhæves Skriftets statelige Udstyr, det skønsomt og heldig valgte Format og Papir og det velgennemtænkte Valg af Skriftsatser, som er af stor Betydning for Overskueligheden. Et fyldestgørende Register letter Benyttelsen af Bogen.

Louis Bobé.

Astrid Wentzel, Christian Ostenfeld. Nogle biografiske Oplysninger. Kbh. 1937. 78 S. (Nyt nordisk Forlag. — Arnold Busck).

Frk. Astrid Wentzel, der for nogle Aar siden gjorde sig bekendt ved at udsende en i flere Henseender ret værdifuld Bog om Lægen O. H. Mynster (1928), har siden, inspireret af Professor, Dr. med. Vilhelm Maar, uddybet

sine Studier over vor ældre Lærdomshistorie og nu som Resultat heraf udgivet det ovennævnte Skrift om den bekendte Universitetspersonlighed Christian Ostenfeld († 1671), Professor i Medicin fra 1655 til sin Død. Der er anvendt ikke ringe Flid og Omhu paa Udarbejdelsen af denne Bog, talrige haandskrevne og trykte, ikke altid lige let tilgængelige Kilder er nøje blevet gennemgaaet, der er paa flere Punkter tilvejebragt hidtil ukendt, interessant Materiale, og Stoffet er gennemgaaende fremlagt med Nøjagtighed. Naar det dog trods disse gode Egenskaber næppe er muligt som Helhed at kalde Bogen for vellykket, skyldes det i første Række, at Udgiveren aabenbart ikke i særlig Grad er i Besiddelse af Evner som Forfatter. Anmelderen mindes ikke længe at have læst en saa knastør Bog, affattet i et saa kantet og ubehjælpsomt Sprog, der tilmed ofte skæmmes af urigtige, udanske eller dog i alt Fald meget »haarde« Udtryk. (Eksempelvis kan anføres: S. 31 Ostenfeld »forfremmedes i Worms Embede«; S. 35 »Billeder og Former fra *Klassiken*« (Ϸ: Antiken; førstnævnte Ord findes ikke paa Dansk i den tilsigtede Betydning); S. 53 »noget *nedsættende* Udslag af denne stærke Selvtillid«; S. 38 hedder det: »Stemningen *stiger*, da der i syv af Professorernes Hus indløber Ordre om Vagttjeneste under Trusel om Straf« — der er virkelig ikke Grund til at tro, at Professorerne ved den Lejlig-hed først befandt sig i løftet Stemning).

Forfatterinden udtalte i Forordet til Bogen om O. H. Mynster, at hun havde betragtet sin Opgave »som en rent filologisk og skyet ethvert Forsøg paa underholdende Fremstilling«. Næsten i endnu højere Grad kan dette gælde hendes Biografi af Christian Ostenfeld. Den citerede Sætning kan vel have en vis Berettigelse som Protest over for den Historieforfalskning, som de i de senere Aar saa hyppigt grasserende »vies romancées« repræsenterer, men fordi man ønsker at fastholde den historiske Sandhed som den højeste Lov for sit Arbejde, er der dog ingen rimelig Grund til ikke at lægge Vægt paa en tiltalende og smagfuld Fremstilling, hvad der med Rette fra Arilds Tid har været anset for et Kende-mærke ikke mindst ved den gode Biografi.

I nøje Sammenhæng med Bogens ufuldkomne Fremstillingsform staar ogsaa Manglerne ved dens Disposition. Der er ikke gennemført en tilstrækkelig Sortering af Materialet, saaledes at hver Ting kan behandles paa sit Sted, men stort og smaat, officielt og privat, litterært og personligt blandes sammen hulter til bulter. Typisk er f. Eks. S. 33, hvor vigtige Begivenheder i Fædrelandets Historie, personlige Forhold i Ostenfelds Liv og Referatet af Æresdigte mekanisk stilles Side om Side. Ofte sondres der heller ikke tilstrækkeligt mellem, hvad der hører hjemme i Teksten, og hvad der blot bør behandles som Notestof.

For en stor Del som Følge af disse stilistiske Svagheder er det aldeles ikke lykkedes Forf. at give et virkeligt Helhedsbillede af den — iøvrigt ikke uinteressante — Personlighed, hun biografierer. Man møder ganske vist overalt en stærkt ophobet Kundskabsmængde, men træffer ingen Vidnesbyrd om en dybere Indleven hverken i den skildrede Personlighed eller i hele Tidsalderen. Aldrig sporer man et Pust af historisk Kunst, af den Aand, der er nødvendig til at besjæle de døde Stoffmasser. Vil man udgive en Fremstilling af et historisk Emne, er det ikke tilstrækkeligt at præsentere Læserne for en Dyngge opstabile Kartoteksedler, indsamlede ved et flittigt Kildestudium, men man maa belyse Stoffet indefra paa Grundlag af en levende Helhedsanskuelse. Nu skal det villigt indrømmes, at de Kilder, der er levnede til Oplysning om mange af vore ældre Universitetsfolk og andre Lærde, ofte er saa magre eller saa ensidige, at det langtfra overalt er muligt at tegne et afrundet Helhedsbillede af deres Liv og Virksomhed, men hvor langt man dog i saa Henseende kan naa, kan f. Eks. ses af H. F. Rørdams mange Biografier i hans Universitetshistorie eller af G. L. Wads Skildringer af Rektorerne paa Herlufsholm. Begge de nævnte Forfattere maatte ofte bygge paa et lidet fyldigt Kildegrundlag, men

har ikke desto mindre evnet ved Beherskelse af det foreliggende Stof og uden Anvendelse af fantasifulde Kombinationer eller forloren Aandrigthed at stille Læseren over for Portrætter, der virker lige saa troværdige, som de er sobre og fint afstemte i Udførelsen.

For Christian Ostenfelds Vedkommende er Forholdet det, at visse Afsnit af hans Liv ved man næsten intet om, medens der til Belysning af andre foreligger et efter Omstændighederne udmærket Kildemateriale, hvoraf Frk. Wentzel endda har den ubestridelige Fortjeneste personlig at have fremdraget adskilligt især ved Undersøgelser i Udlandet. Men selv i saadanne Tilfælde formaar hun ikke rigtigt at faa noget ud af det gode Stof, hun har fundet. Det gælder f. Eks. Ostenfelds Studieophold i Tübingen og Padua og hans Deltagelse i Universitetets Styre 1658—60. Til Dels staar dette i Forbindelse med den spinkle Baggrundsskildring, der ikke giver det fulde Indtryk af Ostenfelds Samspil med Forhold og Personligheder i Tiden. Desuden er Fremstillingen, hvor almindelige Forhold berøres, undertiden saa knap, at det er vanskeligt at faa fat paa Sammenhængen. Det gælder saaledes Redegørelsen S. 36—7 for de meget komplicerede Foreteelser især vedrørende Krigstildragelsernes Indvirkning paa Universitetets skaanske Gods 1658, hvor Referatet, tilmed næsten hele Tiden i irriterende historisk Præsens, ikke udmærker sig ved Klarhed.

Foruden disse Indvendinger af almindelig Karakter kan der anføres en Række Enkeltheder, der opfordrer til Kritik: S. 12—13 havde det været rimeligt under Behandlingen af Ostenfelds Skolegang og Lærergerning i Viborg at benytte Peder Villadsens Bidrag til denne Skoles Historie (Kirkehistoriske Samlinger 3. R. IV, 481 ff.). Ikke mindst er det dog af Interesse at se, at han har haft en af sin Tids bedste Skolemænd, Mag. Niels Jensen Aars, til Rektor. S. 12 findes den mærkelige Titel »Professor i Orientalisk«. Den rette Terminus er »Professor i orientalske Sprog«, eller — som den citerede Kilde, Jöcher, har det — »Professor der morgenländischen Sprachen«. S. 15 (og 68) tales der urigtigt om Johan Rodes *Dagbog* — det skal, som nævnt S. 14, være *Stambog*. S. 20 ff. kunde hele Skildringen af Universitetsforholdene i Padua, specielt med Hensyn til de danske Studerende, have været bedre og fyldigere. I min Bog om Hans Poulsen Resen (I, 113—123), som maaske ikke helt upassende kunde have været citeret her, har jeg anført og benyttet en Del Kilder, der belyser dette Emne. S. 24 under Omtalen af Formerne, hvorunder Doktorgrader kunde erhverves i Padua, vilde det have været rimeligt at henvise til Biagio Brugi, *Gli scolari dello studio di Padova nel cinquecento*, 1905. S. 26 f. skildres det, hvorledes der blev Ostenfeld den sjældne Æresbevisning til Del, at man i Padua rejste et Monument med hans Portræt i Marmor. Dette er desværre nu forsvundet, men fandtes maaske endnu i det 18. Aarhundrede. Hos Worm, *Lexicon over lærde Mænd II*, 149 hedder det 1773, at »det endnu findes«. Frk. Wentzel vil ikke tillægge dette Udsagn nogen Betydning og maaske med Rette, men hendes Argumentation *mod* Worm er ikke slaaende. Hun formoder, at Worm bygger paa Erik Pontoppidan (*Gesta et vestigia Danorum extra Daniam I*, 126), der igen citerer en ældre Fremstilling af Padua Universitets Historie: J. Ph. Tomasino, *Gymnasium Patavinum* p. 466. Ergo, slutter hun, kan der ikke tilkendes Worm og Pontoppidan selvstændig Kildeværdi; de refererer blot Tomasino. Hertil er for det første at bemærke, at der ikke er nogen Grund til at antage, at Worm har benyttet det omtalte Værk af Pontoppidan — han anfører i Slutningen af Artiklen om Ostenfeld meget omhyggeligt sine Kilder, og her nævnes Pontoppidans *Gesta* ikke. Sin Viden om Æresmindet synes Worm, den omstridte Sætning fraregnet, at have fra Ligprogrammet over Ostenfeld. For det andet: Worms supponerede Kilde, Pontoppidan, nævner ikke med eet Ord, at Monumentet var til i hans Tid, og for det tredie: vel giver Pontoppidan en Henvisning til Tomasinos Værk p. 466, hvor der ganske kort

meddeles et Par Oplysninger om Ostenfelds Virksomhed i Padua, men det er umuligt, at Pontoppidan kan have sin Viden om Monumentet fra Tomasino, thi gør man sig den Ulejlighed at slaa Tomasino efter, ses det klart, at han overhovedet ikke omtaler dette! Det er iøvrigt paa Forhaand heller ikke sandsynligt, at Tomasino, hvis Værk netop udkom 1654, kunde have naaet at omtale et Monument, der er blevet rejst vistnok i sidste Halvdel af dette Aar. Efter det her oplyste kan jeg ikke tilkende Frk. Wentzels Bevisekæde nogen Betydning. S. 30 Note 4 ser det mærkeligt ud, at Forf. mener det nødvendigt i et Skrift, der i den Grad henvender sig til en Kreds af Læsere med lærde Specialkundskaber, at oplyse — efter Biografisk Leksikon! — hvem Jacob Langebek var. Overhovedet findes der ikke faa lignende, ret overflødige Henvisninger af mekanisk Art, hvorimod vigtigere Spørgsmaal er behandlet alt for knapt. S. 31 (og 32) er det paafaldende at se, at en Kender af vor ældre Universitetshistorie kan udnævne Biskopperne J. D. Jersin og E. E. Pontoppidan til Magistre i *Teologi*. Magistergraden var som bekendt den højeste Grad indenfor det *filosofiske* Fakultet. S. 33 er det ganske mod Tidens Sprogbrug at kalde Professor Jacob Knudsen blot for »Rektor Knudsen«, fordi han i det paagældende Aar var Rector magnificus. S. 51 kaldes R. D. Bülch Præst i Thorsager og Provst i Øster Lisberg, skal være Øster Lisberg Herred. S. 55 omtales Ostenfelds Tale over Thomas Fincke, specielt Æresmindet for Fincke i Sophiakirken i Padua — det havde dog været naturligt i denne Sammenhæng at berøre de Misforstaaelser i den historiske Litteratur, som netop dette Sted hos Ostenfeld har givet Anledning til (jvfr. min Bog om H. P. Resen I, 116). — Efter at samtlige benyttede, skriftlige og trykte, Kilder omhyggeligt har været citeret i Noter, afsluttes Bogen (S. 69—74) med, at de igen rykker frem i Række og Geled. Unægtelig havde man hellere set, at denne Plads var blevet anvendt til et mere produktivt Formaal. S. 73 i denne Liste tillægges der »Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie« en ufortjent Hæder, idet det opføres som Udgiver af »Biografisk Lexikon«.

Fejl og Mangler i Enkeltheder er dog underordnet i Sammenligning med Bogens organiske Svagheder, som er omtalt ovenfor. Utvivlsomt vilde det have været mere til Gavn for alle Parter, om Forf. havde indskrænket sig til at skrive en fyldigere Redegørelse (f. Eks. her i Tidsskriftet) for de Dele af Ostenfelds Levned, til Belysning af hvilke hun kunde give nye Bidrag af Værdi, i Stedet for at ville levere en hel Biografi, hvad hun kun mangelfuldt har magtet.

Bjørn Kornerup.

SMAA MEDDELELSER.

SLÆGTEN SARAUWS OPRINDELSE.

I Personalhistorisk Tidsskrift 10 I 277 har jeg fremsat Formodningen om, at den Slægt Sarauw, jeg har behandlet i »Patriciske Slægter« IV, skulde nedstamme fra Bager Bartold Sarauw i Aabenraa. Paa Grundlag af nogle Notitser, Pastor A. Juhler velvilligt har meddelt mig, fra Aabenraa Kirkebog og andre Kilder lader der sig nu opstille følgende Stamtavle over Slægten, som formentlig vil vise sig at være rigtig.

Bartel Sarauw (Sarow), antagelig f. ved Aar 1530, Bager i Flensborg, † 18. April 1597 i Flensborg;¹ g. 1° m. N. N. antagelig † c. 1585 i Barselseng, 2° 8.

¹ Johannes Reinhusen: *Annales Flensburgenses 1558—1604 i Quellen u. Forschungen zur Familiengeschichte Schleswig-Holsteins, I, Nr. 12.*

² Samme, Nr. 592.

Sept. 1586 i Flensborg m. Enke efter en Peder² og N. N. († 20. Sept. 1595³).
Søn:

Peter Sarauw, f. 1585 i Flensborg, Bager i Aabenraa, † 28. Aug. 1658 i Aabenraa mellem 5—6 Aften. Søn:

Bartel Sarauw (Sarow), Bager i Aabenraa, var † 1672;⁴ g. 1° m. Marin (?), begr. 11. Maj 1659 i Aabenraa, 2° m. N. N., der levede endnu 1672. Børn:

1. *Margrethe Sarauw (Sarow)*, † 24. Dec. 1672;⁵ g. 1° 29. Feb. 1660⁶ m. Sognepræst til Ensted *Johannes Iversen*, f. 26. Marts 1615 i Stubbæk Præstegaard, † 11. Sept. 1670 i Ensted, 2° Sognepræst til Ensted *Johannes Lohmann*, † 10. Okt. 1717 i Ensted (g. 2° 1673 m. Anna Magdalene Amders, f. 22. Nov. 1656, † 30. Aug. 1725).⁷

2. *Hartwig Sarauw*, Gæstgiver »in der Trompete« i Slesvig, f. c. 1661, levede 1704. Søn:

a. *Friedrich Barthold Sarauw*, f. 1703 i Slesvig, † 24. Dec. 1778 paa Mørchenbergsgaard i Schönkirchen,⁸ Geheimelegationsraad.

Th. Hauch-Fausbøll.

FAMILIEN VON GÖRING.

Foranlediget ved en Forespørgsel fra Hr. P. C. Rehling Qvistgaard, Nyraad, meddeles følgende Oversigt over denne fra Sachsen til Danmark 1682 indkomne Familie.

Hans Didrik von Göring, fra 1682 i dansk Tjeneste, 1691 Sekltnt. i Prins Georgs Reg., 1701 Prltnt., 1708 Kaptajn og Kompagnichef, falden 1711, før 5. Sept., ved Belejringen af Bouchain i Braband, bgr. Avenue le sec. Gift m. *Catharine Brodersen* fra Flensborg. Efterlod 3 Børn, for hvilke Hertug Carl Rudolph af Württemberg ansøgte om Pension. — Sønner: I—II.

I. *Ulrik Christian* til Grevensvænge (1742—58) og Sortebrødrekloster ved Næstved (1751—57), f. 1696 i Rendsborg, Kadet i Prins Georgs Reg. 1726—33 Kaptajn og Komp.chef ved Ringsteds sjæll. Inf. Reg., 1744 Major, † 22. Juli 1761. Gift 1° 14. Juni 1737 paa Kragerup (Ørsløv K.) m. *Susanne Elisabeth von Schönbach* (F: Amtmand, Etatsraad Johan Christoph v. S. til Birkendegaard og Anna Elisabeth von Korff), f. 1713 paa Birkendegaard, dbt. 30. Marts i Værløse K., † 1738; 2° 7. Aug. 1739 i Fensmark K. m. *Anna Marie von Schinkel* (F: Rudolph v. S. til Bækkeskov og Margrethe von Vieregg), f. 1722 paa Bækkeskov, dbt. 20. Sept. i Everdrup K., † 28. Marts 1772. — Børn A—G.

af første Ægteskab:

A. *Anna Sophie Petrea*, f. o. 1728, † 3. Maj 1810 i Kbhvn., 82 Aar; gift 3. Sept. 1773 m. Apoteker i Næstved *Hans Henrik Fabritius*, f. 1735 i Næstved, dbt. 18. Marts, † 14. Aug. 1783 smstds.

B. *Catharine Margarethe*, f. Aug. 1730, † 1780 i Græse, bgr. 18. Sept., 50 Aar 5 Uger gl.; gift Okt. 1761 i Næstved m. Degn i Græse, Cand. theol. *Svend Lund*, f. 1730, † 28. Sept. 1815 i Græse.

af andet Ægteskab:

C. *Margrethe Elisabeth*.

³ Samme, Nr. 1127.

⁴ A. Fabritius: Slægten Schwensen fra Aabenraa, S. 175.

⁵ C. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten, I, 384.

⁶ O. H. Møller: Beytrag z. Kirchen- u. Prediger-Geschichte d. Aemter Apenrade etc. S. 7.

⁷ C. F. Arends, l. c., II, S. 33.

⁸ Patriciske Slægter IV, S. 149 ff.

- D. *Christiane Friderica*, f. 1742.
- E. *Hans Didrik*, f. 1744 paa Grevensvænge, dbt. 30. April i Rønnebæk K.; 1762 Student, 1766 Sekltn. i sjæll. Dragonreg., 1772 Prltn., 1778 Ritmester, 1790 kar. Major, † 8. Maj 1793 i Vordingborg, bgr. 14. s. M. i Kirken. Gift 1774 (m. kgl. Till. af 20. Jan.) m. *Maria Cathrine Jacobsen* (F: Regimentskriver i Vordingborg Johannes J. og Anna Cathrine Bernhoft), f. 1750, dbt. 4. Juni i Beldringe K., † 21. Maj 1792 i Vordingborg. — Børn:
- a. *Christiane Sophie*, f. 1773, † 20. April 1849.
- b. *Johanne Ulrica Birgitte Elisabeth*, f. 1774 i Næstved, dbt. 7. Dec., † 6. Jan. 1829 i Slagelse; g. 10. April 1795 paa Gyldenholm m. Justitsraad *Jens Kraft Dinesen* til Gyldenholm og Kragerup, f. 29. Jan. 1768 i Roskilde, † 29. Aug. 1827 paa Gyldenholm.
- c. *Frederikke Elisabeth*, f. 1776 i Næstved, dbt. 19. Jan., † 19. Febr. 1832.
- F. *Cathrine Elisabeth*, f. 1745 paa Grevensvænge, dbt. i Rønnebæk K., † 19. Marts 1829; g. 23. April 1777 i Næstved (Sct. Morten) m. Premierlieutenant *Johan Theodor Heinrich Krüger*, f. i Meklenborg, † 29. Juli 1815 i Nykøbing p. F., 77 Aar.
- G. *Johanne Friederica*, f. 12. Aug. 1749 paa Grevensvænge, dbt. 27. Aug. i Rønnebæk K., † 9. Jan. 1786; g. 4. Dec. 1767 i Næstved m. Generalmajor *Gottfried Christopher de Roepstorff*, f. 3. Maj 1719 i Norge, † 21. Sept. 1791 i Næstved.
- H. *Marie Catharine*, dbt. 4. Juni 1750; Beldringe K.
- II. *Johann Friedrich*, Kræmmer i Kbhvn. 1743, boede da Strand Kvarter 1755; købte 1757 Grevensvænge af Broderen, solgt 1766; blev 1756 beskikket til Væрге for Broderdatteren Anna Sophie Petrea.

Henvisninger: Sjæll. Reg. 1738, 433; 1756, 30; 1783, 60. Persh. Tidsskr. III, 191 f.

L. B.

ZEITSCHRIFT FÜR NIEDERSÄCHSISCHE FAMILIENKUNDE 1937.

Hefte 7—8. Af Indholdet fremhæves: W. Albers, Verzeichnis derer ins Ahrensburger Waisenhaus genommenen Kinder von Anno 1776. Af Danske nævnes: *Johan Peter Muus*, 12 Aar, 1784 i Væverlære; Faderen skal være Maler i Kbhvn. *Anna Maria Halbers*, f. 1772; Fader Bøsemager paa Hammermøllen. *Georg Carl Brickwe* (Bricka?), f. 1770 i Kbhvn., dbt. 26. Maj i Christianskirken, Snedker; Fader: Forgylder i Wandsbek, og Broder *Johann Christian Brickwe*, f. 1772; »nach seiner Mutter gelaufen 1782.« *Friderica Eleonora Maria Worms*, f. 1769 i Kbhvn., † 1779; Fader ukendt, Moderen tjener i Hamborg. *Abraham Böhm*, f. 1782 i Kbhvn., Søn af Soldat, rejste 1799 til Kbhvn.

Hefte 9—12. Hermann Keesenberg: Biologische Familienkunde. — Hans Rode: Ahnenliste der Geschwister Rode; indeholder talrige Oplysninger om danske Familier. — R. Fähndrich, Traureden der Dombücherei in Fürstenwalde a. d. Spree, indeholdende næsten udelukkende Vielser i Lübeck 1700—20, blandt hvilke: *Heinrich Dürkop*, Præst ved St. Jakobi, senere i Kbhvn.; g. 25. Jan. 1706 m. Catharina Lucia Möllenhoff, f. Reiche. *Alexander Tilemann von Heespen*, dansk Kancelliraad, og Catharina Elisabeth Gensch, 5. Okt. 1710. *Christian Klittgarts* (Klitgaard), Borger og Handelsmand i Jylland, og Anna

Catharina Schubart 5. Sept. 1718. *Hermann Münter*, Borger og Handelsmand, og Anna Magdalena Brüning 4. Nov. 1709. *Lorentz Münter*, Borger og Handelsmand [Dr. Balthasar Münters Fader] og Anna Catharina Liepstorp 2. Nov. 1709 [anden Angivelse i Danske patriciske Slægter I, S. 221]. *Joh. Heinrich Reiche*, Amtmand i Zylli [?], Oberförster i Aabenraa, g. 1702 i Halberstadt m. Sophia Heyden.

Meddelelsen om at der til Kirkebøgerne i Slesvig og Holsten for ialt 450 Kirker vil blive udarbejdet Registersedler ved frivillig Hjælp af 4—500 Lærere og Studenter vidner om den almene og rationelle Slægtsforskning i vore tidligere Provinser, som savnes herhjemme. I Lübeck begynder Vielsesregistrene ved Domkirken 1576, i Mariekirken 1599, i St. Jacobi Kirke 1625. Navnene fra 1598—1645 er nu udskrevne paa ialt 10,000 Sedler.

SPØRGSMÅAL.

1.

Barfoed.

Morten Jacobsen [Barfoed] boede i Vaade i Ikast Sogn (1606) og senere (1616—19) i *Hagelskær* i samme Sogn. 1600 havde han Halvdelen af »Barfoed«ernes Stamgaard, Sædding Storgaard, i Nr. Nebel i Pant af Claus Petersen samme Sted. Hans Sønner, hvoraf flere blev Dele- og Herredsfogeder, kaldte sig Barfoed og brugte samme Segl som Barfoed'erne i Sædding Storgaard.

Hvem var Morten Jacobsen [Barfoed] Søn af?

Jens Abildtrup,
Nørre Nissum.

2.

Mørch.

1705, 5. Novbr. blev *Christen Pedersen Mørch* (død 1742 i Nees Sogn) og Ide Margrethe Sørensdatter i Jørgensgaard (Nees Sogn) trolovede.

Kan det oplyses, hvem der er denne Mands Forældre?

Jens Abildtrup,
Nørre Nissum.

SAMFUNDETS ANLIGGENDER.

PAUL CHRISTIAN GEORG CARL VON HEDEMANN-HEESPEN
1869—1937.

Enhver, der lige fra Aarhundredets Begyndelse har beskæftiget sig med Slesvigs eller Holstens Historie, kender P. von Hedemanns Navn og dets Be-

tydning. Ved hans Død har hans Hjemland mistet en aandelig rigt udrustet og særpræget Personlighed.

Efter at have afsluttet sit juridiske Studium fik han i 1890 Ansættelse som preussisk Referendar, blev 1897 Regeringsassessor, men forlod 1908 Embedsbanen efter at han i 1905 havde overtaget det fædrene Gods Deutsch Nienhof mellem Rendsborg og Kiel. Studiet af hans Hjemegns og Slægts Historie tog ham tidligt fangen og udstraktes snart til Hertugdømmernes almindelige Historie, Rets-, Kultur- og Agrartilstande. I en Aarrække redigerede han efter v. Fischer-Benzon Literaturoversigterne i »Zeitschrift für die Geschichte Schleswig-Holsteins«. Aarvaagen fulgte han alt, hvad der fremkom om hans Hjemland, og ofte har han ydet danske Historikere en forstaaende og varm Anerkendelse.

Blivende Minder om v. Hedemanns Fordybelse i hans Familiehistorie og om hans Hjemstavnsgranskning er hans store Værker *Geschichte von Deutsch Nienhof und Pohlsee I—II* (1906) og *Geschichte der Familie von Hedemann-Heespen I—III* (1917—19), der er præget af indtrængende Grundighed, og som ogsaa har Bud til danske Specialforskere. Hedemanns Livsværk »Die Herzogtümer Schleswig-Holstein und die Neuzeit« udkom 1926, »et storslaaet Forsøg paa at overskue Hertugdømmernes historiske Udvikling i Nutiden« (C. O. Bøggild-Andersen i sin udførlige Anmeldelse i *Historisk Tidsskrift* 1931). Overdaadig frodig paa alle tænkelige Omraader, knitrende, gnistrende og fængende, men ogsaa trættende i sin Billedjagt og ofte overmættet af en snart legende, snart anstrængt Aandfuldhed, først og sidst Paul v. Hedemann i egen Person.

Han var Holstener med Liv og Sjæl, en udpræget Fødsels- og Aandsaristokrat, lunerig, men ogsaa lunefuld i sin Form for Meddelelse, skiftende mellem blussende Begejstring og fornem kølig Malice. Hans højeste Livsmaal vilde uden Tvivl have været at naa frem til at blive Overpræsident i Hertugdømmerne under et autonomt Styre, dog ikke under det preussiske med dets »stumpte Beamtenherrlichkeit« og Tilsidesættelse af Landets egne Sønner til Fordel for indkaldte østpreussiske Junkere og Embedsjægere, der var og blev fremmede for Folket og dets Lynne. Han hadede dem af et oprigtigt Hjerte og spidgede dem paa sin hvasse Pen.

Noget nær alle danske Historikere og Specialforskere, hvis Studier har udstrakt sig til Slesvig eller Holsten, skylder Hedemann Tak for hans Hjælp-somhed, enkelte ogsaa for udvist Gæstfrihed paa hans Herresæde. Anerkendelse af hans videnskabelige Fortjenester blev ham til Del fra dansk Side ved, at han optoges som Medlem af »Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog«.

P. v. Hedemann har udgivet en lille Digtsamling, trykt som Manuskript med Titlen »Liederbuch eines Toten«, hvori han ogsaa har forsøgt sig som dansk Digter, og som giver et interessant Indblik i hans sammensatte Natur og brogede Idéverden. Hvem der har kendt ham i hans unge Dage, inden Bitterhed og Særheder, tildels ogsaa skrantende Helbred formørkede hans Sind, vil bevare ham i venligt Minde.

Louis Bobé.

Samfundets Bestyrelse har udnævnt Udgiveren af Svenska Adelns Ättartaflar, Hr. fhv. Registratör i Generalpoststyrelsen, Stockholm, *Gustaf Elgenstierna* til Samfundets Æresmedlem.

Samfundet har i Aarets Løb afholdt to Medlemsmøder, begge i Hotel d'Angleterres Selskabslokaler.

Paa det første Møde, der afholdtes d. 8. Marts, holdt Samfundets Formand, Hr. kgl. Ordenshistoriograf, Dr. phil. *Louis Bobé*, et Foredrag »Tyske Familienavne i Danmark, deres Oprindelse og Betydning«.

Paa det andet, der afholdtes d. 15. November, holdt Hr. Arkivar i Rigsarkivet *Emil Marquard* Foredrag om »Genier og Genealoger«.

Begge Møder var udmærket godt besøgt, og Diskussionen efter det sidste Foredrag var meget livlig.

Desuden har Samfundets Medlemmer været indbudt til at overvære Hr. Genealog *Albert Fabritius'* Foredrag d. 8. April i Historisk Samfund om »Genealogi og Historie«.

I Løbet af Aaret har efternævnte indmeldt sig i Samfundet:

Assens Amisbibliotek, Assens, *Aarhus Folkebibliotek*, Aarhus, Lærer *Jens Abildtrup*, Nørre Nissum, Prokurist *Niels B. Lassen*, Aarhus, Ingeniør *H. Lützhöft*, Helsingør, Direktør *Lohse*, København, Bogholder *Lund*, Aarhus, Bygningsinspektør *C. A. Nielsen*, København, og Sekretær i Finansministeriet, cand. jur. *Poul Quaade*, København.

Samfundet har derefter 295 Medlemmer, heraf 230 i Danmark, 1 i Island, 48 i Norge og 16 i det øvrige Udland.

Samfundets Bestyrelse bestaar for Tiden af nedennævnte Medlemmer:

Kgl. Ordenshistoriograf, Dr. phil.	Hovedarkivar i Generaldirektoratet for
<i>Louis Bobé</i> ,* Formand.	Post- og Telegrafvæsenet <i>H.</i>
Landsdommer <i>A. Drachmann</i>	<i>Hjorth-Nielsen</i> , Sekretær.
<i>Bentzon</i> .	Postmester <i>C. Klitgaard</i> .
Hofjægermester, Lensbaron <i>H. H. A.</i>	Arkivar i Rigsarkivet, Dr. theol.
<i>Berner Schilden Holsten</i> .	<i>Bjørn Kornerup</i> .*
Kontorchef i Nationalbanken <i>O. H.</i>	Kammerherre, Etatsraad <i>G. Krag</i> .
<i>Clementsén</i> , Kasserer.	Arkivar i Rigsarkivet <i>S. Nygård</i> .*
Direktør <i>Th. Hauch-Fausbøll</i> .	

De med * betegnede Herrer danner Skriftudvalget.

Samfundets Revisorer er Kontorchef i Landmandsbanken *L. Bie* og Overretssagfører *S. Hetsch*.

Fortegnelse over Medlemmerne af
Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie.

(1. November 1937).

Æresmedlemmer.

Rigsheraldiker, Greve *Adam Lewenhaupt*, Stockholm.
Ridderhusgenealog, Universitetssekretær, fil. mag., Friherre *Tor Carpelan*, Helsingfors.
Registrator i den svenske Generalpoststyrelse, *Gustaf Elgenstierna*, Stockholm.

Korresponderende Medlemmer.

Bouly de Lesdain, Louis, Dr. jur., Dunkerque.
Durchmann, Osmo, Kamrerar, Sekretær i Styrelsen for Genealogiska Samfundet i Finland, Helsingfors.
Hildebrand, Bengt, Sekretær, fil. lic., Redaktør af Personhistorisk Tidskrift, Stockholm.
Kellinghusen, Hans, Professor, Arkivraad ved Statsarkivet i Hamburg.
von Rahden, Nicolai, Friherre, Forstander for Letlands genealogiske Selskab, Mitau.

Medlemmer i Danmark.*)

Hs. Majestæt Kongens Haandbibliotek.

Aalborg Haandværkerforenings Bibliotek, Aalborg.
Aarhus Folkebibliotek.
Abildgaard, Carl, Apoteker, Nykøbing Falster.
Abildtrup, J., Lærer, Nørre Nissum.
Ahlefeldt-Laurvig, C. Greve, Overretssagfører.
Andersen, J. Oskar, Dr. theol., Professor v. Universitetet.
Antropologiske Komité, Den.
Arctander, C., Forfatter.
Assens Amtsbibliotek, Assens.
Barth, E. D., Overretssagfører.
Behrens, Carl, Redaktør.
Bendz, Frk.
Bentzon, A. Drachmann, Landsdommer.
Berner Schilden Holsten, H. H. A. Lensbaron, Hofjægermester, Langesø.
Biblioteket for Thisted By og Amt, Thisted.
Bie, L., Kontorchef i Landmandsbanken.
Binzer, O., fhv. Kolonibestyrer.
Bobé, Louis, Dr. phil., Kgl. Ordenshistoriograf.
Boeck, H., Kaptajn, Kammerjunker.
Boie, Fuldmægtig.
Bokkenheuser, C. P., Oberstløjtnant.
Borberg, Svend, Redaktør.
Bornholms Centralbibliotek, Rønne.

*) Hvor ingen Bopæl er anført, er denne København.

- Brandorff, I. O.*, Kæmner, Kolding.
Brummerstedt, F. K., Orlogskaptajn.
Bruun, A., Dommerfuldmægtig, Køge.
Bryndum, V. G. F., Stadsingeniør, Horsens.
Carlsen, Olaf, Dr. phil., Forfatter, Taastrup.
Centralbiblioteket, Holstebro.
Centralbiblioteket for Hjørring Amt, Hjørring.
Christensen, R. E., Overlæge, Faaborg.
Christensen, Will., Dr. phil., fhv. Arkivar i Rigsarkivet.
Classenske Bibliotek, Nykøbing Falster.
Clausen, Julius, cand. mag., Bibliotekar.
Clementsén, O. H., Kontorchef i Nationalbanken.
Cold, Fr., Kontreadmiral.
la Cour, G., Ingeniør.
Dahl, Frantz, Dr. jur., Professor ved Universitetet.
Dahl, Aage, Sognepræst, Horsens.
Dansk biografisk Leksikon.
Ebstrup, H., Overretssagfører.
Eegholm, A. J. P., mag. art., Registrator i Rigsarkivet.
Egede, E. C., Overlæge, Odense.
Ehrencron-Müller, H., Bibliotekar.
Ehrenreich-Hansen, Frk., Randers.
Eigtved, V., Bankdirektør.
Esmer, Einar, Grosserer.
Fabritius, Albert, Genealog.
Falk-Jensen, A., cand. jur. Kontorchef.
Finansministeriet.
Flensborg, Andreas, Boghandler, Roskilde.
Foreningen til Udgivelse af Danmarks Adels Aarboeg.
Foss, E., Frue, Aalsgaarde.
Frederiksberg Kommunalbestyrelses Haandbibliotek.
Frederiksberg Kommunes Folkebibliotek.
Friis, Aage, Dr. phil., Professor.
Friis-Petersen, Fr., Vice-Skoleinspektør.
Friis-Petersen, H., Grosserer, Aarhus.
Fussing, Hans H., Lektor.
Fyns Stiftsbibliotek, Odense.
Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk.
Færø Amts Bibliotek, Thorshavn.
Garnisonsbiblioteket.
Geill, H., Overlæge, Charlottenlund.
Gentofte Kommunebibliotek.
Glensthøj, R. A. L. T., Sognepræst, Kirke Helsing pr. Gørlev.
Grandjean, P. B., Arkivar i Rigsarkivet.
Gribsvad, Frode, Landsarkivar, Aabenraa.
Grut, Andreas, Grosserer, Birkerød.
Gronvald, F. C., cand. jur., Ekspeditionssekretær.
Gronvold, P. R., Kontorchef.
Haase, E., Forlagsboghandler.
Haderslev Centralbibliotek, Haderslev.
Hahn-Thomsen, C., Apoteker, Nørre Alslev.
Hammer, Kai, Overlæge, Aabenraa.
Harbou, Dommerfuldmægtig, Aarhus.
Harries, O., Dommerfuldmægtig, Svendborg.
Hartmann, Hjalmar, Generalkonsul.
Hatt, Thorvald, Genealog.
Hauch-Fausbøll, Th., Direktør.
Heilskov, Chr., Bibliotekar, Ellidshøj.
Herlufsholms Skoles Bibliotek, Næstved.
Hetsch, Stephan, Overretssagfører.

Hjorth-Nielsen, H., Hovedarkivar.
Holck, Harald, Ekspeditionssekretær i Statsministeriet.
Honnens de Lichtenberg, G., Kaptajn.
Horsens Bibliotek, Horsens.
Hostrup, Aage, Vicedirektør.
Hvidt, L. N., Dispachør.
Hærens Arkiv.
Høeg, Eiler, Læge, Jægerspris.
Høegh-Guldborg, Fritz, Kaptajn.
Hørring, Johs., Retspræsident, Viborg.
Ingemann, B., Frue, Rungsted.
Ingemann, Godsejer, Egebjerggaard pr. Kappendrup.
von Irgens-Bergh, G. O. A., Oberst, Obdrupgaard pr. Trustrup.
Iuul, Stig, cand. jur. Lektor ved Universitetet.
Jacobsen, Frits, Stabslæge, Kgl. Livlæge.
Jelling Seminarium, Jelling.
Jensen, C. A., mag. art., Museumsinspektør.
Joensen, Andreas, stud. art.
Jordening, O. V., Sekretær.
Juel Hansen, E., Sparekasseassistent, Odense.
Jørgensen, C., Bankdirektør, Aalborg.
Jørgensen, Harald, Arkivar i Rigsarkivet.
Kalundborg Centralbibliotek, Kalundborg.
Kindt, G., Frue, Haslev.
Kiær, H. F., Orlogskaptajn.
Kjerulf, A., Redaktør.
Kjølby, A., Lærer.
Klitgaard, C., Postmester, Hjørring.
Kolding Bibliotek, Kolding.
Kornerup, Bjørn, Dr. theol., Arkivar i Rigsarkivet.
Krag, C. M. G. R., Kammerherre, Etatsraad.
Krak's Forlag.
Kvindelig Læseforening.
Københavns Kommunes Folkebibliotek. (2 Ekspl.).
Københavns Stadsarkiv.
Køster, G., Lærer, Kolding.
Landsarkivet for Fyn, Odense.
Landsarkivet for Jylland, Viborg.
Landsarkivet for Sjælland.
Landsarkivet for Sønderjylland, Aabenraa.
Lange, N. D. V., Frk., mag. art., Arkivregistrator.
Lassen, Niels B., Prokurist, Aarhus.
Lassen-Landorph, A., Overretssagfører, Randers.
Lauridsen, Henry, Læge, Odense.
Lemche, Gyrithe, Frue, Forfatterinde, Lyngby.
Levin, Anna, Frue.
Linde, Chr., Sagfører, Fredensborg.
Linvald, A., Rigsarkivar.
Lohse, Direktør.
Luja, A., Hovedkasserer.
Lund, Bogholder, Aarhus.
Lyngby Bibliotek, Lyngby.
Lynge, H., Boghandler.
Lützhöft, H., Ingeniør, Helsingør.
Malling, O., Fabrikbestyrer.
Maribo Stiftsmuseum, Maribo.
Marquard, E., Arkivar i Rigsarkivet.
Marstrand, W., Ingeniør, Akademisekretær.
Meyer, Karsten, Højesteretssagfører.
Middelfart Folkebogsamling, Middelfart.

- Moltkeske Bibliotek, Det grevelige, Bregentved pr. Haslev.*
Monberg, Erik S., Grosserer.
v. Munthe af Morgenstjerne, B. O. A., Kammerjunker, Ekspeditions-
sekretær.
Møns Folkebibliotek, Stege.
Mørkeberg, H. H., Sagfører.
Nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg Slot, Det, Hillerød.
Nationalmuseets 2. Afdeling.
Neiendam, R., Teaterhistoriker.
Nielsen, C. A., Bygningskonstruktør.
Nobel, O. K., Konsul.
Nordjydske Landsbibliotek, Det, Aalborg.
Nordsjællands Centralbibliotek, Helsingør.
Norrie, Gordon, Dr. med., Stabslæge.
Nutzhorn, Fr., Assistent, Klampenborg.
Nygaard, G., Redaktionssekretær.
Nygaard, S., Arkivar i Rigsarkivet.
Nystrøm, Eiler, Dr. phil., Arkivar i Rigsarkivet.
Ogaard, H., Genealog.
Olrik, H. G., Kontorchef.
Olsen, Axel, Overretssagfører.
Ordenskapillets Sekretariat.
Ostermann, H. P. S., Sognepræst, Greve, Taastrup.
Ottesen, C., Forstander.
Petersen, Carl S., Dr. phil., Overbibliotekar.
Petersen, P. J. H., fhv. Apoteker.
Pontoppidan, A., Kammerjunker, Kaptajn, Klampenborg.
Post- og Telegrafbiblioteket.
Prytz, H., Dommer, Terndrup.
Quaade, Poul, Sekretær i Finansministeriet, cand. jur..
Raadhusbiblioteket.
Rahbek, O., Apoteker, Brønderslev.
Ramsing, H. U., Generalmajor.
Randers Centralbibliotek, Randers.
Rasmussen, Lærer, Vridsted.
Rehling-Qvistgaard, P. C., fhv. Forpagter, Nyraad St.
Repsdorph, H., Overretssagfører.
Rigsarkivet.
Rigsdagens Bibliotek.
Ring, G. V., Laboratorieforstander.
Rode, E., Overretssagfører.
Rosenørn-Lehn, F. M. Baron, Kammerherre, Hofjægermester, Oreby-
gaard, Saxkøbing.
Roskilde Bibliotek, Roskilde.
Ruge, C. E., Overinspektør, Aalborg.
Rump, C. D., Højesteretsdommer, Gentofte.
Rørsig, P. M., Lærer, Hallund, Brønderslev.
Sandal, A., Forlagsboghandler.
Schou, L., Fabrikant.
Schæffer, Aage, Apoteker.
Seerup, Asger, Politimester, Ringkøbing.
Sidelmann, A., Lærer, Ramsing.
Silkeborg Bibliotek, Silkeborg.
Sjællands Stiftsbibliotek, Roskilde.
Skive Folkebibliotek, Skive.
Sorø Skoles Bibliotek, Sorø.
Sprechler, H. W., Direktør, Premierløjtnant.
von Spreckelsen, E., Frue, Randers.
Statens Lærerhøjskole.
Statsbiblioteket, Aarhus. (2 Eksp.).

Statsministeriet.

Studentereforeningen.

Stricker, S. M., Overtjener, Haderslev.

Sundbo, Arne, Overretssagfører.

Swane, J., Amtsforvalter, Tønder.

Svendborg By og Amts Bibliotek, Svendborg.

Sønderborg Bibliotek, Sønderborg.

Sønderjydske Landsbibliotek, Det, Aabenraa.

Tegner, L. F., Direktør.

Teist, F., Højesteretssagfører.

Thaulow, Th., Kammerjunker, Oberstløjtnant.

Thiset, Olivia, Frue, Klampenborg.

Thomsen, C. J. T., Overretssagfører, Aarhus.

Topsøe-Jensen, Th. A., Kontreadmiral.

Udenrigsministeriet.

Varder, Inger, Frk., Kolding.

Vejle By og Amts Bibliotek, Vejle.

Vemmetofte Klosters Bibliotek, Faxe.

Viborg Centralbibliotek, Viborg.

Vogel-Jørgensen, T., Redaktør.

Weberg, O., Ingeniør.

Werner, Hans, mag. art.

Willadsen, Poul, Grosserer.

Willemoes, A., Kammerherre, Oberst.

Wolff, O., Ingeniør.

Zahrtmann, H. C., Assistent ved Post- og Telegrafvæsenet.

Zimmermann, Frk.

Medlem i Island.

Islands Landsbibliotek, Reykjavik.

Medlemmer i Norge. *)

Aall, C., Kammerherre, Ulefoss.

Bergens Museums Bibliotek, Bergen.

Bergens offentlige Bibliotek, Bergen.

Bull, Th., Grosserer.

Bull, Francis, Professor.

Daae, Anders, Apoteker, Skjervøy.

Deichmanske Bibliotek, Det.

Drammens Folkebibliotek, Drammen.

Engelstad, Bjarne, Kaptajn, Generalsekretær, Bækkelaget.

Frederiksstads Folkebibliotek, Frederiksstad.

Gløersen, Jørgen, Ingeniør.

Heiberg, G. F., Godsejer, Amble i Sogn.

Heiberg, J. V., Raadmand.

von Hirsch, Per E., Premierløjtnant, Overretssagfører, Volda, Sunmøre.

Holst, J. C., Ingeniør.

Horn, K., Frk., Bibliotekar.

Irgens, Aage, cand. oecon, Bankinspektør, Sandefjord.

Jansen, Einar, Arkivar.

Juel, A., Overretssagfører, Drammen.

Koht, Halvdan, Professor, Lysaker.

Kolsrud, Oluf, Professor.

Kommunebiblioteket, Stavanger.

*) Hvor ingen Bopæl er angivet, er denne Oslo

Langfeldt, Ferdinand, Skibsreder, Kristianssand S.
Mathiesen, Jørgen, Godsejer, Eidsvold.
Meidell, S. S., cand. jur., Direktør, Vinderen.
Middtun, Ruth, Fru, Oslo.
Munthe, C. M., Bureauchef.
Neumann, H. H., Provst, Böverbru.
Prebensen, N. C. G., Minister, Utnes, Arendal.
 Riksarkivet, Oslo.
Riiber, Thaulow P., Overretssagfører, Sogn i Vester Aker.
Rynning, Carsten, Departementssekretær.
Rønne, Cato Krag, Arbejdsleder, Hakadal.
Sandberg, J., Generalsekretær.
Skjelderup, Arthur, Højesteretsadvokat.
Solberg, Georg, Fylkesbetjent, Drammen.
Sollied, Olaf, Overlæge, Bergen.
 Statsarkivet, Bergen.
 Statsarkivet, Hamar.
 Statsarkivet, Kristianssand.
 Statsarkivet, Oslo.
 Statsarkivet, Trondheim.
Tillier, Odd, cand. oecon.
Trondheims Folkebibliotek, Trondheim.
Universitetsbiblioteket. (2 Eksp.).
Videnskabselskabet, Biblioteket ved, Trondheim.
Wiesener, A. M., Bibliotekar, Bergen.

Medlemmer i det øvrige Udland.

Bull, Jens, Legasjonsraad, Stockholm.
Danish Genealogical Society, Salt Lake City, U. S. A.
Gibbins, Signe, Frue, Winnemucca, Nevada, U. S. A.
Gottlieb, Eigil Nicolai, Bankier, Paris.
Gottlieb, Oberstinde, Jönköping.
Göteborg Stadsbibliotek, Göteborg.
Heiberg, Knud, Missionær, Madras.
Hirschwaldsche Buchhandlung, Berlin.
Lagerfelt, K. G., Friherre, Stockholm.
Lundequistska Bokhandel, Upsala.
Paus, Chr., Kammerherre, Herrestad Herregaard, Mariefred, Sverige.
 Riksarkivet, Stockholm.
Stockholms kgl. Bibliotek, Stockholm.
Stockholms Stads Bibliotek, Stockholm.
Universitetsbiblioteket, Lund.
University of Minnesota Library, Minneapolis, U. S. A.

REGISTER

Af *Albert Fabritius*.

Personerne anføres som Hovedregel paa deres Slægtsnavn, et saadant, der ikke er opstaaet alene ved at sætte »sen« til Faderens Fornavn, en Skik, der for Landboernes Vedkommende varer til ca. 1828, jfr. Forordn. af 30. Maj s. A. Føres et saadant Slægtsnavn ikke, anbringes Vedkommende paa Fadersnavnet, eller bliver eventuelt at udelade, naar han ikke i Teksten er nærmere bestemt.

Desuden udelades de Personers Navne, om hvem intet af videre Betydning siges i Teksten, f. Eks. Førere for Hærafdelinger, Konger og andre, i hvis Tjeneste de i Teksten nævnte Personer staa, Forfattere, hvis Værker citeres osv.

Hvad den nyere Tid angaar — Grænsen kan vel sættes ved ca. 1700 — anføres Hustruerne paa deres Pigenavn og paa det Navn, de faar ved Giftermaalet.

For den ældre Tids Vedkommende sættes de kun paa Pigenavn; er dette ikke noget egentligt Slægtsnavn, udelades det eventuelt.

Er Navnene latiniserede, bibeholdes denne Form i Registret, medmindre Teksten oplyser, hvorledes de skal gengives paa Dansk.

Nævnes en Person flere Gange paa samme Side, antydes det, hvor saadant anses fornødent, i Registret ved et mindre Tal foroven, til højre for Sidetallet.

Fyrster sættes paa deres Navn, ikke paa Landets, medmindre dette anses mest praktisk, da tillige derpaa.

Sammensatte Efternavne, f. Eks. Lente-Adler, sættes paa første Dels Begyndelsesbogstav, altsaa i det nævnte Tilfælde paa L.

Partikler som von, de, des, de la, zum osv. ses der bort fra; Eks.: des Vignes sættes under V.

Begynder Efternavnet med le eller la, sættes det derimod som Regel under L. Er Partiklen smeltet saaledes sammen med Navnet, at et nyt Ord er dannet, f. Eks. Dupuy, anbringes Navnet paa Partiklens Begyndelsesbogstav, her altsaa D.

Lokaliteter og Institutioner, hvorom Teksten har Bemærkninger af særlig Betydning, er optaget i Registret.

Den S. 5—74 meddelte Fortegnelse over Dr. Louis Bobé's litterære Arbejder er ikke medtaget i Registret.

Aagaard, Elisabeth Marie 240, 245, 247.	Abildgaard, Agnete 94, 99. — Eg-gert 202.
Aagesen, Familien 272.	Achelis, Elisabeth Helene Margarete Fuglsang 273.
Abbadie, Charlotte 178.	

- Adler, Slægten 273.
d'Agar, Slægten 269.
Ahlefeldt Laurvig, Anna Cathrine 245. — Frederik, Greve 232, 245.
— Louise Charlotte 245.
Ahlmann, se Almand.
Ahnfelt, Hedda Sofia Charlotte 185. — Johanna Lamartina Pia 185. — Paul Gabriel, Provst 185.
Ahnfelt-Rønne, Hakon, Skuespiller 185. — Ó., H.R.Sagfører 185.
Aldal, Slægten 271.
Almand, Jacob, Skipper 198.
Amders, Anna Magdalene 279.
Ancheren, Henrik, Sgr. 148.
Andersdatter, Anne Sofie 222. — Kiersten Cathrine 269. — Margrete 221.
Andersen, H. C. 268. — Jens 269. — Jep 221. — Olive Margrethe 172.
d'Angibaud, Slægten 269.
Arctander, Hylleborg 195. — Jacob Hasse, Sgr. 196. — Just, Købmand 195. — Just Nielsen, Købmand 194. — Laurs Christensen, Kbmd. 195. — Maren 196. — Mette Cathrine 195. — Niels 195. — Sophia Dorothea 195.
August, Prins af Sverige 158.
Aumont, 180.
Bagge, Cecilia Marie Elisabeth 126.
Baggesen, Jens, Digter 252.
Baldwin, Mathilde 128.
Bang, Hylleborg 195. — Jens Olsen 195. — Laurits Esmach, Læge 272.
Bangemann-Huygens-Løvendal 272.
v. Bardenfleth, Frederik Løvenørn, General 242, 247 f. — Johan Friederich, Generalltnt. 247. — Sofie 248. — Sophie Magdalene 247.
Barfod, Albrecht 99. — Anna 85, 94, 99. — Emilie 268. — Frederik 155, 263—268. — Hans Peter, Provst 266, 268.
Barfoed, Morten Jacobsen 281.
v. Barner, Frederikke Marie Caroline Wilhelmine 243, 246—48.
Barth, Agneta 144. — Joh. Chr., Kapt. 144.
Basedow, Johan Bernhard, Pædagog 251.
von Bassen, Mechtilde 92.
Beck, Vilhelm, Pr. 152—54.
Beck-Friis, Vilhelmina Christina, Friherreinde 159.
Behm, Anne Marie 195. — Hans, Løjtnant 195. — Hans Werner, Købmand 195. — Hylleborg 195.
Beibr, Rudolf 92. — Susanna 91. — Valentin 92.
Bennic, Nicolai 217.
Benzon, Slægten 272. — Elisabet 131—33. — Niels, Dr. med. 201. — Tøger, Kancellird. 133.
Bering, Jens Madsen, Rdmd. 196. — Peder Jensen, Kbmd. 204.
Bernheim, E., Historiker, 116.
Bernhoft, Anna Cathrine 280.
Bernstorff, J. H. E., Greve 249.
Bie, Slægten 269. — Caroline Franciska 126. — Caroline Mathilde 128. — Christian 126. — Juliane Theresia 129. — Nielsine 269. — Ole 126², 128—30. — Otto Lauritz 126, 128. — Wendela Elisabeth 130.
Bielke, Anne Katrine 131—141. — Christian 131, 136. — Henrik, Rigsgeneral 190.
Bierring, Christian 139. — Peter, Skipper 140.
Bildt, Blanceflor, Frue 90.
Biner, Karen Samuelsdtr. 141.
Birch, Jørgen Nielsen, Forp. 223. — Niels Jensen, Forp. 224.
Bircherod, Jacob, Landsdommer 121.
v. Birckau, se v. Trach.
Birkedal, Emilie 268.
Birkenbusch, Frederik, Amtmd. 138.
Biørn, Sophia 94, 99.
Blicher, Didrik Henriksen, Kbmd., Bartskeer 221, 224.
Blondel, David, Historiker 103.
Blæsbjerg, Søren 135 f.
Bobé, Louis, Dr. phil. 1—74.
Boemand, Morten (Claus?) 194.
Bojesen, Severin Adrian 272.
de Bosc de la Calmette, Slægten 269.
Boumand, Hilleborg 195. — Just, Raadmand 195. — Maria Justdtr. 196.

- Bournonville, Amable Louis 179. — Anthon 174, 178. — Antoine 169—185. — Antoine, Forretningsmand 179. — August 173 f. 179 f. 182. — Augusta, Danserinde 179, 182. — Augustus Caspar, Læge 178. — Charlotte 178. — Charlotte, Sangerinde 179, 183. — Edmond Mosart August, Dr. 183 f. — Emil Conrad Anton 174, 178, 185. — Eugenie Antoinette 179. — Frederikke Wilhelmine Antoinette 184 f. — Gustafva Adelaide Augusta 174, 178, 180. — Helena Friedrika 180 f. — Juliane 184. — Julie 179. — Louise 179. — Lovisa 173. — Margaretha Theresia Augusta 183. — Mariane 169—185. — Ursule 179.
- Brahe, Sofie 221. — Sofie, Slægtbogsforfatterinde 146.
- Brandt, Frederikke Maria 185.
- Braun, jfr. Brown. — Major 127.
- Breed, Anders 93, 99. — Margrethe 93, 99.
- Breitendich, Cathrine Margrethe 144. — Friderich Christian, Hoforganist 144.
- Bricka, se Brickwe.
- Brickwe, Georg Carl, Snedker 280. — Johann Christian 280.
- Brochmand, Wendela Elisabeth 130.
- Brockdorff, Slægten 269. — Clara Dorothea 246.
- Brockenhuus, Ove, Ob.lt. 206. — Sivert t. Ullerup, 200, 206.
- v. Brockes, Elsabe Magdalena 243. — Erich Nicolaus, Geh.leg.rd. 243. — Sophie Mariane 230, 240, 243.
- Brodersen, Cathrine 279.
- Brown, Catharina Elizabeth 127.
- Brueneck, Elisabeth Juliane 166.
- Brun, Claudi, Silkevæver 143. — Jakob Pedersen, Pr. 225. — Mourids, Bgmstr. 209.
- Bruno (Banner), Mette Eriksdtr. 99.
- Brunow, Claudi, se Brun.
- Bruun, Jens Berthelsen 269.
- Brügger, Hans Andreas, Major 166. — Karen Marie 166.
- Brüning, Anna Magdalena 281.
- v. Buch, Berendt Friderich 203.
- Bugge, Frederikke Marie 185. — Georg Nicolai, Sgpr. 185. — Ide Henriksdtr. 224.
- Buhl, Frantz, Prof. 154.
- Butler, Johan 194.
- Buur, Slægten 270.
- Büchling, Frk. 169.
- Bülow, Christian t. Ingelstedgd. 148. — Johan, Hofmarskal 249, 255—59.
- Bødker, Hans Pedersen, Kbmd. 209.
- Bøg, Kield Nielsen 209. — Søren Nielsen, Bgmstr. 201.
- Böhm, Abraham 280.
- Bölling, Lars Andersen 173.
- Børglum, Poul Nielsen, Byfgd. 222.
- Capler, Balthazar 91. — Ewa 90. — Fridrich 91. — Hans 91. — Nicolaus 91.
- Carl XV, Konge af Sverige 158.
- Carl af Hessen Cassel, Landgreve 246.
- Caroline Polyxene af Nassau-Usingen, Prinsesse 246.
- Carstens, A. G., Ghrd. 257.
- Casanova, Giacomo 218 f.
- Caspersen, Sara 180.
- le Cercler de la Monerie, Slægten 269.
- Chanut, Gesandt 191.
- Charlotte af Danmark, Prinsesse 246.
- de Cheusses, Slægten 269.
- de Cheverney, Greve, Gesandt 190.
- de Chezaulx, Slægten 269.
- Christensdatter, Anne 172.
- Christensen, Anders, Fæster 221. — Hans, Forpagter 221 f. — Jacob, Skriver 178. — Jens 221. — Knud, Hrdsfgd. 222. — Lars, Ridefgd. 222. — Mads 221. — Thomas, Møllejejer 134.
- Christian X, Konge til Danmark 275.
- Christian (V), Prins af Danmark 189.
- Christina, Dronning af Sverige 189.
- Chuchler, Sigismundus 92. — Ursula 92.
- Claudius, Matthias, tysk Forf. 249.
- Clausen, Johannes, Pr. 152—54.

- Clément, Slægten 269.
 Clemmensen, Peder, Skudehandler 134.
 le Coffre, Slægten 269.
 Colas, Slægten 269.
 Colomb, Slægten 269.
 Daa, Claus, Rigsadmiral 149.
 Daae, Karen Cathrine 166.
 Dahlén, Carl, Solodanser 173.
 Damborg, Slægten 271.
 Damstrøm, Chr. Johan, Pr. 135.
 Danneskiold-Laurvig 272.
 Dantz, Johan Regner 262.
 Da Ponte, Lorenzo 219.
 Dechezaulx, Slægten 269.
 v. Deden, Hartvig Otto, Oberst 205.
 Deichmann, Anne 135 f. — Bartholomæus, Biskop 195. — Henriette Henningia Jensine Mariette 247.
 Devrient, Ernst, Genealog 106.
 Dinesen, Jens Kraft, Just.rd. 280. — Johanne Ulr. Birg. Elis. 280.
 Donhus, se Tanhausen.
 Dons, Bertel Jensen, Rdmd. 207. — Peder Bertelsen, Forp. 207.
 Duchesne, André, Historiograf 103.
 Due (Glob), Else Mogensdtr. 93, 98.
 Duntzfeldt, Anna Abigael 125. — Chr. Wilhelm 125 f. — Johann Friedrich, Ingeniørltnt. 125.
 Dürcken, Barbara Margaretha 260.
 Dyre (Lunge), Vincentz, Ridder 94, 99.
 Dürkop, Catharina Lucia 280. — Heinrich, Pr. 280.
 Dyssel, Ejler Chr., Pr. 224.
 Eckleff, Mette Sophie 271.
 Edelberg, Slægten 272.
 Ehlers, Gerdrut 261. — Martin, Prof. 249—59.
 v. Eickstedt, Hans Henrik, General, Teaterchef 161.
 Ekstrand, Hedda Sofia Charlotta 185.
 Elphinstone, Lovise 247.
 Emmiksen, Erik, Hrdsfgd. 140.
 Engelstoft, Laur., Historiker 187.
 Erichsen, Christen, Sgrp. 196. — Peder, Bgmstr. 196, 210.
 Eriksdatter, Anne 220.
 Eriksen, Gudrun, Frk. 82.
 Erslev, Kr., Historiker 112, 114, 116.
 Ewald, Johannes, General 248. — Sofie 248. — Susanne 248.
 Evrard, Jeanne 179.
 Fabricius, Slægten 272.
 Fabritius, Anna Sophie Petrea 279. — Hans Henrik, Apoteker 279.
 Falk (Mormand), Hilleborg Jensdtr. 147—150.
 Fenger, Ferdinand 270.
 Fibiger, Johannes, Pr. 75.
 Finsen, Slægten 270.
 Fjellerup, Angelica Wilhelmine 127. — Catharina Elizabeth 127. — Charles Brown 127. — Hans Jacob 127. — Helene 127. — Søren Hansen, Brændevinsbr. 127.
 Flemming, Anna 85, 94, 99. — Herman 94, 99.
 Flindt, Jacob, Generalmajor 236, 247. — Lovise 247.
 Fog, Magdalene Albrechtsdtr. 224. — Sofie Karoline 129.
 Formont, Slægten 269.
 Forst-Battaglia, Otto, Genealog 106, 163.
 de Franckenau, Gerhard Ernst Franck 86.
 Frederik (VI), Kronprins 255.
 Frederik af Danmark, Arveprins 246.
 Frederik Christian af Slesvig Holsten Sønderborg Augustenborg, Hertug 252, 254.
 Frederik Wilhelm, Kurfyrste af Brandenburg 190.
 Frederiksen, Søren, Pr. 196.
 Friedrich af Hessen Cassel, Landgreve 246. — Prins 235, 239, 246.
 Friis, Anna Margrete Pedersdtr. 167. — Christian, Kansler 149. — Elisabeth Marie 240, 245, 247. — Frederikke Birgitte 228, 231—33, 235—38, 241 f., 245. — Godske 85, 94, 99. — Johan Chr., Kmr. 231, 236, 245. — Johannes, Ritmester 243, 248. — Lisabeth 206. — Mette 93, 99. — Niels t. Vadskærgd. 85, 94, 99. — Otte t. Astrup 203. — Sophie 248.
 Friiss 180.
 Frijs, C. E. Krag-Juel-Vind, Landgreve, Politiker 77 f., 81. — Mogens, Greve 203.

- From, Bertram, Sgpr. 206. — Christian Wilhelm, Hovmstr. 126.
- Fruhenberg, Ferdinandus 92. — Hans Augustus 92. — Otilia Christente 91.
- Frydendahl, J. P., Skuespiller 159 f.
- Fuchs, Adolph, Generalmajor 189 f.
- Funch, Johan, Prokurator 139.
- Gabelkover, Hans 91. — Margrethe 91. — Maria 91.
- Galt, Gjord 100.
- Gantz, Elisabeth 92. — Jesper 93.
- Gatterer, Johann Christoph, Historiker 104, 115.
- Geijer, Erik Gustaf 182.
- Gensch, Catharina Elisabeth 280.
- Gerber, Salomon, Vinhandler 196.
- Gersdorff, Jochum, Rigshofmester 199. — Zibinna 91.
- Gesnell, Johanne Samuelsdtr. 224.
- Gesner, Johann Math., Pædagog 251.
- Giessing, Christopher, Kantor 105.
- Gillberg, Kapt., Maler 172 f.
- Girard, Slægten 269.
- Godov, Oluf 95. — Regitze 95, 99.
- Gram, Hans, Historiker 121.
- Grise, Anna Margareta 182.
- Grubendal, Elsebe Hemmingsdtr. 99. — Regitze 95.
- Gude, Ludvig Jacob Mendel, Domprovst 77. — Margaretha Elisabeth 261. — Michael, Bysekretær 261.
- Gürner, C. W., Redaktør 125.
- Gyldenløve, Ulrik Frederik 272.
- Gyldenstolpe, Adolf Fredrik Nils, Greve, Rigsmarskalk 158.
- v. Göring, Anna Marie 279. — Anna Sophie Petrea 279. — Catharina Margarethe 279. — Cathrine Elisabeth 280. — Christiane Friderica 280. — Christiane Sophie 280. — Frederikke Elisabeth 280. — Hans Didrik, Kapt. 279. — Hans Didrik, Major 280. — Johann Friedrich, Kræmmer 280. — Johanne Frederikke 280. — Johanne Ulrica Birgitte Elis. 280. — Margrethe Elisabeth 279. — Maria Cathrine 280. — Marie Cathrine 280. — Susanne Elisabeth 279. — Ulrich Christian 279.
- Håkansson, Carl Magnus, Præst 182. — Charlotte Lovisa 181 f. — Eva Carolina 182. — Helena Fredrika 180 f. — Per, Befalingsmand 180.
- Haas, Laurids 138.
- Hadrup, Morten Michelsen, Amtsfv. 270.
- Hagen, Elise Judithe 129.
- Hagerup, Christiane Joachimine 245. — Gotfried, Kommandørkpt. 232, 245.
- Halbers, Anna Maria 280.
- Halbiere, Niels Nielsen 215.
- Hals, Caroline Franciska 126. — Christopher, Planter 126. — Juliane Maria 126.
- Hambro 272.
- Hanken, Marie 247.
- Hansdatter, Anna 194. — Karen 220 f. — Maren 220. — Mette 220.
- Hansen, Familierne 272. — Aleth Sophus, Provst, Minister 77. — Andreas, Kancellird. 129. — Johan, Glarmester 273. — Kristine 171. — Peder, Mag. Lektor 220.
- Harop 127.
- Hartvigsen, Bendix 206.
- Hasse, Anne Cathrine 195. — Christen Jensen 194. — Hylleborg 195. — Hylleborg 195. — Jacob 195. — Jacob, Købmand 193—212. — Just 195. — Maren 196. — Peder Christensen 194. — Peiter 195. — Peiter, Købmand 196, 206.
- Haugaard, Slægten 220—27. — Amalie Margrete 226. — Anne Hegelund Jespersdtr. 223. — Anne Jespersdtr. 221. — Cecilie Cathrine 226. — Christine Elisabet 226. — Dorte Jespersdtr. 222. — Elsebe 227. — Elsebe Hornemann 226. — Elsebe Margrete 226. — Elsebet 225. — Jesper Ovesen 225. — Karen Wraae 226. — Kirsten Madsdtr. 226. — Mads Ovesen 225. — Matthise Amalia 226. — Ove Jesper 226. — Ove Jespersen, Degn 227. — Ove Jespersen, Landmand 221, 224. — Rasmus Hornemann 227. — Sofie Jes-

- persdtr. 222. — Tøger Lassen, Pr. 226.
- Havemann, Slægten 270.
- von Havidtz, Magdalena Cathrina 92. — Wilhelm Didrich 92.
- Hedemann, Louise Charlotte 245.
- von Hedemann-Heespen, Paul C. G. C., Historiker 281 f.
- v. Heespen, Alexander Tilemann, Kanc.rd. 280. — Catharina Elisabeth 280.
- Hegelund, Anne Pedersdtr. 220. — Giertrud Jørgensdtr. 196. — Peder Christensen, Bgmstr. 220. — Peder Trane 220.
- Heilesen, Niels, Møller 227.
- Hekataios fra Milet 102.
- Hellanikos fra Mytilene 102.
- Hellekande, Søren Jensen 270.
- Helsted, Axel, Maler 155.
- Helverschou, Justitsrd. 135. — Hevedvig Dortea 135.
- Henisch, Vilhelm 206.
- Henningses, Hieronymus, Genealog 103.
- Henriksdatter, Margrethe de Hemmer 223.
- Henriksen, Jesper, Forp. 223. — Morten de Hemmer, Købmand 223. — Niels 270.
- Hergott, Marquard, Historiograf 105.
- Hermandsdatter, Catharina 143.
- Heyden, Sophia 281.
- Heydritters, Anna 262.
- Heyne, Chr. Gottlob, Filolog 251.
- Hignar, Slægten 269.
- Hindsberg, Christiane Magdalene 167. — Jens 167. — Maren Marie 167. — Thomas Hansen, Garver 167.
- Hiort, Hans 166. — Jacob 166. — Johanne 167. — Peder, Bergskriver, Kasserer 166 f.
- Hirsch, Anna Liessbeth 260. — Anna Magdalena 261. — Anne Margret 261. — Antoinette Margrethe Elisabeth 262. — Carl Gustav 262. — Caroline Henriette 262. — Carsten Noah 262. — Catharina Anna 260. — Cecilie Christine 262. — Christina Dorothea 260. — Elisabeth Christin 261. — Jochim Hinrich 261. — Jochim Hinrich Jürgen 260.
- Johann 262. — Johann Peter, Kapt. 261.— Johann Peter Ulrich, Generalmajor 262. — Jürgen, Korporal 260. — Margaretha Elisabeth 261. — Maria Cathrina 261. — Martin, Korporal 260. — Ulrik Fredrik, Premierltnt. 262.
- Hjelm, Anna Maria 173.
- Hoe, Luzie 247.
- Hofmeister, Adolph, Historiker 106, 108 f., 113 f.
- Hohlenberg, Birgitte 129. — Elise Judithe 129. — Frantz Chr. Henr., Kapt.ltnt. 129. — Johannes Søbøtke 129 f.
- Hohlfeld, Johs., Dr. 162.
- Holberg, Chr. Nielsen, Oberstltnt. 213—17. — Ludvig 213—17.
- Holland, Peder Clausen 222.
- Hollænder, Laurs Clausen 222. — Peder Larsen 222.
- Holm, Claus Pedersen 222. — Gødert Pedersen 222. — Jakob, Sgpr. 226. — Kirsten 226. — (Hollænder), Peder Larsen 222.
- Holst, H. P. 268.
- Hooge, Slægten 272.
- Hornemann, Elsebet 225. — Rasmus, Købmand 226.
- Hornhaver 272.
- Houmøller, Slægten 270.
- Hovmøller, Johan P. 270.
- Huitfeldt, Henrik t. Lilø 147 f. — Lisbeth 148.
- Hultman, Anna Margareta 182. — Charlotte Lovisa 181 f. — Fredrik, Forvalter 181 f.— Magnus, Inspektør 182.
- Hussong, Wilhelm, Genealog 107.
- Husum, Peder, Degn 270.
- Hvid, Mette 94.
- Hübner, Johan, Genealog 103.
- Hügel, Johan 125.
- Høeg, Andreas 167. — Andreas 167. — Anna Margrete 167. — Just, Vicesatholder 204. — Peder, Pr. 167. — Peder Andreasen 167.
- Høg, Abild 93. — Anders Jensen, Gæstgiver og Købmand 223. — Ide Andersdtr. 223. — Margrete Bosdtr. 99. — Peder t. Eskær 93.

- Høgh, Andreas Henrik 167.
 Høngaard, Oluf Madsen, Fæster 221.
 Imhoff, Jacob Wilhelm, Genealog 103.
 Irminger, Margaretha Theresia Augusta 183. — Otto Heinrich, Kommandør 183.
 Iversen, Johannes, Sgpr. 279.
 Jacobsen, Anna Cathrine 280. — J. C., Prof. 154. — Johannes, Rgmtsskriver 280. — Maria Cathrine 280.
 Jansen, W., Danser 160.
 Janssen, Hermand, Silkevæver 143.
 Jean, Slægten 269.
 Jensdatter, Hylleborg 194. — Kirsten 196.
 Jensen, Janne, Øltapper 170 f. — Jens Chr. 171. — Mariane, Danserinde 169—185. — Morten, Rdmd. 223. — Tor, Gaardfæster 132. — Wilhelm, Dr. Sgpr. 164.
 Jespersen, Arnold Bugge, Litterat 131. — Niels Bentsen t. Høgholt 131.
 v. Jessen 272.
 Jessen, Amalie Margrete 226. — Jens Lassen, Pr. 227. — Jes Hannibal, Pr. 226.
 Joachim Friedrich af Brandenburg, Kurfyrste 96.
 Johann Georg af Brandenburg, Markgreve 96.
 Johannes af Brandenburg, Markgreve 96.
 Juel, Charlotte 245. — Erich 201. — Frederik, Gen.lt. 232, 245. — Frederikke Juliane Louise 245. — Karen 85, 94. — Palle 94.
 Just, Fabian Baltzer 137, 139.
 Juul, Niels Axelsen, t. Bjørnsholm 200, 203. — Axel Iversen 203.
 Jürgensen, Chr., Prof. 186 f.
 Jæger, Christina Hedevig 127.
 Jönsdatter, Ingar 181.
 Jönsson, S., Fabrikant 181.
 Jørgensen, Jørgen, Godsejer 270. — Lars, Forpagter 270.
 Kaas, Birthe 93, 95. — Claus, t. Strandet 89, 93, 95. — Erik, t. Aas 93. — Jens 93. — Johanne Mogensdtr. 146. — Mogens, t. Ørndrup 93. — Mogens, DRR. 149. — Niels, t. Jølbygd. 93, 98. — Niels, t. Kaas, DRR. 98.
 Kabel, Mathias, Dommer 138.
 v. Kalckreuth, Catharina 92. — Ernst Friderich 92.
 Kall Rasmussen, Registrator 152.
 Kampmann, Else Katrine 223. — Henrik, Pr. 223.
 Kannenberg, Elisabeth 91. — Prebislau Wendtzel 91.
 Kern, Fritz, Historiker 106, 114.
 Kiellerup, Slægten 270.
 Kierch, Laurids Olufsen 138.
 Kierkegaard, Slægten 270. — Peter Christian, Biskop 76 f.
 Kierulf, P. S. 127.
 Kinsky, Euphrasina 92. — Stephan Wilhelm, Greve 98.
 Kjørulf, Gyde Jensdtr. 221. — Henrik Sørensen, Forp. 224. — Maren 224. — Maren 225. — Niels Morten Nielsen 223. — Niels Mortensen 223. — Peder Jørsen 223. — Peder Thomsen, Forp. 223. — Sofie 224. — Søren Pedersen 223.
 Klein, Anna Margrethe 262. — Henrik, Mag. Pr. 224.
 Klingberg, Catharine Elisabeth 144.
 Klitgaard, Anna Catharina 280 f. — Christian, Hdls.md. 280.
 Klittgarts, se Klitgaard.
 Klopstock, Fr. Gottl., Digter 249.
 Knudsdatter, Anne 132.
 Knudsen, H. C., Skuespiller 159.
 Koch, Emil, Pr. 270. — Margrete de Hemmer 223.
 Kochendörffer, Heinrich, Staatsarchivar, Dr. 164.
 Kohl, Peter, Urtekræmmer, Sukkerbager 144. — Susanne 144.
 Kohlblatt, Joachim, Købmand 203.
 »Kollerup«, Slægten 269.
 v. Korff, Anna Elisabeth 279.
 Korsholm, Slægten 274.
 Krabbe, Henrik 100.
 Kraft, Christian Olesen, Kbmd. 221.
 Krag, Christense 146. — Niels, Apoteker 222. — Otte, t. Trudsholm 146.
 Krag-Juel-Vind-Frijs, se Frijs.
 Krarup, Erich Nielsen 270.

- Kras, Maren Poulsdtr. 225.
 Krebs, Slægter 270. — Henrich 208.
 Krefting, Elizabeth Juliane 129. — Jacob 128 f.
 Krogh, Niels Nielsen, Mag. 194.
 Kruse, Erik, t. Engeltofte 205, 208.
 Krüger, Cathrine Elisabeth 280. — Johan Theod. Heinr., Pr.lt. 280.
 Krøckel, Alheid Viveke 125. — Anna Abigael 125. — Nicolaj, Pakhusmstr. 125.
 Lachmann, Niels, Pr. 132.
 Lafont, Slægten 269.
 Lange, Anne, Jfr. 204.
 Larscher, 180.
 Lassen, Christian, Pr. 135. — Elsebe Margrete 226. — Hedevig Dortea 135. — Peder, Licenciat 202. — Tøger, Forp. 226.
 Laub, Otto, Biskop 75.
 Laursdatter, Anne 223.
 Leyonkloo, Anders Barckmann, Gesandt 191.
 Leisner, Karen Friederiche 130. — Martin, Skomagermstr. 130. — Martin Frederik 130.
 Lem, Karen 217. — Peder Nielsøn, Mag. 217.
 Lengnick, J. C. Genealog 104.
 Leonora Christine, 186—92.
 Leschle, Johanne Eleonora 134.
 von Leschly, Philip Ernst, Kapt. 83.
 Leth, Anna Cathrine 245.
 Lewenhaupt, Adam, Greve 157—59.
 Lever, Berthraline 172. — Sebastian Samuel, Danser 172.
 Liepstorp, Anna Catharina 281.
 Lindberg, Slægten 270.
 Linde, Frans 137.
 Lindenov, Chr., t. Østergd. 201. — Riborg 203.
 Lindgreen, F., Skuespiller 159.
 Lohmann, Johannes, Sgpr. 279.
 Lorch, Jacob Jørgensen, Forp. 222.
 Lorenz, Ottokar, Historiker 104 f., 115 f.
 Lornsen, Uwe Jens 238, 247.
 v. Lossow, Hans 208.
 Louise af Danmark, Prinsesse 246. — Dronning af Sverige 158.
 Ludvig XIV, Konge af Frankrig 190.
 Lund, Andreas, Amtsf. 195. — Catharine Margarethe 279. — Mette Cathrine 195. — Svend, Degn 279.
 Lunge, Dorthe 93, 99. — Kirsten Thygesdtr. 94. — Ove Vincentzen 94, 99.
 von Lunnenberg, Scholastica 91.
 Lunov, Jesper 94, 99. — Maren 94, 99.
 Luthhöft, Jes, Gaardejer 163.
 Lutzhoft, Jes, Gaardejer 163 f.
 Lydersen, Thomas, Kbmd. 221 f.
 Lykke, Dorothea 202. — Jørgen t. Lydomgd. 204. — Karen 205. — Valdemar 206.
 Lyngby, Christen Pedersen, Maller 205.
 Lys, Slægten 269.
 Lützhof, Slægten 163 f., 272. — Frederik, Læge 164. — Holten, Pr. 164.
 Løvenbalck, Maren 94, 99.
 Løvendal, Slægterne 272.
 Løvenørn, Sophie Magdalene 247.
 Maaløe, Anthon 273.
 Maar, Vilhelm, Dr.med. 275.
 Macauly, Eugenie Antoinette 179. — Henri Antoine Bournonville, Læge 179. — Hugh 179. — Hugh Bournonville, Præst 179.
 Madsdatter, Maren 221.
 Madsen, Christen, Guldsmed 198. — Henrik 222. — Mads 222. — Niels 221. — Oluf 221. — Søren 221.
 Magdalena Sibylla af Sachsen, Prinsesse 188.
 Majoner, Anne Marie 195. — Cathrine 194. — Else 194. — Hans Jørgen, Købmand 193—212. — Helvig 195. — Jens 195. — Just, Sgpr. 194.
 Malling, Birgitte 129. — Ove, Ghjm. Statsminister 129.
 Maltzan, Anna 93, 98. — Ludolf II 98.
 v. Mansbach, Emilie Mariane Mathilde 235, 240, 242, 246. — Jan Frederik Tank, Friherre, Politifuldmgt. 240, 246.
 Marsvin, Jørgen 203.
 Martens, Ancke 260.
 Martensen, H. L., Biskop 75—81. — Josepha, Frk. 75.
 Mathisen, Peder, t. Ørndrup 205.
 van Mehlen, Thale 146.

- Meinertsen, Johanne Marie 273.
 Meng, Maria Oldsdr. 166.
 Meulengracht, Sophie 248.
 Meyer, Kathrine 190.
 Michelsen, Mathilde Pauline Nico-
 line 247.
 Molbech, Christian 151 f. — J. C.,
 Prof. 151.
 Moller, O. H., Rektor, Genealog
 105.
 de Moor, Slægten 269.
 Morgener, Hans, Kobbbersmed 143.
 — Susanna Marie 143.
 Morley, Elizabeth Juliane 129. —
 Juliane Theresia 129. — Wil-
 liam, Kbmd. 129.
 Mormand, se Falk.
 Mortensen, Henrik de Hemmer
 223. — Laurits, Møller 194.
 Motzfeldt, Peter, Major 221.
 Moulder, Andrew J. 179. — Louise
 179.
 Mouritzen, Slægten 273.
 Mumme, Elsebe Hansdr. 226.
 Mundt, Carl Emil, Lektor 187.
 Munk, Christen, t. Hvanstrup 202.
 — Laurids, t. Havbrogd. 200,
 202. — Marens Jensdr. 99. —
 Margrethe 85, 94, 99. — Stig 94,
 99.
 Munthe, Abel Ludvigsdtr. 217.
 Musnier, Slægten 269.
 Muus, Carl Augustin Høffding,
 Bibliotekar 83. — Hans, Etats-
 raad 129. — Helvig Juline 84.
 — Jacob, Forv. 84. — Johan
 Peter 280. — Maria, Frk. 83. —
 Niels Jacobsen, Sgpr. 84. —
 Ove, Planter 129. — Sofie Karo-
 line 129.
 Mühlheim, Hans Wolf 205.
 Mynster, I. P., Biskop 180. — O. H.,
 Læge 275.
 Münter, Anna Catharina 281. —
 Anna Magdalena 281. — Balt-
 hasar, Dr. theol. 281. — Her-
 mann, Hdls.md. 281. — Lorentz,
 Hdls.md. 281.
 Mütter, Prof. 178.
 von Möestich, Anna 92.
 à Møinichen, Chr., Stiftamtmand
 194. — Sophia Dorothea 195.
 Möllenhoff, Catharina Lucia 280.
 Møller, Catharine, Sangerinde 161.
 — Erik Kjær 128. — Lars Otto,
 Pr. 153.
 Mørch, Christen Pedersen 281. —
 Christian, Ltnt. 140.
 Mørk, Maren Pedersdr. 228.
 Nandrup, Andreas, Raadmand,
 Købmand 262. — Anna Mar-
 grethe 262. — Cecilie Christine
 262.
 Neckelmann, Familien 161 f., 273.
 Næggaard, Helvig Nielsdr. 195. —
 Niels Pedersen, Raadmand 195.
 Nielsen, Charlotte 128. — Christen,
 Arkelimester 214. — Christen,
 Sergent 214.
 Norby, Ide 85, 94.
 von Nostitz, Sybyla 92.
 Nørgaard, Slægten 271.
 v. Obenhausen, Heinrich Conrad,
 Ob.lt. 131—141. — Otto, Ltnt.
 133.
 Ogmann, Johanne Hansdr. 167.
 Olsen, Bolette Ingeborg 185. —
 Emil Anton Conradt, Sgpr. 185.
 — Frederikke Marie 185. —
 Godske Hans, Teaterdirektør
 161. — Johanne 185. — M.,
 Skuespillerinde 185. — Orelus
 273.
 Olsson, Anton Magnus 174. — Carl
 Oskar 175. — Gustafva Adelai-
 da Augusta 174, 180. — Hilda
 Maria Beata 175. — Jules Au-
 gust 174. — Louise Adelaida
 174. — Olavia Cecilia Mariana
 175. — Olof, 174, 180.
 Olufsdatter, Johanne 221.
 Orsini und Rosenberg, Xaver
 Wolfgang Franz, Greve, 98.
 Oscar, (II), Prins af Sverige 158.
 Ostefeld, Christian, Prof. med.
 275—78. — Giertrud Nielsdr.
 195. — Margrete Pedersdr. 226.
 — Niels Pedersen, Raadmand
 195.
 Oxe, Carel 92. — Cathrina 91. —
 Friderich 92.
 Paaske, Karen 128.
 Palme, Bror August, Skuespiller
 175 f. 179. — Cecilia 175. — Cla-
 ra 176. — Johan Theodor, Gros-
 serer 175. — Olavia Cecilia Ma-
 riana 175. — Sven, Direktør 175.
 Paludan, Slægten 271.
 Panck, Alheid Viveke 125. — Ka-

- ren 130. — Poul Krisk, Guvernør 130. — Wendela Elisabeth 130.
- Pape, Johann Bendix, Godsejer 271.
- von Pappenheim, Justina 92.
- Papus de Lauerdaugie, Slægten 269.
- Paulsen, Ludvig Carl Chr. 271.
- Pedersdatter, Maren 220.
- Pedersen, Hans, Ridefgd. 206. — Jesper, Ridefgd. 220. — Johanne Marie 273. — Ove 220.
- Pentz, Jochum Frederich 206.
- Petersen, Elna, Frk. 83. — Harding, Kbmd. 204.
- Pettersson, 1. Præst 180.
- Pilloy, Slægten 269.
- Pingel, Slægten 271. — Anna Marie 271. — Chr., Kapt.ltn. 271. — Hans Heinrich, Lotteriinspektør 271. — Mette Sophie 271.
- Pontoppidan, Slægten 271.
- Pors, Jørgen 201.
- Poulsen, Poul 221.
- Povlsen, Henrik, Pr. 149.
- Prip, Chresten, t. Øland 93. — Christen, t. Dragsgd. 93, 99. — Iver, t. Skotterup 99. — Jørgen, t. Dragsgd. 93, 99. — Jørgen, t. Øland 93. — Margrethe 93.
- Putlitz, se Gantz.
- Puychernault de la Ramière, Slægten 269.
- Pütter, Johann Stephan, Historiker 105, 115.
- Rabeholm, Charlotte 128. — Jesper Nicolai 128. — Maria Conradine 128. — Mathilde 128. — Mogens, Skibsfører 128.
- Raben-Lewetzow, Fr., Gehejmeraad 186.
- Randulf, Envold, Biskop 188.
- Rantzauf, Slægten 263—68. — Andreas Conrad Peter, Greve 263—268. — August Wilhelm Frantz, Greve 268. — Cuno Henrik Carl, Greve, 265, 267 f. — Georg Ludvig Carl Henrik, Greve 264, 267 f.
- Rask, Andreas, Kapt. 136.
- Rauch 180.
- Reberg, Kirsten Henriksdtr. 93, 98.
- von Rebsnitz, Barbara 91.
- Reedtz, Sophie 206.
- Reenberg, Familien 202. — Claus Christensen, Kbmd., Bgmstr. 202, 209.
- Reiche, Catharina Lucia 280. — Johann Heinr., Overførster 281. — Sophie 281.
- Reiersen, Christine Elisabet 226. — Jens, Pr. 226.
- Reineccius, Reiner, Prof. 103.
- von Reitzberg, Casper 91. — Elisabeth 91. — Florianna 91.
- Reitzer, Chr., Bogsamler 188.
- Rendtorff, Dr. theol. Professor 164.
- Reventlow, Ditlev, Greve 250.
- Rhode, Helene Hansdtr. 127.
- Richebourg, Slægten 269.
- Rieck, Christiane Joachimine 245.
- Riis, Iver Hansen, Toldbetjent 199.
- Rod, Peder Laursen 224.
- Rode, Familien 280. — Frederik Jacob, Oberstlt. 235, 246.
- Rodsteen, Lave, Oberstltn. 205.
- Roed, Jens Madsen, Pr. 194.
- Roede, Anne 135 f. — Christian, Forpgr. 135—38.
- de Roepstorff, Gottfried Chr., Genmajor 280. — Johanne Frederikke 280.
- Rosenberg, bøhm. Adelsæt 98. — Jfr. 180. — P. A. 274.
- Rosenkrantz, Børge, t. Ørup 203. — Ebbe 205. — Erik Timmesen 99. — Gunde, Landsdommer 147, 149. — Karen Eriksdtr. 85, 99.
- Rosenørn-Teilmann, Christian Peder Theodor, Minister 76, 78—81.
- Rostrup, Jørgen 204.
- von Rothkirck, Ursula 92.
- Rudolph, Anna Marie 170—72. — Carl Friedrich, fh. Tjener 171. — Conrad, Kommandersergent 171. — Kristine 171. — Peter 171.
- Rumohr, Slægten 272. — Charlotte 245. — Detlev, Generalmajor 141. — Henrich, Generalmajor 140 f. — Schack, Pr.ltn. 141. — Sofie Louise 132, 140 f.
- Russ, Chr. Lauridsen, Bgmstr. 224.
- Rüxner, Georg, Rigsherold 103.
- Röhling, Clara Margrethe 244.
- Rønne, Bone Falck, Sgpr. 185. —

- Frederikke Maria 185. — Johanne 185.
- Rønne-Olsen, Benjamin, Tandlæge 185. — Johanna Lamartine Pia 185.
- Rørdam, Bolette Ingeborg 185. — Cathrine Georgia 266, 268. — Hans Chr., Sgpr. 185. — Thomas Skat, Biskop 153. — Thomas Schatt, Provst 268. — Valdemar, Forfatter 185.
- Sally, Niels Henning Christian Wilhelm, Fuldmægtig 267, f.
- Saltensee, Mette 94.
- Samsing, Anders, Pr. 121.
- Sandberg, Anders Generalmajor 204. — Ulrich 204, 206.
- Sarauw, Slægten 278 f. — Bartel, Bager 278. — Bartel, Bager 279. — Friedrich Barthold, Geh.leg. rd. 279. — Hartwig, Gæstgiver 279. — Peter, Bager 279. — Margrethe 279.
- Sarow, se Sarauw.
- Sartorius, Abraham Johansen, Skytte 133. — Otto Johansen 133, 139.
- Sauer, Maria Catrina 261. — Peter 261.
- Schack, Augusta 141.
- Schaffalitzsky de Muckadell, Caroline Mathilde 128. — Friedrich, Baron 128. — Maria Conradine 128.
- Schaftrath, Korporal 136.
- Schandorf, Anna Sabine 138. — Ernst Leschle 138. — Holger, Pr. 134, 138. — Johanne Eleonora 134. — Marie Magdalene 138.
- Schefferus, Peter, Provst 139, f.
- v. Schilden, Johanne 161.
- Schinckel, Ltnt. 135.
- v. Schinkel, Anna Marie 279. — Margrethe 279. — Rudolph 279.
- Schmettow, Fr. W., Greve 250.
- Schmidt, Bertel 271. — Christen, Byfgd. 138.
- Schmidt-Phiseldeck, Carl Anton Ferdinand, Maler og Tegnelærer 185. — Carl Otto, Sgpr. 185. — Conrad Friedrich Valdemar, Sgpr. 185. — Frederikke Wilhelmine Antoinette 184 f. — Louise 173. — Marie Wilhelmine Antoinette 169, 173, 185.
- Scholtz, Ludwig Heinrich, Vicekansler 239, 247. — Luzie 247. — Marie 247. — Peter Chr. Heinrich, Sgpr. 247.
- Schouw, Cecilia Marie Elisabeth 126. — Poul, Faktor 126.
- Schroll, Slægten 271.
- Schröder, Slægten 273. — Charlotte 155. — Ludvig, Højskolemand 154—57.
- Schubart, Anna Catharina 280 f. v. d. Schulenburg, Christence 91, 96.
- Schulin, Sophie, Grevinde 160, 253.
- Schultz, Slægten 271.
- von Schultz, Niclas, Greve 89.
- Schulz, J. A. P., Komponist 161.
- Schumacher, Agnetha 144. — Agneta 144. — Catharine Elisabeth 144. — Cathrine Margrethe 144. — Cecilia Marie Elis. 126. — Christian, Urtekræmmer 144. — Cornelia 144. — Cornelius d. æ., Taxadør 142—145. — Cornelius, Taxadør 143. — Hans Frederik 144. — Hans Reimert, Kommandør 144. — Heinrich Christian, Prof. 126. — Jens Reimert, Bogholder 143. — Marie Sophia 143 f. — Oluf, Vinhdlr. 142. — Peter Christian, Ghkfrd. 143. — Susanna Maria 143.
- Schurmann, J. F., Seminarieforst. 81.
- Schwan, Thomas, Bgmstr. 207.
- Schwarz, Fr., Skuespiller 159 f.
- v. Schweinitz, Maria 92.
- Schwerin, Mette 99.
- Schüthe, Slægten 271.
- v. Schönbach, Anna Elisabeth 279. — Johan Chrf., Amtmand 279. — Susanne Elisabeth 279.
- von Schörstede, Alexander 92. — Margrethe 92.
- Sebath, Anna Marie 271.
- Seefeld, Claus, t. Visborggd. 205.
- Sehested, Christen Thommesen, Rigens Kansler 149. — Claus Maltesen 204.
- Selby, Charles Joseph, Baron 271.
- Sevel, Søren, Sgpr. 196, 204, 207, 210.
- Sevin, Slægten 269.
- Sidenborg, Claus, Raadmand 196.

- Jacob Christensen, Kbmd. 198. — Margrethe Claudstr. 196.
 — Willads Clausen, Mag. 206.
 Sjöberg, Læge 181. — Maria 181.
 Skale, se Skole.
 Skeel, Amalie Hedevig 234, 246. — Sophus Peter Frederik, Kmhr. 234 f., 246.
 Skenk, Agnete 93, 98. — Busk 85, 94, 99. — Henning 85, 94.
 Skinkel, Birgitte 93.
 Skjelderup, Jacob Worm, Sgpr. 128.
 Skjernov, Markvard 99.
 Skole, (Skale), Ane Ovesdtr. 99.
 Skovgaard, Anders, Ærkedegn 196. — Jørgen, t. Skovgaard 99.
 Skram, Ellen Pedersdtr. 98. — Erik 94, 99. — Karen 85, 94, 99. — Valdemar, t. Todbøl 205.
 Skriver, Hans Christensen, Vinhandler 220.
 Smith, Christina Hedevig 127. — Frederik Carl, Skibskapt. 127. — Johanne Margrethe 127.
 Sonnichsen, Slægten 271.
 Sophia Amalia, Dronning af Danmark 189 f.
 Sophie Hedevig, Hertuginde af Brunsvig 188.
 Sort, Bodil Olufsdtr. 85, 94, 99.
 Sparre, Jacob, Ob.lt. 202.
 Spend, Edel 94.
 Spendrup, Anna Maria 170—72. — Anne 172. — Christen 172. — Christen Jensen, Drejermester 171 f. — Christiane Birgitte 172. — Jens Sørensen, Klokker og Alterdegn 172. — Mette Marie 172. — Olive Margrethe 172.
 Spentrup, se Spendrup.
 Sperling, Kammerer 139. — G., Kapt. 139, f. — Otto, Prof. 186, 188 f., 191.
 v. Sponneck, Generalltnt. 140.
 Sprinchorn, C., Rektor 181.
 v. Späth, Axel, Cand. jur. Expeditionsssek. 228, 243. — Carl, Kmhr. 228—48. — Carl Frederik Attaque, Kapt., Postmester 237, 241, 247. — Chr. Ludvig (Louis), Oberst 230, 238, 243 f., 247 f. — Clara Johanne Louise 235, 246. — Clara Margrethe 244. — Eleonora 243. — Emilie Mariane Mathilde 235, 240, 242, 246. — Frederikke Birgitte 228, 231—33, 235—38, 241 f., 245. — Frederikke Marie Caroline Wilhelmine 243, 246—48. — Henriette Henningia Jensine Mariette 247. — Johan Adam, Storkøbmand 243. — Johan Jacob, General 229. — Ludvig (Louis) Johan Sophus, Landmand 236, 238—40, 242, 247. — Marie Sophie Frederikke 233, 235, 245. — Mathilde Pauline Nicoline 247. — Sophie Mariane 230, 240, 243. — Sophie Mariane 240, 247. — Sophie Marie Elisabeth 236, 247. — Wilhelm Carl Chr., Kmhr. 235, 238—40, 243, 246.
 Staaelsen, Jørgen, Tolder 199.
 Staverskov, Sophie 202, 208.
 Steinaecker, Andreas Frobenius 91. — Elisabeth 90. — Friedrich 91. — Jørgen Friderich 91.
 Stelling, Walter Wilhelm, Fabrikant 271, 273.
 Stiefken, Lyder, Kbmd. 203.
 Stolberg, Magnus Ernst Chr., Greve 250.
 v. Stolle, Elsabe Magdalene 243.
 Stoltz, Selma 180.
 Storch, Familien 273.
 Stralendorf, Beate 99.
 Strasoldo, Rudolf, Greve 218 f.
 Struess, Hans Christoff 262.
 Stuart, Berthraline 172. — Michael, Artist 172. — Rosalie, Balletdanserinde 172.
 Stub, August Mathias, Læge 184. — Juliane 184. — Mathias Mandix, Adjunkt 184.
 Suell, Eva Carolina 182. — Frans 182.
 Sundberg, Anna Maria 173. — Carl, Konstabel 173. — Immanuel 183. — Ingeborg 173. — Johan Gustaf, Konstabel 173. — Lorentz Magnus 173. — Lovisa 173. — Olle 173. — Sven Johan 173.
 de Svanenskiold 272.
 Svanholm, Familien 273.
 Sveistrup, Slægten 273.
 Svendborg, Hans Thomsen, Sgpr. 194.
 Swichtenberg, Henrik Jørgensen t.

- Visborggd., Kbmd., Assessor 205.
 Syberg, Fritz, Maler 272.
 Sørensdatter, Ide Margrethe 281.
 — Mette 220.
 Sørensen, Niels Chr. 274.
 Tanhausen, Augustus 92. — Casper 91. — Felix 92. — Maria 91.
 Teilmann, Cathrine Georgia 268.
 Terp, Familien 272.
 Thaulow, Anne 129.
 Thinhuus, Else (Eline), 95, 99.
 Thomsen, Slægten 271.
 Thorvaldsen, Bertel 268.
 Thott, Anne Eriksdtr. 99. — Henrik, t. Boltinggaard 148. — Otte, t. Eriksholm 146. — Tage, DRR. 149.
 Thurn, Heinrich Mathias, Greve 96.
 Thygesen, Slægten 272.
 Toftum, Jens 221.
 Top, Casper 126 f.
 Tordenskjold, Johan Christopher Wessel, Officer 128. — Johan Henrik Wessel 128.
 Torm, Erich Olufsen, Mag. Sgpr. 201.
 Tornsen, Peder, Pr. 220.
 Touyou, Slægten 269.
 v. Trach, Carl 98. — Magdalena 92.
 Trampe, Amalie Hedeveg, Komtesse 234, 246.
 Trane, Christen Lauridsen, Rdmd. 196. — Karen Pedersdtr. 220. — Laurids Christensen, Mag. 196. — Maria Lauridsdtr. 196. — Peder Jensen, Rdmd. 220.
 Trant, Cornelia 144. — F. C., Kommitteret 144.
 Trapp, Ernst Chr., Pædagog 251.
 Trefort, Slægten 269.
 Tuchsén, Frederik Wilhelm, Major 166. — Johan Fredrik, Generalmajor 166. — Karen Cathrine 166. — Karen Marie 166. — Maria 166. — Sophie Amalie 166.
 Tuxen, Augusta 183. — Peter Mandrup, Sgpr. 183.
 Tøgersen, Christen 132.
 Udsen, Eline Ovesdtr. 93, 99.
 Ugelriis, Christen Christensen, Kbmd. 209.
 Ulfeldt, Anders Ebbesen 95, 99. — Anders Eriksen, t. Kogsbølle 99. — Birthe 93. — Christoffer, DRR. 149. — Claus, t. Kragerup 93, 99. — Claus 94. — Corfitz 149. — Corfitz, Greve, Rigshofmester 189—91. — Dorethe 94. — Eggert 94, 99. — Leonora Christina 186—92. — Palle 95, 99.
 Ulfstand, Thale 146—150.
 de Ulrichsdal 272.
 von Unger, Birthe Marie 83. — Bugislaus 91. — Claus 95. — Claus, t. Nandrup 84, 95, 100. — Eva 95, 100. — Frederik, Ritmstr. 84, 95, 100. — Hans Wolf t. Villerup 83 f., 86, 89 f. — Hans Wulf, Pr. ltnt. 83 f. — Hedeveg 92. — Helvig Juline 84. — Martin Rudolph, Major 82—100. — Niels, Ltnt. 84. — Peiter 90. — Rudolf t. Weissensee 89 f. — Sigmund 91. — Wolf 90. — Wulf, Ritmstr. 95, 100.
 Ungewitter, Susanne 248.
 Urne, Bente 147. — Birgitte 205. — Claus 146—150. — Folmer 146. — Johan 146. — Johan 147. — Johan t. Valsø 146. — Jørgen, Marsk 149. — Lage 146. — Palle 146—148.
 Vagel de Ulrichsdal 272.
 Wagner, Charlotte 155.
 Valleau, Slægten 269.
 Wallich, Juliana Maria 126. — Nathan, Læge 126.
 Walter, Caroline, Sangerinde 161.
 Waltpurger, Jokum, Slotsfoged 190.
 v. Warnstedt, Frederikke Juliane Louise 245. — Hans Wilh., Officer, Teaterdirektør 159—161. — Johanne 161. — Louise 160. — Sophie 160.
 Wchinsky, se Kinsky.
 Wedel, Kapt. 173.
 Wedel Jarlsberg, Johan 127.
 Wegener, C. F., Gehejme-Arkivar 186.
 Weinmann, Elisabeth Juliane 166. — Hans Jørgen, Generalmajor 166. — Sophie Amalie 166.
 Wellin, Maria 181.
 Wemming, Karen 130.

- Wendelboe, Chr., Postbud 171.
 Wensin, Slægten 269.
 Wentscher, Erich, Genealog 107.
 Wertner, Moritz, Genealog 105.
 Vestenie, Dorethe 93. — Erik 85, 94, 99. — Lauritz 85, 94, 99. — Thomas 85, 94, 99.
 Weyse, C. E. F., Komponist 161.
 Wieck, Bernhard, Ingeniør 176. — Carl Gustaf, Maler 177. — Clara 176. — Curt Edward, Violinist 177. — Dorothea, Skuespillerinde 177, 179. — Hans Leopold, Fotograf 177. — Otto August, Læge 177.
 v. Vieregg, Margrethe 279.
 Viffert, Else 146.
 Wikström, Ingeborg 173.
 Wilhelm af Hessen Cassel, Landgreve 234, 246.
 Vind, Krag-Juel-V.-Frijs, se Frijs.
 Vind, Hack 203.
 Winter, Eleonora 243.
 Winther, Chr. 268. — W., Læge 183.
- Wittke, Dorning, Kapt. 135—39.
 v. Wleügel, Agnetha 144. — Johan Peter 144. — Johan Peter, Kapt. 144. — Marie Sophia 143 f.
 Vognsen, Slægterne 269.
 Woikopscky, Hans 92. — Maria 91. — Michael Wladislaus 92.
 Wolf, Kirsten Madsdr. 225. — Mads Sørensen, Birkefgd. 225. — Maren Madsdr. 225.
 Wolgast, Peder, Guldsmed 221.
 Vorbeck, Slægten 272.
 Worm, Pauline 154.
 Worms, Friderica Eleonora Maria 280.
 Voss, Johan Heinrich 249.
 Woykowsky von Woykow 97.
 Wraae, Karen 226.
 Væbner, Karine Pedersdr. 85, 99. — Peder Therkildsen 99.
 Zrza, Eleonore Christine, Sangerinde 172. — Franz Anton Xaverius, Kapelmester 172. — Rosalie 172.

